

74257

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KEMALİYE (EĞİN) YERLEŞME DOKUSU VE EVLERİ

ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

Y.Mim. Berrin ALPER

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27 Haziran 1990

Tezin Savunulduğu Tarih : 12 Aralık 1990

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Metin SÖZEN

Diğer Jüri Üyeleri : Prof.Dr. Semra ÖGEL

Prof. Turgut ÖVÜNÇ

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ARALIK 1990

ÖNSÖZ

Bugüne değin araştırmacılar tarafından hiç dikkati çekmemiş, dağlar arasında saklı bir Doğu Anadolu yerleşmesinin, Kemaliye (Eğin)'in tez konusu olarak seçilmesinde beni yüreklendiren ve çalışmamın her aşamasında yönlendiren tez yürütücüsü Sayın Prof.Dr. Metin Sözen'e;

Çalışmalarımın yürütülmesi sırasında gösterdikleri ilgi ve anlayış için Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı yöneticileri ve öğretim üyelerine;

Osmanlıca kaynaklara ulaşmamı sağlayan Doç.Dr. Zeki Arıkan, Y.Doç.Dr. Rifat Özdemir, Kemaliye Tapu Müdürü Fuad Türkmen ve Y.Mimar Hamid Plehvarian'a; Ermenice kaynaklardan yararlanmamı sağlayan Kevork Pamukciyan ve Y.Mimar Alin Dökmeciyan'a; yabancı dilden çevirilerde katkısını esirgemeyen Mark ve Nedret Butler'e; teslim aşamasındaki yardımları için Y.Doç.Dr. Neslihan Sönmez'e;

Alan araştırmaları sırasında evlerini içtenlikle açarak elverişli bir çalışma ortamı sağlayan Kemaliye halkına; rölöve çalışmalarında yardımcı olan Ahmet ve Mehmet Fırat kardeşlere;

Verdiği maddi ve manevi destek için eşim Mehmet Alper'e; gösterdikleri sabır için çocuklarım ve aileme

Teşekkür borçluyum.

KEMALİYE (EĞİN)
YERLEŞME DOKUSU VE EVLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: KEMALİYE'NİN FİZİKSEL VE TARİHSEL DEĞERLENDİRMESİ	8
1.1. Coğrafi Veriler	8
1.2. Tarihsel Gelişim	11
1.2.1. Tarihte Eğin	11
1.2.2. Yönetmel Bölümme	17
1.2.3. Ulaşım	18
1.2.4. Nüfus	20
1.2.5. Sosyal Yapı	22
1.2.6. Ekonomik Yapı	25
2.BÖLÜM: KEMALİYE'NİN FİZİKSEL YAPISI	32
2.1. Yerleşme Dokusunun Fiziksel Gelişimi	32
2.2. Fiziksel Yapıyı Oluşturan Mimari ve İşlevsel Öğeler	36
2.2.1. Yol Dokusu	36
2.2.2. Konut Alanları	37
2.2.3. Çarşı Merkezi	42
2.2.4. Dini Yapılar	45
2.2.5. Eğitim Yapıları	52
2.2.6. Kamu Yapıları	54
2.2.7. Çeşmeler	55
2.2.8. Evler	55
3.BÖLÜM: KEMALİYE EVLERİ	57
3.1. Konut Alanlarının Mekan Düzenleme İlkeleri	57
3.2. Kemaliye Evlerinin İşlevsel Özellikleri	65
3.3. Kemaliye Evlerinin Biçimsel Özellikleri	73
3.3.1. Tasarımı Yönlendiren Genel İlkeler ve Plan Örgütlenmesi	73
3.3.2. Tasarım Öğeleri	77
3.3.2.1. Sofa (Aralık)	77
3.3.2.2. Divanhane	79
3.3.2.3. Odalar	81
3.3.2.4. Servis Mekanları	89
3.3.3. Oturma Birimlerindeki Donanımlar	92
3.3.4. Ön Cephe Biçimlenmesi	95
3.3.4.1. Çıkma Düzeni	96
3.3.4.2. Pencere Düzeni	98

3.4. Kemaliye Evleri Yapı Ögelerinde Gereç Seçimi ve Yapım Özellikleri	102
3.4.1. Duvarlar	103
3.4.2. Döşemeler	104
3.4.3. Saçaklar (Süvüngler)	105
3.4.4. Merdivenler	106
3.4.5. Kapılar	107
3.4.6. Pencereleler	108
4.BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	112
4.1. Planı Örgütleyen Mekan Ögelerinin İrdelenmesi	112
4.2. İç Sofalı Plan Tipinin İrdelenmesi	129
4.3. Yapım Sistemi ve Bezeme Özelliklerinin İrdelenmesi	137
4.4. Sonuç	140
4.4.1. Yerleşme Dokusuna İlişkin Sonuçlar	140
4.4.2. Kemaliye Evlerine İlişkin Sonuçlar	142
REFERANSLAR	149
EKLER	171
EK 1. 1891 Yılında Eğin Kazasının Yönetim Örgütü	172
EK 2. H.1264/1847 Yılında Eğin'de İşkolları ve Esnaf Sayım Sonuçları	173
EK 3. Salnamelerdeki Kayıtlara Göre Eğin Kazası'ndaki Yapıların Sayısal Dağılımı	174
EK 4. H.976/1568 Tarihli Kayıtlarda Eğin'deki Mahalleleler ve Nüfus Dağılımı	175
EK 5. Cami ve Mescitlerle İlgili Mevcut Veriler	176
EK 6. H.1291 Tarihli İlk Tapu Yoklama Defterlerinde Kayıtlı Mahalleleler	177
EK 7. İncelenen Evlerin İlk Tapu Kayıtları	178
EK 8. Ali Kılıç Evi Rölövesi	182
EK 9. Katalog	187
EK10. Fotoğraflar	235
EK11. Haritalar	259
ÖZGEÇMİŞ	262

ÖZET

Batı toplumlarında 19. yüzyılda yeni bir toplumsal ve ekonomik biçimlenme süreci başlatan Endüstri Devrimi kentlerin fiziksel yapılarında belirgin bir değişimi de birlikte getirmiştir. Ülkemizde ise özellikle Cumhuriyet döneminde etkinliği artan bu değişimlerden öncelikle sanayileşme politikasına doğrudan katılan kıyı kentleri payını almış, hızlı kentleşme nedeniyle geleneksel doku giderek yok olma sürecine girmiştir. Bu kentlerin yakın etki alanı içinde olmayan, ana ulaşım yolları üzerinde bulunmayan ve gelişmeleri için özel ekonomik olanaklara sahip olamayan özellikle kasaba ölçeğindeki pek çok yerleşme ise, geçirdikleri tarihi sürecin tüm aşamalarını oldukça iyi yansıtabilen dokularını yakın bir geçmişe kadar koruyabilmişlerdir. Ancak, hızla nüfus kaybederek bugün kentsellik dereceleri bile tartışılır duruma düşen kasabaların tarihsel rolünün tek canlı kanıtı olan dokuları da zamanın yıkıcı etkisine direnme sınırındadırlar. Anadolu-Türk kentinin örgütlenme ilkelelerinin ve geleneksel konut mimarlığının özgün biçimlerinin belirlenmesinde önemli veriler içeren bu yerleşmeler arasında Kemaliye'nin tipik bir örnek oluşturması araştırma konusu olarak seçilmesinin nedenlerinden biri olmuştur. Ayrıca ilçenin, farklı coğrafi ve kültürel etkilerin saptanabildiği alanların kesişiminde, kendine özgü özellikler içeren konumuyla sunduğu öneme karşın bugüne değin hiç dikkati çekmemiş oluşu, çalışmanın amacını ve içeriğini belirlemiştir.

Tez, Giriş bölümü dışında dört ana bölümden ve eklerden oluşmaktadır.

1. Bölüm'de; önce ilçenin coğrafi verileri incelenmiştir. Kemaliye'nin kuruluşundan bugüne uzanan süreç içindeki politik tarihi, yönetsel bölünmesi, ulaşımı, nüfus durumu, sosyo-ekonomik yapısı tarihsel gelişim başlığı altında toplanmış; genel, bölgesel ve ilçeye yönelik kaynaklardan edinilen bilgiler ışığı altında incelenmiştir. 2. Bölüm'de; Kemaliye'nin fiziksel yapısı ele alınmıştır. Yerleşme dokusunun fiziksel gelişimi yazılı belgelere ve yapısal verilere dayanılarak irdelenmeye çalışılmış, bazı dönemler için varsayım düzeyinde de olsa, sonuçlara varılmıştır. Bu bölümde ayrıca fiziksel dokuyu oluşturan mimari ve işlevsel öğeler; kaynak veriler ve alan çalışmaları değerlendirilerek, tanıtılmaya çalışılmıştır. Kemaliye evlerini konu alan 3. Bölüm'de; ayırtkan özellikler içeren doğal çevre koşullarının yönlendiriciliği dikkate alınarak konut dokusunun yapılanma ilkeleri belirlenmiş, evlerin işlevsel, biçimsel ve yapısal özellikleri çözümlenmeye çalışılmıştır. 4. Bölüm'de ise; Kemaliye'nin içinde yer aldığı bölgenin tarihsel süreç içinde bir kültürel kesişim alanı olması ve ilçenin bu bölgedeki özel konumu bağlamında, evlerin tasarımı genel ve bölgesel geleneklerin niteliği irdelenmiş, sonuçta; Kemaliye'nin bir kasaba ve bir Doğu Anadolu yerleşmesi olarak Anadolu Türk kentleri ve geleneksel evleri içindeki yerini belirlemeye yönelik genel değerlendirmeler yer almıştır.

SUMMARY

KEMALİYE (EĞİN)

A RESEARCH STUDY OF SETTLEMENT PATTERNS AND DWELLINGS

The industrial revolution which started a new societal and economic formation process during the 19th century in western societies, also brought with it a distinctive change in the physical development of urban areas. In Turkey, especially during the early period of the Republic, the increasing impact of industrial revolution initially affected coastal towns. Traditional settlement patterns began to disappear due to rapid urbanization. Only small towns which were not directly affected by the industrial revolution or which were not on major transportation routes or which did not have special economic potential were able to retain the settlement patterns, developed during earlier historical periods. However, even those towns which have been losing population and their urban identities, are losing their urban patterns over time, patterns which are the only living proof of the role of these towns in history. One of the reasons for the selection of Kemaliye as the topic of research is that Kemaliye is representative of the original formation of Anatolian - Turkish town organization and traditional residential architecture. In spite of the district of Kemaliye begin at the intersection of varied geographical and cultural influences and the importance of its special characteristics due to locality, it has not been studied sufficiently. Thus is the purpose and subject matter of this research defined.

The approach of this study, is to discuss the settlement pattern of Kemaliye from its emergence to present day, in order to establish the relationships between the political, socio-economic, local setting and the reasons for the development of the physical pattern.

The thesis is composed of an introduction, four chapters and appendices.

Chapter 1 - The Physical and Historical Evaluation of Kemaliye

Kemaliye is located in the state of Erzincan at the north-west border of eastern Anatolia at the western edge of the upper Euphrates (Karasu) valley. This administrative district capital, consisting of 10 neighborhoods and 29 villages, encompasses 1,168 square kilometers of area at 850-1000 meters above sea level. The district is

composed of a deep and narrow valley running northwest - southwest along the upper Euphrates and the steep and rocky mountains which surround this valley. The topographic formations of the land in the settlement area indicate interval of vertical erosion. Of the step contains the vineyards and gardens of the district and the second is the built up area.

After the third interval, which contains the limits of the settlement area, the Hotar Mountain rises like a fortress wall. The slope of the settlement land is 30-45 %. Rivers have played a very important role in quality and quantity in the physical development of Kemaliye. "Kadıgözü Spring" and the Kadıgözü Stream that connects the spring to the Euphrates is the most important of the rivers and indeed, itself symbolizes Kemaliye.

Kemaliye, named Eğin prior to 1926, is located in the area of Armenia Minor. This zone, because of its location has shared a border between rival countries for many centuries; super-powers such as the Romans, Byzantines, Persians and Arabs sent their respective governors to Kemaliye and it has been able to keep its semi-independence through each period.

Most sources trace the origins of Kemaliye back only to the 11th century, with only regional information available for periods before that. It is strongly believed that Eğin was established by Armenian families who were under the rule of King Senekerim of Vaspurakan who turned over his lands near lake Van to the Byzantine Emperor Basileios II during the 11th century. Evliya Çelebi however, in his memoirs makes references to Eğin in the 7th and 9th centuries. Eğin under Sultan Alaeddin Keykubat joined the Anatolian Seljuks and under Çelebi Sultan Mehmet, joined the Ottomans.

Physical/environmental conditions have become the main elements which have shaped the social, economic and cultural development of Kemaliye. With limited land area and poor conditions for agriculture its people have tended toward livestock breeding, fruit orchards, hand-crafts and trade. Periodically migrations to governmental centers, for the purpose of work and business have occurred. Especially during the 19th century there was a very close link between the district and İstanbul due to trade and business. This relationship is reflected in the societal development and has been a strong influence on residential architecture.

Chapter 2 - The Physical Make Up of Kemaliye

In this section the physical development of the settlement pattern and the architectural and functional elements are discussed.

The boundaries of the settlement area were determined by the topography. The rational of development and land use divisions of the physical patterning (layouts) were influenced by natural characteristics such as topography, streams and vegetation. The physical layout in the areas where physical limits were evident first occurred in the 16th century and continued with the growth of population to the 19th century. The settlement pattern that has developed parallel to the river continues upwards above the green line of vineyards and gardens. After a certain height, the density increases and settlement continues towards the top. At the boundary where the hillside suddenly gets steeper, the developed green areas and buildings end.

The transportation system of the district is composed of roads paralleling the contours, and stepped connections perpendicular to the valley.

The functional groupings of the physical pattern are: "Commercial and Administrative Center", "Religious and Social Center" and "Residential Areas". Due to the topographic make-up of the land three out of ten neighborhoods of the district are scattered away from the center. In Kemaliye the neighborhoods were grouped together whether or not there was ethnic polarisation. In the 19th century the distinctive characteristic of the settlement pattern was its division into two parts of the social layering. This condition created variations in residential patterns. Today's existing pattern is comprised of neighborhoods that are heavily middle and higher income groups. Five mosques, two Armenian churches, one medrese-religious school and two baths are the district's monumental structures. These structures are not distributed homogeneously through the settlement but rather grouped in the "Centrum".

Chapter 3 - Houses of Kemaliye

In this section, the residential patterns (settlements) and houses which have preserved their densities and boundaries but with identifiable changes are investigated in terms of settlement principles, functional, formal and constructional details.

Because of the specific natural environmental conditions of the settlement area, different typologies showing the relationships of the spatial elements between each other and with the natural environmental conditions are compared with the purpose of proving that topography, views and construction conditions have influenced the design of dwellings. These typologies, supported by accompanying analysis, demonstrate the original dwelling types of the district.

The most obvious characteristic of the residential pattern is dwellings which are parallel to the topography and which line the two sides of the steep perpendicular roads and the stepped gardens which connect the dwelling rows. Since arrangement of all the dwellings had a view of the Euphrates as the goal, the relation of the street to the dwelling is of importance only at the entrance level. In this way the houses form the streetscape with front elevation on one side and with rear elevations facing other roads parallel to the topography.

In the dwellings of Kemaliye the number of floors is dictated by the location of the building on the topography and the direct relation of the building to the road. Buildings with three or four floors have a direct relation to outdoor space at every level. Because of the relation to the street, the "Main Floor" can be the "Ground Floor". Therefore, the terms "Main Floor" and "Upper Floor" are not used. Instead, the terms "Lower Floor", "Main Floor", "Basement Floor" and "Illegal Floor (Attic)" are used. The functional ordering of levels in the traditional Turkish house is changed in the Kemaliye houses to organization of similar spaces at each level. In this organization, the living areas are located in the front of the house towards the view, and direct connection to outside is possible at every level.

Kemaliye houses are formed with the space organizing principles of the traditional Turkish house plan with central hall. The elements which compose this plan are: a) In the center, the "Hall" named "Aralık" (in between and open on one side); b) On the two sides (in the front) general or special use rooms (Selamlık (for men only) rooms, Direküstü rooms (room with a pole in the center); and c) service areas (in the back). Where the hall reaches the exterior wall the living area "Divanhane" occurs. In the formal organization of the design elements, a modular system with a unit module called "mağ" was discovered. The study tries to explain specifically the relation of this system to the enclosed balcony bays and window orders of the front/view elevation where the living areas are located.

Chapter 4 - Evaluation and Conclusion

In this section the relationship of the spatial elements, design of the plan and characteristics of construction of Kemaliye houses were chosen for the study because Eastern Anatolia shows different geographical and cultural influences and the district has a strategic position in the area.

The rectangular and Direküstü rooms that are formed by the principles of the construction system show similarity to the room shapes which have been in existence since the early ages in the area. This room shape which is

considered common in the rural areas with limited construction alternatives is explained as the reflection of the regional traditions in the urban Kemaliye houses.

The rooms with mobile elements and with spatial organization related to the heating system take precedents from the various layers of cultures, tents of nomads and contemporary houses of the region.

The function and organization of the "Divanhane" is similar to the organization of the "Köşk" and the design principles of the "Divanhane" are similar to the design principles of the Turkish house with its interior and central hall plan and its "Sofa Şahniş" (bay-window on an enclosed balcony at an end of the hall).

Kemaliye houses are the products of original Anatolian Synthesis which represent the central hall plan organization in formal and spatial organizations practiced in the area since the old ages. The plan type with central hall, which was strongly evident in İstanbul and after the second half of the 19th century, is exemplified in Kemaliye with respect to regional influences. These houses are on the eastern limits of the housing group which was built in "Hımsı" (wooden studs with in-fill as brick, mud etc.) construction type. This construction system, with horizontal woods planks on the elevation is considered to be the only one of its kind of the present known types.

In conclusion

Kemaliye houses are located at the intersection of different traditional residential regions of Anatolia. Local cultural, spatial and decorative elements shape their design, however they are the real representative products of our architectural history of the Ottoman Period urban residential culture in terms of plan organization, massing and construction characteristics.

In addition Kemaliye houses have control over topography and have strong social construct tied to traditions as the socio-economic makeup introduces İstanbul influences. Kemaliye houses show a special character of Anatolian traditional residential architecture as reflected in the makeup of its cultural layering.

GİRİŞ

1- ÇALIŞMANIN AMACI

Yüzyıllar boyu çeşitli uygarlıkların alanı olan Anadolu'da geçirdikleri dönemlerin izlerini taşıyan yapıları ve geleneksel özelliklerini koruyan konut örneklerinin oluşturduğu tarihsel dokuyu içeren pek çok yerleşme bulunmaktadır.

Hititlerden başlayarak Bizans dönemine değin uzanan süreç içinde çeşitli kültürleri temsil eden çok sayıda kent kurulmuş, bu kentlerin bir bölümü işlevlerini yitirmiş, bir bölümü de daha sonraki dönemlerin ekonomik, politik ve kültürel eğilimleri doğrultusunda varlıklarını sürdürmüşlerdir. 11. yüzyılda Anadolu'ya gelen Türkler mevcut Bizans kentlerinin üzerine, yakınına veya kurdukları yeni kentlere yerleşerek, 12. yüzyıldan itibaren Anadolu-Türk kentinin oluşum sürecini başlatırlar [1]. 11.-13. yüzyıllar Anadolu'sunun ikili yerleşme sisteminde "İç" bölgeyi oluşturan İç ve Doğu Anadolu'da uluslararası doğu-batı ticaretinin canlanmasının neden olduğu daha yoğun kentleşmiş ve bütünleşmiş bir yerleşmeler ağı oluşur [2]. 14. yüzyılda Selçuklu ve İlhanlı egemenliğinin sona ermesiyle ortaya çıkan siyasal düzensizlik ve bu durumdan etkilenen ticaretin yön değiştirmesiyle İç ve Doğu Anadolu'da kentsel gelişim çöküş sürecine girerken, Batı Anadolu kentleri yüklendikleri ticari işlevler ve artan nüfusa bağlı olarak gelişmeye başlar [3]. Beylikler döneminde çok parçalı bir yönetim sistemine sahip olan Anadolu'nun Batı Bölgesi 14. yüzyıl sonunda Osmanlı merkezi yönetim sistemine katılırken Doğu ve Güneydoğu bölgesinin aynı sistemin sınırları içine girmesi 16. yüzyılda tamamlanır. Anadolu'nun bu dönemdeki ulaşım ve üretim teknolojisine bağlı olarak iç bölgelerde yoğunluk kazanan kentsel dağılımı, 19. yüzyılda gelişen dışa bağımlı ticaret biçimi nedeniyle kıyı bölgelerine yönelmiş; liman kentleri ve bu kentlerin denetim alanlarındaki diğer yerleşmeler giderek önem kazanırken, özellikle İç ve Doğu Anadolu'nun yerel merkez

niteliğindeki yerleşmeleri kademeli olarak önemlerini yitirmişlerdir [4]. Sosyo-ekonomik yapıdaki bu değişmelerin, yerleşmelerin fiziksel yapılarındaki yansımaları ise eşzamanlı ve eşağırlıklı olmamış, farklı boyutlarda gerçekleşmiştir. Dış etkilerin önce girdiği Batı Anadolu kentlerindeki işlevsel değişim fiziksel dokuda da hızlı ve belirgin bir farklılaşma sürecini başlatmıştır. Buna karşılık kasabalar ve Anadolu'nun iç bölgelerindeki kentler sınırlı değişikliklerle dokularını Cumhuriyet dönemine kadar koruyabilmişlerdir.

Cumhuriyet döneminde sanayileşme olgusu ölçekleri ne olursa olsun bütün yerleşmelerin sosyal, ekonomik ve fiziksel yapılarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir. Ülkenin genel sanayileşme politikasına doğrudan katılan yerleşmelerde hızlı kentleşme nedeniyle geleneksel doku giderek yok olma sürecine girmiştir. Diğer yandan bu kentlerin yakın etki alanı içinde olmayan, ana ulaşım yolları üzerinde bulunmayan ve gelişmeleri için özel ekonomik olanaklara sahip olamayan çok sayıda yerleşme ise ekonomik bir çıkmazda bocalama durumuna girmesine karşın, geleneksel dokunun varlığını sürdürmesi açısından durağan merkezler olarak kalmışlardır. Bu bağlamda, Anadolu Türk kentinin örgütlenme ilkeleri ve geleneksel konut mimarlığının özgün biçimleri araştırılmak istendiğinde, bu yerleşmeler arasında "Küçük Kent" olarak da tanımlanabilen kasabaların önceliği önem kazanmaktadır.

Kasabalar; büyük kentler ile kırsal yerleşmeler arasında aracı merkez işlevini yüklenmiş, kentsel niteliklere sahip yerleşmeler olarak geçmişte kendi bölgelerinin ekonomik, politik ve kültürel yaşamında etkin rol oynamışlardır. Geçmişten günümüze yavaş bir değişim içinde gelerek geçirdikleri tarihi sürecin tüm aşamalarını dokularında oldukça iyi yansıtabilen kasabaların, ayrıntılı araştırmalara konu olması gerekmektedir: Osmanlı yerleşme merkezleri arasındaki hiyerarşik düzenin değişmesiyle geleneksel işlevlerini yitiren pek çok kasaba geçmişteki önemlerine karşın bugün kentsellik dereceleri bile tartışılır duruma düşmüştür. Giderek işgücü ve nüfus yitirmeye dayanan terkedilmişliğin yıkıcı etkisi, fiziksel doku üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kemaliye ilçesinin bu açıdan tipik bir örnek oluşturması araştırma konusu olarak seçilmesinin nedenlerinden biri olmuştur.

Kuruluşu söylencelere göre 11. yüzyıla dayandırılan ancak, güvenilir kaynaklarda 16. yüzyıldan itibaren yer alan Eğin (Kemaliye), elsanatları ve ticarete dayanan ekonomik yapısı, Başkent İstanbul ile olan yoğun sosyal ilişkileri nedeniyle Osmanlı döneminde Doğu Anadolu'nun önemli kaza merkezlerinden biri olmuştur. Coğrafi konumu, bölgesinin ve yöresinin sınırlı olanaklarına bağlı olarak son yüzyılın değişen ekonomik işlevlerinde yerini alamayan Kemaliye, büyük kentlere sürekli nüfus veren önemsiz bir ilçe durumuna düşmüştür. İlçenin tarihsel rolünün tek canlı kanıtı ise Osmanlı kentinin strüktürel özelliklerini ve Geleneksel Anadolu konutunun özgün biçimlerini bugüne dek koruyabilmiş fiziksel dokusudur. Bu dokunun bugüne değin geleneksel Anadolu kentleri ve evleri konusunda yapılan araştırmalarda hiç yer almamış olması Kemaliye'nin tez konusu olarak seçilmesinin bir diğer nedeni olmuştur. İlçenin; kasaba ölçeğindeki yerleşmelere ilişkin kapsamlı araştırmaların henüz pek az olduğu bir Doğu Anadolu yerleşmesi olmasının yanı sıra, dağlar arasındaki saklı konumu nedeniyle bugüne değin dikkati çekmediği söylenebilir.

Çalışmanın amacı, bu araştırılmamış Doğu Anadolu yerleşmesinin henüz yoğunluğunu ve niteliklerini büyük ölçüde koruyan yaklaşık yüzyıllık fiziksel dokusunu inceleyerek, tarihsel rolünün çözümlenmesidir. Kemaliye'nin mimarlık tarihimizin konu alanına katkısı olabilen bir örnek olduğu kadar, ulusal kültür tarihimizin yorumlanmasında da başvurulabilecek bir kaynak niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

Anadolu'nun coğrafi çeşitliliği politik ve ekonomik gelişimini ve kültürel oluşumunu doğrudan etkilemiş; orta yayla ve çevresindeki bölgelerin bu açıdan bütünlüğü ancak belirli dönemlerde sağlanabilmiştir [5]. Bölgeler çoğu zaman yakın ilişkide oldukları alanların etkilerini yansıtmışlardır. Bu bağlamda Doğu Anadolu, Azerbaycan, Güney Kafkasya, Güneydoğu Anadolu gibi farklı tarih ve kültür dokusuna sahip alanların kesiştiği bir yer olarak önem kazanmakta, bunun yanı sıra Anadolu'nun yerli biçimlerini oluşturan ve halen kullanan [6] önemli bölgelerden biri konumunda bulunmaktadır. Selçuklu ve Feodal Beyliklerin uzun süre egemen olduğu bu bölgedeki birçok kentte halen Ortaçağ'dan kalan anıtsal yapıların etkinliği göze çarpar. Geleneksel konut mimarlığı açısından da Doğu Anadolu,

bölgesel etkenlerin tasarımıda ağırlık kazandığı "Geçiş Bölgesi" olarak tanımlanmaktadır [7]. Bu durumda bölgenin konut geleneklerinin doğru tanımlanabilmelerinde geniş kapsamlı araştırmalara gereksinme olduğu bir gerçektir. Genel nitelikteki düşünceler somut örneklerle daha da açıklık kazanabilir. Ancak, bugüne değin bölgede kentsel nitelikli yerleşmelere yönelik monografik çalışmaların pek az olduğu dikkati çekmektedir. Bilinen verilerin çoğaltılması yoluyla, Anadolu'nun konut coğrafyasına ilişkin sınırların belirlenlik kazanacağı ve konut gelenekleri arasındaki eşzamanlı ilişkilerin yeterli, önyargısız ve bütünleşmiş sonuçlarının elde edilebilmesine olanak sağlanacağı açıktır. Yapılan her yeni araştırma aynı bölgenin en yakın iki yerleşmesi arasında bile genellemeleri değiştirecek önemli farklar ve çeşitlenmelerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bu noktadan yola çıkarak, İç Anadolu ile Doğu Anadolu'nun kesişiminde yer alan Kemaliye; kendine özgü coğrafi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını yansıtan konut dokusuyla, "Özgün Anadolu sentezine varılan bölge" ile "Geçiş Bölgesi" arasındaki sınırı belirginleştirici bir örnek olabileceği de dikkate alınarak incelenmeye değer bulunmuştur.

2 - KAPSAMI

Bugüne değin halkbilim araştırmaları dışında hiçbir çalışmaya konu oluşturmamış Kemaliye, bu tez ile ilk kez bilimsel çalışma ortamına tanıtılmaktadır. Tarihsel dokunun yoğunluğunu büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşabilmesini sağlayan etkenlerin başında sayabileceğimiz ilçenin zor ulaşılır olma özelliği son yıllarda devamlı gündemde olan yol yapım çalışmalarına bağlı olarak yitirilmiştir. Dışarıya göç nedeniyle sürekli nüfus kaybeden ilçede terkedilen evler giderek zamanın yıkıcı etkisine karşı direnç gösteremez duruma gelmişlerdir. Yerleşim alanı yıkım, yangın gibi felaketlerin yanı sıra, kullanımına eklenen -özellikle kamusal nitelikli- yeni ögeler ile hızla değişmektedir. Bütün bu bulgular dikkate alınarak fiziksel dokunun bütünü çalışma kapsamına alınmaya çalışılmıştır. Tüm dokuyu belgelemeye yönelik çalışmanın sonuçları araştırma sürecinde bile alınmaya başlanmıştır. İlçenin yaklaşık 80 yıllık bir geçmişi olan Çarşısı 30 Ekim 1987 yılında çıkan yangında yok olmuştur. Bir anda yitirilen bu değerden yalnızca araştırma kapsamındaki ayrıntılı

bilgi ve rölöveler kalmış; bu veriler çarşının yenileme projesini yönlendirmiştir.

Bu çalışma Kemaliye'nin fiziksel dokusunu, bu dokunun oluşumunu doğrudan etkileyen politik, sosyo-ekonomik ve yerel ortamı ile nedensellik ilişkilerini kurarak inceleyen bir yaklaşımla ele alınmış; çalışma kapsamında yerleşme dokusunun kuruluşundan günümüze değin uzanan süreç içindeki gelişiminin irdelenmesi amaçlanmıştır. Ancak, bu konuda karşılaşılan en önemli sorun bazı dönemler için yeterli ve doğru bilgi bulma zorluğu olmuştur. İlçeye yönelik, -bilimsel çalışma kapsamında kullanılabilecek nitelikte- tarihsel araştırmaların bulunmaması nedeniyle yerleşmenin kuruluşu ve 16.yüzyıla kadar geçen dönemdeki tarihsel değerlendirmeler bölgeye ilişkin oldukça kısıtlı kaynaklar ve genel yayınlara dayanılarak yapılmış; konuya varsayıma dayanan yorumlar getirmekle yetinilmiştir. 16. yüzyıldan itibaren özellikle 19. yüzyıl ikinci yarısını kapsayan dönem için ise birincil kaynaklara uzanan kitaplık çalışmalarıyla -oldukça sınırlı araştırma olanaklarına karşın- bazı yorumlara götürecek temel bilgiler elde edilebilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle ilçenin tarihsel gelişim süreci ve bu sürecin belli bir kesitindeki politik, sosyo-ekonomik ve yerel koşulların çözümlenmesinin ardından, yerleşmenin fiziksel planda açıklanmasına geçilmiştir. Kapsamlı alan araştırmaları ile fiziksel dokunun örgütlenme ilkeleri, biçimsel özellikleri ve bütüne giren ögeler belgelenmeye çalışılmıştır. Anıtsal yapıların geçmişini belgeleyen en önemli bilgi kaynakları olan vakıfnameler ile ilgili araştırmaların olmayışı, mevcut diğer kaynaklardan elde edilen veriler ve somut saptamalar ile yetinilmesini zorunlu kılmış; bu yapıların doku bütünü ile ilişkileri de sözkonusu veriler ışığında irdelenebilmiştir.

Yoğunluğu ve sınırlarını saptanabilir nitelikteki değişmelerle halen koruyabilen konut dokusu ve evler; yapılanma ilkeleri işlevsel, biçimsel ve yapısal ayrıntıları ile incelenmeye çalışılmıştır. Yerleşim alanının kendine özgü doğal çevre değerleri nedeniyle topografya, manzara ve yapım koşullarının evlerin tasarımındaki belirleyiciliğini irdelemeyi amaçlayan; mekan ögelerinin birbirleri ve doğal çevre ile ilişkilerine dayalı tipolojiler denenmiştir. Bu tipolojiler sayısal analizlerle de desteklenerek ilçenin özgün ev

tipleri saptanmaya çalışılmıştır.

Doğu Anadolu'nun kültürel kesişim alanı olma özelliği ve ilçenin bu bölgedeki stratejik konumu dikkate alınarak sonuçta; Kemaliye evlerinin -mekan ögeleri, plan tasarımı ve yapım özelliklerinin, ilişkili olduğu kültür çevrelerinin gelenekleri ile bağlantısının niteliği irdelenerek- Anadolu Türk dönemi konut gelenekleri içindeki yeri anlaşılmaya çalışılmıştır.

3- YÖNTEMİ

Tezin bütününde dört aşamalı bir çalışma yöntemi uygulanmıştır.

Çalışmanın birinci aşaması, konunun belirlenmesi ile başlamıştır. Kemaliye'nin, geçmişten günümüze olabildiğince bozulmadan gelebilmiş ayırtkan özellikler sunan yoğun geleneksel doku varlığına karşın bugüne değin araştırmacılarca hiç dikkati çekmemiş oluşu, konunun seçimini çekici kılmış, ayrıca ilçenin, tarihsel kentleri yeterince araştırma konusu olmamış bir Doğu Anadolu yerleşmesi olması da bu çekiciliği desteklemiştir. İlçenin zor ulaşılır olma özelliğine karşın uzun süreli alan araştırmalarında çalışma ortamı olarak sunduğu olanaklar da konunun belirlenmesinde dikkate alınmıştır.

İkinci aşamada, konuya ve amaca yönelik kaynak ve yayınlar taranarak bilgi birikimi sağlanmıştır. Değerlendirmeye hazır bilgilerin yok denecek kadar az olması, Tapu-Tahrir Defterleri, Şer'iyeye Sicilleri, Salnameler ve Seyahatnameler gibi birincil kaynaklara başvurulmasını gerektirmiş, zaman zaman mimarlık mesleği dışındaki yan disiplinlerin alanlarına girilerek ve eldeki sınırlı olanaklar zorlanarak temel bilgiler sağlanabilmiştir. Sözkonusu kaynakların daha geniş kapsamlı olarak incelenmesi, konunun ayrıntılarına ışık tutacağı gibi farklı alanlarda yapılacak çalışmaları da yönlendirecektir. Doğrudan yerleşmeye yönelik Ermenice kaynakların taranması ise; ya toplanan bilgilerin desteklenmesi ya da yeni verilerin elde edilmesine olanak sağlamıştır.

Üçüncü aşamada ise; mevcut dokunun saptanmasına yönelik alan çalışmaları yapılmıştır. 1981, 1982, 1984, 1987 yıllarında 20'şer günlük sürelerle gerçekleştirilen çalışmalarda; fiziksel dokunun, yerleşme ilkeleri ve ögeleri fotoğraf ve çizimlerle gereken ayrıntıda saptanmaya çalışılmıştır. Konut dokusunun taranması sırasında girilme olanağı bulunan hemen her eve girilmiş, özgün plan tipinin çeşitlenmelerini içeren 8 adet evin 1/50 ölçekli ayrıntılı rölövesi alınmıştır. 150 adet evin ise 1/200 ölçekli plan; kesit, ön görünüş ve ayrıntı krokileri, yapıların çevre ilişkileri ile birlikte formlara işlenmiştir.

Dördüncü aşamada, ikinci ve üçüncü aşamada sağlanan verilerin değerlendirilmesine geçilmiştir. Bu aşamada; 1943, 1983 tarihli haritalar ve 1968 tarihli kadastral paftaların yardımıyla, ilçe merkezinin 1/1000 ölçekli haritası konu ve amaca yönelik olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, fiziksel dokunun kendine özgü yerleşme ilkelerini anlatabilmek amacıyla 1/500 ölçekli bölgesel paftalar hazırlanmıştır. Bütün mahallelerin benzer yapılanma düzeni göstermesi ve benzer nitelikte ev örnekleri içermesi nedeniyle değerlendirmede; çarşı, yönetim ve dini merkezle bütünleşen mahalleler ağırlık kazanmış, kullanılan 92 adet ev örneğinin çoğu bu mahallelerden seçilmiştir.

Alan çalışmalarında saptanan 150 adet evin 92 adedi değerlendirme kapsamına alınmış ve sözkonusu evler katalog düzeninde tezin sonuna eklenmiştir. Tasarımı oluşturan mekan ögelerinin, örgütlenme, biçim ve çevre ilişkilerinin tipolojiler aracılığı ile irdelenme isteği, aynı planların her tablo için yeniden kullanılması gereğini ortaya çıkarmış; bu nedenle tekrarı önlemek için tablolarda şemalar kullanılarak kataloğa göndermeler yapılmıştır.

Harita 1.1 - Kemaliye ilçesinin konumu

İlçe arazisi kuzeybatı-güneydoğu yönünde geçen Karasu nehrinin tabansız/derin vadisiyle bu vadinin doğu ve batısını çevreleyen çok sarp ve kayalık dağlardan oluşmaktadır. Vadiyi çevreleyen Anti-Toros dağ silsilesine bağlı yükseltiler arasında kuzeyde Palandöken ve Çal, doğuda Munzur, güneyde Harmancık, batıda Hotar dağları ve Sarıçiçek Yaylası sayılabilir. Yerleşme bölgesinde arazinin topografik yapısı, nehrin derinlemesine aşındırmasının birkaç duraklama devresi geçirmiş olduğunu göstermektedir [9]. Nehirden itibaren bir anfiteatr oluşturan üç ana sekiden birincisinde ilçenin bağ ve bahçeleri, ikinci sekide ise yapılanma alanları yer alır. Yerleşim alanını sınırlayan üçüncü sekiden sonra Hotar Dağı bir kale duvarı gibi yükselir. İlçenin konumlandığı alanda arazi eğimi % 30-45 arasındadır [10]. Dağlık arazi kalker, konglomera, granit, kil, bazalt gibi verimsiz çıplak alanlardan ibarettir; ancak küçük alanlarda toprak mevcuttur [11].

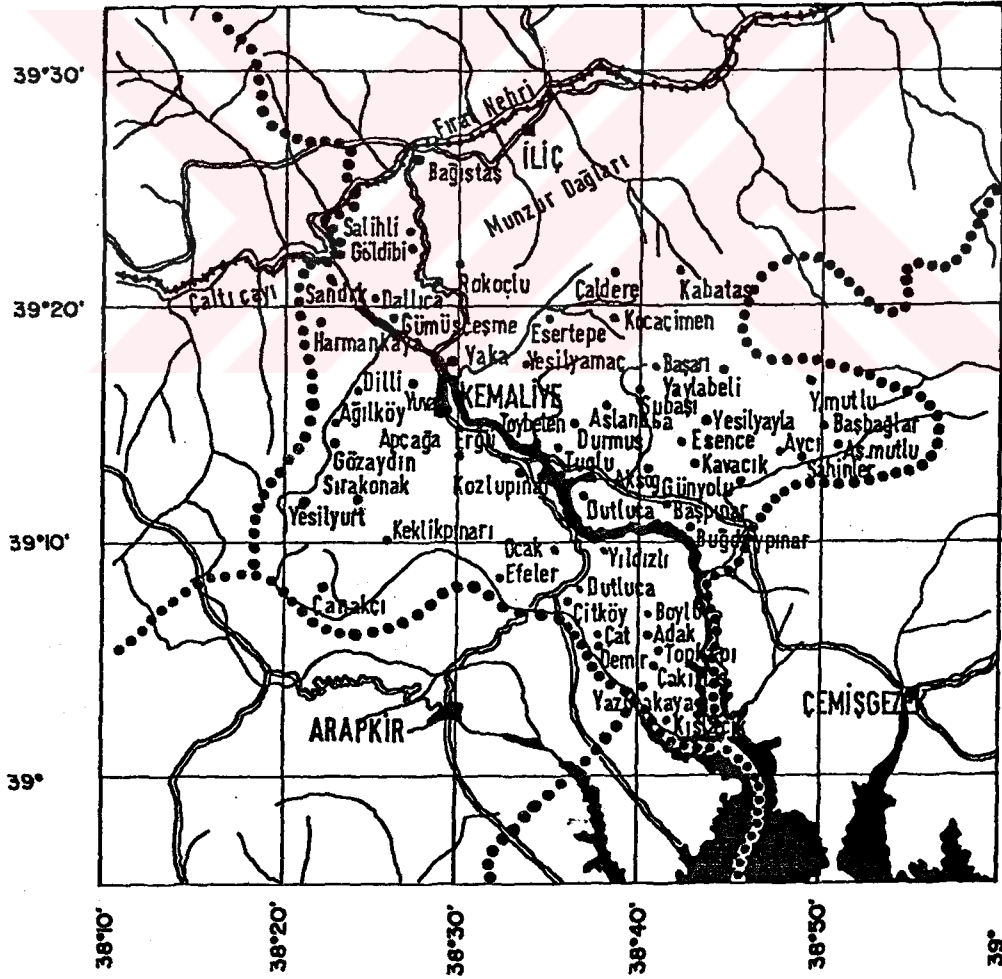
Kemaliye'de fiziksel yapının oluşmasında akarsular nitelik ve nicelik olarak önemli rol almışlardır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda akan Karasu ve vadiye dik yönde nehre birleşen -kuzeyden güneye doğru, sırasıyla- Küçükdere, Kadıgözü Deresi, Sütluçeşme Deresi, Hasan Deresi, Koçan Deresi ve Pegir-Ariki Deresi ilçenin akarsu ağını oluşturur.

İlçeyi batıdan sınırlayan Hotar Dağı'nın halk tarafından "Gaban" adı verilen dik yamacı ile yerleşmenin üst sınırının kesiştiği noktadan doğan "Kadıgözü Su Kaynağı" ve bu kaynağı Fırat nehrine birleştiren "Kadıgözü Deresi" işlevinin ötesinde Eğin adı ile özdeşleşen simgesel bir değer taşır.

Kemaliye çevresinin iklimi Orta ve Doğu Anadolu iklimleri arasında özel bir yer oluşturur. Sert kara ikliminin egemen olduğu bölgede topografyanın etkilediği mikro iklimler nedeniyle kısa mesafeler içerisinde değişik iklimsel özelliklerle karşılaşmaktadır [12]. Erzincan'daki sert ve kurak kara iklimine karşın, yüksek dağların çevrelediği vadi içindeki ilçede ılıman iklim görülür. Kışlar kısa, yazlar uzun ve sıcaktır. Yağışlar ilkbahar ve sonbaharda yağmur (1963 Yılı yağış ortalaması: 83 cm.), kışın kar şeklindedir. Dik

vadi yamaçları nedeniyle gündüzleri güneşlenme süresinin kısa olmasına karşın, ısıyı yutan granit kayalar -vadide yoğun hava akımı olmadığından- bu ısıyı korumakta ve gün boyu sıcaklığın devam etmesini sağlamaktadır. Zaman zaman güneydoğudan lodos, kuzeydoğudan ise poyraz ve samyeli rüzgarları vadi boyunca esmektedir [13].

Genellikle bitki ve topraktan yoksun olan bölgede yer yer ağaç ve bodur çalılar, az eğimli eteklerde de seyrek çayırlar ve çalılıklar bitki örtüsünü oluşturur. İlçe merkezi sınırları içinde ise başta dut olmak üzere ceviz, elma, armut, kayısı, kiraz, vişne ağaçları ile sebzelik ve bağlarla kaplı alanlar, bitki örtüsünden tamamen yoksun alan içinde yemyeşil görünmektedir. Bu nedenle olmalı ki Kemaliye "Yeşil Eğin" olarak tanınır.

Harita 1.2 - Kemaliye ilçesi, bucak ve köyleri

1.2 - TARİHSEL GELİŞİM

1.2.1 - Tarihte Eğin

Kemaliye'nin 1926 yılından önceki adı "Eğin"dir. Eğin adının kökeni ile ilgili olarak ancak söylencelere ve varsayımlara dayalı bazı bilgiler elde edilebilmektedir. Evliya Çelebi; bir Kayser (?) kızının şehri kurduğunu ve prensesin Eğine olan adının yerleşmeye verildiğini anlatır [14]. Ermeni kaynakları ve Avrupalı gezginler ilçenin merkezindeki su kaynağına dayanarak, Ermenice kaynak anlamına gelen "Akn/Agn" kelimesinin, yerleşmeye ad olarak verildiğini belirtmektedirler [15]. M.H.Gür ise çeşitli kaynaklara dayanarak Eğin'in sırt, arka anlamında Türkçe bir kelime olduğunu kanıtlamaya çalışır [16]. N.Adontz ilçenin adlarını kaynaklara geçen şekliyle Eğin/Egen/Eken/Akn/Kemaliye olarak sıralamaktadır [17].

Kemaliye ilk çağlarda Armenia Minor/Küçük Ermenistan denilen bölgede yer almıştır. Bu bölgenin sınırları batıda Kappadokia [18]; doğuda ve güneyde Fırat nehrinin sınır oluşturduğu Armenia; kuzeyde ise Pontus olarak belirlenir [19]. Doğu Anadolu ve İç Anadolu arasındaki Anti-Toros dağ dizisine bağlı kollardan Munzur Dağları ile Fırat Nehrinin sağ (batı) tarafı arasındaki alandan oluşan bu bölge, konumu nedeniyle çağlar boyunca rakip devletler arasında tampon bölge oluşturmuş; Roma, Bizans, İran, Arap gibi güçlü devletler adına görevlendirilen yerel valiler yönetiminde yarı bağımsız olma özelliğini her dönemde korumuştur.

Kemaliye'nin kuruluşu ile ilgili bilgiler, kaynaklara göre, 11. yüzyılın öncesine geçmemekte; ilçenin eski çağları ancak bölge tarihi ile açıklanabilmektedir.

İ.Ö. 3000-2000 yılları arasına tarihlenen Eski Tunç Çağı yerleşmeleri bölgede; Malatya-Arslantepe, Elazığ, Erzurum-Karaz, Pulur ve Güzelova'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır [20]. Yazılı belgelerden yoksun olan bu dönemde, adı geçen yerleşmeler arasında kalan Kemaliye'nin bir yerleşme noktası olup olmadığı -arkeolojik buluntuları ortaya çıkaracak araştırmalar henüz yapılmadığı için- kesinlik kazanamamıştır.

İ.Ö. 2000 yılı başlarında Hititler, Kızılırmak yayı içine yerleşirken; bugünkü Suşehri, Kemah, Erzincan ve Bayburt'un güney sınırını oluşturduğu alanın Hayaşa ; Munzur Dağlarının güneyindeki alanın ise Isuva egemenliği altında olduğu sanılmaktadır [21]. Büyük Hitit Devleti çağında Anadolu'daki küçük şehir devletleri ile anlaşmalar yapılarak devletin sınırları doğuda Fırat nehrine kadar genişletilmiştir. Malatya-Arslantepe'de L.Delaporte'ye göre İ.Ö. 13. yüzyıla tarihlenebilen Hitit Sarayı kalıntıları bölgenin Hitit egemenliğine girdiğini kanıtlamaktadır [22]. İ.Ö. 1200 yıllarında bu devletin yıkılmasından sonra Geç Hitit Devletinin kurulduğu bölge İ.Ö.8. yüzyılda Urartuların batı sınırını oluşturmuş ve Assur akınlarına maruz kalmıştır. Kral 2.Sargon zamanında (İ.Ö. 722-705) Malatya'nın, başında askeri vali bulunan bir Assur şehri olduğu yazılı belgelerden öğrenilmektedir [23]. Ancak bu belgelerde Tohma çayının ötesinde; kuzeyde Karadeniz, Doğuda Kars'a kadar uzanan -Eğin'in de içinde yer aldığı- bölgenin İ.Ö. 12. yüzyıl ile İ.Ö. 6. yüzyıl arasındaki tarihi ile ilgili bilgiler şüpheli ve yetersizdir [24].

Medlerden yönetimi ele alan Pers Kralı Kyros ile birlikte İ.Ö. 550 yılından itibaren tüm Anadolu krallıkları gibi bu bölge de Pers egemenliğine girer [25]. Darius döneminde ülke eyaletlere ayrılarak "Satrap" adı verilen valiler tarafından yönetilmeye başlar. Bu yönetim düzeninde bölge Kappadokia ve Armenia satraplıkları sınırında yer alır.

Büyük İskender'in İran ordusunu yenerek Pers egemenliğine son verdiği İ.Ö. 331 yılından itibaren bölge yönetiminin Makedonya Krallığının egemenliği altında devam ettiği sanılmaktadır.

İskender'in ölümünden (İ.Ö. 323) sonra imparatorluk toprakları generaller arasında bölüşülürken Anadolu denetimi Perdikkas'a verilir. Perdikkas'ın Anadolu satraplıklarını yeniden düzenleyip Kappadokia, Paphlagonia ve Pontus bölgesi yönetimine Eumenes'i getirmesi [26] üzerine başlayan taht kavgaları, Eumenes'in öldürülmesinden (İ.Ö. 316) sonra bölgeyi denetimi altına alan Antigonos döneminde de devam eder. İ.Ö. 301 yılında Ipsos savaşında Antignos'un öldürülmesinden sonra Seleukos döneminin başlangıcında Anadolu'da bağımsız krallıklar kurulmaya başlar. Kappadokia, Pontus ve Ermenistan Krallıkları

arasında kalan Armenia Minor'un; "bazen diğer Armenialara dost olan, bazen de yalnız kendi sorunları ile uğraşan kralların egemenliği altında olduğu" Strabon tarafından belirtilmektedir [27]. İ.Ö. 111 yılında Pontus kralı olan Mithridates VI.Eupator [28] ülkesinin sınırlarını her yönde genişletirken, Armenia Minor bölgesini de topraklarına katar [29].

Roma'nın Doğu egemenliği İ.Ö. 67 yılında bölgeye gelen General Pompeius ile başlar. Ülke yönetiminde yapılan yeni düzenleme ile bölgede Tigranes'in Ermenistan krallığı, Ariobarzanes'in Kappadokia krallığı, Roma eyaletleri himayesinde devam eder [30]; Armenia Minor, Doğu Karadeniz bölgesi, Fırat ve Kelkit yöresi Galatia prensi Deiotaros'a verilir [31]. İ.Ö. 20 yılında ise Augustos Armenia Minor'u Kappadokia kralı Arkhelaos'a verir [32] ve bu bağlı krallıklar Roma eyaletleri ile Parthlar arasında tampon bölge oluştururlar.

İ.S. 63 yılında Nero döneminde Pontus Polemonianus, Pontus Galaticus gibi yakın çevresinin Galatia eyaletine bağlanmasına karşılık vasal krallık olarak bırakılan Armenia Minor [33], 74 yılında Galatia ve Kappadokia eyaletlerinin birleştirilmesi sonucu bu çift eyaletin sınırları içerisine girer [34].

İmparator Traian 107 yılından sonra bilinmeyen bir tarihte bu çift eyaleti yeniden ayırıp her ikisinin başına birer vali atarken Armenia Minor Kappadokia Eyaleti sınırları içinde kalır [35].

İmparator Diocletianus(284-305)'un eyalet örgütünde yaptığı değişiklik ile Kappadokia Eyaleti 4 parçaya ayrılır ve doğu yarısı Armenia Minor'a bağlanarak ayrı bir eyalet oluşturulur [36].

Devletin Konstantinos döneminde praefecturalara ayrılmasından sonra bölge doğu praefectura'sına bağlı 5 dioecese içinde Pontus'a katılır [37]. Roma 5. yüzyılda Yukarı Fırat'ın batı kıyısını izleyen doğu "Limes" sınırı ötesinde kesin bir egemenlik kuramamıştır [38]. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırını oluşturan bölge, Iustinianus (527-556) döneminden başlayarak, doğu tehlikelerine karşı sürekli

olarak yeniden örgütlenerek değişikliğe uğrar. İmparator Herakleios(610-641)'un Sasani tehlikesine karşı savunma amacıyla kurduğu "Thema" askeri sistemiyle 7. ve 9. yüzyıllar arasında Armeniakon teması içinde yer alan bölge, 9. yüzyılın ikinci yarısında da Sebasteia ve Koloneia, 10. yüzyılda ise Fırat'ın sol (doğu) tarafında kurulan Mesopotamia themalarının sınırını oluşturur [39]. 7. yüzyıldan itibaren Bizans ve İran arasında çatışma alanı olan; 630 yılından sonra da devamlı Arap akınlarına uğrayan bölgedeki Bizans yerleşmeleri, Araplara karşı sınır kaleleri durumundadır[40]. Kudama'ya göre 10. yüzyıl başında Bizans-Arap sınırı Fırat nehrini Malatya yakınında kesiyordu [41].

2.Basileios (976-1025) dönemi Bizans topraklarının doğuda ve batıda en geniş sınırına ulaştığı, imparatorluğun en parlak devridir. I.Gagik(990-1020)'in ölümünden sonra Armenia'da çıkan karışıklıktan yararlanan imparator, Gürcistan'ın bir kısmı gibi Vaspurakan bölgesini de topraklarına katar. Bizans yönetiminin sınır bölgelerine kendi ordu birliklerini yerleştirip buradaki önemli Ermeni ailelerini imparatorluğun daha içteki bölgelerine taşıyarak oraları iskan etme politikasına bağlı olarak, Vaspurakan kralı Senekerim 1021 yılında Van Gölü'nün doğusundaki topraklarını 2.Basileios'a devredip karşılık olarak Sebaste(Sivas)'den Fırat'a kadar olan araziye elde eder [42]. Kaynaklar Eğin'in 11. yüzyılda bu grup tarafından kurulduğunu kaydetmektedirler [43]. Ancak Evliya Çelebi "Eğin şehri denmesine sebep bu şehri kayserlerden ... kızı EGINE adlı bir kızın yapmasıdır. Hazret-i Ömer evladından Emir Ömer bin Lokman'ın fethidir. Sonra küffar eline düşmüşse de Harun-ür Reşid asrında Seyid Cafer Battalgazi tekrar fethetmiştir" [44] diyerek yerleşmenin 7. ve 9. yüzyıllardaki varlığını ortaya koymaktadır [45].

11. yüzyılda Bizans sınırlarına Türkmen saldırıları başlar [46], 1071 Malazgirt Zaferini takip eden yıllarda ise bölge Türk egemenliğine girer. 1071'den sonra ilk Türk devletleri Doğu Anadolu bölgesinde kurulurken, Erzincan-Kemah-Divriği bölgesi yönetimi 1118 yılında Emir Mengücek'in eline geçer [47]. 1228 yılında Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad bu beyliğin Erzincan-Kemah koluna son verir, Divriği kolu egemenliği ise engeç 1277 yılına kadar devam eder [48]. Konumu nedeniyle Kemaliye'nin bu beyliğin yönetim sınırları içine

girmesi gerektiği düşünülebilirse de, aynı dönemde Bizans'ı temsil eden bir yerleşme olması veya Sivas Başkent olmak üzere kurulan ve zamanla Amasya, Tokat, Niksar, Malatya illerini kapsayacak şekilde sınırlarını Fırat Nehri'nden Sakarya Nehri'nin kaynaklarına kadar genişleten Danışmendlilerin yönetiminde olması olasıdır [49], Evliya Çelebi Çelebi ise "küffar istilasına uğrayan Eğin'i Sultan Alaeddin'in fetheyledi"ğini belirtmektedir [50].

Bundan sonra başlayan Anadolu Selçuklu egemenliği 1243 Köseadağ yenilgisi ile son bulur ve bölgede Moğol himayesi altındaki sözde Selçuklu egemenliği, saltanat mücadeleleri içinde devam eder. 1308 yılında son Selçuklu hükümdarı Gıyasüddin Mesud'un ölümünden sonra 1317 yılında Anadolu yönetimi İlhanlı hükümdarı tarafından genel valilikle Emir Çobanoğlu Demirtaş'a verilir [51]. Demirtaş'ın Mısır'a kaçışından sonra kumandanlarından Eretna; Anadolu'da zayıflayan İlhanlı baskısından yararlanarak 1343 yılında Kayseri, Sivas ve Tokat'ı içine alan, zaman zaman Erzincan hatta Erzurum'a kadar uzanan toprakları ele geçirir [52]. Bu devlet, merkeze bağlı feodal beylerden oluşan bir siyasal kuruluşu [53]. Kemaliye'nin bu dönemde; her kale sahibinin çevresindeki köy ve kasabaları haraca bağlayarak egemenlik kurduğu böyle bir küçük beyliğin yönetiminde olduğu düşünülebilir. 1352 yılında Eretna'nın ölümünden sonra varisleri arasındaki politik mücadeleler nedeniyle ülkede karışıklıklar çıkar, 1381 yılında ise Kadı Burhaneddin Devleti bölgeye egemen olur [54].

1400 yıllarında başlayan Timur istilasından sonra Eğin, Çelebi Sultan Mehmet döneminde (1413-1421) Osmanlı yönetimine katılmıştır [55].

Bölge Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Zaferine (1514) değin Osmanlı-Safevi, Memluk-Safevi sınırını oluşturur [56]; savaşların yanı sıra mezhep mücadelelerinde de politik önemini korur. Kanuni Sultan Süleyman ve IV.Murad dönemlerinde yoğunluk kazanan İran ve Irak seferlerinde ordunun toplanma alanını oluşturan bölge, Celali isyanları sırasındaki Karayazıcı ayaklanmasından da etkilenir [57].

Merkezi denetimin zayıfladığı 18. yüzyılda Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri çete başı kimliğindeki derebeyi ailelerinin denetimi altına girer [58]. Bu dönemde Eğin voyvodalığı "Kemah Beyleri"

adıylı anılan Sağırzadelerin elindedir [59]. Yüzyılın ikinci yarısında uzayıp giden seferberlik ve savaşlar Anadolu'nun insan gücünü cephelere çeker. Sarsılan toplum düzeni ve ekonominin düştüğü bunalım eşkiya baskınları ve çete hareketleri için uygun ortamı hazırlar. Bu dönemin güvensiz ortamından Eğin'in de payını aldığı belgelerden anlaşılmaktadır [60]. Aynı yüzyılda konargöçer dalgalanmaları çerçevesinde, yaylak kışlak bulma amacındaki Rışvan aşireti ve Munzur dağlarından kaynaklanan eşkiyalık ve talan amaçlı Dersimliler Eğin için de tehlike unsuru oluşturlar [61]. Yüzyıl sonlarında Malikane sistemine katılan Eğin, mukataa gelirlerinin -ticari etkinliğe dayanan- fazlalığı nedeniyle Sivas Eyaletini yöneten Köse Paşa Hanedanı ile Kemah Beyleri Sağırzadeler arasında voyvodalık mücadelelerine konu olur [62]. 1801 yılında fermansız ve şartnamesiz voyvodalığa getirilen Veli Bey, Eğin serdarı Mehmet ve kardeşi Hasan ile birlikte kazaya baskınlar düzenler [63]; aynı eylemlerini 1812 yılında da yineler [64]. Kaza 1815 yılına değin Veli Paşa ve Kemah Beylerinin yarattığı güvensiz ortamı yaşar [65]. Anadolu derbeylik döneminin en tipik zorbalarından biri kabul edilen Vezir Veli Paşa'nın 1811-1813 Sırp isyanı ile çakışan önemli ayaklanması Divriği, Eğin, Arapkir, Keban, Darende, Akçadağ, Hekimhanı çevresini felakete sürükler [66].

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Berlin anlaşmasına göre Ermeniler lehine ıslahat yapılacak "Vilayeti Sitte" (6 vilayet) arasında Eğin'in bağlı bulunduğu Mamuret ül-Aziz de yer alır [67]. 1880 yılından itibaren başlayan Ermeni örgütlenmeleri 1895 yılında olaylar düzeyine ulaşır ve her vilayette ayaklanmalar başlar. Bu bağlamda Eğin ayaklanmasının tarihi 6 Ekim 1895 olarak verilir [68].

I.Dünya Savaşına girerken Anadolu, imtiyaz bölgeleri bağlamında çeşitli devletlerin eline geçer. Bu bölümlenmede bölge Ruslarla Fransızların denetimine girer [69]. Osmanlı İmparatorluğunun paylaşılmasına yönelik "Sykes-Picot" anlaşmaları çerçevesinde 1916'da Fransa ile Rusya arasındaki anlaşmada Eğin Fransa'ya verilir [70]. Eğin ve çevresi savaş yıllarında, doğu cephesindeki çatışmaların yanı sıra 1915'teki Ermeni Tehciri'nden ve 1916'daki Dersim ayaklanmasından etkilenir. Milli mücadele yıllarında Mustafa Kemal ve

Kazım Karabekir Paşaların denetimindeki bölgede 3.Kolordu Merkezi Sivas, 11.Kolordu Merkezi ise Elazığ'dır.

1.2.2 - Yönetmel Bölünme

Kemaliye'nin yönetimiyle ilgili ilk güvenilir bilgiler, 16. yüzyıl başından itibaren alınabilmektedir. Bu bağlamda, 1518 tarihli Tahrir defterinde Arapkir kazasına bağlı bir köy [71] ve mîrliva (sancakbeyi) hassı olarak yer alır [72].

Evliya Çelebi'nin "Süleyman Han yazması üzere Sivas eyaletinde olup yüzelli akçalık şerif kazadır. Bir konak mesafe olmakla, köylerinde olan reayanın tekâlif-i örfiyesini Malatya tahsildarı tahsil eder" şeklindeki ifadesi yerleşmenin 17. yüzyılda kaza durumuna getirildiğini göstermektedir [73]. 18. yüzyılda da aynı eyalete bağlı, voyvoda ile yönetilen oldukça büyük bir kaza merkezi olduğu belgelerden anlaşılmaktadır [74].

Tanzimat'tan sonra tüm devlet örgütünde yeni bir yönetmel düzenlemeye gidilmiş ve H.1263/1847 yılında ilk kez yayınlanan Devlet Salnamesinde Eğin'in bağlı bulunduğu Arapkir Sancağı, eyalet olarak örgütlenen Harput'a bağlı gösterilmiştir [75]. 1867 Vilayet Nizamnamesi uyarınca Harput ve Arapkir, kaza merkezi olarak, yeni oluşturulan ve Diyarbekir Vilayetine bağlanan Mamuret ül-Aziz Sancağı yönetim sınırları içine alınmışlardır [76]. 1871-1875 yılları arasında Diyarbekir Vilayetine bağlı Mamuret ül-Aziz Sancağının [77], 1876 yılında müstakil Mamuret ül-Aziz Mutasarrıflığının bir kaza merkezi olan Eğin'in [78], H.1296/1878 yılından itibaren de aynı adlı yeni Vilayete bağlı yine bir kaza merkezi olarak yönetildiği bilinmektedir.

Cumhuriyet döneminde önce El'aziz, ardından 1926 yılında Malatya'ya bağlanarak Kemaliye adını alan Eğin, 11 Mayıs 1938 gün ve 3383 sayılı kanunla halen bağlı bulunduğu Erzincan sınırları içine katılmıştır [79].

1.2.3 - Ulaşım

Tarih boyunca Anadolu'da ticari ve politik etkinlikleri oldukça yüksek olan Sivas, Malatya, Erzincan ve Elazığ şehirleri ile çevrelenen Kemaliye, topografik konumu nedeniyle bu merkezleri birbirine ve diğer ticaret ve yönetim merkezlerine bağlayan önemli yollarla dolaylı bağlantı kurabilmiştir.

Bölgede bilinen en eski yol şebekesi Roma dönemine ait olup askeri amaçla, sınır savunması dikkate alınarak yapılmıştır [80]. Merkezi Malatya (Melitene) olan bu askeri ulaşım şebekesi içinde bir yol Sadag(Satala)'dan gelip Fırat'ın sağ kıyısı boyunca uzanarak Malatya'ya ulaşır ve yine Fırat'ı takibederek Samsat(Samosata)'a bağlanırdı [81]. Ramsay bu yol hakkında bilgi sahibi olmadığını belirttikten sonra Antonine'de belirtilen yol güzergahını vermektedir [82]. Eğin'in sözkonusu güzergahı oluşturan yerleşmeler arasında yer alması, bu dönemde henüz kurulmadığını veya önemsiz bir yerleşme olduğunu düşündürmektedir.

Bizans döneminde askeri amaçlı yollar -değişen başkente bağlı olarak- Anadolu'nun kuzey bölümünde yoğunluk kazanmıştır. İstanbul'u Tebriz'e bağlayan yolun bölgeden geçen Sivas-Divriği-Kemah bölümü bu dönemin izlerini taşımaktadır.

Selçuklu döneminde Ayas (Yumurtalık) limanından başlayarak Gülek Boğazı'nı geçip Kayseri, Sivas, Erzincan, Erzurum, Malazgirt üzerinden Hoy'a oradan da Tebriz'e bağlanan ticari işlevli yol şebekesi, 13. yüzyılın bu önemli kentlerinin gelişmesinde ana etken olmuştur [83]. Bu dönemde Sivas'ın doğu-batı ticaretinin Anadolu'daki düğüm noktalarından biri olduğu, Malatya'nın ise aynı güzergahın Sivas- Malatya-Diyarbakır bağlantısı üzerinde önem kazandığı bilinmektedir [84].

IV.Murad'ın Revan Seferinden sonra ise İstanbul'u Kayseri, Sivas, Malatya üzerinden Diyarbakır, Musul ve Bağdat'a bağlayan yolun yapımı gerçekleşir. Eğin'den geçen, Malatya ve Harput'u Erzincan ve Trabzon'a birleştiren yolun da Osmanlılar döneminde önem kazandığını

Arapkir-Eğir arasında bulunan Arnavut Hanı [85] ve Eğir-Erzincan arasında yer alan Hosta Hanı kanıtlamaktadır.

Eğir 19. yüzyılda İstanbul ile ulaşım ve ticaret ilişkilerini Kuruçay-Şebinkarahisar-Giresun üzerinden gerçekleştirmiş, Bağdat yoluna ise Maden'den bağlantı kurmuştur [86]. H.1310/1892 tarihli Mamuret ül-Aziz Salnamesinde; Mamuret ül-Aziz ile Erzincan arasındaki şose yapımının Arapkir'e kadar olan bölümünün tamamlandığı, Arapkir-Eğir arasının tesviye edildiği ve Eğir içindeki yolun Kemah'a birleştirildiği kaydedilmektedir [87]. W.Yorke 1896 yılında bu yoldan araba ile geçmiştir [88].

Cumhuriyet döneminde bölgede demiryolu (1939) ve karayolu bağlantılarının kurulması sonucu çok güç koşullarla sağlanan bu zayıf ulaşım tamamen önemsiz duruma gelmiş ve ilçenin sosyal ve ekonomik gerileme sürecini hızlandıran önemli bir etken olmuştur.

Bugün Kemaliye'ye karayolu ile bağlantı Malatya ya da Elazığ üzerinden sağlanmakta olup, Malatya 170 km., Elazığ 168 km. uzaklıktadır. Demiryolu ulaşımından ise, İstanbul-Kars hattının Sivas-Erzincan bölümü üzerinde, ilçeye 34 km. uzaklıktaki Bağıştaş İstasyonu ile yararlanılmaktadır. İlçenin, yönetim merkezi olan Erzincan ile kullanılabilir durumda bir karayolu bağlantısı yoktur.

Fırat nehri de tarihsel süreç içinde, özellikle taşımacılık alanında önemli rol oynamış, ilçenin bazı köyleri ile bağlantısı, nehir üzerindeki köprülerle sağlanmıştır [89]. Keban baraj gölünün dolması sonucu bu köprülerin sular altında kalmasıyla ilçenin Başpınar bucağı ve bazı köyleri ile karayolu bağlantısı kesilmiştir. Ulaşım zor koşullarda nehir üzerinden sallarla yapılmaktadır. Yapımına 1952 yılında başlanan ve ilçeyi Çaltı İstasyonuna bağlayacak 18 km. uzunluğundaki "Taş Yolu"nun yapımı halen devam etmektedir.

Diğer yandan 1840 yılında kurulan Posta Nezaretinin taşrada açtığı merkezler içinde -1845 yılında- Eğir de yer almaktadır [90] ve İstanbul'dan posta uzaklığı 259 saat olarak verilir [91].

1.2.4 - Nüfus

Kemaliye'nin tesbit edilebilen ilk nüfus verileri 1518 tarihli Tahrir defterinde yer almakta; Müslüman nüfus 14 hane, 3 mücerred, Gayrimüslim nüfus 199 hane, 97 mücerred olarak belirlenmektedir [92]. Hane sayısı ortalama 5 kişi alındığında Eğin'in 16. yüzyıl başındaki nüfusunun 1.165 kişi civarında olduğu söylenebilir. 1523'te ise, bu sayının 1.077'ye düştüğü tespit edilmekte; Müslüman nüfus 108 hane, 7 mücerred, Gayrimüslim nüfus 92 hane, 70 mücerred olarak verilmektedir [93]. 1568 tarihli tapu kayıtlarında yer alan sayısal değerlerle [94] 16. yüzyılın ikinci yarısında nüfusun yaklaşık 2.428 kişiye yükseldiği saptanabilmektedir.

Evliya Çelebi ise Seyahatnamesinde, Eğin nüfusu ile ilgili sayısal bilgi vermemekte; "Kalede ve aşağı şehirde bin adet toprakla örtülü mamur evleri vardır" [95] demekle yetinmektedir.

Kemaliye'nin 19. yüzyıl ile düzenli ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılı arasındaki nüfusuna ait sayısal bilgiler, bölgede inceleme yapan batılı gezginlerin notlarından ve Vilayet Salnamelerinden elde edilebilmektedir. J.Brant 1835 yılında şehirde bulunan 2.700 evin 2.000'inde Türklerin, 700'ünde ise Ermenilerin oturduğunu belirtmekte [96], C.Ritter [97] ve C.Textier [98] de bu sayıları tekrarlamaktadır. Şemsettin Sami'ye göre 1888 yılı dolaylarında nüfus 10.000 kişidir [99]. V.Cuinet 1890 yılı dolaylarında 19.000 olan nüfusun 11.439'unu Müslüman, 7.561'ini ise Gregoryen Ermeni olarak kaydetmekte [100]; W.Yorke 1894 yılı nüfusunu eşit sayıda Türk ve Ermeni olarak 15.000 [101]; Ali Cevad ise 1313 tarihli kitabında yaklaşık 10.000, Ağın nahiyesi ile birlikte 35.000 olarak vermektedir [102].

TABLO 1.1 - Diyarbekir Vilayeti Salnamelerinde Eğin Nüfusu

Yıllar	Köy	Mahalle	Hane	Müslüman Nüfus	Gayrimüslim Nüfus	Toplam Nüfus
H.1288/1871	22	35	1.672	2.288	2.978	5.262
H.1291/1874	46	10	2.087	2.326	2.712	5.038
H.1292/1875	46	10	2.087	2.426	2.712	5.138

TABLO 1.2 - Mamuret ül-Aziz Vilayeti Salnamelerinde Eğin Nüfusu

Yıllar	Köy	Mahalle	Hane	Müslüman Nüfus	Gayrimüslim Nüfus	Toplam Nüfus
H.1298/1881	46	8	2.087	3.143	2.636	4.779 [103]
H.1301/1884				12.700	5.507	18.207 Ağın dahil
H.1302/1885				12.700	5.507	17.207 Ağın dahil
H.1305/1888				13.720	5.507	19.207 Ağın dahil
H.1308/1891	46			2.426	2.712	5.138
H.1325/1907	22	40	2.087	30.408	9.513	40.429 Ağın ve köyler dahil

Tablo 1.1 ve Tablo 1.2'deki Salname verileri değerlendirilerek, yine aynı yöntemle, ortalama hane büyüklüğü 5 kişi olarak alındığında 1871-1907 yılları arasında Kemaliye nüfusunun 10.435 kişiden az olmadığı sonucuna varılabilir.

1927 yılında başlayan düzenli nüfus sayımlarında ise ilçenin Belediye sınırları içindeki nüfusu şöyle izlenebilir [104] :

1940 : 3.275	1965 : 2.384
1945 : 3.442	1970 : 2.510
1950 : 3.709	1975 : 3.014
1955 : 2.821	1980 : 2.614
1960 : 2.662	1985 : 3.007

Kemaliye'nin elde edilebilen tüm nüfus verileri değerlendirildiğinde; 16. yüzyıldan itibaren artan nüfusun 19. yüzyıl boyunca durağanlığı, 20. yüzyılda ise giderek düştüğü gözlenmektedir. Özellikle kayıtlarla saptanabilen 19. yüzyılın sonundan günümüze kadar ekonomik ve politik nedenlerle sürekli nüfus kaybeden Kemaliye, yönetsel kademelenmedeki ilçe olma özelliğini giderek yitirmektedir. İlçe'nin 1980'de nüfus yoğunluğu 10 kişidir.

1.2.5 - Sosyal Yapı

Kemaliye yüzyılın başına kadar Türklerle Gregoryen Ermeniler'in birlikte yaşadıkları bir yerleşme olagelmıştır. Merkezde bulunmamasına karşın Yaka (Venk), Esertepe (Şırzı), Kocaçınar (Muşağa) köylerinde Rum nüfusun varlığı da bilinmektedir [105]. İlçe ilkçağlarda Küçük Ermenistan (Armenia Minor) adı verilen coğrafi bölgenin sınırları içinde konumlanmasına karşın bölgede Ermeni nüfus yoğunlaşmasının kökeni Bizans dönemine dayandırılmaktadır [106]. Kemaliye'nin Türk kökenli en eski yerleşiklerinin ise, bölgeye 11. yüzyıldaki ilk Türk akınları ile gelen Oğuz boylarına dayandığı; Yavuz Sultan Selim döneminde Kafkasya'dan getirilen ailelerin de bu gruba katıldığı bağlamında halk arasında yaygınlık kazanan varsayımlar ise bölgenin etnik süreci dikkate alındığında doğrulanabilir nitelikte değerlendirilebilirler [107].

Kemaliye'de -yukarıda Nüfus Bölümünde değinilen kaynaklarla saptanan- 16. yüzyıl başındaki Ermeni nüfus çoğunluğunun giderek Türkler çoğalacak şekilde azaldığı, 19. yüzyılda -Salnameler ve Seyahatnamelere göre- Türklerin çoğunluğu oluşturduğu tespit edilebilmektedir. H.1325/1907 tarihli Mamuret ül-Aziz Vilayeti Salnamesinde; 40.429 kişiden oluşan nüfus 16.567 erkek, 14.741 kadın olmak üzere 30.408'i Müslüman, 90'ı Rum, 8.902'si Gregoryen, 12'si Katolik, 509'u Protestan olarak verilmekte; ayrıca Müslümanların % 5'inin Hristiyan dilini anlayıp konuştukları; Hristiyanların hepsinin Türkçe bildiği belirtilmektedir. 1924 yılında 300'e inen Ermeni nüfus [108], 1946'da 25 ev olarak saptanmıştır [109]. İlçede halen iki Ermeni ailesi bulunmaktadır.

Merkezdeki yerleşik grupların yanısıra bölgede, yaylak ve kışlaklarda konar-göçer ya da yarı yerleşik Türkmen ve Yörük aşiretlere bağlı oymakların varlığından söz edilebilir. Yörede, aynı aşirete bağlı ayrı oymaklar tarafından iskan edilmiş olup etnik adını günümüzde de sürdüren köylerle ilgili araştırma yapan T.E.Şahin'e göre; yalnızca Eğin çevresinde bulunan Velicik ve Yoğunlu Yörük oymaklarının yanısıra yörede, Danişmendli, Boz-ulus, Paçikanlı, Reşollu,

Şavaklı, Şadıllı, Musacalı aşiretlerine bağlı oymakların da bulunduğu anlaşılmaktadır [110]. Bey yönetimi altında, yetiştirdikleri sürülerin niceliğine göre vergi veren bu gruplar, ekonomik açıdan yerleşik halk ile bütünlük oluşturmuşlardır.

Kemaliye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının oluşmasında fiziki çevre koşulları ana belirleyici olmuştur. Tarım için gerekli alanı içermeyen sınırlı topraklar, halkı, geçimini hayvancılık, meyvacılık ve özellikle elsanatlarına dönük bir üretim biçimi ve ticaretten sağlamaya yöneltmişse de, bu yeterli olmamış; merkez denetiminden uzak yerel yöneticilerin ve feodal beylerin yarattığı güvensiz ortama eklenen geçim sıkıntısı üretici erkek nüfusun belli bir kesimini büyük kent merkezlerine göçe zorlamıştır. İşte bu göç ve gurbet olgusu Eğin'in ekonomik yapısının yanısıra sosyal ve kültürel tarihinin, giderek konut mimarlığının çözümlenmesini yönlendirecek etmenler arasında önemli ağırlık taşımaktadır.

Eğin'den Erzincan, Kastamonu, İzmir, Bursa vb. [111] kentlerin yanısıra İstanbul'a göçün, özellikle 19. yüzyılı kapsayan süreç içinde önemli bir sorun oluşturduğunu Eğin Şer-iye Sicillerinde bulunan belgeler kanıtlamaktadır. Hane erkeklerinin 10-12 gibi çok erken yaşlarda, çalışmak ve iş sahibi olmak üzere gurbete gitmesi toplum yaşamında olağan kabul edilen ve en çok uygulanan bir yöntemdi. Ancak, ailenin kadın üyelerinin kente gitmesine yönetim tarafından karşı çıkılmaktaydı. Nitekim 19. yüzyıla ait Sicillerin, aile göçünün önlenmesini amaçlayan ferman suretleriyle dolu olduğunu Z.Arikan saptamıştır [112]. "Ev Göçü Men'i" konusunda önemli bir belge olarak dikkati çeken H.1258/1842 tarihli ferman, araştırmacı tarafından şöyle açıklanmaktadır: "Ev göçü konusunda konulmuş olan kurallara son günlerde gereği gibi uyulmadığı, bu nedenle İstanbul'da gereksiz yere pek çok kadın görüldüğü ve bunların sayılarının gün geçtikçe arttığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, tekrar dönmek üzere İstanbul'a gelmek isteyen kadınların durumlarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve bunların kefile bağlanması zorunludur. Ayrıca bundan sonra İstanbul'a gelmek isteyenlere iyice araştırıldıktan sonra izin verilmesi gerekmektedir" [113]. Bu ve benzeri birçok fermanın öngördüğü, geçerli neden ve kefil şartlarının uygun görülerek Eğin'den İstanbul'a gitmesine izin verilen ailelerin, kentte

kalış sürelerinin ise 5 yıl ile sınırlı olduğu aynı kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bu zaman kısıtlamasının ilçe ile Başkent arasındaki ilişkilerin süreklilik kazanması ve kentsel kültürün ilçeye taşınarak halka yansması açısından da önem taşıdığı söylenebilir. Nitekim H.von Moltke; genç erkeklerin on yıl için başkente gidip zengin olarak dönmelerinin gelenek haline geldiğini; ayrıca sarrafların servetlerini buraya kaçırdıklarını belirtirken [114], Ermeni kaynakları da ekonomik nedenlere dayalı, sözkonusu göçün belli periyotlar halinde tekrarlandığını kaydetmektedirler [115]. V.Cuinet ise zenginleşerek dönenler tarafından binlerce liralık evler yapıldığını vurgulayarak evin sosyal ve ekonomik boyutuna açıklık getirmektedir [116].

Elimizde açıklayıcı özel bilgiler olmamasına karşın, Anadolu'da egemen olmuş ve birkaç kuşağı biraraya toplayan geniş aile düzeninin Kemaliye halkı için de geçerli olduğu söylenebilir. Ailenin ayırtkan özelliği ise genç erkeklerin büyük kent merkezlerinde çalışma ve yaşamalarına koşut olarak, yaşlıların simgesel denetimindeki kadının aile içindeki etkin rolü idi. Çocukların yetiştirilmesi, eğitimi, evlendirilmesi ve evin içindeki her türlü üretim eylemini yönlendirme ve yönetme sorumluluğu kadına aitti. Kadının toplumsal yapıdaki önemli yerini, ilçeye özgü halkbilim ürünlerinden de anlamak olanaklıdır. Halk şiirlerinde, şarkılarda işlenen egemen temalar: doğa, sevgi, sıra ve kadındır [117].

Gurbette ailesinden ayrı yaşayan erkeğin amaçladığı; kendisini ve ailesini en üst sosyal düzeye ve daha da önemlisi ekonomik güce ulaştırmak olmuş, bunun için de yönetim merkezindeki zor barınma ve yaşam koşullarına karşın en çok kâr edebileceği iş düzenini kurabilmenin yöntemini aramıştır [118]. Belgelerden ve halkın sosyal köken ile ilgili söylediklerinden İstanbul'da çalışan Eğinlilerin genellikle kasaplık, tüccarlık, sarraflık, odun kömür ticareti ve devlet görevleri gibi çağının önemli işleri ile uğraştıkları anlaşılmaktadır [119]. 19. yüzyılda ilçede, büyük kentte elde edilen iş ve kazancın toplumsal tabakalaşmanın ana belirleyicisi olduğu söylenebilir. İlmiye sınıfının ilk dönemlerdeki etkinliğine; esnaf, zanaatkar ve tüccarın birbirine yakın olan ağırlıklarına karşın, 19. yüzyılda toplumsal denetim bölge dışındaki ticari eylemler ile

zenginleşen kesime geçmiş; sözkonusu bu değişim özellikle Ermeniler arasında sınıfsal farklılaşmayı da birlikte getirmiştir.

Kemaliye'nin 16. yüzyıldan itibaren yönetsel kademelenmedeki yerine bağlı olarak, değişik kadrolar tarafından yönetildiği görülmektedir. 17. yüzyılda Şehir Naibi, Muhtesib, Sipahi, Kethuda yeri, Yeniçeri Serdarı, Kale Ağası, Kale Neferleri'nden oluşan görevliler tarafından yönetilen [120] Eğin'e Malikane sistemine alındığı 18. yüzyıl sonunda, sık sık değişen - has veya serbest tımarların yöneticisi olarak bilinen- Voyvoda atamalarının yapıldığı belirlenmektedir[121]. 1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerinin öngördüğü görev dağılımına bağlı olarak Eğin'de de 19. yüzyıl sonunda, Kaymakam başkanlığında bir İdare Meclisi ve diğer meclislerden oluşan geniş bir yönetim kadrosunun örgütlendiği görülmektedir (Bkz. Ek 1).

Eğin halkının ticari yeteneklerinin yanısıra eğitime de önem verdikleri ilgili bölümde (Bkz. 2.2.5) açıklanacak olan, Medrese, Rüstiye mektebi, Türk ve Ermeni okullarından oluşan eğitim yapıları ve bunlarda öğrenim gören öğrenci sayılarından anlaşılmaktadır. Ayrıca Vilayet Salnamelerinde iyi eğitim ve terbiye görmüş, gelenek ve göreneklerine bağlı halktan övgüyle söz edilmekte [122], C.Textier de kazanın kalabalık ve zeki bir nüfus barındırdığına değinmektedir [123].

1.2.6 - Ekonomik Yapı

Kemaliye'nin 17. yüzyıl öncesinde, bölge içindeki ekonomik işlevini açıklayıcı veriler, şimdiye değin incelenmiş kaynaklardan elde edilememiştir. Ancak tarihsel süreç içinde, ilçe ekonomisini yönlendiren değişmez etmenin fiziksel çevre koşulları olduğu söylenebilir. İlçede arazi olanaklarına bağlı olarak hiçbir dönemde tarıma dayalı bir ekonomik sistem gelişmemiş; halkın göçebe unsurları, gene alışkın oldukları hayvancılık ile uğraşmışlar, yerleşik kesim ise elsanatlarına dönük bir üretime ve ticarete yönelmişlerdir [124]. Bunun yanısıra sınırlı ekilebilir alanlarda yapılan bahçe tarımı ve meyvacılık da her dönemde değişmeden sürdürülen üretim eylemleri arasında yerini almıştır.

17. yüzyılda Evliya Çelebi; ilçenin Fırat kenarındaki bağlarının varlığını belirlerken, sanatlarından Eğin yayının önemini ve yayıcıların çarşıdaki yoğunluğunu anlatır [125].

18. yüzyılda Divriği, Eğin, Arapkir kazalarında yapılan pamuklu dokuma ve pamuk ipliğinin vergilendirilmesinden söz eden kaynaklar, dokumacılığın ilçe ekonomisindeki önemini ortaya koymaktadırlar[126].

19. yüzyıl, ilçenin ekonomik yapısının en gelişmiş biçimiyle çözümlenebileceği verileri kapsar. Kemaliye'yi gören gezgin araştırmacılar evlerin bol meyvalı geniş bahçelerinden ve Fırat nehri kıyısında yoğunlaşan bağlardan övgüyle söz ederler. Dik ve kayalık arazi yapısının, setlendirilerek, ancak bahçe tarımına olanak verdiği ilçede yetişen ve ailenin kendi tüketimine yönelik elma, erik, kayısı, kiraz, ceviz, armut vb. meyvanın yanı sıra dutçuluk ve yan ürünleri olan pekmez, pestil ve ipek böcekçiliği geçmişte önemli bir geçim kaynağı olmuş, bugün de olmaya devam etmektedir. H.1302/1884 tarihli Mamuret ül-Aziz Salnamesinde, dut kurusunun kutular halinde İstanbul'a kadar giderek her kıyyesinin 1 kıyye (1282 gr.) şeker değeri karşılığında satıldığı vurgulanmaktadır[127]. Bunun yanı sıra boyacılıkta kullanılan "Cehri" adlı endüstri bitkisinin de yetiştirilen önemli ürünler arasında yer aldığı belgelerden anlaşılmaktadır. V.Cuinet'in sözünü ettiği ürünler arasında, şarap, üzüm, meyvalar, koza, eğrilmiş ipek, kurudut, deri ve kürkün yanı sıra cehri de bulunmaktadır [128]. Ayrıca H.1325/1907 tarihli Salnamede, kazada önceleri -her batmanı 6 kıyyeden oluşan- 3000 batmanı aşan cehri üretimi yapılırken, Avrupa'dan gelen boya maddeleri nedeniyle üretimin 300 batmana kadar düştüğünden söz edilmektedir [129].

Z.Arıkan'ın Eğin Şer-iye Sicilinden derlediği, 1847 yılına ait işkolları ve esnaf sayılarını gösteren tablo (Bkz. Ek 2) üretim eylemlerinin niteliği ve niceliği ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Tablo verilerine dayanılarak; işlenmiş mal üretimine yönelik küçük endüstri kolları arasında ayakkabıcılık, dokumacılık, terzilik ve kürkçülüğün ön sıraları aldığı söylenebilir. 19. yüzyıl sonlarında da, aynı şekilde, küçük endüstri kolları arasında el tezgahlarında dokunan "Manussa" adlı pamuklu dokuma, ipek kumaş üretimi, baskı ya da elde boyanmış yazma üretimi, deri ve kürk yapımı

sayılmakta; bu üretim eylemlerine bağılı olarak da kazada 11 Manussa ve 7 yazma imalathanesi, 7 tabakhane, 9 kürkçü, 8 deri boyacısı olduğu belirtilmektedir [130].

İlçe ekonomisine 1890 yılından sonra girdiğı görüşü benimsenen halı üretimi [131] ile ilgili sayısal bilgiler belgelerde. 20. yüzyıl başından itibaren görölmektedir. 1907 yılında Merkez'de halı, kilim, seccade, manussa vb. ürünlerin elde edildiğı 100 halı ve 200 dokuma tezgahının varlığı saptanır [132]. 1915 yılında kurulan Eğin Halı Dokumacılığı Komandit Şirketi, üstün nitelikli Eğin halıcılığının etkin bir endüstri kolu olmasını sağlamıştır.

Bölgede sürdürölen hayvan üretimine bağılı olarak dericiliğın de önem kazandığı ilçede Sivas, Elazığ, Malatya, Erzincan çevresinden toplanan ham deriler Küçükdere boyunca konumlanmış tabakhanelerde işlenirdi [133]. H.1325/1907 tarihli Mamuret ül-Aziz Salnamesinde, mevcut 5 tabakhane sarı sahtiyan (cehri bitkisinden elde edilen doğal boya ile boyanmış keçi derisi), meşin (koyun derisi), vakete (inek derisi) üretildiğı yazılmaktadır. Deri imalatının yanısıra kazada "Yemenicilik" (yerli ayakkabıcılık) de özelleşmiş bir üretim dalıydı. 1847 sayımlarındaki ayakkabıcı dükkanı sayısı bu iş kolunun ilçe ekonomisindeki önemini kanıtlamaktadır (Bkz. Ek 2).

Bu üretim eylemlerinin yanısıra demircilik, kuyumculuk, saatçilik gibi alanlarda da etkin olan Kemaliye'de özellikle marangozluk zanaatının ticari niteliğinden söz edilmesi 1892 yılı civarına rastlamaktadır [134].

19. yüzyıl başında Eğin ticaretini N.Sakaoğlu şöyle tanımlamaktadır: "Kasabadan kervanlar çözölür büyük pazarlara ... sarı sahtiyan, ipek manussa bezi, halı, boya ... götüren. Dışarıdan altın gelir gümüş gelir. Sanatkarlar genellikle Ermenidirler ve ticaret bunların tekelindedir." [135]. Anadolu'daki en ilkel ticaret biçimiyle ürettikleri işlenmiş malları baharda Halep'e götüren Ermeni tacirler, karşılığında aldıkları genellikle manifaturadan oluşan mallarla [136] tekrar geri dönerlerdi. Söz konusu malların alıcılarını ise çevre köyler halkının yanısıra bölgede hayvancılıkla uğraşan

göçebe oymaklar oluşturmaktaydı. Bu değiş tokuş şeklinde süren alışverişte göçebeler, ya aldıkları malların karşılığında yağ, peynir, buğday gibi halkın kış boyunca tüketecekleri temel gıda maddeleri satarlar, ya da aynı malları faiz karşılığı ücretsiz satın alırlardı [137].

Yukarıda adı geçen üretim eylemleri ve ticaretin, Eğin halkının geçimini sağlayacak düzeye ulaşamadığı, devamlı büyük kente göç olgusuna dayanan toplumsal yaşam geleneğinden anlaşılmaktadır. H.von Moltke'nin belirlediği 19. yüzyıl ilk yarısında, İstanbul'da yürütülen kasaplık, hamallık, bakkallık, yapı kalfalığı gibi işler geçim kaynağı olurken, Osmanlı yönetimindeki konumları gereği çoğunlukla Ermenilerin sürdürdüğü sarraflık (bankerlik) gibi mali işler ve ticari eylemler ilçenin sosyal ve ekonomik yaşamının da yönlendiricisi olmuşlardır [138]. 19. yüzyıl Osmanlı toplumu içinde gerçek anlamıyla sermaye sahipleri tüccarlar ve sarraflar, sermaye birikimi sağlayan işler ise bölgelerarası ticaret ve faizle borç para vermekti [139]. Hemen hemen tamamı Ermenilerden oluşan sarraflar, İmparatorluk bünyesindeki Hristiyanlar içinde önemli bir sınıf oluşturmuşlardır [140]. 17. ve 18. yüzyıllarda Ermeniler, doğu ticaretinde önemli bir yer tutarlar. Ancak giderek Avrupalıların tepkisi ve üretim alanında olduğu kadar ulaşım alanında da çoğalan üstünlükleri nedeniyle özellikle İstanbul'daki Ermeniler faaliyetlerini mali işlemlere yöneltmişler; bu mali işlemler de giderek, en becerili oldukları devlet hazinesi ile bürokratlara borç para verme alanına kaymıştır. İltizamların ihale bedelinin ödenmesi veya önemli mevkilerin satın alınması için gereken parayı mültezimlerle paşalara faiz karşılığı borç olarak veren bu grup, devletin yönetim ve üretim politikasını denetleyici konuma geçmişlerdir. Tefeciliğin yanı sıra devlet yöneticilerinin mali danışmanlığını da yapan sarraflar arasında 18. yüzyılda Eğinlilerin de olduğu bilinmektedir [141]. Bu kişiler yasal olmayan yollardan elde ettikleri servet birikimiyle gelir düzeyi açısından öne geçmişlerdir. Tüccar kesimi ve zanaatkâr için de kredi kaynağı olan sarraflar, faizcilik ve mudarebe yoluyla paralarını üretme yolunu seçmişlerdir [142]. Diğer yandan Anadolu kara ticaretini ellerinde bulunduran Ermeni tüccarlar 19. yüzyılda imzalanan ticaret anlaşmaları doğrultusunda uluslararası ticaret

yapma hakkını da elde etmişlerdir. Avrupa, Acem ve Hindistan ticaret beratı verilen tüccarlar arasında Eğinli Ermenilerin de yer aldığı Sicillerdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır [143].

Bu bağlamda;19. yüzyıla gelindiğinde Kemaliye'nin mekansal yapısını etkileyen ekonomik girdiler, büyük şehirde sürdürülen ticaret ve kazanç ilişkilerinden kaynaklanan sermaye birikimi ile bu sermayenin denetlediği ilçedeki üretim eylemleri olmuştur. Bu ayırtkan ekonomik düzene koşut olarak da sosyal tabakalaşmada bazı değişimlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Büyük şehirle bağlantısı olan kesim ve Eğin'de zanaatkarlık ile uğraşanlar arasındaki sınıfsal ayırımın fiziksel yapıya yansımaları "ayrı mahallelerde oturma" şeklinde kendini göstermiştir. Zanaatkarlıkla uğraşan -özellikle Ermenilerden oluşan- halk yerleşmenin üst kesiminde/Yukarı Mahalle'de otururken, İstanbul ile ekonomik ilişkisini sürdüren kesim, yöneticiler ve askerler Aşağı Mahalle'yi paylaşmışlardır. 19. yüzyıldan günümüze gelebilen Kemaliye yerleşme dokusu Aşağı Mahalleyi kapsamaktadır. Büyük bölümü arazi halindeki Yukarı Mahallenin yerleşme bütününe oranla oldukça küçük yüzölçümü -barındırdığı nüfusla ilgili şüphe payı bırakmak kaydıyla- alt gelir grubunun ilçe genelinde oranla azınlıkta olduğu varsayımını getirir. Aşağı Mahallenin içerdiği evlerin benzer mimari özellikleri ise sınıfsal ayırımın çok uç noktalarda toplanmadığını düşündürür.

Osmanlı İmparatorluğunun endüstrileşen Avrupa ülkeleriyle olan ticaret ilişkilerinin değişim sürecine bağlı olarak, Batı Anadolu kentlerinde 19. yüzyıl başlarına rastlayan yerli endüstrideki gerileme, iç bölgeleri yüzyılın ikinci yarısında etkilemeye başlar. Üretimde kullanılan hammaddenin ülke dışına gönderilmesi sonucu ortaya çıkan hammadde darlığı ile başlayan gerileme süreci, Avrupa ülkelerinin yerli ürünlerden daha ucuza elde edilen işlenmiş mallarının iç pazara egemen olmasına koşut olarak, zanaatlar ve küçük endüstrinin çökmesiyle sonuçlanır. Avrupa devletleri ile yapılan ticaret anlaşmaları ve ulaşım ağında ortaya çıkan değişimler ise sözkonusu süreci hızlandıran etmenler arasında yer almıştır. Ticaret anlaşmaları yoluyla batının işlenmiş malları Osmanlı İmparatorluğunun her köşesine sokulmuş ve batılı endüstrileşmiş ülkeler Anadolu'yu kendilerine açık pazar haline getirmişlerdir. Bu bağlamda Eğin'de 1881

yılında, değişmeyen 2.087 haneye karşın dükkan sayısı 958'e yükselmiştir (Bkz. Ek 3). İlçenin yönetim biçimindeki yeni örgütlenmeler -1878 yılında, 8 nahiye ve 102 köyü yönetim sınırları içine alması [144]- sonucu artan çevre nüfusunun tüketimine koşturarak dükkan sayılarının arttığı düşünülebilirse de yukarıda açıklanan, dönemin ekonomik ilişkileri ve ilçenin sosyal yapısı doğrultusunda, gittikçe zenginleşen ve tüketim alışkanlıkları farklılaşan kesimin nüfus içindeki oranının artışı dükkanlara olan talebi açıklayıcı neden olarak değerlendirilebilir.

Yüzyıl sonunda, Anadolu'da ekonomisi zanaat ve küçük endüstriye dayanan pek çok kentte olduğu gibi, Eğin de zanaate yönelik üretimdeki çöküntüden payını almıştır. Dokumacılık ve halıcılıkta kullanılan ipliğin ham ya da işlenmeye hazır duruma getirildikten sonra bölge dışına gönderilmesiyle, ilçedeki dokuyucular için dağıtılan miktarın yetersiz kalıp üretimin sürekliliğini sağlayamaması; sermaye birikimini ellerinde bulunduran tüccar ve sarrafların parasal çıkarlar ve politik olaylar nedeniyle bölgeyi terketmeleri; savaşlar gereği düzensiz askere alma sonucu kaybolan işgücü ve yeni ulaşım teknolojisinin (Sivas - Malatya, Sivas - Erzurum demiryolları) bölgeye girmesiyle yerli üretim büyük bir gerileme süreci içine girmiştir. H.1325-1907 yılına ait Mamuret ül-Aziz Salnamesinde; sahtiyan, üzüm, dut, cehri, koza ve ipek ürünlerini kapsayan ihracatın 8.000 altın liralık gelir sağladığı ve sahtiyanın Erzincan - Refaiye - Trabzon yoluyla İstanbul'a, oradan da Tunus, Cezayir yönüne gönderildiği; çoğunluğunu manifaturanın oluşturduğu yaklaşık 40.000 altın liralık ithalatın Trabzon ve Giresun yoluyla İstanbul'dan, Harput yoluyla da Halep'ten getirildiği kaydedilmektedir [145].

Savaş yıllarında artan gereksinime bağlı olarak devam eden; ancak, 1947'den sonra da Sümerbank ürünleri ile rekabet edemeyen dokumacılık, hammadde sıkıntısına düşen ipekli dokuma ve halıcılık, deri fabrikalarının ve hazır ayakkabıcılığın ortaya çıkması ile dış alımı gerileyen tabakçılık, yemenicilik gibi yerli üretimi yeniden canlandırma çabalarına girilmesine karşın, alınan önlemlerin hiçbirisi küçük endüstrinin yeniden canlanmasını ve sürekliliğini sağlayamamış, eskiden beri varolan büyük kentlere göç artarak devam etmiş ve Eğin

halkı, ekonomik girdisini her zaman büyük şehirlerden sağlama yöntemini seçmiştir.

Bugün Kemaliye'de tarımsal üretim olarak yalnızca dutçuluk devam etmektedir. Büyük bölümü kurutularak büyük kentlere gönderilen, ikinci kalitesi ise pekmez, pestil yapılarak değerlendirilen dut üretimi ilçeye mevsimlik canlılık kazandırmaktadır. Yerli endüstri dalları arasında pamuklu ve ipekli dokumacılık, tabakçılık tümüyle yokolmuştur; halıcılık ise kadınlar tarafından evlerde emek karşılığı devam etmektedir. Ancak özgün desenler ve renkler niteliğinden çok şey yitirmiştir. Yemenicilik halen iki, üç kişi tarafından sürdürülmektedir. Demircilik, saatçilik, marangozluk yine yokolan üretim dalları arasındadır. Kemaliye'de oturan halk geçimini genellikle ilçe dışından gelen malların parakende ticareti ile sağlamaktadır.

2. BÖLÜM - KEMALİYE'NİN FİZİKSEL YAPISI

2.1 - YERLEŞME DOKUSUNUN FİZİKSEL GELİŞİMİ

Kemaliye yerleşme dokusunun gelişme sürecini çözümlemeye yarayacak veriler, incelenen/varlığı bilinen kaynaklara bağlı olarak 16. yüzyıldan önceye gidememektedir.

İçinde yer aldığı bölgenin ilk çağlardan itibaren sürekli değişen politik, ekonomik ve kültürel ilişkiler içeren süreci içinde Kemaliye'nin kuruluşu varsayımına dayanan bilgilerle 11. yüzyıla dayandırılmaktadır. Ermeni tarih araştırmacıları, en eski kaynak olarak Eğin adının geçtiği iki İncili kabul etmekte; bunlardan Sasantzi adlı İncilin yazı türüne dayanarak 11. ve 12. yüzyıla tarihlendirildiğini kaydetmektedirler [146]. Yerleşmenin genelde varlık sorununu irdelemeye yönelik bu kaynakların yanı sıra A.Keçyan, -Eğinli rahip Ohannes'in yazısından alıntı olduğunu belirterek- 11. yüzyılda Vaspurakan'dan gelen grubun önce Pegir, Ekrek, Gemirgap, Apçağa, Geruşla, Çevlik köyleri ile Ariki ve Bahçe mahalleleri gibi merkezin güneyinde kalan bölgelere yerleştiğini; 16. yüzyılda Ani'den gelen yeni göçmenlerin ise merkeze yerleşip kuzeye doğru yayıldıklarını kaydetmektedir [147].

Yerleşme ile ilgili belgelere dayanan ilk bilgi 1518'de yerleşmenin 14'ü Müslüman, 199'u Ermeni'den oluşan 213 hanelik bir köy olduğudur. 16. yüzyıldaki mekansal yapıyı açıklayıcı daha ayrıntılı veriler ise 1568 tarihli kayıtlardır [148]. Bu kayıtlara göre, 16. yüzyıl ikinci yarısında yine köy olarak görülen Eğin'de biri Müslüman, 9'u Ermeni 10 mahalle bulunmaktadır (Bkz. Ek 4). Adı geçen mahalleler arasında, doku içinde yeri belirlenebilen 4 mahalle, fiziksel gelişimin ilçenin bugünkü merkezinde yer alan, Hacı Yusuf-Mehdi Mahallesinin tümünü, Naip ve Dört yolağzı mahallelerinin de bir bölümünü içine alacak şekilde sürdüğünü kanıtlamaktadır. Diğer yandan

40 hanelik nüfusu ender olarak aşan dönemin mahalle yapısında [149], yüksek hane sayısı içeren diğer mahallelerin mekansal dağılımı, adları ile ilişki kurularak belirlenememiştir. Adı geçen merkezdeki mahallelerin gayrimüslim etnik yapısını uzunca süre koruduğunu gösteren yapısal kanıtlar ise bugün içerdikleri iki büyük kilisedir. Aynı kayıtlarda yer alan toplam 447 hane sayısı bir önceki 213 hane ile karşılaştırıldığında, yerleşmenin 16. yüzyıl ikinci yarısında hızlı bir büyüme gösterdiği anlaşılmaktadır.

17. yüzyılın Eğin'i Evliya Çelebi tarafından şöyle tanımlanmaktadır: "Kalesi Fırat Nehri kenarında bir tepe üzerinde olup dört köşedir. Şehrin ekseri imaretleri kayalar üzerinde, bağları aşağıda Fırat kenarındadır. Kalede ve aşağı şehirde 1.000 adet toprakla örtülü mamur evleri, kafi miktarda cami ve mescitleri, üç medrese ve kırk çocuk mektebi vardır. Çarşısı baştanbaşa yaycılardır" [150]. Gelişme sınırlarını açıklayıcı veri elde edilemeyen bu bilgilerden yerleşmenin giderek büyüyerek yaklaşık 5.000 nüfuslu bir kazaya dönüştüğü ve ticaret alanının örgütlendiği anlaşılmaktadır.

İlçe topografik yapısı nedeniyle savunmaya elverişli bir konumdadır. Kurulduğu dönemde yerleşim alanı olarak seçilmesinin ana nedeni de bu özelliği olsa gerektir. Dik bir vadi içinde akan Fırat Nehrinin kuzeyde Narvel ve güneyde Gemirgap boğazları kontrol altına alındığında bu iki yönden şehre girmek olanaksız gibi görünmektedir. Doğu ve batı yönlerinde ise nehir ve aniden dikleşen vadinin doğal sur oluşturduğu söylenebilir. Ancak, Evliya Çelebi ayrıca bir kalenin de varlığını ortaya koymakta ve örgütünü belirlemektedir. Seyahatname dışında araştırmada yararlanılan başka hiçbir kaynakta kaydedilmediği gibi bugün de yapısal veri sunmayan kalenin, ilçenin kuzey sınırında, karşı kıyıda konumlanmış Yaka (Venk) Köyü sırtları/Sorak Tepesi olarak tanımlandığı konusunda halk arasında görüş birliği bulunmaktadır. Diğer yandan M.Barsamyan'ın verdiği bilgilere göre; Yaka Köyü 19. yüzyılda etrafı surla çevrili 80 ev içeren bir yerleşme idi. Köyün yakınında, nehir kenarında Aya Yorgi Manastırı yer almakta olup köyün adı bu yapının niteliğinden (Venk=Manastır) kaynaklanmaktaydı. Sur, iki kapı ile köyü Sorak ve Şırzı Köprüsü ile Fırat'ı geçerek Eğin'e giden yollara bağlamaktaydı [151]. Kalenin yerinin ve niteliğinin çözümlenmesinde bu veriler önemli bir

yer tutabilir gibi görünmektedir. Bu bağlamda Evliya Çelebi'nin sözünü ettiği savunma yapısının; sarp, kayalık Sorak Tepesi'nde konumlandığı ve etrafı sur ile çevrili kale yerleşmesi ya da bir başka deyişle Venk Köyünün iç tahkimatı olduğu düşünülebilir.

Kalenin, yapım tarihinin varsayımına dayalı olsa da belirlenmesini, yerleşme dokusu ile tarihsel ve işlevsel ilişkisinin kurulmasını sağlayabilecek herhangi bir yapı kalıntısı ya da yazıt günümüze gelmediği gibi, incelenen yazılı kaynaklarda da konuya ilişkin veriye rastlanmamıştır.

Nüfus verileri değerlendirme ölçütü kabul edilirse Kemaliye'nin, V.Cuinet'in belirlediği en yüksek sayısal değer olan 19.000'i bulan nüfusu ile en geniş sınırlarına 19. yüzyılın ikinci yarısında ulaştığı düşünülebilir. Kentlerin mekansal gelişimi mevcut dokunun sıklaşması biçiminde olabileceği gibi yeni konut alanlarının oluşması yoluyla da kendini gösterir. Ancak; ilçenin, topografik verilerin belirlediği ana yönler doğrultusunda kesinleşmiş sınırlar içindeki gelişimi sözkonusu olduğundan, birinci olasılık akla daha yakın gelmektedir. 16. yüzyıl verileri, ilçenin bugünkü merkez bölgesinden güney sınırına kadar olan alanlarda iskanın varlığını ortaya koymaktadır. Fiziksel gelişimin ilçenin bugünkü kuzey sınırına ulaşarak tamamlandığı yargısına varmak için de ipuçları bulunmaktadır. Örneğin, bu kesimi oluşturan Sandıkbağı Mahallesi'nin bugünkü adıyla ilk kez 19. yüzyılı içeren Sicillerde yer alması [152]; sözkonusu alanın bağlık, bahçelik yapısı, görece geç iskanını destekleyici görünse de konut dokusunun yerleşmenin bütünüyle eşzamanlı etkisi, dikkatli değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Kemaliye bugünkü görünümüyle hiçbir başka çağ izi taşımadan yalnızca Osmanlı döneminin, hatta 19. yüzyılın fiziksel doku özelliklerini sunar. Önceki yüzyılların fiziksel görüntüsü, belgelerin yetersizliği nedeniyle kesin tarihlendirme yapılamayan, ancak Osmanlı dönemi öncesine gidebilecek özellikler taşımayan anıtsal yapılar dışında, yaşamamaktadır. Yerleşmenin topografyaya sıkı sıkıya bağlı yapılanma koşulları göz önüne alındığında, fiziksel dokunun ana yerleşim ilkeleri ile farklı işlevlere ayrılan alanların değişmeden

süregeldiği şeklindeki yorumlar doğru kabul edilebilir. Topografyanın ana işlevsel ögeleri olan su kaynakları ve derelerin yeri, yapılanma alanlarının yerini de saptamış görünmektedir. Özellikle sözkonusu ögelerin en güçlüsü olan Kadıgözü Su Kaynağı ve çevresindeki yerleşime elverişli arazi yapısı ilçenin merkez işlevini yüklenenecek önkoşulları hazırlamıştır. Nitekim Taşdibi Camisi, Orta Cami ve Tahta Cami'den oluşan Osmanlı dönemi biçimlenmesinin egemen yapıları, mahalle ölçeğini aşan bir yerleşim alanının kullanımına hizmet işlevini yüklenen özellikleriyle Kadıgözü Su Kaynağının "Odak" niteliğine kanıt oluşturmaktadırlar.

Evliya Çelebi'ye göre 17. yüzyılda varlığı bilinen çarşının yeri konusunda yeterli bilgi elde edilememekle birlikte, bugünkü yerinden farklı konumda olduğunu gösteren yapısal kanıtlara da rastlanmamıştır. İlgili bölümde (Bkz. 2.2.3) açıklanacağı üzere çeşitli tarihlerde çıkan yangınlar ve kamulaştırmalar nedeniyle biçimsel özellikleri değişen ticaret merkezinin, ekonomik ilişkilerdeki gelişmeler doğrultusunda da yayılma alanının değiştiği; 19. yüzyılda yönetim merkezi işlevini de yüklenerek yeni yapısal örgütlenmelere neden olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kemaliye yerleşme dokusundaki gelişim sürecinin, ilçenin aynı zamanda merkezini oluşturan çarşı bölgesinde yoğunlaşan değişimler biçiminde yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

Kemaliye, 19. yüzyıl ikinci yarısında ulaştığı gelişme sınırlarını günümüze değin değişmeden koruyabilmiş az sayıdaki yerleşmelerimiz arasında yer almaktadır. Tarihsel süreç içinde kendi yöresinde, bölge dışındaki sosyo-ekonomik ilişkileri nedeniyle önem kazanan Kemaliye, Anadolu'daki üretim ve ticaret ilişkilerinin değişmesiyle 19. yüzyıl sonunda ekonomik işlevini yitiren, zanaatleri çöken ve buna koşut olarak da devamlı nüfus kaybeden bir yerleşme durumuna gelmiştir. Bu dönemde, özellikle konut alanlarının farklılaşmasına neden olan dışarıdan gelen göç yok denecek kadar sınırlı kaldığından ilçe Cumhuriyet dönemine konut alanlarının durağan sınırları ve doku özellikleri ile girmiştir. Ticaret bölgesi ise kamu yapıları, okullar vb. eklenen yeni ögelerin yarattığı eski-yeni ikilemini günümüze gelene dek sürdürmüş ve sürdürmektedir.

2.2 - FİZİKSEL YAPIYI OLUŞTURAN MİMARİ VE İŞLEVSEL ÖGELER

2.2.1 - Yol Dokusu

Kemaliye ilçesi, gezginlerin ısrarla değindikleri dik Fırat vadisinin yerleşmeye nispeten olanak tanıdığı batı kıyısında, nehre paralel, çizgisel bir yerleşim gösterir (Bkz. Ek 11, Harita 2.1) (Bkz. F1-2). Yerleşmenin topografya ile sıkı sıkıya bağlı olan kesin sınırlarını doğudan Fırat nehri, batıdan ise arazinin -yapılanmayı olanaksız kılan- birden dikleşen yapısı belirler. Doğu-batı yönündeki kesin sınırlı alan içinde genişleyemeyen Kemaliye kuzey-güney doğrultusunda arazinin sınırlı koşulları değerlendirilerek gelişme göstermiş olmalıdır. Ancak bu yöndeki gelişmenin sürekliliğini de dağdan çıkarak Fırat'a ulaşan dere yataklarının yer yer kestiği söylenebilir.

Fiziksel dokuda, topografyanın yönlendirdiği oluşum ilkeleri doğrultusunda arazinin eşyükseltisini takip ederek ilçeyi kuzey-güney yönünde boydan boya kateden yolların egemenliği dikkati çeker. Bu çizgisel oluşum düzeni içinde de olsa Anadolu kentlerinin tipik organik yol dokusu özelliklerini yitirmeyen eğimli ve düz yolların vadiye dik yöndeki bağlantıları, genellikle basamaklı oluşumlardır.

"Anadolu kentinin ulaşım şebekesi açısından temel özelliği ana arterlerden yoksunluk ve işlevsel kademelenmenin yokluğu olmuştur" [153]. Kemaliye bu bağlamda incelendiğinde farklı veriler sunmaktadır. Arazinin eşyükseltisini izleyerek kuzey-güney doğrultusunda yerleşmenin ortasından geçen ve ilçeyi kuzeyden Sivas-Erzincan demiryolumun Bağıştaş İstasyonuna, güneyden ise Arapkir, Malatya ve Elazığ'a bağlayan ana yol (Cumhuriyet Caddesi) tarihsel süreç içinde de Malatya ve Elazığ'ı Trabzon ve Giresun'a bağlayan tek kervan yolu olarak önem kazanmıştır. Bu bağlamda sözkonusu aksın boyut açısından olmasa da niteliği açısından yol dokusunda bir kademelenme oluşturduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra çarşı merkezini Fırat'a bağlayan, vadiye dik, basamaklı "Dapsalık" yolunun da eski dönemlerdeki etkinliği bilinmektedir [154].

Yaya ve at, eşek, katır gibi hayvanlara dayalı ulaşımına göre boyutlandırılmış sokakların yapı adalarını gelişigüzel parçalama düzeni Kemaliye yerleşme dokusunda en aza indirgenmiştir. Bu durum, topografyanın parsel ve yol oluşumunu yönlendirici koşullarının yanı sıra, konut alanlarında yapı adalarının bölünmesini gerektiren yoğun nüfus artışının olmamasına da bağlanabilir. Çarşı bölgesini de içeren merkezde az da olsa gözlenen farklılık; yüklendiği işlevler nedeniyle sınırlı alanın yoğun yapılaşmaya neden olması sonucu artan sokak gereksinimiyle açıklanabilir.

Kemaliye yerleşme dokusunda "Meydan" olarak nitelendirilebilecek açık alanlardan söz etmek güç, hatta olanaksızdır. Çok eğimli arazi yapısının yatay bir düzlem oluşumuna hemen hemen hiç olanak tanımadığı dokuda, birkaç yolun kesişiminde yer alan mekanlar bile, birden fazla düzeyden oluştuğu için, küçük ölçekli de olsa meydan izlenimi vermezler. Dikkat çekici bir diğer nokta da, yukarıda sözü edilen Cumhuriyet Caddesinin -bugün planlanmış biçiminden önce- çarşı ve yönetim bölgesini içeren merkezde, genişleyerek de olsa meydan oluşturmada devam etmesidir. Aynı durum Kadı Gölü çevresindeki sosyal ve dini merkezden geçen yol için de sözkonusudur. Çarşı bölgesi içindeki işlevlendirilmiş küçük meydanlar ise (Buğday Meydanı, Hacı Evliya Meydanı gibi) alışveriş niteliğinin zorunlu sonucudurlar.

2.2.2 - Konut Alanları

Kemaliye'de "Çarşı ve Yönetim Merkezi", "Dini ve Sosyal Merkez" ile "Konut Alanları" yerleşmenin üç ana ögesi olarak belirlenebilmektedir. Çarşı merkezi, yönetim yapıları ile birlikte ilçenin ağırlıklı çekim noktasıdır. Kadıgölü Su Kaynağı çevresi ise Taşdibi Camisi, Orta Cami, Hamam, Medrese, Sübyan Mektebi gibi ilçenin önemli dini ve sosyal işlevli yapılarının yoğunlaştığı ikinci bir merkez konumundadır. Bu iki merkezin, birbirinin devamında konumlanması ile belirlenen güçlü bir odaklanma eğilimine karşın, konut alanları tüm yerleşim alanına dağınık bir düzende yayılmış görünümdedirler.

16. yüzyılda on mahalleyi içeren ve doğal sınırlarla zaten belirlenmiş yerleşim alanının, sonraki yüzyıllarda nüfus artışına bağlı olarak yeşil alanların yapılanması, yapılanmış alanların ise yoğunlaşması biçiminde bir mekansal gelişime tanık olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Eğin Şer-iye Sicilleri'nde 1784 yılından itibaren gideerek artan sayıda mahalle adının yer aldığı; H.1291/1874 tarihli ilk tapu kayıtlarında ise bu sayının 48'e ulaştığı görülmektedir (Bkz. Ek 6). 1928 yılında 11, 1945'ten sonra da bugünkü sayısına inen mahalleler, sözkonusu tabloda görülen 48 adet mahallenin azalan nüfusa koşut olarak tekrar birleştirilmesi sonucunda örgütlenmişlerdir.

Çizgisel yerleşim düzeni içinde, ana yol aksının iki tarafında, kuzeyden güneye doğru Sandıkbağı, Taşdibi, Naip, Dörttyolağzı, Genç-ağa, Halılağa-Türkmen, İshakpaşa, Hacıyusuf-Mehdi, Ariki ve Bahçe mahalleleri sıralanır (Bkz. Ek 11, Harita 2.1). Sandıkbağı, Ariki ve Bahçe mahalleleri Kemaliye'nin merkezi konumundaki diğer yedi mahalleden kopuk bir yerleşim düzeni gösterir. Sandıkbağı Mahallesi merkeze 1.500 m., Ariki Mahallesi 2.300 m., Bahçe Mahallesi ise 3.350 m. uzaklıktadır. İlçenin kuzey-güney doğrultusundaki yayılma alanı 5 km.ye ulaşmakta, doğu-batı doğrultusunda ise 700 m.yi geçmemektedir.

Değişen oranlara rağmen 19. yüzyıl sonuna kadar Türklerle Ermenilerin birlikte yaşadığı ilçede etnik ayrımın mahallelere yansıyan niteliği önem kazanmaktadır. Dini yapıların yerleşim alanındaki konumları ile çevrelerindeki nüfusun etnik niteliği arasında ilişki olduğu kabul edilecek olursa, ilçenin özellikle merkez bölgesindeki mahallelerin etnik yapısını açıklayıcı veriler elde edilebilmektedir. Bu bağlamda Kadıgözü çevresinde yer alan ilçenin önemli camileri ile merkez bölgesindeki iki kiliseyi içeren mahallelerde Türk ve Ermeni yoğunlaşması belirlenebilmektedir. Bütünüyle Türk nüfus barındıran mahalleler Taşdibi ve Sandıkbağı; nüfusu Ermenilerden oluşan kesim ise Surp Asdvadzadzin Kilisesi çevresinde bugün boş arazi halinde bulunan "Köybaşı Bölgesi" olarak bilinmektedir. Diğer mahallelerde ise gerek ayrı sokaklar halinde (Naip, Dörttyolağzı, Halılağa-Türkmen, İshakpaşa, Ariki ve Bahçe mahalleleri), gerekse yanyana mülkiyet düzeni içinde (Gençağa Mahallesi) birlikte

yaşamdan söz edilebilir. Bu görüş, 1874 tarihli ilk tapu kayıtlarındaki mülk sahiplerinin adları (Bkz. Ek 7) ve etnik grupların yerleşim alanına dağılımını -yüzyılın başına kadar sürmesi nedeniyle- iyi bilen ilçe halkının sözlü anlatımlarıyla desteklenmektedir.

19. yüzyıl belgelerinde rastlanan mahalle adlarının bir bölümü kişi adları ve statülerine bağlı bulunmaktadır. Örneğin: İshakpaşa, Karaali, Hacıyusuf vb. ve Naip, Şehsuvar, Cizyedar vb. Bunların dışında kalan pek çok ad ise doğayı ve çevreyi tanımlayıcı niteliktedir. Örneğin: Taşdibi, Yağmurdere, Sandıkbağı, Bahçe vb. Adların etimolojik yapısını incelemek konumuz dışında olmakla birlikte Ariki adının; dik vadi içinde konumlanmış yerleşim alanında güneşin ilk ışıklarını alan mahalle olmasından kaynaklandığını ortaya koyan açıklama ilgi çekicidir [155].

16. yüzyıl Osmanlı kent dokusunda dini ve etnik grupları içeren mahallelere karşın sınıfsal farklılaşmalar belirgin değildir [156]. Konut alanlarının sosyal niteliği ile ilgili verilerden yoksun olduğumuz bu yüzyılda Kemaliye'nin de aynı genelleme kapsamına alınıp alınmayacağı konusunda yorum yapmak olanaksız görünmektedir.

19. yüzyıldaki sosyo-ekonomik yapısı, başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerde ticaret ve kazançla uğraşanlar tarafından yönlendirilen ilçede, sosyal nitelikleri açısından birbirlerinden oldukça farklılık gösteren iki kesimden söz edilebilir. Kunduracılık, halıcılık, dokumacılığın öncülüğünde çeşitli üretim dallarını içeren zanaatler ve önemsiz ölçekte ticaretle uğraşan küçük esnaf birinci kesimi oluştururken; üretimi örgütleyen ve denetleyen, işlenmeye hazır durumdaki hammaddeyi veya işlenmiş malı pazarlayan, ayrıca büyük şehirde ticaret ve kazanç ile uğraşan tüccarlar, zengin üreticiler ve sarraflar ikinci kesimde yer almakta idi. Yeni düzenlemeler sonucu genişleyen yönetim örgütünde görevli devlet memurları ile sivil ve asker bürokratlar da ikinci kesime daha yakın konumdaydılar. Bu iki farklı sosyal kesimin yerleşme dokusuna dağılımları açısından ilçenin ayırıcı özellikler taşıdığı belirlenmiştir.

Etnik kutuplaşmadan daha belirgin olan ayırıma göre, merkezi içeren yerleşim alanı, Yukarı Mahalle (Yukarı Mehle) ve Aşağı Mahalle (Aşağı Mehle) olmak üzere iki bölüme ayrılmıştı. Kadıgölü Kaynağından kuzeye ve güneye doğru eşyükseltiyi izleyerek geçen yolun vadi tarafı Yukarı Mahalle, Fırat tarafı ise Aşağı Mahalle olarak nitelendirilmiştir [157] (Bkz. Ek 11, Harita 2.2).

Sosyal kademelermede alt gelir grubunu/birinci kesimi oluşturan nüfusun oturduğu Yukarı Mahalle iki bölüme ayrılmıştı: Hotar Dağı eteklerinde son sekide konulanmış, Türklerin "Köybaşı Mehlesi" adını verdikleri Hingator ve Hızancık Ermeni mahalleleri; oturanlarını Türklerin ve Ermenilerin oluşturduğu Tapur, Yağmurdere, Buluta ve Seyitali mahalleleri [158]. Bugün, Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nin temel izleri dışında, yapısal kanıt içermeyen Köybaşı kesiminin doku özelliklerini tanımlayıcı bilgilere M.Barsamyan kitabında yer vermektedir: "Birbirine çok yakın yapılmış evlerle mahalle mükemmel bir anfiteatre oluşturmaktaydı. Bahçe ve meyva ağaçlarından yoksun evlerin çatıları kendilerinden üst kademedekiler için sokak işlevi görmekteydi. Karşılıklı pencereler ve bağlayıcı geçitler yardımıyla evler arasında iletişim çok iyi sağlanmaktaydı"[159]. Bu kesimdeki ev sayısını birkaç yüz olarak veren yazar [160], halkının sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili olarak da kitabında şu bilgilere yer vermektedir: "Kalabalık ailelerden oluşan, çevre köyler arasında alışveriş ve dokumacılıkla uğraşan, düşük gelirli ve Aşağı Mahalle halkına göre ilkel bir yaşam süren bu kesim insanlarına "Çatalpat" denirdi" [161]. Yukarıdaki bilgiler, 1902 yılında yayınlanan bir kitapta [162] yer alan fotoğraf (Bkz. F 3) ve halk arasında söylenenlerle desteklendiğinde; 1896 yılında ortadan kalan [163] ve bugün boş arazi durumundaki bu bölgenin farklı sosyal ve etnik özellikler yanında, ilçenin bütününden tamamen farklı bir fiziksel biçimlenme gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu ayırtkanlık, burada oturan halkın fiziksel sınırları saptanmış belirli bir alanda yoğunlaşmak zorunda bırakılmış olabileceklerini düşündürmektedir [164].

Yukarı Mahallenin ikinci bölümü, Köybaşı kesimi kadar kesin farklılık içermeyen ancak; yeşil dokunun evlere göre azalan oranı,

evlerin boyut, gereç ve yapım özellikleriyle belirlenen gösteriştan uzak biçimlenmeleriyle Aşağı Mahalleden ayrılan bir görünüm sunar. Oturanlarını, İstanbul ile bağlantının sağlandığı Giresun iskelesine yük ve insan taşıyan katırcıların oluşturduğu Seyitali, Buluta ve Yağmurdere mahalleleri ile kazancılık ve diğer madeni eşya üretimiyle uğraşan zanaatkarların da oturduğu Tapur Mahallesi'nin, sosyal tabakalaşmada yine alt ve orta gelir grubunun iskanına ayrıldığı belirlenmektedir.

Aşağı Mahalle sınırları içine; çarşı ve yönetim bölgesini de içeren Dört yolağı Mahallesi ile Taşdibi, Naip, Gençağa, Halilağa-Türkmen, Hacıyusuf-Mehdi ve İshakpaşa mahalleleri girmekte idi. Sosyal tabakalaşmada orta ve üst kademeyi oluşturan Türk ve Ermeni tüccarlar, sarraflar, asker ve bürokratlar, zengin üreticilerin [165] oturduğu bu kesim diğerine oranla oldukça geniş bir alana yayılmış görünümündedir. Yoğun bağları, bahçeleri ve seyrek konut dokusuyla merkezden kopuk konumdaki Bahçe, Ariki ve Sandıkbağı mahalleleri ise zenginlerin yazlık kullanımlarının yanı sıra bağcılık ve bahçecilik ile uğraşanların oturduğu kesimler olarak kayıtlarda yer almaktadır[166].

İlçede 16. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna kadar belli bir nüfus artışının gözlenmesine karşın, 1874-1907 tarihleri arasındaki 33 yıllık kapsayan Salnamelerde, değişmeden 2.087 olarak verilen hane sayısı -şüphe ile değerlendirilmesi gerekirse de- mekansal yapıdaki durağanlığı kanıtlamaktadır. 1927'den itibaren yapılan sayımlarda hızla düşen nüfusun koşutu olarak 1970 sayımlarında 576 [167] olan konut sayısı 1973'te 570'e inmiştir.

Yüzyıllarca devamlı dışarıya göç vermiş olan ilçe, birçok küçük Anadolu yerleşmesinde olduğu gibi 19. yüzyıl sonunda dış etmenlerle hızlı bir değişim süreci içine girmemiş, daha doğru bir anlatımla bu değişim nüfus yoğunluğunun artması ve kentsel işlevlerdeki ani dönüşüm biçiminde olmamış; buna bağlı olarak da fiziksel yapı eski dokuyu yokedecek yönde değişikliğe uğramamıştır. Nüfusun önemli bölümünün büyük kentlere göç etmesi sonucunda boşalan ilçe merkezi durağan yapısını günümüze kadar sürdürmüştür.

2.2.3 - Çarşı Merkezi

Kemaliye'de çarşı merkezi, yönetim yapıları ile birlikte merkez bölgesinin odak noktasını oluşturur (Bkz. Ek 11, Harita 2.2). Sankıbaşı, Ariki ve Bahçe mahalleleri fiziksel bağımsızlıklarına karşın, alışveriş ve yönetim yapısı içermezler.

Çarşı merkezinin 19. yüzyıla dek yeri ve fiziksel görünümü ile ilgili verilerin bulunmamasına karşılık bugünkünden farklı bir konumda olduğunu düşündürecek ipuçları da elde edilememektedir. Çarşının, ilçenin tarihsel süreç içinde iç ve daha da önemlisi dış ilişkilerini sağladığı saptanabilen yolların kesişiminde yer alması, yüzyıllar içinde boyutları değişse de konumunun değişmediği varsayımını destekler gibidir. Geleneksel Anadolu kentlerinde ticaret merkezinin Ulu Cami çevresinde gelişme geleneğine karşın ilçede, dini merkezin tercih ettiği Kadıgözü çevresinin böylesi bir oluşuma olanak vermeyeceği yargısıyla, dışında oluştuğu düşünülebilir. Ayrıca eşzamanlılığı tartışılır olmakla birlikte ilçenin üçüncü büyük camisi durumundaki Dört yolağı Camisi'nin konumu; eğimli topografyada işlev ile uyum içindeki arazi kullanımı, çarşının bugünkü yerinin tarihsel süreç içinde devamlılığını kanıtlayıcı ipuçları olarak değerlendirilebilir.

Ana ulaşım ve ticaret yolları üzerinde yer almamış olan Kemaliye'nin, 19. yüzyıla dek yeterince gelişmemiş ekonomik yapısı önemli bir ticari etkinliğe olanak vermeyeceği için, gelişmiş bir ticaret merkezinin varlığını aramanın da gereksizliğini ortaya koymaktadır. Çarşı merkezinin gelişim sürecinin başlangıcında sadece yerel gereksinimlere, çevredeki köyler ve göçebelerle yapılan alışverişe göre örgütlendiği düşünülebilir. Dutçuluk, halıcılık, dokumacılık gibi temel üretim eylemlerinin konut alanlarında, dericiliğin Kadıgözü Deresi ve Küçükdere boyunca yapıldığı; boyahanelerin Küçükdere boyunca konumlanmış evlerde (Bkz. Ek 11, Harita 2.2, Örneğin 37, 39, 46 nolu evler), marangozhaneler(mağzalar)in ise Fırat nehri kıyısında -ki bugün sular altındadır- biçimlendikleri göz önüne alındığında, ticaret alanının bu üretimin dışında veya devamında

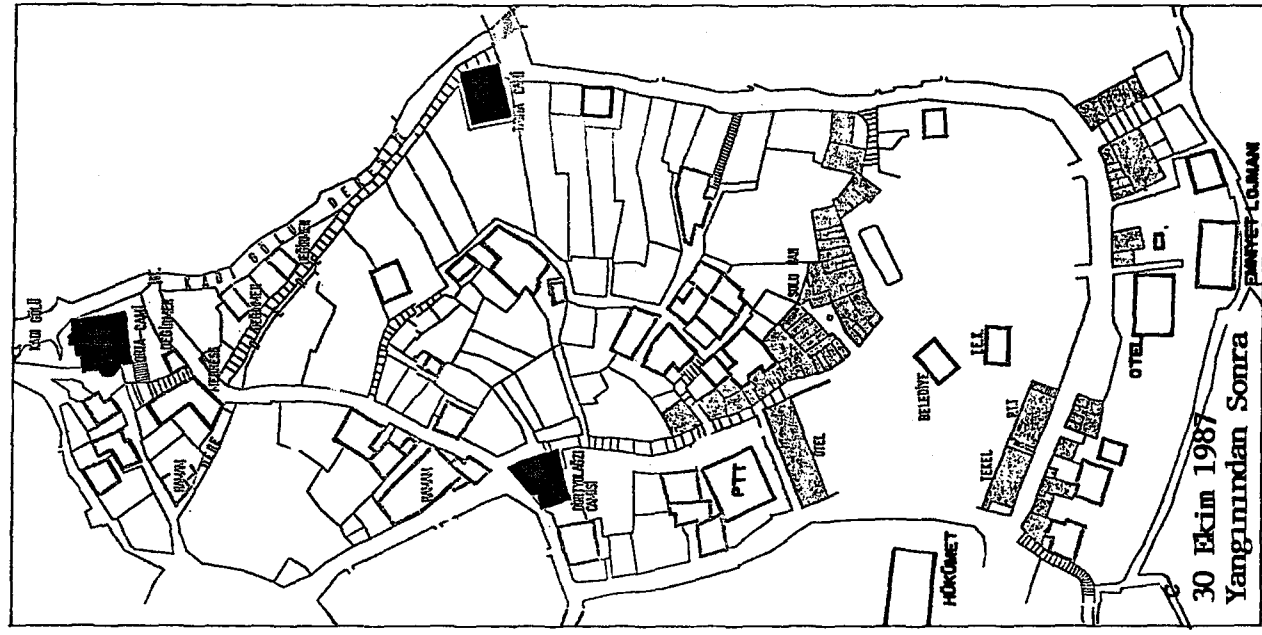
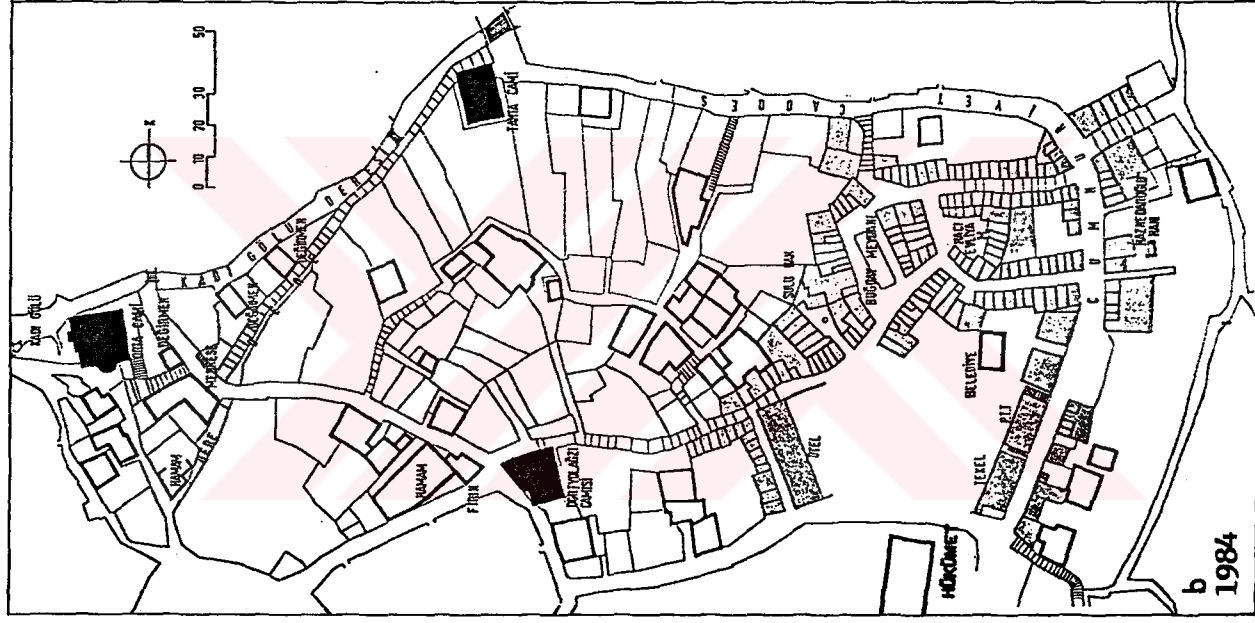
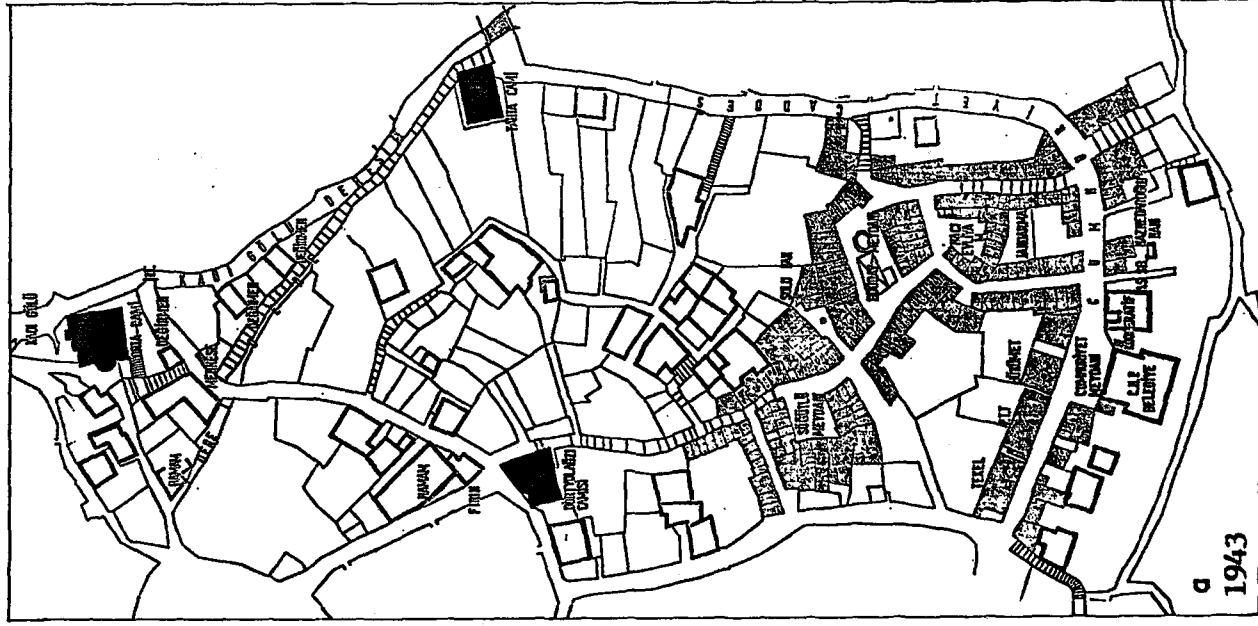
yer alan zanaatkar ve işlenmiş mal perakendeciliği yapan esnaf dükkanlarından oluştuğunu belirlemek zor olmayacaktır.

19. yüzyılda daha önceki bölümlerde değinilen, İstanbul ile sosyo-ekonomik ilişkilerin ilçe üzerindeki etkinliği, ticaret merkezindeki yansımalarını görece nitel ve nicel gelişiminde bulmuştur. Tüketim olanaklarındaki artış ve nüfus çoğalmasının da neden olabileceği, perakende ticaretin çeşitlenmesiyle dükkan sayılarındaki artış (Bkz. Ek 3) biçiminde kendini gösteren bu olguyu V.Cuinet'in verdiği bilgilerle de pekiştirmek olasıdır. Araştırmacı 1890 yıllarında 20 bankacı, 13 ticarethane, 3 tefeci, 2 doktor, 2 dişçi, 3 eczacı, 2 kuyumcu, 8 anahtarcı, 4 nalbant, 4 demirci, 5 silahçı, 5 saatçi, 7 terzi, 15 ayakkabıcı (bunlardan 5 tanesi yerli ayakkabı yapan), 4 avukat, 8 fırın, 6 tütün satış yeri gibi çeşitli iş kollarının ticaret merkezindeki sayısal dağılımını vermektedir [168].

Yerleşme dokusunda konut alanlarının çizgisel yayılımına karşılık çarşı bölgesinin, bugünkü sınırlarıyla, merkezi konumlanma eğiliminde olduğu söylenebilir. Ancak geçmişte çarşının, Dört yolağzı Camisi'nden yukarıya doğru yolun iki kenarına sıralanmış dükkanlarla [169] devam ettiği, genellikle kazancı esnafının bulunduğu bu mahalleye ise "Kazancı Mahallesi" dendiği sözlü anlatımlarla belirlenebilmekte; yazılı kaynak ve görsel kanıt bulunmamaktadır. Çarşayı Fırat kıyısına bağlayan yolun, kıyıya yakın kesimindeki bazı evlerin alt katında gözlenen ve bugün işlevini yitirmiş dükkanların ise, genellikle nehir yoluyla gelen tomrukların ilk kereste haline getirme işlemlerinin yapıldığı marangozhaneler olduğu -yine halkın anlatımıyla- bilinir.

Kemaliye çarşı bölgesinde; pazar işlevi gören, tahıl ve sebze alış-verişinin yapıldığı Buğday Meydanı, hayvan alım satımının öncelik taşıdığı Hacı Evliya Meydanı ile Cumhuriyet Caddesi ve Dört yolağzı Camisi çevresinde yoğunlaşmış zanaat ve ticarete yönelik dükkanlar, Sulu Han ve Haznedaroğlu Hanı aynı mekanı paylaşırlar (Bkz. Şekil 2.1 a). Bunun yanı sıra yönetsel ve kurumsal yapının değişim süreci içinde 19. yüzyıl sonunda Eğin'in de arazi kullanımına giren, Belediye, Hükümet, Okullar, Mahkeme, Kışla, Postane binalarından

Şekil 2.1 - Çarşı ve Yönetim Merkezinin 1943 - 1988 yılları arasındaki değişim süreci

oluşan Yönetim Merkezi de üçüncü öge olarak yine aynı mekanda yerini almıştır. Genellikle pek çok Anadolu kentinde ikili bir merkez yapısının doğmasıyla sonuçlanan bu dönüşümün Eğin çarşı bölgesindeki yansıması olan tek merkez örneği ayırtkanlık olarak değerlendirilebilir [170].

Çarşı bölgesi mekansal örgütlenmesinin çeşitli tarihlerdeki yangınlar [171] ve kamulaştırmalar [172] nedeniyle sürekli değişikliğe uğradığı anlaşılmaktadır. 1943-1988 tarihleri arasındaki değişim süreci eldeki verilerle ortaya konmaya çalışılmış (Bkz. Şekil 2.1); yukarıdaki çözümlemeler ise 30 Ekim 1987 tarihinde çıkan son büyük yangın öncesi saptanan somut yapısal verilere dayandırılmıştır.

20. yüzyıl başından itibaren ilçenin üretim eylemlerinin giderek çökmesi, azalan nüfusa koşut olarak perakende ticaretin önemini yitirmesi çarşı mekanını da olumsuz yönde etkilemiş; dükkanların çoğu kapatılarak yok olmaya terk edilmiş veya yıkılarak yerini başka işlevli binalara bırakmıştır. Son büyük yangın ise çarşının önemli bölümüyle birlikte işlevsel kimliğini de yok etmiştir.

2.2.4 - Dini Yapılar

Camiler ve Mescitler :

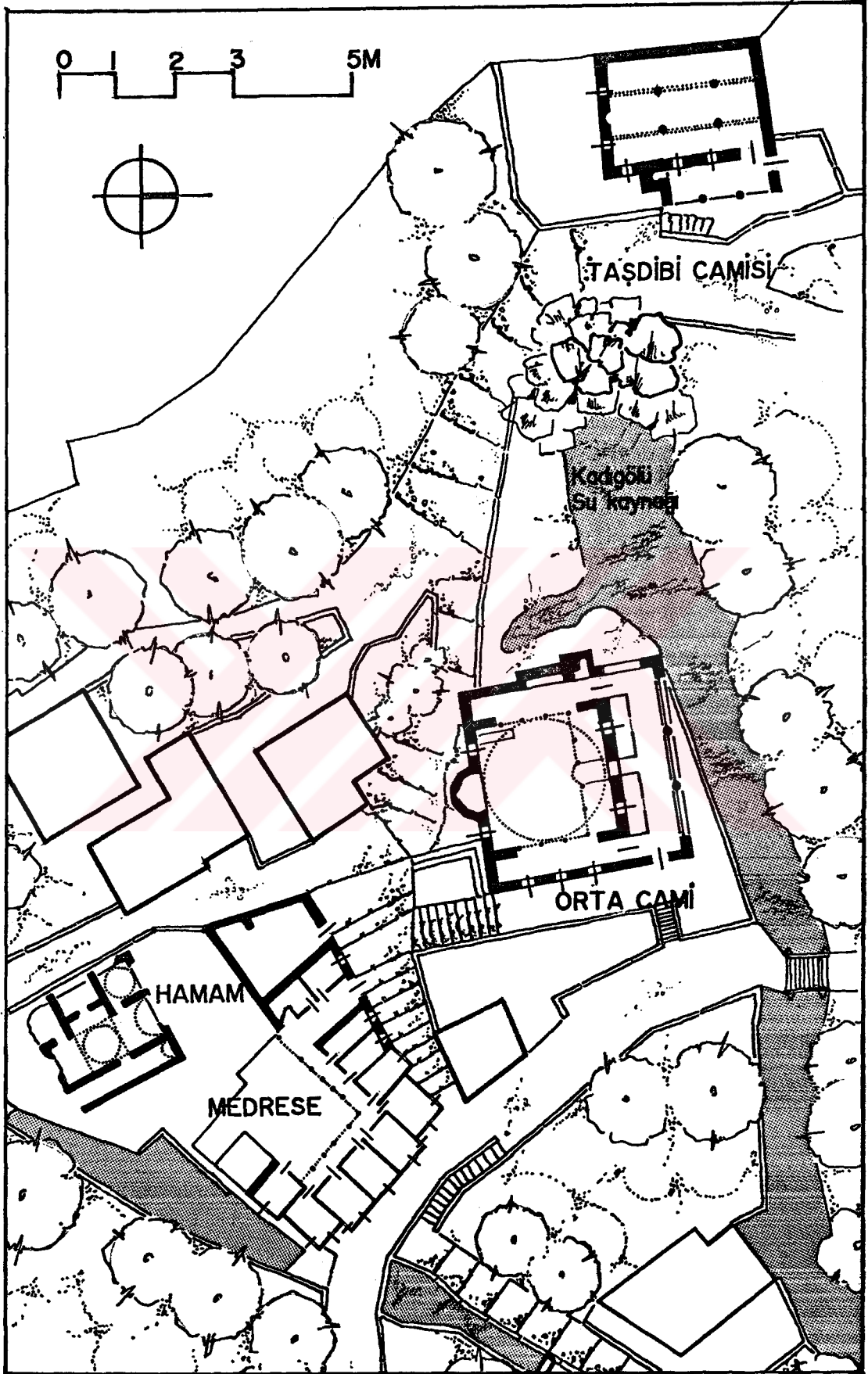
Kemaliye yerleşim alanı içinde 12 cami ve 2'si yıkılmış 9 mescitten oluşan 21 adet dinsel yapı bulunmaktadır. İncelenen Vilayet Salnamelerinde (Bkz. Ek 3) cami ve mescitleri belirleyen sayısal veriler irdelendiğinde, 1874 ve 1875 yılı istatistiklerinde 20 olarak verilen cami ve mescit sayısının 1876 yılından itibaren artarak 1880 yıllarında 59'a ulaştığı görülmektedir. 1874 tarihli ilk tapu kayıtlarında saptanabilen mahalle sayısının, Ermeni mahalleleri ile birlikte 48'e ulaştığı ve her mahalleye bir mescit olgusu gözönüne alındığında verilen 59 sayısının yüksek olduğu dikkati çeker. Bu sonuç, birden fazla mescidi olan mahalleler şeklinde yorumlanabileceği gibi, yalnızca ilçe merkezindeki yapı sayısını içermediği kaygısıyla da değerlendirilebilir.

Dini yapıların yerleşim dokusuna homojen bir biçimde dağıldıkları söylenemez. İlçenin 5 önemli camisinin merkez bölgesinde ve birbirine oldukça yakın konumuna karşılık, ana yol ile Fırat nehri arasındaki yerleşim kuşağında cami ve mescitlerin diğer kesime oranla azlığı dikkati çeker.

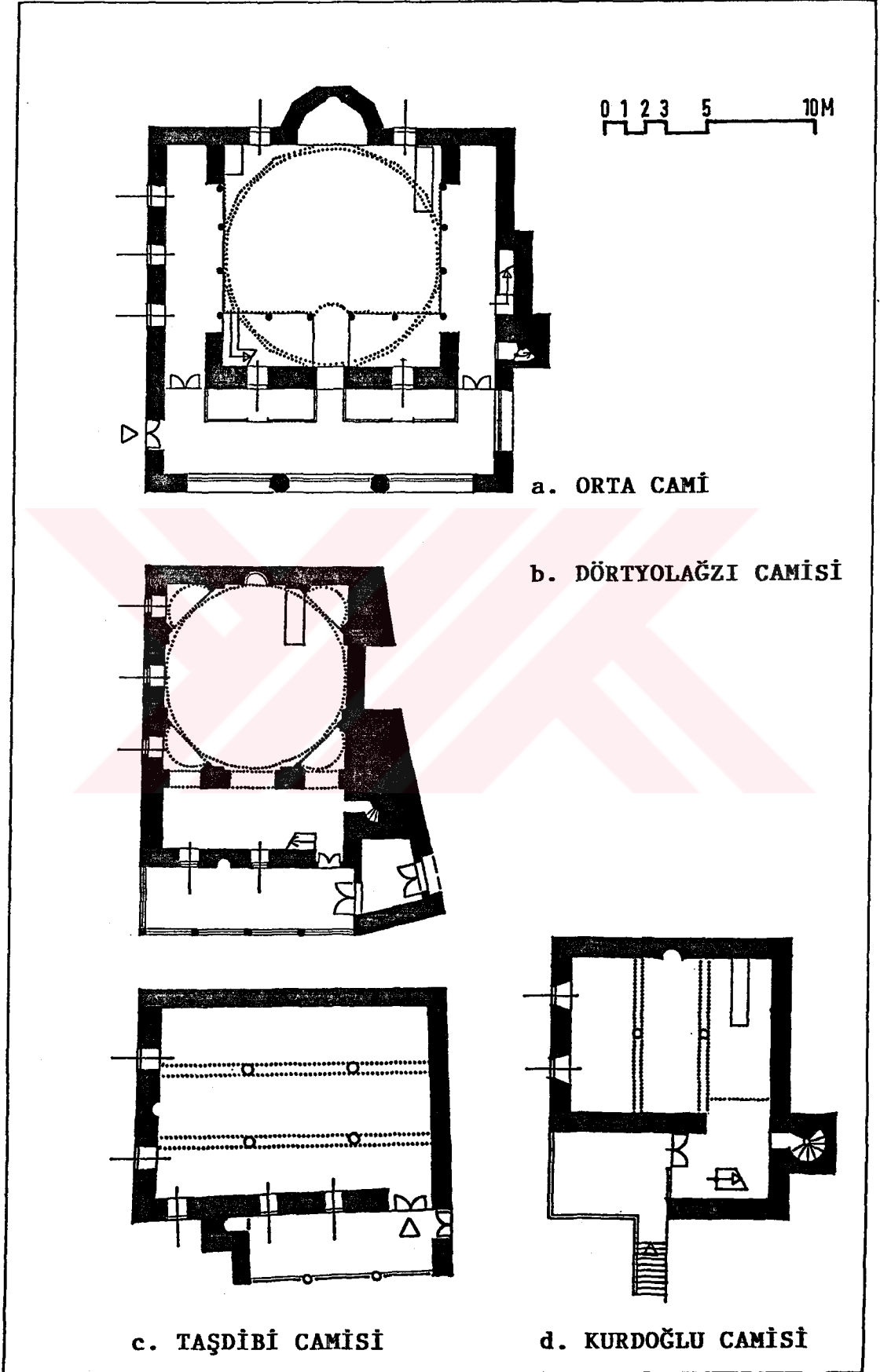
Farklı işlevlere ayrılan alanların günümüze büyük değişikliklere uğramadan geldiği izlenimini veren Kemaliye'de, yerleşim alanının doğal odak noktası olan Kadıgözü Kaynağı çevresinde konumlanmış Taşdibi Camisi, Orta Cami, Medrese ve Hamam ilçenin dini ve sosyal merkezini oluşturur (Bkz. Şekil 2.2) ve bu merkezin konut alanlarındaki uzantısı Tahta Cami, çarşı merkezindeki ise Dört yolağzı Camisi ve ikinci bir Hamam olarak belirlenebilmektedir (Bkz. Şekil 2.1).

Özgün kaynak ve belge belirtilmeden oluşturulmuş, dini yapıların kimliklerini açıklayan Liste, Ek 5 'te, özgün belgelerle doğrulanıncaya dek şüphe payı bırakılarak verilmiştir. Söz konusu listeye göre camilerin yapılış tarihleri 17. yüzyıl öncesine gitmemektedir. İlçenin en eski camisi olarak nitelendirilen Taşdibi Camisi'nin, bir kilisenin yerine yapıldığı konusunda kayıtlar da bulunmaktadır [173]. Yine 17. yüzyıla tarihlendirilen Dört yolağzı Camisi dışındaki yapıların ise 18. ve 19. yüzyıl içinde yapıldıkları kesinlik içermeyen tarihlerle belirlenmektedir. Yerleşme dokusunu oluşturan işlevsel alanların biçimlenişine katkıları ve mimari özellikleri nedeniyle ilçenin önemli dini yapıları olarak nitelendirilen 5 caminin tasarımlarının bugünkü görüntüsünü, içinde yer aldıkları mahallelerin tarihsel süreç içinde sel, çığ ve yangın felaketlerine uğradıklarını dikkate alarak değerlendirmek gerekmektedir [174].

Orta Cami : İlçenin camileri içinde en önemli yapı olan Orta Cami; kare planlı bir orta mekan ve bu mekanın iki yanına eklenen mahfillerle, mihrap aksına göre simetrik, enine dikdörtgen bir plan şeması içerir (Bkz. Şekil 2.3 a). Mihrap aksında yer alan ana giriş kapısı dışında, yan mahfiller de iki ayrı kapı ile doğrudan giriş bölümüne açılmaktadır. Mahfiller iki katlı olup ahşap dikmelerle desteklenmişlerdir. Mihrap nişi, caminin kible duvarından çıkıntı yapılarak vurgulanan ayrı bir mekan içine konmuştur.

Şekil 2.2 - Kadıgözü çevresinde oluşmuş Dini ve Sosyal Merkez

Şekil 2.3 - Kemalîye. Camiler

Rölöve : B.Alper, 1984

Orta mekan kubbe ile örtülüdür (Bkz. F4), Çokgen kesitli kubbe kasnağına geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Yan mahfillerin üzeri ise dairesel kesitli ahşap kirişlerden oluşan düz tavan ile örtülüdür.

Caminin giriş bölümünü oluşturan revak, ortada sekizgen kesitli iki taş ayağa, köşelerde ise taş duvarlara oturan sivri kemerlerin desteklediği ahşap kirişli düz tavan ile örtülüdür (Bkz. F5). Bir kısa kenarında girişin yer aldığı revak diğer kenarındaki sivri kemer ile Kadıgözü'ne açılmaktadır. Bu giriş bölümü aynı zamanda son cemaat yeri işlevini de yüklenmiş; namaz kılma alanı mekan içine konan ahşap kademelerle belirlenmiştir (Bkz. F6).

Caminin batı duvarında yer alan minare, mahfil saçağına kadar yükselen kare kesitli taş kaide üzerinde taştan, tek şerefeli ve silindirik gövdeli görünümündedir.

Tümüyle kesme taştan inşa edilmiş caminin iç mekanında, pandantifler, kubbe kasnağı ve kubbe içi sıvanarak kalem işleri ile bezenmiştir.

Dörtüolağzı Camisi : Çarşı camisi işlevini de yüklenen bu yapıda ana mekan tromplu bir kubbe ile örtülü tek bir hacimden oluşmakta; kuzey cephesine eklenen, kapalı bir son cemaat yeri görünümündeki mekan ise iki taş ayak ve yan duvarlara oturan sivri kemerlerle ana mekana açılmaktadır (Bkz. Şekil 2.3 b). İki katlı olan ön bölümün üst katında, üzeri ahşap kirişli düz tavan ile örtülü mahfil yer almaktadır.

Kapalı son cemaat yerinin batı duvarında çıkıntı yapılarak oluşturulan minare kaidesi sokağın çizgisine bağlı olarak biçimlenmiştir. Silindirik gövdeli minare yakın bir geçmişte yapıldığı izlenimi vermektedir (Bkz. F7).

Caminin halen son cemaat yeri olarak kullanılan bölümü ve ana giriş kapısı, artan mekan gereksinimine bağlı olarak yapılan yeni eklerdir.

Taşdibi Camisi : İlçenin tüm sivil yapılarında uygulanan ahşap hatıllı moloz taş duvar tekniğinde inşa edilmiş cami (Bkz. F 8), iç mekan biçimlenmesi açısından da yöre özelliklerini yansıtmaktadır. Uzunlamasına dikdörtgen planlı ana mekanda yer alan dairesel kesitli dört ahşap dikme, ahşap kirişli düz tavanın mihrap aksına paralel uzanan ana taşıyıcılarını desteklemektedir (Bkz. Şekil 2.3 c).

Caminin doğu duvarına, yine aynı sistemde yapılmış giriş mekanı eklenmiştir. Cephesinde çatıyı taşıyan iki ahşap dikmenin yer aldığı bu mekanın bir kenarı giriş, diğeri ise minare kaidesi ile sınırlanmakta, ayrıca taş duvarlar cepheye kadar uzamaktadır. Giriş mekanı uzun kenarının kible aksına paralel olması, namaz düzeni açısından son cemaat yeri olarak kullanımına ters düşmektedir.

Kurtoğlu Camisi : Yapım sistemi ve mekan düzeni açısından Taşdibi Camisi ile benzerlik gösteren cami, enine dikdörtgen planlı bir ana mekandan ve giriş bölümünden oluşmaktadır (Bkz. Şekil 2.3 d). Mekanın Taşdibi Camisi'ne göre daha küçük boyutlu olması nedeniyle, ahşap dikme sayısı ikiye inmiştir. Giriş bölümü üzerinde mahfil bulunmaktadır.

Caminin minaresi, girişteki mekanın batı duvarında yer almaktadır. Duvarda çıkıntı yapan kare kesitli minare kaidesi üzerinde yükselen silindirik gövdeli taş minare tek şerefelidir.

Eğimli topografyaya bağlı olarak doğu cephesi iki kat yüksekliğinde olan caminin girişinde yer alan ahşap sundurmaya basit bir merdivenle ulaşılmaktadır (Bkz. F 9).

Tahta Cami : İlçenin 5 büyük camisi içinde yer alan Tahta Cami, 1971 yılında yerini Yeni Cami adıyla başka bir yapıya bırakmıştır. Ancak, sözlü anlatımlarla caminin; altında sübyan mektebi bulunan yükseltilmiş bir yapı olduğu ve ilçeye özgü ahşap karkas sistemde inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak 5 büyük cami ve diğer dini yapılar mimari tasarımları ve boyutları açısından döneminin ayırıcı özelliklerini taşımaları da, topografyanın en seçici yerlerindeki konumları ve çevrelerindeki

etnik yoğunlaşmayı görsel olarak vurgulama çabalarıyla fiziksel örgütlenmenin önemli öğeleri olmuşlardır.

Kiliseler :

İlçe merkezinde Gregoryen Ermenilere ait 2 kilise vardır. Yerleşmenin bugünkü üst sınırının yukarısında, dağın eteğinde, harabe halinde bulunan Surp Asdvadzadzin (Meryem Ana) ve ana yol aksı üzerindeki Surp Kevork Kiliseleri, konumlarına bağlı olarak Kilise-i ulya (Yukarı Kilise) ve Kilise-i sufla (Aşağı Kilise) diye adlandırılmışlardır (Bkz. Ek 11, Harita 2.2). Bu kiliselerin yapım tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte, Ermeni kaynaklarına göre 16. yüzyıl başlarına kadar inmektedir [175].

İlk kez 1870 yıllarında onarılarak ilaveler yapılan [176] Surp Asdvadzadzin Kilisesi, içinde yer aldığı Köybaşı Bölgesi'nin, 1896 yılında büyük bir yangın geçirmesi sonucu önemli ölçüde zarar görmüş ve giderek bakımsızlıktan yıkılmıştır. Günümüze kalan temel duvarlarından ilçenin en büyük kilisesi (27m.x20.50m.) olduğunu söyleyebileceğimiz yapının plan şeması ile ilgili bilgi elde edilememiştir.

İlk yapım tarihi kesin belirlenemeyen ve kesme taş cephe duvarları oldukça iyi durumda olan Surp Kevork Kilisesi'nin (Bkz. F10, 11), 1874-76 yıllarında onarıldığı sanılmaktadır [177]. 1915 yılında Halı Şirketi olarak kullanılmaya başlanan bu yapıya verilen değişik işlevlere bağlı olarak iç mekan düzeni özgün niteliklerini -bugün belirleyemeyeceğimiz biçimde- yitirmiştir [178]. Yapının kaynaklardan elde edilen eski fotoğrafları [179], özgün kullanımda ana mekanın kubbe, diğer bölümlerin ise düz dam ile örtülü olduğunu göstermektedir. Kare mekandan kubbeye geçişi sağlayan pandantifler halen izlenebilmektedir. Ancak, kubbenin yerini ahşap çatı almıştır. Apsidin arkasında yer alan servis mekanları sözkonusu fotoğrafta tek katlı olmasına karşın sonradan ikinci bir kat eklenerek saçak düzeyi yükseltilmiştir [180].

2.2.5 - Eğitim Yapıları

Kemaliye'nin Eğitim Yapıları ile ilgili kaynaklara dayanan ilk bilgi 17. yüzyıla ait olup; Evliya Çelebi tarafından, kazada 3 medrese ve 40 sübyan mektebi bulunduğu yazılmaktadır [181].

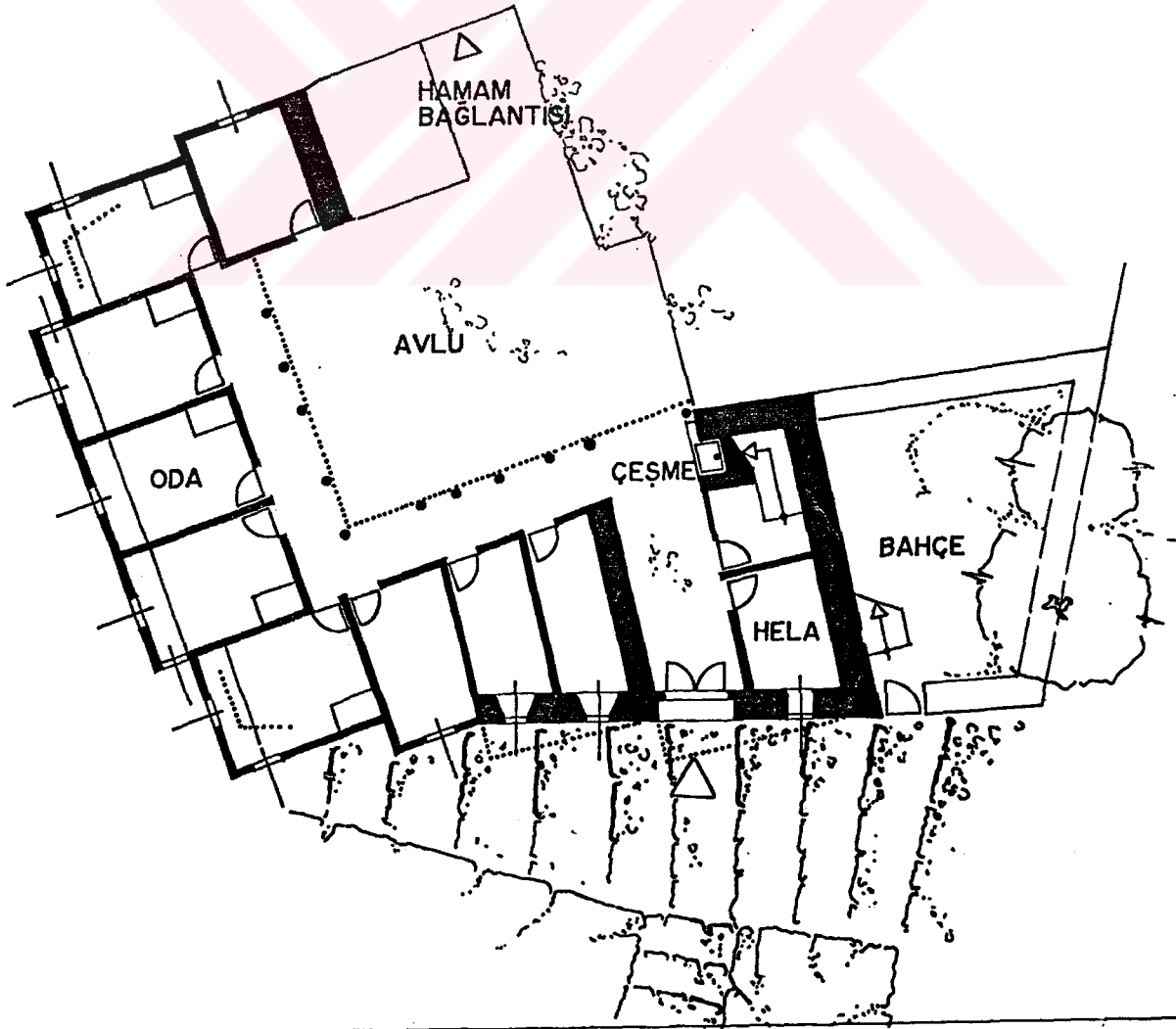
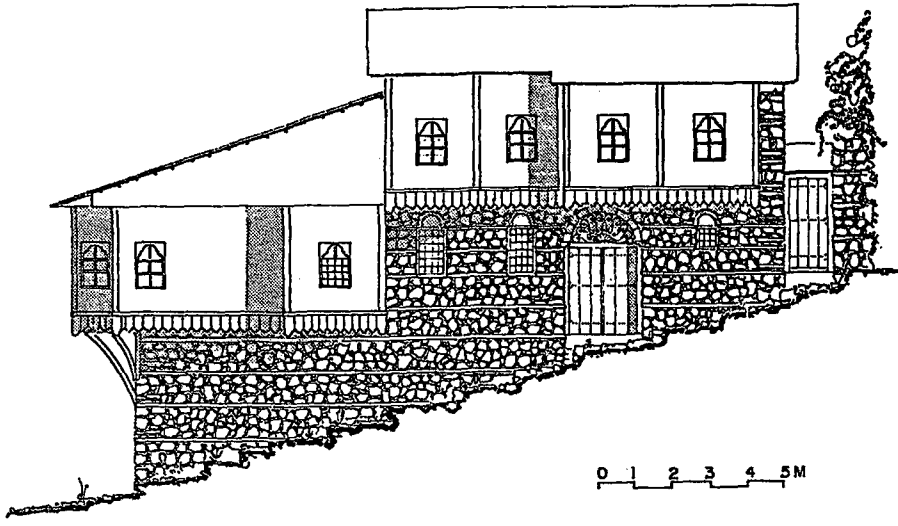
19. yüzyılda ise Medrese, Rüstiye, Müslüman ve Gayrimüslim Mektepleri... gibi okulların sayısal değerleri Vilayet Salnamelerinden elde edilebilmektedir (Bkz. Ek 3). V.Cuinet, Salnamelerdeki sayılar ile farklılık gösteren saptamasıyla; Müslüman okullarını 11'i medrese, 6'sı ilkokul olmak üzere 17 adet, Gregoryen Ermeni okullarını ise 7 adet olarak kaydetmektedir [182].

19. yüzyılın eğitim işlevli yapılarından günümüze yalnızca Medrese ve Rüstiye Mektebi kalmıştır. Kadıgözü çevresinde konumlanmış dini ve sosyal merkezin önemli öğelerinden biri olan Medrese'nin 1317 tarihli onarım yazıtında; Hacı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılıp Hacı Şakir Ağa tarafından genişletildiği, Hilmi Ağa'nın da onarttığı yazılıdır (Bkz. F12). Yapıda ilk inşa tarihini belirleyen herhangi bir yazıt yoktur.

Açık, küçük bir avlu ve etrafında sıralanmış odalarla, servis mekanlarından oluşan basit bir plan şemasına sahip yapının giriş bölümü üzerinde, dört oda içeren ikinci bir kat tasarlanmıştır (Bkz. Şekil 2.4) (Bkz.F13,14). Yapım tekniği ve cephe öğeleri açısından görece geç tarihli evlerle ortak özellikler gösteren yapı bugün Kuran Kursu olarak kullanılmaktadır.

Yaklaşık 60 öğrencinin [183] öğrenim gördüğü Rüstiye Mektebinin, okul işlevini yitirerek konut olarak kullanılması özgün iç mekan düzeninin de tamamen yok olmasına neden olmuştur. Yapının bugün geçmişteki farklı işlevini kanıtlayıcı tek özelliği, evlere oranla oldukça fazla sayılabilecek cephe genişliğidir (Bkz. F15)..

Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan ilçenin ilk eğitim yapısı, merkezdeki, 1929 tarihli İstiklal İlkokulu'dur. 1947 yılında Orta-okul, 1976 yılında ise Lise öğretime başlamış ve son olarak 1988'de Ali Akın Lisesi inşa edilmiştir.

Şekil 2.4 - Medrese. Plan ve Yan Görünüş

İlçedeki Gregoryen Ermenilere ait okullar için veri oluşturacak herhangi bir yapı günümüze gelememiştir. Bu yapıların 19. yüzyıldaki durumu ile ilgili sayısal bilgiler kaynaklardan elde edilebilmektedir. En önemlileri Surp Kevork Kilisesi yanındaki Nesesyan, Surp Asdvadzadzin yanındaki Naregyan ve Ariki mahallesindeki Haygoryan olarak kaydedilen Ermeni okullarındaki öğrenci sayısı 400 erkek ve 140 kız olarak verilmektedir [184].

2.2.6 - Kamu Yapıları

19. yüzyıla dek Anadolu kentlerinin arazi kullanımında, özel olarak inşa edilmiş yönetim yapısı örneği görülmez. Yönetimsel birimin yönetiminden sorumlu Kadı veya Naip'in ticaret merkezine yakın konumdaki özel konutu aynı zamanda Mahkeme, Belediye ve Hükümet Konağı işlevlerini de yüklenmiştir [185].

Kamu yapıları, 19. yüzyılın ikinci yarısında yönetsel örgütlenmedeki nitel ve nicel değişimin koşutu olarak, kentlerin mekansal yapılarında ortaya çıkan "Yönetim Merkezi" olgusuyla birlikte oluşmaya başlar. Osmanlı döneminde son kez 1878 yılında örgütlenme değişikliği geçiren Eğin'de yönetim merkezinin nüvesini oluşturan Hükümet Konağı, 1890 yıllarında V.Cuinet tarafından kamu yapıları arasında sayılmaktadır [186]. H.1308/1891 tarihli Mamuret ül-Aziz Vilayeti Salnamesi'nde ise niteliği ve niceliği değişen yönetim örgütünde görevli kişilerin ilk listesi yer almaktadır (Bkz. Ek 1),

Yukarıda Bölüm 2.2.3'de değinildiği gibi, ilçede ayrı bir merkez oluşturmada çarşı ile bütünleşmiş yönetici merkezin, giderek hükümet (Bkz. F16), postane, tekel (Bkz. F17), belediye, telgrafhane, halkevi işlevli binalarla yoğunlaştığı 1943 tarihli 1/1000 ve 1/2000 ölçekli mevcut durum haritalarında tesbit edilebilmektedir (Bkz. Şekil 2.1 a).

Kamu hizmetleri, son yıllarda yerleşme dokusunun boyut, biçim ve malzeme özellikleri dikkate alınmadan yapılmış yine aynı merkezde yer alan yeni yapılarda yürütülmektedir. Söz konusu binalar arasında Hükümet (1958), I.Belediye (1973), II.Belediye (1983), Emniyet (1985) ve PTT (1985) sayılabilir (Bkz. Şekil 2.1 c).

2.2.7 - eşmeler

Kadıgölu Kaynağı, Ariki ve Pegir derelerinden yönlendirilerek tüm yerleşim alanının gereksiniminin karşılanması amaçlanan su, yerleşme dokusuna görsel ve işlevsel öge olarak önemli katkıda bulunmaktadır.

Eğime paralel ve dik yolların bir kenarından arklar içinde açıkta akıtılan su, bağ ve bahçelerin sulanması amacıyla kullanılırken [187] içme suyu gereksinimi mahalle meydancıkları, avlu, bahçe hatta evlerin içlerinde yapılmış çeşmelerle sağlanmıştır. Farklı tipler oluşturmadan benzer biçim özellikleri gösteren çeşmelerin (Bkz. F 18) mahalle eşmesi niteliğinde olanları, önde gelen mahalle oturanlarının adıyla anılmaktadır (Örneğin; Esat eşmesi, Gençaa eşmesi, Haznedaroğlu eşmesi vb.). Kayıtlardan çeşmelerin, su yollarının ve sokakların onarımının camiler için kurulan vakıfların sorumluluğu altında olduğu anlaşılmaktadır [188].

2.2.8 - Evler

Kemaliye'de fiziksel dokunun temel bileşeni olan evler; 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki görünimleri ile karşımıza çıkarlar.

Kemaliye; geleneksel evlerinin bugün belirlenen biçimlerinin, 19.yüzyıl öncesi dönemde de sözkonusu olup olmadığını saptayabilecek veriler içeren sınırlı Anadolu kentleri arasında yer almamaktadır. Bu bağlamda, 19. yüzyıl öncesi yerleşme dokusunu oluşturan evlerin nitelikleri hakkında yorum yapma olanağı çok sınırlıdır. Bu konuda tek kaynak olarak değerlendirilebilecek Seyahatname'de Evliya Çelebi: "Bin adet toprakla örtülü mamur evleri vardır" demekle yetinmektedir [189].

19. yüzyılda ilçeyi gören gezgin ve araştırmacılar arasında bulunan Moltke evlerle ilgili gözlemlerini şöyle sıralamaktadır: "Asya şehirlerinden farklı olarak burada evler, düz toprak damlı değil çatılıdır; her evin taştan bir alt katı var, fakat burada kimse oturmuyor. Bunun üzerine iki, üç kat yapılıyor, bunlardan üstteki daima alttakinden ileri çıkıyor. Büyük pencerelerin üzerinde bir sıra

yuvarlak pencere var. Bir cümle ile, sadece evlere bakınca insan kendini İstanbul'da sanıyor" [190]. Diğer gezgin ve araştırmacıların tanımlarını özetleyici nitelikteki bu gözlem, Vilayet Salnamelerindeki bilgiler ile de desteklenmektedir. H.1310/1892 tarihli Mamuret ül-Aziz Salnamesi'nde "Evlerin binaları İstanbul tarzında olup ..." vurgulaması özellikle evlerin tasarım özelliklerinin değerlendirilmesi aşamasında önemli sayılabilir.

16. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna dek uzanan süreç içinde Kemaliye'nin sosyo-ekonomik yapısındaki, bölge dışı ilişkilerine dayanan değişme ve gelişmeler evin biçimlenmesindeki değişim ve gelişmeleri de etkilemiş olmalıdır. Kendi içine dönük sosyo-ekonomik koşulların belirlediği toplum yaşantısına göre biçimlenen 19. yüzyıl öncesi Eğin evi ile İstanbul'la yoğunlaşan ilişkiler sonucu bölge dışı verilerden de etkilendiği düşünülebilen 19. yüzyıl evi arasında bazı farklılaşmalar olsa gerektir.

Geleneksel konut mimarisi olgusunu bütüncül bir yaklaşımla ele alan araştırmacılar, Anadolu'nun konut coğrafyası ile ilgili bazı değerlendirmeler ortaya koymaktadırlar. D.Kuban, konut mimarisini yöresel malzeme ve yapı geleneklerine bağlı olarak yedi bölgeye ayırır [191]. Bu bağlamda Kemaliye'nin "Doğu Karadeniz bölgesinin ahşap iskeletli ev mimarisi; Orta Anadolu'nun köy ve küçük kent ortamında kalan kerpiç mimarisi; Erzurum'dan öteye Kuzey doğu Anadolu'nun ahşap hatıllı taş mimarisi ve Sivas dolaylarından batıya, ... uzanan, ... hımmış yapı tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çokluk taş olan bir yapı tekniği ile inşa edilmiş olan konut mimarisi" bölgelerinin sınırında yer aldığı söylenebilir. Ancak Eğin evlerinin "Türk çağının Anadolu'da geliştirdiği konut kültürünün gerçek temsilcileri" [192] olarak belirlenen bu son grup doğrultusunda örneklendiği gözlenmektedir. Diğer yandan, Osmanlı dönemi Anadolu'sunu sosyo-kültürel farklılık açısından iki ana bölgeye ayıran sınıflamada [193] Kemaliye'nin yine, "Özgün Anadolu Sentezine Varılan Bölge" ile "Geçiş Bölgesi" sınır çizgisinde konumlandığı belirlenir. Her iki bölgenin özelliklerini de içeren "Kemaliye Evleri" ayrıntıları ile tezin 3. Bölümünde incelenecektir.

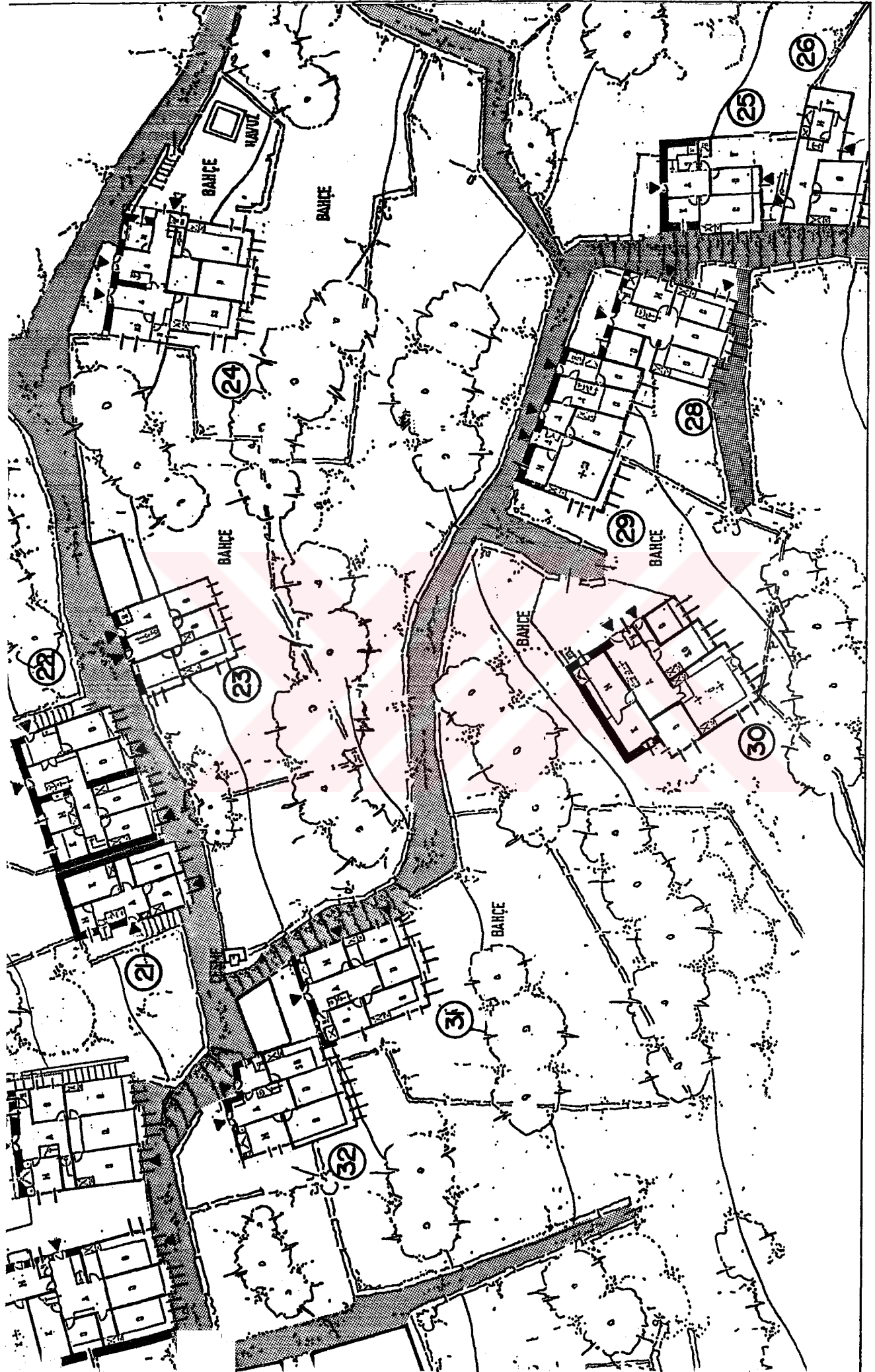

3.BÖLÜM - KEMALİYE EVLERİ

3.1 - KONUT ALANLARININ MEKAN DÜZENLEME İLKELERİ

Kemaliye'de on mahalleyi kapsayan ilçe merkezi sınırları içinde toplam 530 adet konut bulunmaktadır. Bu sayı ile Salnamelerde 2.087 olarak verilen en yüksek konut sayısı karşılaştırıldığında, bugün genellikle ayırık düzende ve yoğunluğu düşük bir yapılanma gösteren konut alanlarının özgün durumlarını zaman içinde yitirdikleri konusunda kaygılar ortaya çıkmaktadır. Ancak, konut sayısındaki azalmanın, yazılı kaynaklar ve sözlü anlatımlardan yoğunluğunun fazla olduğu saptanabilen Köybaşı kesimi ile Fırat nehri kıyısına yakın konut alanlarının tamamen yokolmasına bağlanabileceğini; az sayıdaki konutun ise mevcut doku arasından yokolduğunu -ki bu yapıların çoğunun izleri halen mevcuttur- belirtmek açıklayıcı olabilir. Bu bağlamda, yönetim ve çarşı merkezi dışında, konut dokusunun ortalama son bir yüzyılı kapsayan süreç içinde özgün durumunu koruduğu düşünülebilir ve bu dokunun mekan düzenleme ilkelerini günümüz verilere dayanarak çözümleme olanağı vardır.

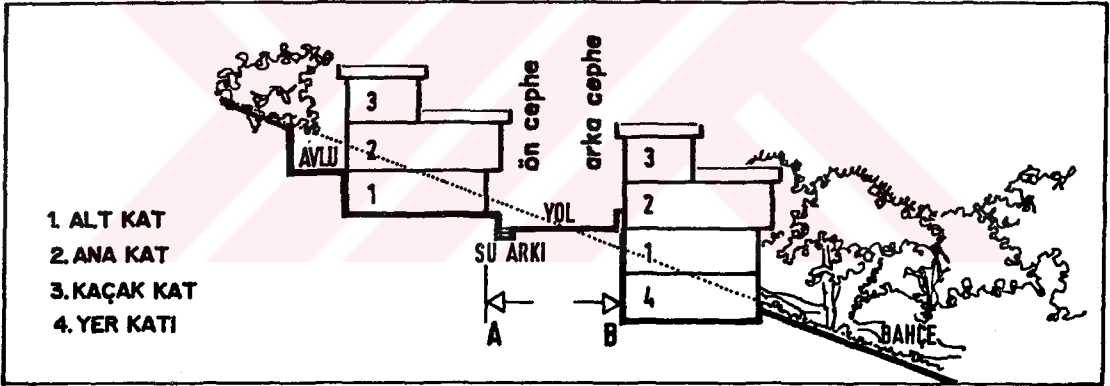
% 30-45 eğimli bir araziye yerleşmiş konut dokusunun en belirgin özelliği, eğime paralel ve dik yolların iki kenarına koşut sıralanan ayırık, bitişik veya birbirine geçmiş düzendeki evler ve bu ev sıralarını eğime dik yönde birbirine bağlayan setlendirilmiş bahçelerden oluşmasıdır (Bkz. Şekil 3.1). Yol ile dolaylı ilişki kuracak şekilde bahçe içine yerleştirilmiş konut biçimi ise ilçede oldukça az uygulanma olanağı bulmuştur. Yapı alanına oranla oldukça büyük sayılabilecek bahçelerden oluşan parsellerin, mülkiyet belirleyici alçak duvarlar dışında, görsel kesintiye uğramadan yapı sıraları arasında eğimli yeşil kuşaklar oluşturması, fiziki mekan örüntüsü içinde yeşil dokunun egemenliğini sağlamıştır.

Şekil 3.1 - Eğime paralel ve dik yolları sınırlandıran evler ve yeşil dokunun ilçeye özgü örgütlenme ilkeleri

Arazinin topografik verilerine göre biçimlenmiş eğime paralel ve dik yolların, iki kenarına koşut konumlanmış evlerle işlevsel ilişkilerinin nitelikleri, bu yolların farklı mekansal özellikler kazanmasına neden olmuştur.

Eğime paralel yolların mekansal özellikleri : Topografyanın belirlediği yönler doğrultusunda çizgisel olarak gelişen yerleşme dokusunda egemen yol düzeninin, iki ögesinden birincisi olan eğime paralel yolların kenar çizgisini bir tarafta evlerin ön cepheleri, diğer tarafta ise arka cepheleri belirler (Bkz. Şekil 3.2). Kemaliye yerleşme dokusunda sokağın, evin görsel bağlantısı sağlanan ve öncelikle yönlenmesi amaçlanan bir dış çevre ögesi olmadığı bu biçimlenme düzeninden de anlaşılmaktadır. Ana görsel yönlendiricinin Fırat nehri olduğu yapılarma düzeninde, sokağın ev ile yalnızca giriş düzeyindeki ilişkisi önem kazanmaktadır.

Şekil 3.2 - Eğime paralel yol - ev ilişkisi

Eğime paralel yolların A kenarını (Bkz. Şekil 3.2), yol kotundan daha üstte kalan setlendirilmiş bahçelerin istinat duvarları; evlerin bahçe ve avlularını yola bağlayan özgün kapılar ve evlerin ön cepheleri biçimlendirir. Bu kenarda sıralanmış evlerin yol ile doğrudan ilişki sağlayan düzeyi "Alt Katlar"dır. Bu katta örgütlenmiş yaşama mekanlarına ait ahşap kepenkli pencerelerin dizildiği ve alt kat giriş kapısının yer aldığı taş duvarlar, sokak dokusu ve istinat duvarları ile organik bir bütünlük sağlar. Alt katın üstünde, çıkmalarla sokağa taştan ve "Süvüng" adı verilen saçakla

sınırlanan "Ana Kat" ile evin sokak silüetine bu yöndeki katılımı tamamlanır (Bkz. F19). Ana katın üstünde, yapının arka kesiminde yükselen ve "Kaçak" adı verilen katın, ön cephe yüzeyinden gerideki konumu nedeniyle yolun bu yöndeki cephesine doğrudan görsel katkısı yoktur. Ancak, aralarında geniş bahçelerin yer aldığı ayrık düzende evlerde, yan cephenin de yoldan algılandığı durumlarda bu katın perspektife katılımından söz edilebilir (Bkz. F 20).

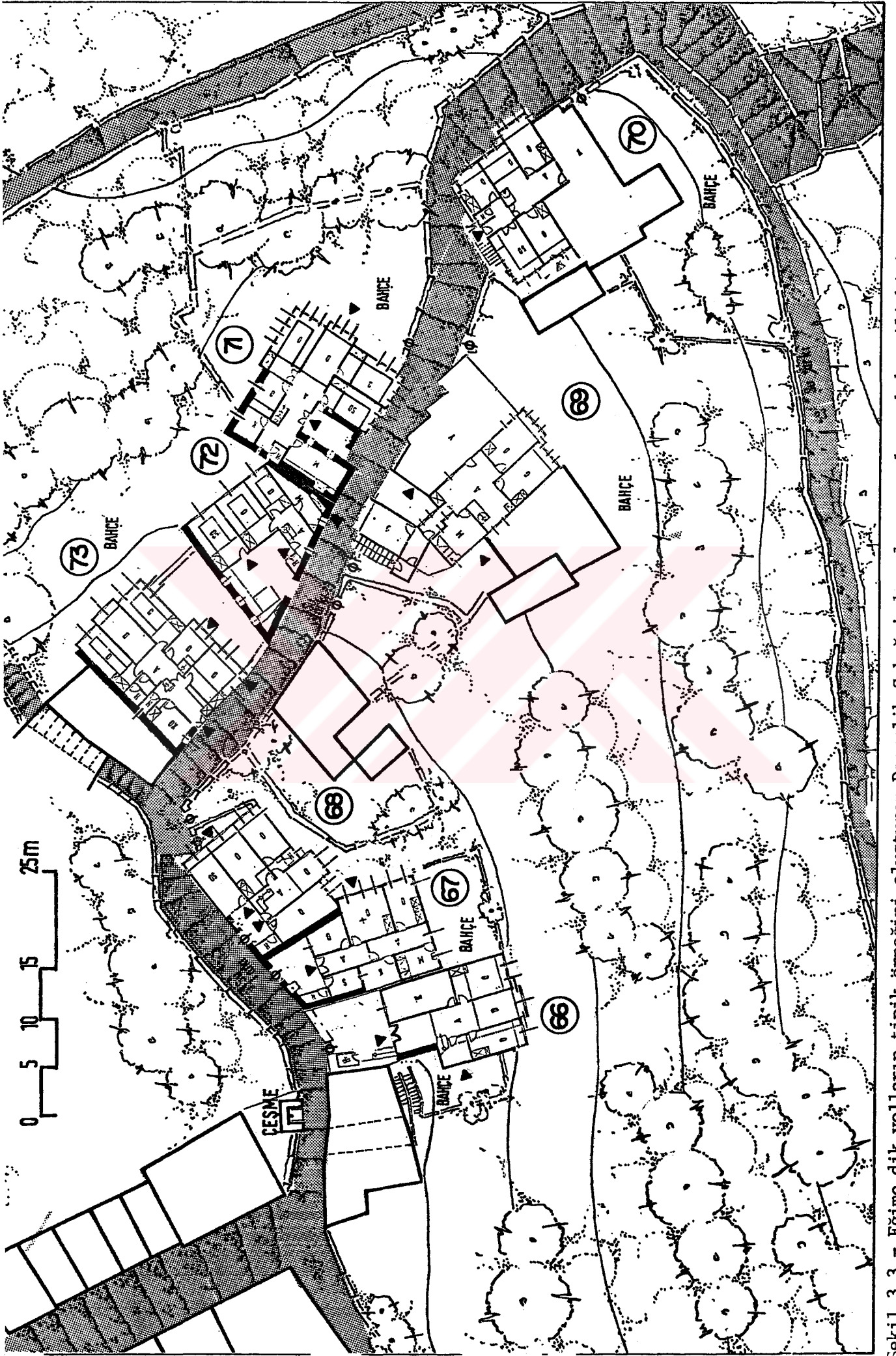
Eğime paralel yolların B kenarını (Bkz. Şekil 3.2) ise yol kotundan itibaren eğime koşut olarak düşen bahçelerin korkuluk duvarları, bahçe - avlu kapıları ve evlerin yol ile doğrudan ilişkili "Ana Katlar"ının arka cepheleri sınırlandırır. Genellikle taş olmakla birlikte hımmış tekniğinde yapılmış duvarlar olarak da görülebilen ana kat arka cepheleri, üzerinde biçimlenen giriş kapıları ve servis mekanlarının pencereleri ile yol silüetine katılırlar.

Evin niteliği yukarıda belirtilen kaçak katı, zaman zaman çıkmalar da yaparak yolun bu yüzeyinde -diğer cephenin tersine- görünümüne etkin olarak katılmaktadır (Bkz. F21).

Bilindiği gibi geleneksel Türk kentinin sokaklarında genellikle ağaç bulunmaz. Evlerin avlu ve bahçelerinde toplanan yeşil ancak avlu duvarı üzerinden taşarak sokak görünümüne katılır [194]. Bu bağlamda ele alındığında Kemaliye sokak dokusunda da aynı genellenmenin tekrarlandığı söylenebilir. Ancak, buna rağmen tüm yerleşme dokusunda olduğu gibi sokak mekanında da yeşilin görsel etkinliği gözlenmektedir. Özellikle ayrık düzendeki yapılanmalarda, evlerin arasında, sokağı sınırlandıran ikinci öge durumundaki bahçeler, arazi eğimine uygun kademeli oluşumları nedeniyle yolun her iki yanında, kenar çizgisinden itibaren bütünüyle algılanabilmektedirler.

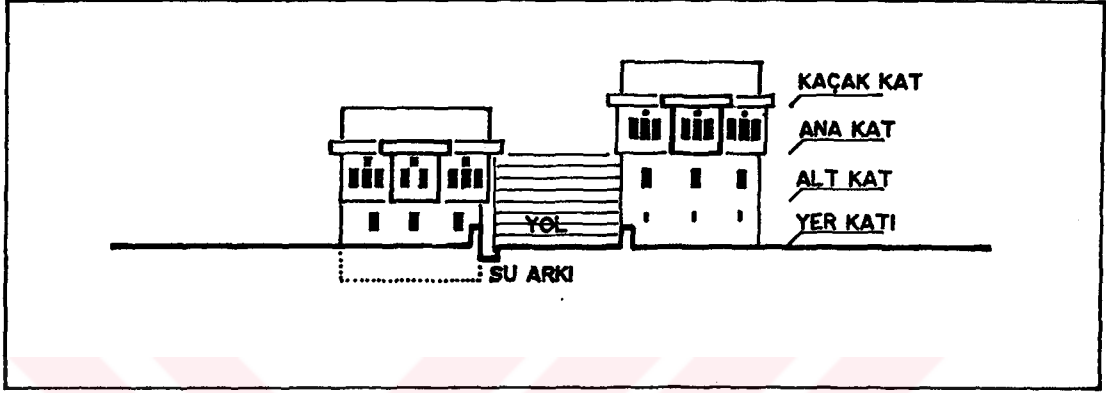
Eğime dik yolların mekansal özellikleri : Eğime dik yönde basamaklı olarak oluşturulmuş yolların kenar belirleyicisi; genellikle evlerin yan cepheleri ile bahçelerdir (Bkz. Şekil 3.3). Az sayıda olmakla birlikte bu yolları arka cepheleriyle sınırlandıran evler de bulunmaktadır. Eğime paralel yollardan farklı olarak her iki yanda da benzer silüet veren sokak mekanının ayırtkan özelliği evlerin tüm

Şekil 3.3 - Eğime dik yolların tipik örneğini oluşturan Dapsalık Sokakı'nda yol, ev, avlu ve bahçe ilişkisi.

katları ile sokak silüetine katılmalarıdır (Bkz. Şekil 3.4). Aynı zamanda her katın yol ile doğrudan ilişkisini sağlayan avlu, bahçe veya sokak kapıları, ahşap hatıllı moloz taş ve hıms tekniğindeki cephe duvarları ve farklı işlevsel mekanların farklı nitelikteki pencereleriyle evler doğa ile bütünleşmiş, ancak özellikle yolun alt kotundan bakıldığında ona egemen konumda algılanırlar (Bkz. F22).

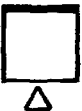
Şekil 3.4 - Eğime dik yol - ev ilişkisi

Kemaliye evlerindeki kat adedinin, yapının eğimli arazideki konumu doğrultusunda belirlendiği gözlenmektedir. Topografyanın hangi noktasına yerleşirse yerleşsin, yerleşme dokusunda bugün var olan evlerin tümünde iki tam kat bulunmaktadır ve bunlara ek olarak son katın/Ana Kat'ın üstünde taban alanının yaklaşık yarısını kullanan "Kaçak Katı" vardır. Yapının yol ile doğrudan ilişki düzeyine ve arazinin eğim derecesine bağlı olarak bazı evlerde, dış cepheden algılanabilen ikinci bir alt kat/"Yer Katı" ya da toprağa gömülü bodrum kat/Mağza/Soğukluk/Mahzen bulunmaktadır. Örneğin eğime paralel yolun, evin alt kat kotunda olduğu biçimlenmelerde (Bkz. Şekil 3.2, A kenarı konumlanma) yer katı oluşumuna rastlanmamıştır. Buna karşılık eğime paralel yolun ana kat kotunda olduğu evlerle (Bkz. Şekil 3.2, B kenarı konumlanma), eğime dik yolları sınırlayan evlerde arazi eğimi olanak verdiği ölçüde, "Yer Katı" inşa edilmiştir. Bu bağlamda, kat adedi sınırının "Kaçak" ile birlikte dört kat olduğu saptanabilmektedir [195].

Kemaliye konut dokusunun ayırtkan özelliği; evlerin tümüne yakın bölümünde katların -kaçak katı dışında- doğrudan dış çevre ile ilişkisinin sağlanabilmesidir. Ayrıca, bu doğrudan bağlantı, evin yol ve arazi ile ilişki düzeyine koşut olarak Tablo 3.1'de gösterilen ilginç çeşitlenmelerle gerçekleştirilir: Eğime paralel yolları sınırlayan evlerde, yol ile doğrudan ilişki ancak bir kat düzeyinde sağlanabilmekte, ikinci ve üçüncü kat, önce kendi kotundaki avlu veya bahçeye açılmakta sonra da; ya doğrudan ana girişin olduğu yola (Bkz. Tablo 3.1; I.1-B.1; I.2-B.1; I.2-C.1) ya da -köşe ve bitişik parsellerde uygulandığı gibi- başka bir yola (Bkz. Tablo 3.1; I.1-B.2; I.2-B.2; I.1-C.2; I.2-C.2), dolaylı olarak bağlanmaktadır. Eğime dik yolları sınırlayan evlerde ise her kat düzeyinde, yol ile doğrudan bağlantı sağlanabilmektedir (Bkz. Tablo 3.1; II.1-B.1; II.2-B.1; II.1-C.1; II.2-C.1). Aynı tabloda verilen sayısal değerlerle, sözkonusu çeşitlenmelerin incelenen evlerde uygulanma oranları saptanabilmektedir.

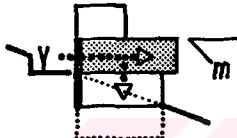
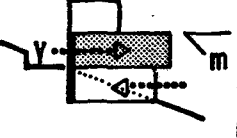
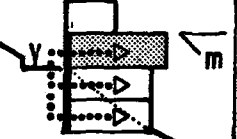
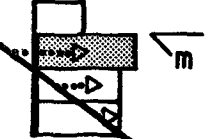
Sonuç olarak, her yönden ve her kottan yapıya yaklaşım verileri doğrultusunda benimsenen temel ilke, eve ana katlarda arka cepheden, alt katlarda ise ön ve yan cepheden giriş sağlanması şeklinde belirlenmektedir (Bkz. Şekil 3.5).

	GİRİŞ YÖNÜ		
	Önden	Yandan	Arkadan
ALT KAT			
ANA KAT			
YER KATI			

Şekil 3.5 - Kemaliye evlerinde katlara giriş seçenekleri

TABLO 3.1 KEMALİYE EVLERİNDE TOPOGRAFIK VERİLERE BAĞLI OLARAK EĞİM - YOL - GİRİŞ İLİŞKİLERİ.

I. EĞİME PARALEL YOL KONUMU		II. EĞİME DİK YOL KONUMU	
1. Yol ön cephede	2. Yol arka cephede	1. Yol yan cephede	2. Yol arka cephede
Yol alt kat kotunda.	Yol ana kat kotunda.		

A. TEK KOTTAN GİRİŞ						
	EV NO: 2,4,46,50,78		EV NO: 40,83			
B. İKİ KOTTAN GİRİŞ						
	EV NO: 17,18,19,20,21,22,38,42, 47,80,84,85,88,89		EV NO: 4,11,22,23,29,33,34,35, 41,45,54,55,58,79		EV NO: 25,26,27,30,32,39,49,51,56, 59,67,68,71,74,77,82,86,92	
C. ÜÇ KOTTAN GİRİŞ						
	EV NO: 8,10,13,16,43,48,81		EV NO: 36,44,62		EV NO: 9,15,28,31,37,52 60,61,69,70,90	
D. DÖRT KOTTAN GİRİŞ						
	EV NO: 17		EV NO: 24,57,64,83,87,91		EV NO: 66,73	
				m : manzara Y : yol		

3.2 - KEMALİYE EVLERİNİN İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ

Yapıldığı dönemde yaşam, hizmet ve üretim mekanı olan Kemaliye evlerinin tasarım programını yönlendiren; sosyo-kültürel ve ekonomik konumunun belirlediği ilişkiler düzeni içinde, ailenin günlük yaşantısında tekrarladığı eylemler bütünü olmuştur.

Genellikle bütün evlerde etkin olduğunu gözlemlediğimiz eylemler şöyle gruplanabilir :

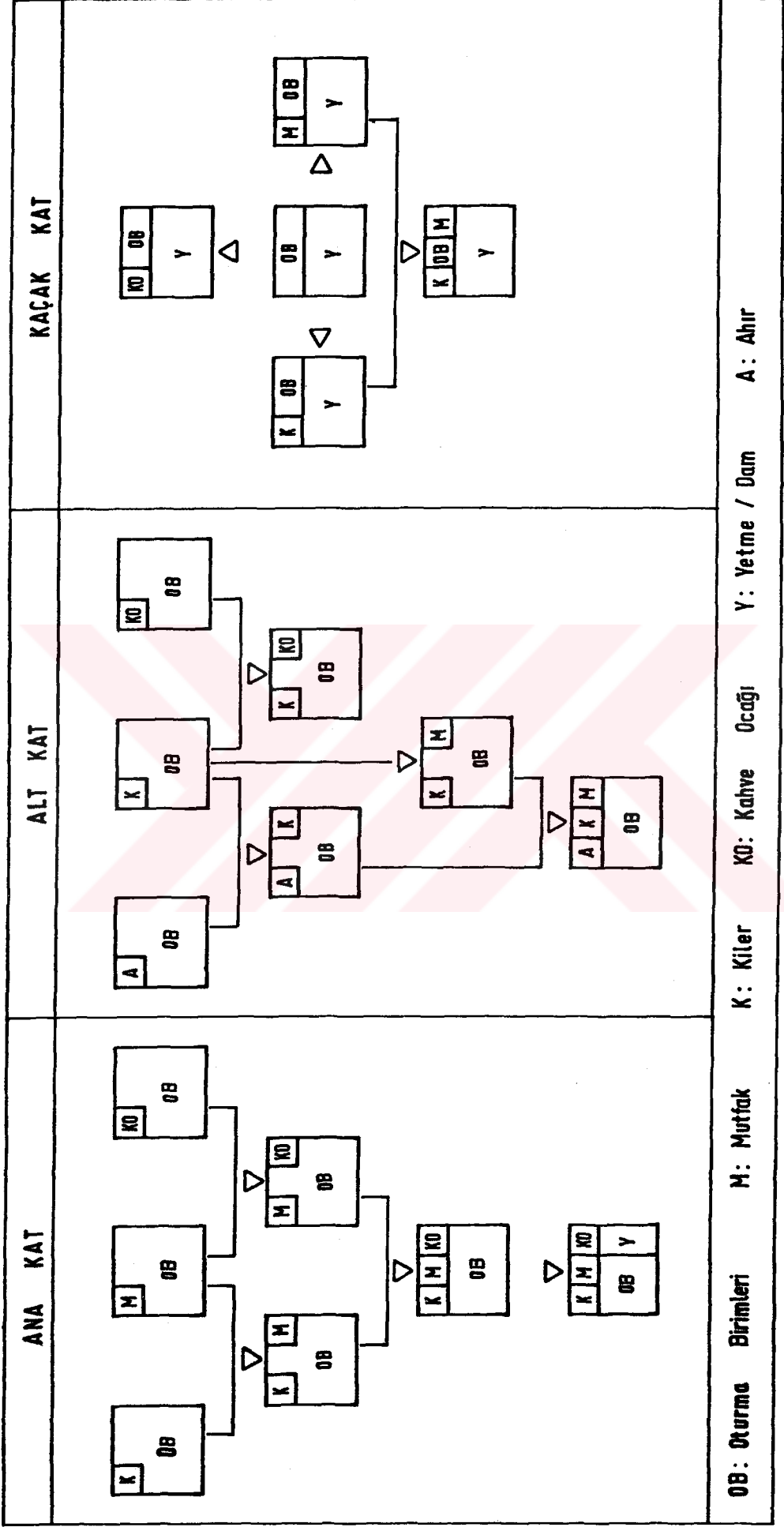
Yaşama eylemleri : Yeme, yatma, oturma, konuk ağırlama.

Hizmet eylemleri : Hazırlama, pişirme, yıkama, temizlik, ütü, hayvan bakımı.

Üretim eylemleri : Halı ve bez dokuma, sebze ve meyva yetiştirme, kurutma ve değerlendirme.

Kemaliye evlerinde adı geçen eylemlerin gerektirdiği işlevsel mekanlar, oturma ve servis birimleri adı altında toplanabilmektedir. Oturma birimleri: Mevsimlik kullanıma ayrılmış yazlık ve kışkık odalar; halkın sosyo-kültürel değerlerine göre özelleşmiş "Selamlık Odaları" ve "Başodalar"; sofanın oturma işlevli bölümü niteliğindeki "Divanhane" gibi mekanları içermektedir. Servis birimleri ise : Ailenin kendi kullanım ve tüketimi için beslenen inek, koyun, tavuk, at ve eşek gibi hayvanların barınmasına ayrılmış "Ahır" ve "Samanlık(Merek)"; mevsimlik yiyeceklerin korunduğu kiler ve soğukluk; mutfak; sebze ve meyvaların yanısıra bunların değerlendirilmesi ile elde edilen pekmez, pestil gibi yiyeceklerin kurutulduğu "Dam(Yetme)" ve konuk odalarına hizmet veren "Kahve Ocağı"ndan oluşmaktadır.

Evlerde genellikle oturma ve servis birimlerinin tek bir yapı bütünü içinde örgütlendiği çözümlerin tercih edildiği gözlenir. Diğer yandan, geleneksel Türk evinin katları arasındaki işlevsel kademeleme, Kemaliye evlerinde yerini hemen her katta benzer mekan örgütlenmesine bırakmıştır (Bkz. Şekil 3.6). Evlerin işlevsel açıdan ayırtkan özelliği olarak belirlenen bu örgütlenme düzeninde, her katta yer alabilen kiler, mutfak, kahve ocağı ve yaşama birimlerine; alt katlarda ahır ve samanlık mekanlarının, kaçak katında ise dam ögesinin eklendiği saptanabilmektedir. Evlerin "Yer Katı" olarak

Şekil 3.6 - Kemaliye evleri mekansal örgütlenme şeması

adlandırdığımız ahır, merak, odunluk gibi yalnızca servis işlevli mekanları içeren en alt düzeyi, her evde bulunmadığı için bu şema içine alınmamıştır.

Benzer örgütlenme düzeni içinde yapının katlarına dağılmış oturma ve servis birimlerinin yatayda kapladığı alanlar arasındaki oran, konumlandıkları katın yapı bütünü içindeki kademelenmesine bağlı olarak değişmektedir. Başka bir anlatımla, oturma veya servis mekanlarının yoğunluğu, katların, yapı bütünü içindeki statüsünü belirlemektedir. Bu bağlamda, ana katlarda oturma birimlerinin servis birimlerine oranla daha fazla alan kapladığı (Bkz. Şekil 3.7); alt ve kaçak katlarda ise çoğunlukla servis birimlerinin egemenliği (Bkz. Şekil 3.8) dikkati çekmektedir.

Farklı eylemlere yönelik işlevsel mekanların, aynı yapı içinde ve genellikle değişik katlara dağılan kademeli bir düzen gözetilmeden tüm katlarda birlikte örgütlenme ilkesinin, belirli etmenlere bağlı olarak oluştuğu söylenebilir. Eğimli arazinin güç ve sınırlı yapılanma koşulları doğrultusunda, iki veya daha fazla katlar halinde/düşeyde gelişen evlerde; yapının eğim ile ilişkisine ve manzaraya yönlenmesine koşut olarak tek cephenin egemenliği sözkonusudur. Genellikle ön cephe olarak tasarlanan bu cephenin simetriği olan arka cephe ise oturma birimlerinin yerleşimi için pek uygun olmayan bir konumdadır. Bu nedenle her kat planında, genellikle ön kesimde oturma birimleri, arka kesimde ise servis mekanları yer alır (Bkz. Şekil 3.7, 3.8). Bunun yanı sıra arazinin eğimi, evlerin -kaçak katı dışında- her düzeyinin dış çevre ile doğrudan ilişkisini sağlamıştır. Aynı zamanda katların bağımsızlığını da olanaklı kılan bu durum, servis ve yaşama birimlerinin katlara birlikte dağılımını yönlendirici diğer bir etken olarak değerlendirilebilir.

Kemaliye'de, bugün de geleneksel yaşamın üretim eylemlerini sürdüren ailelerdeki gözlemlerimiz kesin sonuçlar verecek genellemeler için yeterli olmasa bile, tarihsel süreç içinde tarımla uğraşmayan ailenin şehir yaşantısına yaklaşan bir yaşama biçimi sürdüğü söylenebilir. Bu durum "evler ve yaşam biçimi şehirli gibi" şeklinde vurgulanmıştır [196]. Onun için evlerde, özellikle evin yakın çevresinde ve içinde gelişen sebze-meyva üretimi, kurutulması; bez ve

halı dokuma gibi ekonomik olguların belirlediği kullanımlara ve sosyo-kültürel yapının yönlendirdiği yaşama biçimi özelliklerine göre tasarlanmış genel ve özelleşmiş mekanların varlığı saptanabilir.

İçinde evin de yer aldığı bahçelerde, ailenin kendi tüketimine yönelik sebze ve meyvanın yanı sıra, ilçe ekonomisine girdi oluşturan dut yetiştirilmektedir. Toplanan yaş meyva ve sebzenin kurutulması, değerlendirme sürecinin en önemli bölümünü içerir. Gerek yaş meyvanın, gerekse pestil, pekmez gibi ürünlerin kurutulması için gereken alan, arazi eğimi ve yoğun ağaç dokusu nedeniyle evin dışında sağlanamamıştır. Bu bağlamda Kemaliye evlerinin en üst düzeyi olan "Dam" ya da yöreye özgü adıyla "Yetme" özelleşmiş bir mekan olarak karşımıza çıkar. Söz konusu mekanda kurutulan ürünün yalnızca ailenin tüketimine ayrılan miktarı ev içinde depolanıp geri kalan bölümü ilçe dışına gönderilir. Ayrıca buğday, un, bulgur, et, yağ, peynir gibi temel gıda maddeleri eve hazır olarak dışarıdan gelmekte; ekmek genellikle kent mekanına dağılmış fırınlarda mevsimlik olarak hazırlanmaktadır. Tüketilmeye hazır durumdaki bu ürünlerin yalnızca uzun süre korunma gereksinimine koşut olarak evlerde farklı ısı derecesi ve büyüklükte depolar (kiler, soğukluklar) tasarlanmıştır. Her kat planının arka kesiminde yer alan bu servis mekanlarının nitelikleri, yaşama birimleri ile birlikte örgütlenmesinde sakınca yaratmamış olmalıdır.

Kemaliye evlerinin oturma birimleri arasında yer alan "Selamlık Odaları" işlevleri açısından ayırıcı özellikler taşıyan mekanlardır. Bu mekanların; yapı bütünü içinde diğer mekanlarla birlikte örgütlenmesine karşın, kullanım olarak yalıtılma çabasının, işlevsel farklılaşmasına bağlanabileceği konusu bazı varsayımlarla açıklanabilir. Daha önce de değinildiği gibi ailenin genç erkeklerinin çoğunlukla kent merkezlerinde çalışmasıyla yaşamlarını, çevre dedikodularından uzak, evin içinde sürdürmeye özen gösteren hane kadınları için önemi artan mahremiyet olgusunun, selamlık oluşumunu zorunlu kıldığı düşünülebilir. Eve gelen erkek konuklar iç yaşama katılmadan ancak bu mekanlarda rahatça ağırlanabilirler. Bazı konukların niteliği, evin aynı zamanda ticari eylemlere katıldığı

konusunda da ipuçları vermektedir. Nitekim C.F.Burnaby'nin, seyahatinin Eğin'de geçen sürecini anlatırken "gideceğimiz yer satışı yapacak Ermeni bir tüccarın evi" [197] tanımlaması, selamlık odalarının yüklendiği işlevlerden birini açıklar görünmektedir.

Diğer yandan pekçok evin selamlık odalarında, strüktür sistemi zorlanarak büyük boyutlu mekan elde etme çabasının varlığı da gözlenmektedir. "Direküstü Oda" olarak adlandırılan bu mekanlarda çok sayıda kişinin birlikteliği olasıdır. Süreç içinde Eğin'de erkeklerin, özellikle uzun kış gecelerinde, üst sosyal düzeydeki ailelerin selamlıklarında dönüşümlü olarak toplanıp [198] ülke ve ilçe sorunlarını tartıştıkları, çeşitli geleneksel eğlenceleri de içeren sohbetler yaptıkları sözlü anlatımlarla belirlenmektedir. Çeşitli yaşlardaki erkeklerin hiyerarşik oturma düzenine göre donatılmış örneklerine de rastlanan bu mekanların ayrıca düğün, sünnet, doğum, ölüm gibi törenlerin günlerce süren toplantıları için de kullanıldığı halktan edinilen bilgilerle kanıtlanmaktadır. Selamlık odalarının genellikle kahve ocağı ve hela gibi servis birimleri ile birlikte örgütlenmesi ise toplanma eyleminin boyutunu açıklar görünmektedir.

İlçe ekonomisine önemli girdi sağlayan üretim dalları arasında yer alan halı ve bez dokuma eyleminin kadınlar tarafından evlerde gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bazı evlerde, genişliği 4 m.'ye ulaşan halı tezgahlarının direküstü odalarda yer aldığı gözlenmiştir. Bu durum, sözkonusu mekanların üretim alanı olarak da değerlendirildiği konusuna dikkat çekmektedir.

Direküstü odaların, sıradışı olmakla birlikte, dinsel amaçlı toplantılar için de mekansal olanaklar sunduğu varsayımı; C.F.Burnaby'nin Portestan Kilisesi olarak "Rahip evinin put ve resim içermeyen büyük bir odası" kaydından [199] destek alarak ortaya konabilir.

Kemaliye evlerinde özelleşmiş mekanlar arasında, bir diğer oturma birimi de "Divanhane" olup; manzara seyir yeri olarak belirgin bir işlev yüklenmiştir.

Kemaliye evlerinde gereksinimlere göre özelleşmiş adı geçen mekanların yanısıra iklimsel özelleşme gösteren birimlere de rastlanmaktadır. Farklı mevsimlere göre etkinliği değişen bu mekanlar arasında yazlık, kışlık odalar ve sofanın oturma işlevli bölümü olan "Divanhane" sayılabilir. İç donanım öğeleri ve yapı içindeki konumlarıyla farklılıklar gösteren bu mekanlar ayrıntılarıyla tezin 3.3.2 bölümünde tanımlanmaktadır.

İşlevsel açıdan çözümlemeye çalışılan Kemaliye evlerinin mekan kullanımını yönlendiren eylemlerin pek çoğunun günümüzde terkedildiği, değiştiği ya da başka mekanlara taşındığı gözlenmektedir. Gündelik ev işleri fazla değişmeden sürdürülmekle birlikte teknolojik olanaklardan yararlanarak geliştirilen araçlarla eylem süresinin kısaldığı ve mekanların farklı kullanım biçimlerine dönüştürüldüğü gözlenmektedir. Kemaliye'nin yüzyıllar boyu önemli sorunu olan göç nedeniyle nüfus kaybı, aile yapısının yanısıra özellikle sosyal yaşam ve bu yaşamın gerektirdiği mekan kullanımında büyük değişikliklere neden olmuştur. Geleneksel geniş aile kullanımına yanıt verecek biçimde tasarlanmış olan ev, çekirdek ailenin -ki bugün pekçok evde sadece yaşlı erkek ve kadınlar oturmaktadır- eylemleri için gerekli olmayan mekanlar içerir duruma dönüşmüştür. Bu nedenle günümüzde yapının; ya geleneksel geniş ailenin çekirdek aileler biçiminde bölünmesiyle akrabalık ilişkileri içinde olan, ya da aralarında kan bağı bulunmayan aileler tarafından "aynı kat düzeyinde" veya "katların birbirleriyle ilişkisini sağlayan merdivenin işlev dışı bırakılması sonucu katlar düzeyinde bölünerek" kullanım biçimi yeğlenmektedir. Ancak genellikle Anadolu kentine dışarıdan gelen nüfusun, kentin tarihi merkezindeki konutlara yerleşme olgusu için geçerli olan bu yöntem, devamlı ilçe dışına göç veren Kemaliye'de daha az uygulanmıştır. Buna karşılık günümüzde, geniş ailenin yalnızca ilçede kalan büyükleri tarafından kullanılan evlerde, özellikle sosyal yaşama dönük düzenlenmiş mekanlar -selamlık odaları- eski işlevlerini yitirdikleri gibi yeni işlev de verilmeyerek boş bırakılmışlardır. Diğer yandan, gerek artan nüfusa bağlı iskan sorununun, gerekse sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin gelir beklentisinin bulunmamasına koşut olarak bazı evlerin kapalı tutulmasıyla özgün değerlerinin korunması sağlanmaktadır.

3.3 - KEMALİYE EVLERİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

3.3.1 - Tasarımı Yönlendiren Genel İlkeler ve Plan Örgütlenmesi

Bilindiği gibi geleneksel Türk evinde plan tipolojisi, zemin katın üstünde ya da ikiden fazla katlı evlerde en üstte yer alan katın mekansal örgütlenmesine dayandırılmakta; büyüklük ve geometrileri açısından belli bir düzene sahip olmayan parsellerin özelliklerine bağlı olarak biçimlenen ve iş/servis alanlarını içeren zemin katın planı, tipolojik veri olarak değerlendirilmemektedir.

"Zemin Kat" yapının sokak ile doğrudan ilişkisinin sağlandığı yapı düzeyi olarak tanımlandığına göre; Kemaliye evlerinde plan tipolojisine esas oluşturacak "Ana Kat", evin sokak ile ilişkisine bağlı olarak zemin kat konumunda da olabilmektedir (Bkz. Şekil 3.2). Ancak "Zemin Kat", "Üst Kat" kavramları yerine "Alt Kat", "Ana Kat" şeklinde bir tanımlamaya gidildiğinde, bu evlerde de geleneksel Türk evinde olduğu gibi "Ana Kat" üst düzeydedir, başka bir deyişle ana katın altında alt kat ve yer katı vardır.

Bazılarının dış duvarlarında yer alan yazıtlar [200] veya ilk tapu kayıtlarına (Bkz. Ek 7) dayanarak en eski örnekleri yaklaşık 100-120 yıl öncesine tarihlenebilen Kemaliye evleri, geleneksel Türk evinin "İç Sofalı" plan tipinin mekan düzenleme ilkeleri doğrultusunda biçimlenmişlerdir. S.H.Eldem'in "ortada bir sofa ve iki yanında oda sıralarından oluşan plan şeması" olarak tanımlandığı [201] bu tasarım biçiminin Kemaliye evlerinde; çok eğimli topografya ve Fırat Nehrinin sağladığı manzaraya yönelme isteğine bağlı yapılanma koşulları doğrultusunda uygulandığı görülür. Evlerin; eğime paralel veya dik yol ile ilişkili olması, ön cephe genişliği, sofanın ve divanhanenin birbiri ve diğer birimlerle ilişkisi, odaların örgütlenme düzeni ve işlevsel niteliği, servis mekanlarının yeri ve yoğunluğu gibi değişkenlere göre oluşan biçimleri, iç sofalı plan şemasının tasarım ilkelerini değiştirmeyen çeşitlemeler olarak değerlendirilebilir.

Çok eğimli arazinin setlendirilmesiyle oluşturulan yapılanma alanlarının nitelik ve nicelik olarak yetersizliği, yatayda gelişen

yapıların yerine, çok katlı yapı tasarımının tercih edilmesinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, her katın tasarımında yeğlenen iç sofalı plan şemasının alan kaybını en aza indirgeyen; üretim, oturma, hizmet işlevli birimlerin yapı bütünü içinde her katta fiziksel çevre ile uyum sağlayacak biçimde örgütlenmesini sağlayan bir düzen olarak seçilmiş olabileceğini söylemek kanımızca yanlış olmayacaktır. Her kat düzeyinde ve değişen yönlerden avlu, bahçe, sokak gibi dış çevre ile doğrudan ilişki olanağı bulunan evlerde iç sofa, diğer mekanları bu bağlantı doğrultusunda örgütleyen en uygun ortak öge olarak değerlendirilebilir.

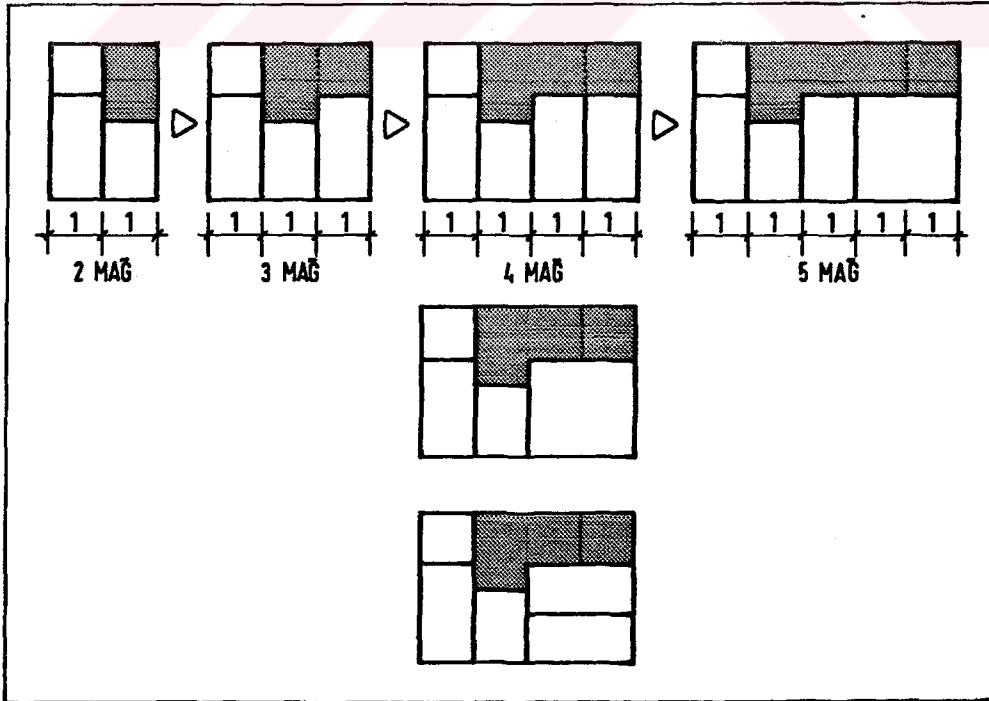
Bu şemanın uygulanmasında iklimsel etmenler, kanımızca topografik zorunlulukların ardında yer aldığı için ayrıntılı ele alınmamıştır. Ancak, bölgenin iklim koşulları ile planın oluşturduğu rasyonel biçim doğru ilişkilidir denebilir.

Kat düzeyinde oturma ve servis birimlerinin -iç sofalı plan tipinin tasarım ilkeleri doğrultusunda- biçimsel ilişkilerinin belirlenmesinde, yine topografya ve manzara verilerinin etkinliği saptanabilmektedir. Fırat nehrine yönelme eğilimi, oturma işlevli mekanların genellikle aynı yönde planlanmasını ve tek cephenin egemenliğini ortaya çıkarmıştır. Evin, önemi azalan iki yan cephesiyle, arazi-deki konumuna koşut olarak toprak dolguyla kaplı sağır arka cephesinin sınırladığı arka kesim, diğerlerine oranla daha az kullanılan odalarla servis birimlerinin biçimlenmesine ayrılmıştır. Bu bağlamda iç sofalı plan şemasının Kemaliye evlerindeki özgün biçimini oluşturan öğeler: Ortada "Aralık" olarak adlandırılan sofa; sofanın iki yanında genel ve özelleşmiş odalar (ön kesimde) ile servis mekanları (arka kesimde); cephede sınırlandığı alanda ise sofanın oturma işlevli bölümü olan "Divanhane" olarak belirlenmektedir (Bkz. Ek 8).

Kemaliye evlerinde kat planlarını oluşturan mekanların biçimsel örgütlenmesinde modüler bir sistemin varlığı gözlenmektedir. Bu sistemin birim modülünü "Mağ" adı verilen ve 2.50 m. ile 3.50 m. arasında değişen bir genişlik ölçüsü oluşturur.

Evlerin boyutsal niteliği, özellikle oturma birimlerinin konumlandığı ön/manzara cephesinde etkin olan modüler sisteme bağlı olarak tanımlanmaktadır (Örneğin; 2 mağ ev, 4 mağ ev gibi) [202]. Bunun yanı sıra odalar ve divanhaneden oluşan oturma birimlerinin katlara dağılımı ve biçimsel ilişkileri mağ sayısı ile belirlenmiş veya ön kesimde tasarlanması istenen mekan düzeni mağ sayısını yönlendirmiştir (Bkz. Tablo 3.2). Tablo verileri sayısal analizlerin de katkısıyla değerlendirildiğinde; ana kat plan tasarımının genellikle 3 mağ olan ön cephe genişliği içeren modüler sistem doğrultusunda çözümlendiği, ön kesimde ise "iki oda ile arasındaki divanhane"den oluşan simetrik mekan düzeninin egemenliği belirlenmektedir. Mağ sayısı arttıkça/evin boyutu büyüdükçe mekanların nicelik, nitelik ve örgütlenme düzeni de değişmekte; servis ve oturma birimleri sayısındaki artışın yanı sıra oda, selamlık odası, kış odası, divanhane gibi farklı işlevli mekanlar aynı katta çözümlenmektedir.

Modüler sistem ile oturma birimleri arasındaki ilişkinin belirlediği ön kesimdeki biçimlenme, ana kat planının bütününde bir gelişim şeması düzeninde çözümlenmeye çalışıldığında Şekil 3.9'daki veriler elde edilmektedir. Ancak burada, sözkonusu gelişmenin belli bir

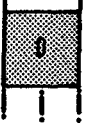
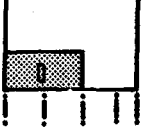
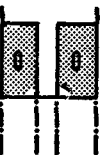
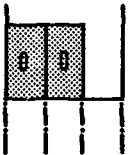
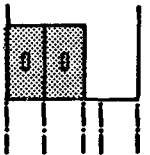
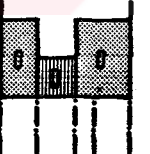
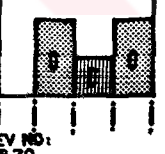
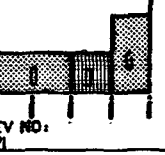
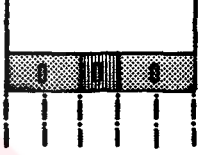
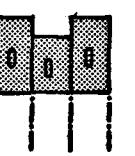
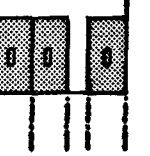
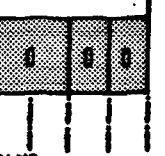
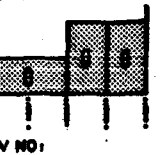
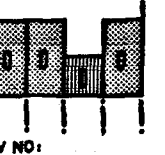
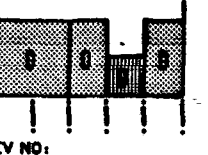

Şekil 3.9 : Kemaliye evleri biçimsel örgütlenmesinde modüler gelişim şeması

TABLO 3.2

KEMALİYE EVLERİ ANA KATLARINDA

OTURMA BİRİMLERİ - MODÜLER SİSTEM İLİŞKİSİ

		ÖN CEPHE GENİŞLİĞİ					
		I. 2 MAĞ	II. 2.5 MAĞ	III. 3 MAĞ	IV. 3.5 MAĞ	V. 4 MAĞ	VI. 5 MAĞ
OTURMA BİRİMLERİ	A_ ODA	 EV NO: 5			 EV NO: 79		
	B_ ODA + DİYANHANE						
	C_ İKİ ODA	 EV NO: 2,11,3,21,26, 39,44,45, 50,61,63, 69,77,84	 EV NO: 16 EV NO: 4,67	 EV NO: 25,35,43,48	 EV NO: 10		
	D_ İKİ ODA + DİYANHANE			 EV NO: 1,4,6,8,9,12,14,15, 17,19,20,23,24, 28,31,32,33,34, 36,42,49,51,52, 55,56,58,60,62, 65,66,73,75,76, 78,81,83,86,87, 89,90,91,92	 EV NO: 37 EV NO: 54	 EV NO: 8,30,80,85 EV NO: 18,70 EV NO: 71	 EV NO: 82
	E_ ÜÇ ODA			 EV NO: 7,38,39,40,47, 59,68,72	 EV NO: 64	 EV NO: 5,53,57 EV NO: 74	
	F_ ÜÇ ODA + D					 EV NO: 22,27,46,88	 EV NO: 29

süreç içinde oluşmadığını özellikle belirtmek gerekir. Cephedeki genişleme/mağ sayısındaki artış, belli bir modüle sonradan yapılan eklemelerin sonucu değildir. Plan şeması, cephe genişliğinin/mağ sayısının, tasarımın başında saptandığını ortaya koymaktadır. Cephe genişliğindeki artış ve buna bağlı olarak da aynı kattaki mekan çeşitlenmesi, ev tasarımındaki gelişim sürecinin değil, yalnızca evin sahibinin sosyal statüsünün göstergesi olarak yorumlanabilir.

3.3.2 - Tasarım Öğeleri

Kemaliye evleri, Geleneksel Türk Evinin "İç Sofalı" ayırtkan şemasıyla, ilkeleri önceden belirlenmiş, bitmiş net tasarımlar olarak karşımıza çıkarlar. Bu şemayı örgütleyen tasarım öğeleri; mekansal niteliklerinin yanı sıra, her kat planını doğrudan etkileyen topografya, manzara gibi doğal dış çevre ile ilişkileri düzeyinde önem kazanmaktadırlar. Bu bağlamda, Kemaliye evlerinde tasarımın değişmez mekansal bileşenleri olarak saptanan; sofa, divanhane, odalar ve servis mekanları; mekansal niteliklerinin, iç ve dış çevre ilişkilerinin çözümlenmesine yönelik olarak ele alınmışlardır.

3.3.2.1 - Sofa(Aralık)

Kemaliye evlerinde "Aralık" adıyla biçimin ana belirleyicisi olma işlevini sürdüren sofa (Bkz. Ek 8), odaların ve diğer mekanların doğrudan açıldığı bir geçit ve ortak kullanım alanı olmanın ötesinde, katların dış çevre ile doğrudan ilişkisini sağlaması bağlamında önem kazanır. Sofa, geleneksel evin avlu ögesini yapı içinde oluşturma eğiliminin bir ifadesi olarak da açıklanabilir. Geçit ögesi işlevini aşan boyutları, sokağın devamı olan döşeme kaplaması ve kısa kenarında seki ile yükseltilmiş "Divanhane" bölümü ile yapının içi ve dışı arasında doğal bir sürekliliğin sağlanmasını (Bkz. F 23), diğer bir anlatımla sokağın ya da doğanın evin içine girmesini amaçlayan bir mekan gibi algılanması, bu eğilimi kanıtlayabilecek veriler olarak değerlendirilebilir.

Kemaliye evlerinin ayırtkan mekansal örgütlenme özelliği olarak saptanan; üretim, hizmet, oturma işlevlerinin, yapı katlarına benzer

ilişkiler düzeni içinde dağılımı ve bu örgütlenmenin her katta benzer biçimleri yaratmasına koşut olarak sofa, yapının her düzeyinde planlamanın temel bileşeni durumundadır. Aynı zamanda evin birden fazla düzeyde dış çevre ile doğrudan ilişki kurabilmesi, özellikle de ana katın doğrudan dışarıya açılabilmesine bağlı olarak giriş yönünün, sofanın plan düzeni içindeki konumunun belirleyicisi olduğu, Tablo 3.3'de giriş-sofa ilişkisinin irdelenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu tablo verileri değerlendirildiğinde, Kema-liye evlerinde iç sofanın ana kat plan şeması içindeki özgün çözümünün, evin arka cephesinden ve sofanın kısa kenarından girişe koşut olarak ön cepheye dik konumlanma biçiminde olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 3.3 I.1-A).

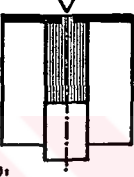
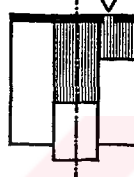
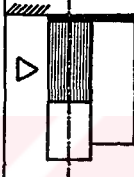
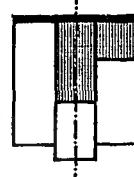
Ana katlarda amaçlanan arka cepheden girişin sağlanamadığı çözümlerde -özellikle eğime paralel yolun alt kat kotunda olduğu biçimlenmelerde- sofanın ön cepheye dik konumu korumak koşuluyla giriş ile ilişkisi bir ek sofa veya koridor ile sağlanmıştır. (Bkz. Tablo 3.3 I.2-A; II.3-A). Yan cepheden girişe bağlı olarak ön cepheye paralel sofa biçimlenmesi ise çoğunlukla küçük alanlı, ön cephe genişliği sınırlı olan evlerde gözlenmektedir (Bkz. Tablo 3.3 II.1-B; II.3-B) (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 13, 45, 61 nolu evler). Bu tür çözümlerde girişin karşısındaki kısa kenarı yan cephe duvarı veya mekanla sınırlandırılmış olan sofa, yapının arka cephesine koşut uzanmakta veya servis mekanları ile odaların arasında yer almaktadır. İncelenen 92 adet ev içinde bu tip sofa biçimlenmesi içeren 17 adet örneğin yalnızca 3 adedinde (Bkz. Ek 9 : 45, 68, 74 nolu evler) sofa divanhane ile sonuçlanmaktadır.

Girişi sofa uzun kenarından olan örnekler incelendiğinde (Bkz. Tablo 3.3 II.2-A) bu giriş tipinin iki mağ cephe genişliği olan evlerde zorunluluk sonucu oluştuğu (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 21, 42 nolu evler) veya özgün plan tipinin dışındaki örneklerde (Bkz. Ek 9 : 79 nolu ev) görüldüğü saptanmıştır.

Sofa-oda ilişkisine dayanan bir tipoloji yapılmaksızın "İç Sofalı" olarak nitelendirilen evlerin bazılarının plan şeması incelendiğinde

(Örneğin; Bkz. Ek 9 : 63, 41, 61 nolu evler) sofanın, "Dış Sofa" konumunda olduğu düşünülebilir. Ancak, yapılanma koşulları doğrultusunda biçimlenmiş bu tip sofalar, dış çevreye açılmayan sağır cepheleleri ve mekansal etkileri ile kanımızca dış sofa olarak değerlendirilemezler.

Tablo 3.3 - Kemaliye evleri ana katlarında Giriş-Sofa ilişkisi

	I. GİRİŞ ARKA CEPHEDEN		II. GİRİŞ YAN CEPHEDEN		
	1. Sofanın kısa kenarından	2. Ek sofadan	1. Sofanın kısa kenarından	2. Sofanın uzun kenarından	3. Ek sofadan
A-SOFA EKSENİ ÜN CEPHEYE DİK	EV NO: 13, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 20, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 37, 41, 44, 45, 46, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 62, 64, 65, 66, 70, 73, 75, 76, 81, 82, 86, 87, 90, 91	EV NO: 29, 60, 76,		EV NO: 21, 42, 71, 77, 79, 83	EV NO: 19, 33, 80, 84, 85
B-SOFA EKSENİ ÜN CEPHEYE PARALEL			EV NO: 7, 9, 13, 16, 17, 20, 24, 34, 36, 39, 43, 50, 52, 57, 59, 61, 63, 67, 68, 74, 88		EV NO: 45

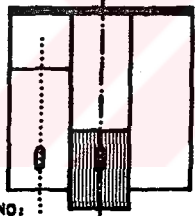
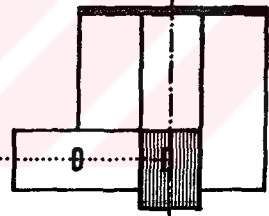
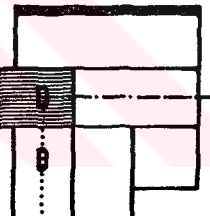
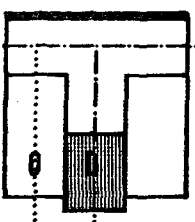
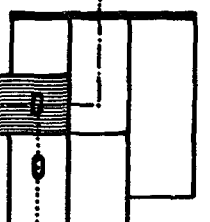
3.3.2.2 - Divanhane

Kemaliye evlerinde sofanın oturma işlevli bölümü "Divanhane" adını alır. Divanhane aynı zamanda evin, manzara ile etkin görsel ilişkisini kurduğu mekan olarak da tanımlanabilir. Yalnızca yükseltilmiş döşemesi ile sofadan ayrılan divanhane, sofanın ardından hatta onunla birlikte ana kat planını örgütleyen temel mekan olarak belirlenmektedir (Bkz. Ek 8).

Divanhane'nin ana kat mekan örgütlenmesi içindeki konumunun, sofa ve odalarla olan ilişkisine bağlı seçenekler içerdiği gözlenmektedir (Bkz. Tablo 3.4). Tablo verileri değerlendirildiğinde divanhane'nin;

sofanın devamında ve onun kısa kenarını ön cephede sınırlayan biçimiyle plandaki ayırtkan yerini aldığı saptanmaktadır (Bkz. Tablo 3.4 I.1-A). Belli bir modülasyonun izlendiği plan tasarımı 1 modülün karşılığı olan 1 mağ genişlik içeren sözkonusu mekan, yaygın olarak uygulanan 3 mağlı tasarımlarda, sofa ile birlikte planın orta/simetri aksını oluşturmakta olup, mağ sayısı değiştikçe bu eksenin de değiştiği gözlenmektedir. Bu aksın cephede genellikle diğer birimlerden daha öne çıkan çıkıntılarla pekiştirilmesi (Bkz. F 24, 25), divanhanenin ve devamında yer aldığı sofanın, yapı bütünü içindeki işlevsel önemini vurguladığı gibi, simgesel bir nitelik de kazandırdığı söylenebilir.

Tablo 3.4 - Kemaliye evlerinde divanhane konumlanma seçenekleri

		I. ÖN CEPHEDE	II. YAN CEPHEDE	
		1. Oda ve divanhane eksenleri paralel	2. Oda ve divanhane eksenleri dik	1. Oda ve divanhane eksenleri dik
A. SOFA İLE AYNI EKSENDE	EY NO: 1,4,6,8,12,14,15,18,19,20,22,23,24,27, 28,29,31,32,33,36,37,42,48,49,51, 54,55,56,58,60,62,65,66,71,73,75, 76,80,81,83,85,88,87,89,90,91,92	EY NO: 82	EY NO: 30,45,68,78	
B. EKSENİ SOFA EKSENİNE DİK	EY NO: 9,17,34,52,59,70,78,88		EY NO: 35,44,85	

Mekan örgütlenmesinde divanhanenin manzaraya yönelme ve bu yönelmeyi öncelikle sağlayabilen ön cephede konumlanma ilkesi, incelenen 92 evin sadece 4 adedinde değişmekte; bu örneklerde divanhane (Bkz. Ek 9 : 44, 45, 68, 74 nolu evler) yan cephede yer almakta ve odalarla

farklı yöne bakmaktadır. Ancak sözkonusu farklılık için "Dere" (Bkz. Ek 9 : 45 ve 46 nolu evler), "Ana Yol" (Bkz. Ek 9 : 68 nolu ev) gibi ikinci yönlendirici öge veya iki cephenin aynı manzaraya eşit değerde egemen olması (Bkz. Ek 9 : 74 nolu ev) gibi durumların biçimlenmeyi etkilediği, buna bağlı olarak da divanhane ve odaların eşit değerde iki manzara yönünü paylaştıkları şeklinde bir yorum yapılabilir.

Örneklenen 92 adet evin 28 adedinde divanhane ögesinin bulunmadığı gözlenmiştir. Sözkonusu evler incelendiğinde; yapılanma alanı sınırlı, 2 mağ cephe genişliği olan (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 21 nolu ev) örnekler bu sayının yarısını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yaşama birimlerinin tek katta toplanması nedeniyle oda sayısı azalan (Bkz. Ek 9 : 39, 7 nolu evler); açık servis alanı/yetme, kaçak kat yerine ana katta bulunan (Bkz. Ek 9 : 25, 48, 50 nolu evler) ve çeşitli onarımlar sonucu özgün niteliğini yitirmiş (Bkz. Ek 9 : 40, 10, 72 nolu evler) evlerde de divanhane bulunmamaktadır. Bu evler aynı zamanda mekansal ve yapısal özellikleri ile, sahiplerinin sosyal tabakalaşmada orta ve alt gelir grubunu oluşturduğu konusunda da ipuçları vermektedirler. Ancak, öncelikle Ek 9 'daki 5, 38 ve 53 nolu evlerin ana kat planlarının, konu ile ilgili genellemelere karşın divanhane içermemesi -kesin veriler elde edilememekle birlikte- mekansal örgütlenmede sonradan yapılan bir değişikliğin sonucu olduğu şüphesiyle değerlendirilmelidir.

3.3.2.3 - Odalar

"Mekansal biçimlendirme açısından Türk Evinin temel özelliği odayı ana birim olarak ele almasıdır. Varılmak istenen amaç, odanın yönlendirme ve kullanımında en uygun biçimlenmeye kavuşturulmasıdır" [203]. Kemaliye evlerinde de bu amaca yönelik biçimlendiği kanıtlanabilen odalar; yemek yeme, oturma, yatma gibi işlevlerin tümüne cevap verebilecek nitelikte tasarlanmışlardır. İç sofalı plan tipinin mekan düzenleme ilkeleri doğrultusunda sofanın iki kenarında konumlanmış odalar, genellikle divanhanenin iki yanında yer alırlar (Bkz. Ek 8) ve aralarında işlevsel farklılık yoksa, simetrik bir düzen gösterirler. Kısa kenarı uzun kenarının yaklaşık yarısı olacak boyutta

biçimlenmiş odalar, kısa kenarları manzaraya doğru ve yaygın bir uygulama ile divanhane ile aynı yöne bakacak şekilde konumlanmışlardır. Yerleşmenin tümü için geçerli manzara ögesi/Fırat Nehri'ne doğru yönelmenin yanı sıra evin iki ya da üç yönde manzaraya egemen (Bkz. Ek 9 : 82 nolu ev) veya yerleşmenin dış bağlantısını sağlayan yollardan birini görebilecek konumda olduğu örneklerde (Bkz. Ek 9 : 71, 73, 78 nolu evler) bu ikinci ögeye yönelmek amacıyla odaların, eksenleri birbirini dik kesecek şekilde birden fazla cepheye açıldığı gözlenmektedir.

Odaların yönelme eğiliminde oldukları kesim, mekanın uzun ekseninin yanı sıra pencere donanımları ile de belirlenmektedir. Manzaraya açılması amaçlanan kısa kenar, yapım yönteminin sınırlaması içinde, sayıları -birim modülde- bir, iki ya da üç olabilen pencerelerle donatılmıştır (Bkz. F 26). Uzun kenarda ise, olanaklı olsa da, en fazla kısa kenardaki pencere sayısı, aynı kenarın uzunluk sınırları içinde kalmak koşuluyla uygulanmıştır. Ancak, oldukça az uygulanmasına karşın, ana manzara yönü ile eşdeğer önem taşıyan diğer yön- lere de açılma isteğiyle bazı örneklerde (Bkz. Ek 9 : 71, 74, 86 nolu evler) oda uzun kenarındaki pencere sayısının, kısa kenardaki aştığı görülebilir. Diğer yandan normal pencere düzeyinin üzerinde konumlanmış tepe penceresi/pencereleri de çoğunlukla manzara yönünü belirleyen cephede düzenlenmişlerdir.

Dikdörtgen biçimli odaya mekansal örgütlenmenin öngördüğü bir zorunluluk olmadıkça uzun kenardan girilir. İncelenen evlerde dik kenarlar dışında açılı köşe girişlerine rastlanmamıştır. Odaların iç donanım özellikleri ise ayrıntıları ile Tezin 3.3.3 bölümünde ele alınmıştır.

Kemaliye evlerinde, kış mevsimi kullanımı için örgütlenmiş "Kış Odası" boyut ve donanım öğeleri ile diğer odalardan farklı özellikler gösterir. Ailenin kullanımına yönelik kış odaları 1 mağ genişlik içeren ve kareye yaklaşan boyutları ile oldukça küçük olup, genellikle taş duvarlı alt katlarda yer alırlar. Ayrıca ana katta konumlandıkları evlerde de dış duvarlarının taş olmasına özen gösterilmiş, bu nedenle de planın arka kesiminde oluşturulmuşlardır. Dış

duvarlar üzerindeki pencere sayısı ve boyutu, soğuğu geçirme kaygı, sııyla en aza indirgenmiştir. Bu odanın işlevini belirleyen bir başka özellik de, seki altının seki üstüne doğru ilerleyerek mekanın ortasında kış aylarında ısınmayı sağlayan "Tandır Kürsüsü"nin [204] yerleştirilmesi için gerekli zeminin hazırlanmasıdır.

Geleneksel Türk Evinde odaların işlevsel açıdan farklılaşmadığı araştırmacılarca benimsenen bir görüştür. Odanın, günlük yaşamın gerektirdiği olağan eylemlere cevap verebilecek donanımı veri olarak kabul edildiğinde bu görüş doğrulanmaktadır. Bunun yanısıra odalar, evlerin ve giderek yerleşmenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısının belirlediği eylemler doğrultusunda da işlevsel ve biçimsel farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda Kemaliye evlerinde farklı işleve göre özelleşmiş oturma birimi "Selamlık Odası" olarak karşımıza çıkmaktadır.

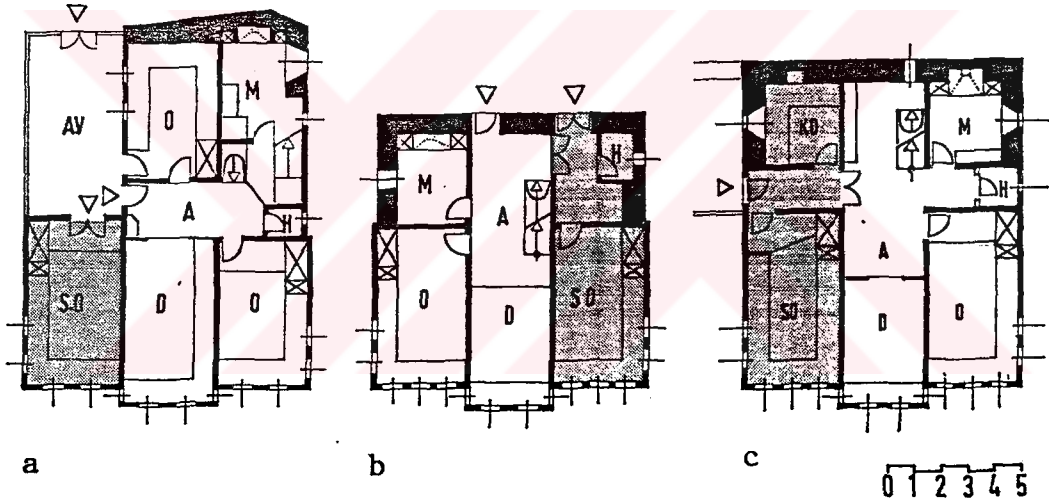
Selamlık odası, işlevsel kesinlik içeren bir kavram gibi görünmekle birlikte, ev halkının günlük olağan yaşamı dışındaki sosyal ilişkileri doğrultusunda biçimlenmiş her mekan -birden fazla olsa da- böyle adlandırılmıştır. Selamlık odasının; plan düzeninden kaynaklanan bir tanıma oturtulmasından önce kullanım biçimi, mekansal örgütlenmedeki yeri ve diğer mekanlarla olan işlevsel ve biçimsel ilişkisi açısından çözümlenmesi gerekmektedir.

Diğer mekanlar gibi yapı bütünü içinde yer almasına karşın, evin iç yaşamından belli öğelerle ayrılmış olan "Selamlık"; zaman zaman baş oda, kış odası işlevini de üstlenebilmektedir. Yapı bütünü içinde; ana katta (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 89 nolu ev), alt katta (örneğin; Bkz. Ek 9 : 19 nolu ev), yazlık ve kışlık olarak her iki katta (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 49 nolu ev) veya ayrı bir bina olarak [205] değişik tasarımlarla gözlenen bu bölüm, mimari biçiminin dışında plan örgütlenmesindeki konumuyla da, evlerin sınıflandırmasında bir değişken olabilmektedir.

Kemaliye evlerinin mekan örgütlenmesinde "Selamlık Odası" adı altında, özelleşmiş üç tip mekandan söz edilebilir: "Selamlık Odaları", "Tek Direkli" ve "Nimsekili" odalar, "Baş Odalar". Temel işlevleri

konuk ağırlama olan bu odalar, boyutsal farklarına ve yapısal ayrıntılarına bağlı olarak değişik adlar almışlardır.

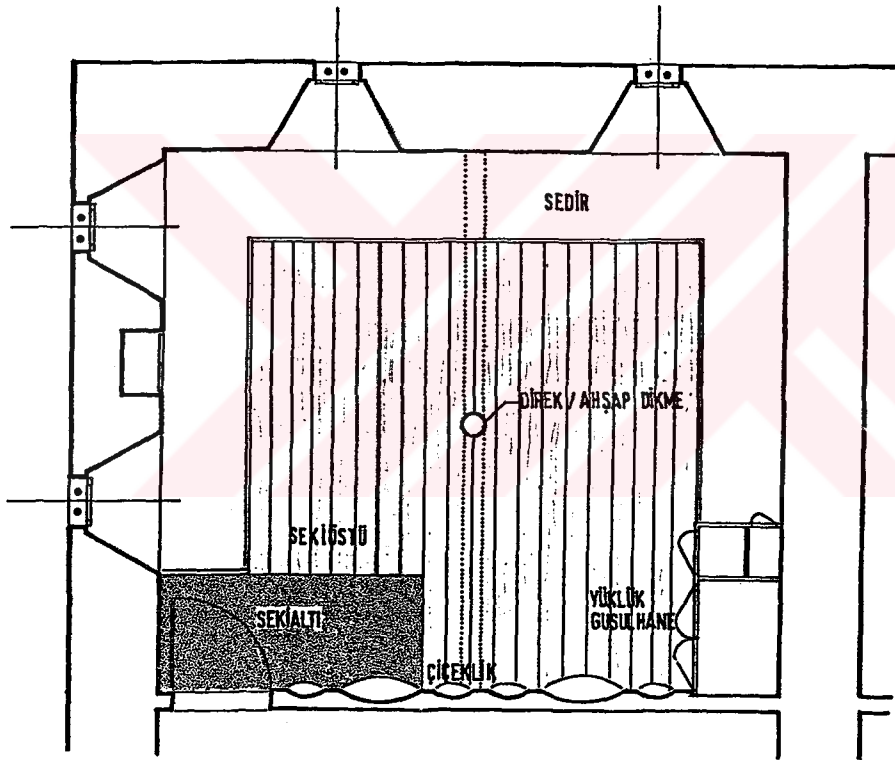
Genellikle ana kat düzeyinde konumlanmış selamlık odalarının işlevsel farklılığını kanıtlayan en belirgin özellik, aynı kattaki diğer mekanlardan yalıtılmış olmalarıdır. Bu mekanların dış çevreye ana girişten ayrı bir girişle doğrudan bağlanabildiği tasarım biçimi, evlerin çoğunluğa yakın bölümünde uygulanmıştır. Böyle bir örgütlenmede, selamlık odası dış mekana doğrudan (Bkz. Şekil 3.10 a) veya -evin diğer bölümü ile de ilişki kurabilen- bir ek sofa veya koridorla açılır (Bkz. Şekil 3.10 b, c). Selamlık odalarının yaygın bir uygulama ile hela ve kahve ocağı gibi hizmet birimleri ile birlikte tasarlandığı gözlenmektedir.

Şekil 3.10 - Kemaliye evlerinde selamlık odası örgütlenmesi

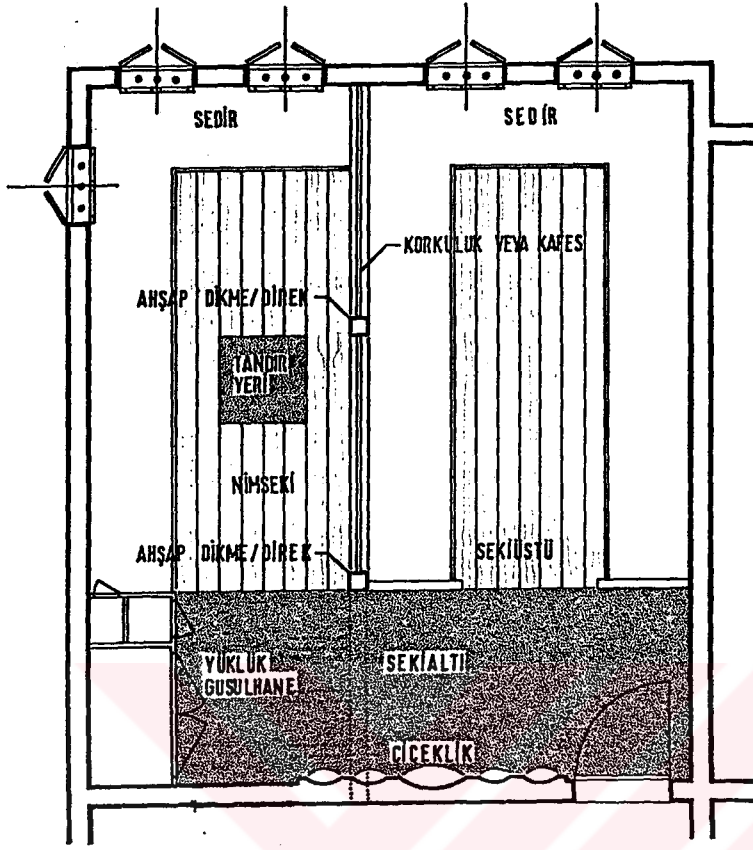
Selamlık odaları; 1 mağ veya 1,5 mağ genişliğindeki boyutlarıyla aynı katta konumlanmış diğer odalarla benzer biçim özellikleri gösterirler (Bkz. Ek 8). Evin diğer bölümünden yalıtılmış plan düzeni dışında, mekanın niteliğini vurgulayan iç donanım öğeleri içermezler. Yalnızca bazı evlerde, seki altında şemsiyelik, el yıkama yeri gibi doğrudan dışarıya yönelik kullanımını belirleyen işlevsel ayrıntılara rastlanmaktadır.

Kemaliye evlerinin diğer odalara göre biçimsel farklılık gösteren selamlık mekanları, "Tek Direkli Odalar" ve "Nimsekili Odalar"dır. Ortak bir adlandırma ile "Direk Üstü Oda" da denilen bu odalar; 2 mağ genişliğinde kare veya kareye yakın dikdörtgen mekanlardır. Aralarındaki duvar kaldırılarak uzun kenarlarından birbirine birleştirilmiş iki oda olarak da tanımlanabilen ve iki modülün ayırıcısı (yapım yönteminin öngördüğü) tavan kirişini destekleyen, aradaki duvarın işlevini yüklenmiş, ahşap dikmelerin sayısına bağlı olarak adlandırılan bu odalar içinde en yaygın uygulanan tip; "Tek Direkli" olanlardır (Bkz. Şekil 3.11), (Bkz. F 27).

Şekil 3.11 - Kemaliye evlerinde tek direkli oda biçimlenmesi

Tek direkli odaların boyutsal özellikleri ve tasarım ilkelerinin yinelenildiği "Nimsekili Odalar" ise, iç mekan düzenlemesinde ilginç özellikler içermektedir (Bkz. Şekil 3.12). Söz konusu mekanın seki-üstü bölümü, orta aksında yer alan ve genellikle iki adet olan ahşap dikmelerin arasınının bir korkulukla birleştirilmesi ile, belli

Şekil 3.12 - Kemaliye evlerinde nimsekili oda biçimlenmesi

düzeyde, iki bölüme ayrılmıştır (Bkz. F 28). Günümüze kalmış örneği bulunmamakla birlikte bu ayırımın korkuluğun üstünde de/kafeslerle devam ettiği örneklerin varlığından sözedilmektedir. Oda bütünü içindeki bu ayırımın gerekçesi ise oturma düzenindeki kademelenmeye dayandırılmakta; toplantı sırasında yaşlı ve konuklarla gençlerin ayrı ayrı oturarak iki ayrı bölümü paylaşmaları olgusu, biçimin amacını açıkça ortaya koymaktadır. İçerdiği mekan bölümlenmesi ile kullanımı kesin kurallara bağlanan nimsekili odaların önemli bir protokol mekanı olduğu da varsayılabilir. Oysa ki tek direkli biçimlenmelerde, öğelerle yönlendirilen mekansal bir hiyerarşiden söz etmek bugünkü veriler ışığında mümkün değildir. Bu durum, tek direkli odaların çeşitli işlevleri içeren daha yoğun kullanımını düşündürür. Ayrıca, tek direkli oda biçimlenmesine de rastlanan evlerde yer alan nimsekili odalar, iki mekan arasındaki özelleşme boyutunun farklılığı konusunda ipuçları verir.

Direk üstü odaların özellikle kış mevsiminde daha sık kullanılan bir toplanma mekanı olduğu söylenebilir. Taş dış duvarlarla soğuktan yalıtılmış olması yanında, bazı örneklerde, iki modülden oluşan mekanın bir modülünün zemini, ısınmak amacıyla kullanılan tandır kürsüsünün yerleştirilmesine olanak sağlayacak biçimde sekialtı düzeyinde ve taş döşeli olarak bırakılmıştır (Bkz. Şekil 3.12).

Selamlık odalarının yapının katlarına dağılımı, evin ön cephe genişliği/mağ sayısı ile ilişkilidir (Bkz. Tablo 3.5). Ana katlarda tek direkli veya nimsekili oda tasarımının ancak 4 mağ ön cephe genişliğine ulaşan örneklerde görülmesine karşın; alt katlarda -cephe genişliği 2 mağ bile olsa- tüm ön kesimi içermesi pahasına direkli oda biçimlenmesinin varlığı saptanmaktadır.

Kemaliye evlerinde bu özelleşmiş mekanların dışında ana katta yer alan ve diğer mekanlardan yalıtılmaksızın iç sofalı şemanın içinde çözümlenmiş, boyutsal farklılığı ile diğer odalardan ayrılan bir mekan daha vardır ki kanımızca geleneksel Türk evindeki "Başoda" karşılığı tasarlanmıştır (Bkz. Ek 9 : 30, 42, 58, 74, 80, 81 nolu evler). İç donanımları açısından diğer odalarla benzer özellikler gösteren bu odaların biçimsel ayırtkanlığı; belirgin bir çıkma oluşturacak şekilde evin kitlesinden taşırılmış olmasıdır (Bkz.F29, 30). Divanhanenin simgesel niteliğini kaybettiği bu biçimlenmede, mekan, planda olduğu gibi cephede de görsel bir egemenlik kurar. Bilindiği gibi genel bir uygulama düzeni içinde, geleneksel Türk evinde baş oda sokağa, köşk ise çoğunlukla avluya diğer bir deyişle, iki mekan farklı yönlerde bakar. Oysa Kemaliye evlerinde tüm yaşama mekanları tek yönlüdür ve manzaraya/Fırat nehrine yönelirler. Bu bağlamda aynı cephede konumlanan mekanların kendi içindeki işlevsel kademeleşmesini belirleyen özelliğin ön cephe çıkma düzeni olduğu söylenebilir (Bkz. Bölüm 3.3.4.1).

Etnik grupların farklı mekan anlayışı ilkeleri doğrultusunda biçimlenmiş, tipolojik çeşitlenmeler içeren evlere rastlamadığımız mevcut dokuda, özellikle selamlık odalarının hem Türk hem de Ermeni evlerinde görülmesi, sözkonusu mekanların yalnızca İslam dininin kaç-göç

geleneği doğrultusunda oluşmadıkları konusundaki yorumlar için ipucu olarak değerlendirilebilir. Örneğin; Canikoğulları Evleri (Bkz. Ek 9 : 69 ve 71 nolu evler), Taşkıroğlu Evi (Bkz. Ek 9 : 70 nolu ev), Markaryanlar Evi (Bkz. Ek 9 : 76 nolu ev) bağımsız selamlık odası içeren örnekler arasında sayılabilir. Buna karşın, Yüzbaşıgil Evi (Bkz. Ek 9 : 74 nolu ev), Ali Rıza Kavas Evi (Bkz. Ek 9 : 86 nolu ev) gibi örneklerin tasarımında ise, olanak bulunmasına karşın, ayrı bir selamlık odasının yer almadığı gözlenmektedir.

3.3.2.4 - Servis Mekanları

Kemaliye evlerinde servis mekanları adı altında toplanabilen mutfaklar; selamlık odasına hizmet veren kahve ocağı; depolama işlevli kiler, soğukluk ve mağzalar; mevsimlik yiyeceklerin kurutulmasına yönelik dam; ailenin gereksindiği hayvanları barındıran ahır, samanlık; ve hela birimleri, evin mekansal örgütlenme ilkeleri doğrultusunda yapı bütünü içinde katlara dağıtılarak çözümlenmişlerdir.

- Mutfaklar : Kemaliye evlerinin günlük kullanıma ayrılan hazırlama ve pişirme mekanları/mutfaklar, çoğunlukla ana katta, sofaya bitişik ve evin manzara yönüyle ters konumdaki arka kesiminde yer alırlar. Ayırtkan plan tiplerinde mutfaklar, odalar ile uyumlu bir modül düzeni içinde biçimlenmiş olup; çoğunlukla 1 mağ genişliğindeki kare, kareye yakın dikdörtgen veya dikdörtgen mekanlardır (Bkz. Ek 8).

Ana kat planlarının topografya ile doğrudan ilişkili olduğu arka kesiminde yer alması nedeniyle, mutfak ögesinin duvarları taştır. Mekanın ocak, dolap, eviye gibi sabit iç donanım ögeleri kalınlığı 1.00 m.'ye yaklaşan bu duvarlarda yapılan nişlere yerleştirilerek, mutfak alanını küçültmeyecek çözümler sağlanmıştır. Ocak mutfağın en önemli işlevsel ögesidir. Ortalama 80x150 cm. olan boyutları, ikiden fazla maltızı içeren pişirme alanı ve geniş davlumbazı ile pişirme eyleminin ağırlıklı olarak burada yapıldığını kanıtlar görünümündedir (Bkz. F 31). Kırsal yerleşmelerde zemin düzeyinde yapılan hazırlama ve pişirme eylemlerine karşın, Kemaliye evlerinde pişirme alanı zeminden tezgah düzeyine çıkarılmıştır. Ocağın davlumbaz bacası ise, çatı (buradaki uygulaması ile dam) seviyesine çıkarılmadan cepheye açılmaktadır (Bkz. F32).

Mutfağın, ana kat mekan örgütlenmesinin temel bileşenlerinden biri olmasına karşın, bazı örneklerde yaşama mekanları içeren alt ve kaçak katlarda da yer alabildiği görülmektedir. Plandaki örgütlenme ilkeleri değişmemekle birlikte alt katlarda konumlanmış mutfaklar daha büyük ve donanımlı (Bkz. Ek 8); kaçak katındakiler ise yazlık kullanım ya da aile içindeki bölümlerden doğan gereksinimlerle oluştuğu söylenebilen küçük mekanlardır (Bkz. Ek 9 : 45 nolu ev).

Çoğunlukla evin içinde konumlanmış mutfakların dışında, özellikle büyük evlerde evin avlusunda yer alan kazanlık/tandır evi/tandır yeri/tandır damı olarak adlandırılan bölümlere de rastlanmaktadır. Mevsimlik yiyeceklerin hazırlanmasında veya düğün, sünnet vb. özel günlerde kullanılan bu mekanların sayısı H.1291/1874 tarihli Diyarbakır Salnamesinde 95 olarak verilmektedir [206].

● Kahve ocağı : Kemaliye evlerinde selamlık odasına hizmet amacıyla tasarlandığını gözlediğimiz kahve ocağı, bu mekanla doğrudan ilişkili küçük bir ofis niteliğindedir (Bkz. Ek 8). Çoğunlukla evin arka kesiminde konumlanmış olması nedeniyle dış duvarları taş olup, pencere yüzeyleri de servis mekanı penceresi niteliğindedir. Sedir, ocak ve duvar nişleri içindeki dolaplar mekanın donanım öğeleridir. Günümüzde selamlık odası ile birlikte bu mekanların da işlevi değiştirilerek, odaya dönüştürülmesi sonucu ocaklar kaldırılmıştır. Ancak, ocaksız tasarımlarda kahve hazırlama eyleminin mangal ile yapıldığı söylenmektedir. İncelenen kahve ocağı mekanları arasında alt kattan ulaşan merdivenle doğrudan ilişki kuran biçimlenmelere de rastlanmıştır (Bkz. Ek 9 : Örneğin; 36 nolu ev). Böylece evin diğer bölümünden gelen servisin bu mekana doğrudan aktarıldığı sanılmaktadır.

● Kiler, soğukluk ve mağzalar : Kemaliye evlerinde depolama işlevine yönelik çeşitli mekanlara yapı bütünü içinde olmak koşuluyla yer verilmiştir. Meyva, sebze, tahıl, yağ, peynir, kavurma ve uzun süreli tüketim için hazırlanan yufka ekmeklerinin bozulmadan saklanmasını sağlayacak uygun sıcaklık ve havalandırma koşullarına sahip farklı mekanların oluşturulabilmesi için, kat alanlarının

genellikle odaların konumlandığı ön kesim dışındaki bölümleri depolarla donatılmıştır. Kilerler dışındaki "Soğukluk" veya "Mağza" adı verilen bölümler; en alt katın arka kesiminde yer alan veya daha aşağıya gömülen soğuk hava depolarıdır. Ayrıca ilçeye özgü bir uygulama ise, bu soğuk ortamın; mekanın tabanından sürekli su geçmesi sağlanarak elde edilmesidir.

- **Dam (Yetme) :** Kemaliye evlerinde ana katın üstü eğimli bir çatı ile örtülmeyle, kapalı ve açık mekanların örgütlenmesi sağlanmıştır: Yazlık yaşama ya da daha işlevsel bir yaklaşımla damdaki üretim eylemleri sırasında oturma ve kiler birimlerini içeren kapalı bölüm/"Kaçak"ın yanısıra, yapı alanının yarısından daha büyük bir bölümü "Yetme" adıyla açık mekan olarak düzenlenmiştir (Bkz. Ek 8). Yetme yalnızca bir örtü ögesi değil, yaz boyunca meyva ve sebze kurutmaya yönelik işlemlerin sürdürüldüğü işlevsel bir mekandır. Özgün durumuyla günümüze hiç örneği kalmamasına karşın, kaçığın üstünün de önceleri seyyar merdivenle ulaşılan bir açık servis mekanı olduğu söylenmektedir.

- **Ahır ve Samanlık (Merek) :** Hayvancılığın bir üretim biçimi olarak benimsenmediği Kemaliye evlerinde, ailelerin kendi tüketimleri için besledikleri inek, keçi, tavuk vb. veya gücünden yararlandıkları eşek, at, katır gibi hayvanların barınmalarına yönelik ahır ve samanlık (merek) birimleri yapının arazideki konumuna bağlı olarak tasarlanmıştır. İki kattan daha fazla yapılanma olanağı bulunan evlerin en alt katında bağımsız veya depo ve odunluk mekanları ile birlikte (Bkz. Ek 8); iki katlı evlerde ise ya alt katın bir bölümü (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 18 nolu ev) ya da yapıya bitişik ayrı bir mekanda (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 19 nolu ev) çözümlenmişlerdir. Taş duvarda açılmış küçük pencerelerle aydınlanabilen, üstteki mekanların izdüşümü niteliğindeki bu birimlerde, samanlık genellikle mekanın bir köşesinde yer alır.

- **Helalar :** Kemaliye evlerinde diğer işlevsel birimler gibi helaların da yapı içinde tasarlanmasına özen gösterilmiştir. İlçede çok eski tarihlere dayanan bir kanalizasyon sistemi olduğu belirtilmekte [207], zaman içinde arazideki setlendirmenin bozulması

sonucu eski sistemin işlevini yitirdiği söylenmektedir. Mekansal örgütlenmedeki yerleri açısından helaların tipolojik veri sağlayabilecek bir çözüme ulaştığı söylenemez; planın diğer öğelerinin örgütlenmesi sonucu uygun görülen yerde konumlanmış izlenimini vermektedir. Girişe yakın ve sofanın kısa kenarında biçimlenmiş örnekler (Örneğin; Bkz. Ek 9 : 1 nolu ev) çoğunlukta olmakla birlikte, mutfak ile gruplanabilen biçimde olanlara da rastlanmaktadır (Bkz. Ek 8). Selamlık mekanlarına hizmet veren ayrı helaların yanı sıra dam/yetme de dahil olmak üzere oturma işlevli birim içeren her katta hela ögesi ile karşılaşılabilir.

3.3.3- Oturma Birimlerindeki Donanımlar

Bilindiği gibi geleneksel Türk evinin, başta odalar olmak üzere tüm mekanlarının ayırtkan özelliği, tasarım ile bütünleşmiş sabit donanım öğeleri içermesidir. Aynı işlevli odalarda tekrarlanan bu öğeler, sedir, yüklük, ocak ve duvar elemanları olarak belirlenmektedir. Bu sabit düzenleme, mekanın oturma ve dolaşım alanları açısından en verimli biçimde kullanımını; aynı zamanda da büyük ve derin algılanmasını sağlamaktadır.

Kemaliye evlerinde abartılı bezemeden arınmış, tamamen işlevsellik sınırları içinde kalan boyutları ve kullanımları ile iç donanım öğeleri, geleneksel Türk evinin içerdği elemanlar doğrultusunda tasarlanmıştır. Odanın "sekialtı" bölümü sofa ile aynı kotta olup, ortalama 120 cm. genişlikte, odanın kısa kenarı boyunca uzanır (Bkz. Ek 8). Direk üstü odalarda sekialtı, kapının süpürdüğü alan olarak bildiği gibi 1 mağ veya oda boyunca uzayabilmektedir. Kemaliye evlerinde sekialtının denetlenmesiyle oturma alanının gizlenmesi amaçlanmamıştır. Türk evinde özellikle baş odalarda önemle ele alınan bu denetimin, Kemaliye evinde selamlık odasının diğer bölümlerden yalıtılmış olması nedeniyle pek fazla dikkate alınmadığı, varsayımlardan biri olarak düşünülebilir.

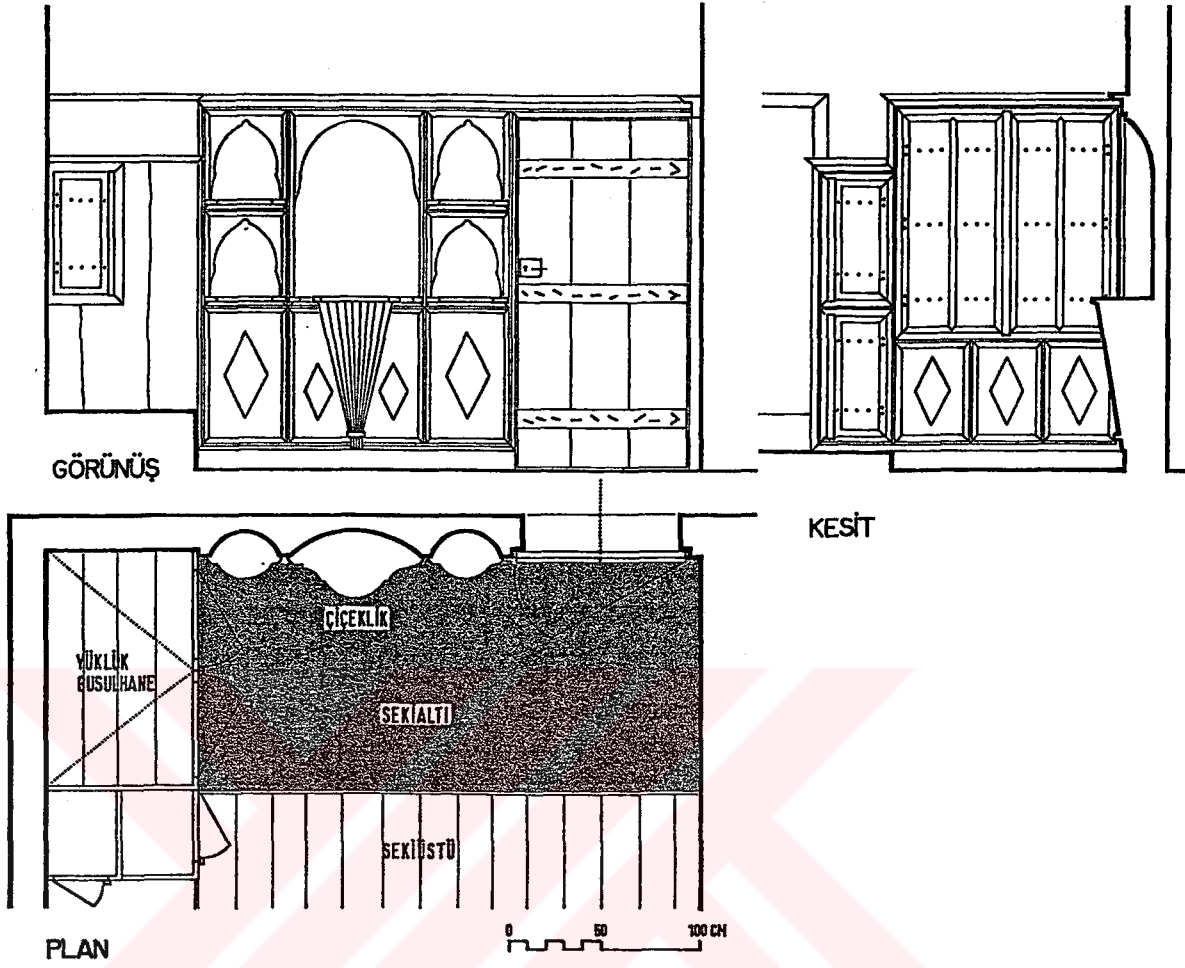
Odanın, oturma alanı/sekiüstü sekialtına göre bir basamak yükseltilmiştir. Sekiüstünde, duvarlar boyunca yerleştirilen bir, iki

ya da üç yönlü sedirler bulunur. Sedirleri sekialtı kenarında sınırlayan eleman; kapı tarafında korkuluk (parmakçalık), diğer tarafta ise kapının tam karşısında yer alan "Yüklük" ögesidir. Özellikle uzun kenarı kısa kenarının iki katı olan dikdörtgen odalarda, öncelikle üç yönlü sedir düzeni iç mekanın algılanmasını önemli ölçüde etkileyerek daha da fazla derinlik vermekte, bu görünüme odanın sonundaki ışıklı pencere yüzeyi de katılınca mekan sonsuza gidiyormuş hissini uyandırmaktadır.

Türk odasının vazgeçilmez ögesi olan yüklük, dolap, lambalık, çiçeklik gibi donanım ögeleri Kemaliye evlerinde en yalın ve işlevsel biçimiyle sekialtında çözümlenmiştir (Bkz. Şekil 3.13). Odanın kısa kenarı boyunca uzanan sekialtını uzun aksında sınırlayan dolap konumu, çeşitlenme göstermeden hemen her evde uygulanmıştır. Dolap düzeni, yaygın bir uygulama ile üç modülden oluşur ve iki bölümlüdür. Sekialtında yer alan bölüm gusulhane ve yüklük işlevlidir. Sekiüstündeki ikinci bölüm ise dolap olarak tasarlanmıştır (Bkz. F 33). Yaklaşık 80x170 cm. boyutlarındaki dolap bütünüünün yüksekliği; sekialtında (yüklük ve gusulhane bölümünde) 200 cm. sekiüstünde (dolap bölümünde) ise 150 cm.'yi geçmez. Kemaliye evlerinde tavana dek yükselen dolap biçimlenmesine rastlanmamıştır.

Yüklük ile kapı arasındaki duvar yüzeyi ise "Çiçeklik", "Lambalık" adıyla anılan ahşap elemanların yalın bir bezeme anlayışı içinde yer aldığı görsel ve işlevsel panodur (Bkz. F 34). Ayrıca çiçeklik üst sınırında kapıdan yüklüğe kadar, oradan da pencere üst sınırına koşut tüm mekanı dolaşan raf ögesi; köşelerde "Lambalık" (Bkz. F35), kapı üstünde veya arkasında "Şapkalık" (Bkz. F 36) olacak biçimde genişleyerek yatay bir kuşak oluşturur.

Geleneksel Türk evinde odalarda ve özellikle baş odalarda görülen ocak ögesine çalışma kapsamındaki evlerin ancak iki tanesinde (Bkz. Ek 9: 5, 20 nolu evler) rastlanmıştır ve ahşap karkas ön cephe duvarında yer alan bu ocakların ateş yakılmasına uygun olmadığı gözlenmiştir. Buna karşılık köy evlerinde odaların taş duvar yüzeyinde, sedirler arasına yerleştirilmiş, ahşap yaşımlı ocak örnekleri

Şekil 3.13 - Oturma birimlerinde sekialtı biçimlenmesi

saptanmıştır (Bkz. F 37). Diğer yandan odalarda ısınmak amacıyla ocak yerine "Kürsü" geleneğinin yerleşmiş olması ve hiçbir evde pişirme eyleminin oda içinde yapılmaması ocağın oda içindeki önemi azaltmış olmalıdır.

Öncelikle selamlık odalarında saptanan, kible duvarının içine küçük ve yalın bir nişle yerleştirilmiş "Mihrap"lar da donanım öğeleri arasında sayılabilir.

Çalışma kapsamına alınan 92 adet ev içinde, bezemeli tavan içeren tek odaya Gençğa Evi selamlık bölümünde rastlanmıştır (Bkz. Ek 9: 66 nolu ev). Bu gözleme bağlı olarak Kemaliye evlerinde tavanların, yapısal özelliğini gösterecek biçimde yalın bırakıldığı

söylenebilir. Herhangi bir kaplama veya bezeme ile zenginleştirilmeyen bu yalın uygulama/'Ters Tavan' nedeniyle tavanın, iç donanım ögesi olarak mekana görsel katkısı sağlanamamıştır (Bkz. F 37).

Kemaliye evlerinin iç donanım özellikleri ile ilgili değerlendirmeler; işlevselliğe dayanan, tasarımın yeterlilik sınırları içinde kalan, her türlü abartılı bezemeden uzak mekan ögeleriyle oluşturulmuş; yalın, net, hatta derinlik ve boşluk hissi veren tasarım anlayışı olarak belirlenebilecektir. Evin kütsel olarak boyut, gereç ve yapıım tekniğindeki gelişmişliğine karşın iç mekanlardaki yalınlığın, ekonomik sınırlamalarla ilişkili olmadığı düşünülebilir. Bu konuya; yapının, güçlü fiziksel çevre koşullarına egemen olma kaygısının öncelik taşıdığı; sosyo-ekonomik konumun göstergesi olarak dış kütselin fiziki çevre içindeki görsel etkisinin bezeme ile zenginleştirilmiş iç mekanlara tercih edildiği gibi bazı varsayımlarla yaklaşılabılır.

3.3.4 - Ön Cephe Biçimlenmesi

Kemaliye evleri daha önce de yinelendiği gibi, yerleşim alanının topografik yapısı ve Fırat nehrinin varlığı nedeniyle, belli bir açıyı görmek kaygısıyla konumlanmışlardır. Bu bağlamda, evin manzaraya egemen ön -arazideki konumuyla doğu- cephesi tipolojik öge olarak, birtakım genellemeler yapmayı sağlayacak özellikler içermektedir. Her katın dış çevre/arazi ile doğrudan ilişkisinin sağlanmasının etkin biçimlenmeyi yönlendirdiği; arka ve yan cephelerde ise her evin kendi biçimini belirlediği çeşitlenmeler görürlür (Bkz. F 38, 39). Ayrıca evlerde ön cephe biçimlenmesini çözümlmek, tüm cephelerin tasarım anlayışını kavrama anlamı da taşımaktadır.

Kemaliye evleri ön cephelerini alt ve ana katta örgütlenmiş oturma birimlerinin dış duvarları belirler; yer katı cepheleri de zaman zaman bu biçimlenmeye katılır. Kaçak katın ise -planın arka kesimini oluşturması nedeniyle- ön cephe biçimlenişine doğrudan katkısı yoktur.

Ön cephede ana kat düzeyine kadar yükselen alt kat ve varsa yer katı; boşluk oranı az, dolu bir taş kütle görünümündedir. Ana katta ise artan pencere sayısı ve ahşap kaplamalı duvar yüzeyleri ile cephe, karşıt bir biçimlenme sunar (Bkz. Ek 8). Bu karşıtlık taş duvarın yatay ahşap hatıllarına karşın düşey ahşap kaplamalarla daha da belirginleşir. Alt kat ile ana kat ayırımını malzeme farklılaşmasının yanı sıra genellikle cephe boyunca oluşmuş çıkma düzeni belirler. Bir başka anlatımla çıkmalar alt kattan ana kata geçiş ögesi olarak kullanılmıştır. Tüm kütlede olduğu gibi ön cephede de alt kat ile ana kat arasında geometrik bütünlük ve uyum sözkonusudur. Bu prizmatik görünüm, düz damlı yapının çizgisel saçak düzeniyle tamamlanır.

Modüler bir düzenin etkin olduğu ön cephede, belli bir modülün yinelenmesi ve buna bağlı olarak da simetri sözkonusudur. Özellikle 3 mağ genişlik içeren ana kat cephelerinde saptanan simetrik biçimlenme; ortada divanhane ve iki yanında birer odanın yer aldığı plan şemalarındaki simetrinin ön cepheye yansımış örneklerinde, özgün tasarım olarak belirlenir (Bkz. F40). Cephe genişliği/mağ sayısı artıp, planın ön kesimindeki mekanlar çeşitlendikçe yukarıda adı geçen mekanlar arasında yine varlığını koruyan simetrinin cephenin belirli bir kesimi ile sınırlı kaldığı gözlenmektedir (Bkz. F41).

Kemaliye evleri ön cephelerinde, modüler sistemin planda oluşturduğu simetriyi pekiştiren ya da görece yok eden ögeler ise; çıkma düzeni ve birim modüldeki pencere düzeni olarak saptanmıştır.

3.3.4.1 - Çıkma Düzeni

Aile yaşantısının dini gelenekler sonucu gizliliğe dayandığı Osmanlı toplumunda, evin zemin kat düzeyinde dışa kapalı biçimlenmesi işlevsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bütün bölgelerde değişik biçim gelenekleri içinde de olsa, içe dönük alt katlara karşın, üst katın sokak veya manzara ile görsel ilişki kurabileceği tasarımlar benimsenmiştir. Bu bağlamda, evin dış çevre ile en fazla ilişki kuran mekanlarını/odalarını içerir duruma geçen üst

katın, uygun yönlendirme ve rasyonel biçimli oda elde etme kaygısıyla zemin kat üzerinde çıkmlarla taşırtılması ayırtkan bir uygulama biçimi olarak bilinir.

Kemaliye evlerinin tipik çıkma örneklerine ana kat ön cephelerinde rastlanmaktadır. Bu çıkmlar aynı zamanda ana katın işlevsel öne-mini; mekansal örgütlenmede yaşama birimleri arasındaki kademelen-meyi; evin dış çevreye en fazla açılmak istediğı yönü belirleyen veriler olarak da değerlendirilebilir. Evlerde, oturma birimle-rinin görsel ilişki kurma eğiliminde olduğı dış çevre sokak olma-mıştır. Genellikle Fırat nehrine yönelen ön cephede yer alan çık-malar -ana kat sokak düzeyinde olsa da- gelişigüzel sokak çizgi-sine koşut biçimlenmeden etkilenmemişlerdir. Evlerin -sokakla sınırlanan kenarı dışında- dik açılı, rasyonel biçimli tasarımla-rına bağılı olarak, ön cephede yer alan çıkmlar "Düz Çıkma" nite-liğı taşımaktadır. "Düzeltilme Çıkması" ise arazide sıradışı konum-lanma özelliğı gösteren birkaç (Örneğın; Bkz. Ek 9 :22, 69 nolu evler) evde gözlenmiştir (Bkz. F42, 43).

Evler; ilgili bölümde (Bölüm 3.4) ayrıntıları ile açıklanacak olan iki yapıım tekniğinin birlikte uygulanması ile inşa edilmişlerdir. Ahşap hatıllı taş ve kerpiç dolgulu hımış duvar olarak tanımlanan iki tekniğın kesişim çizgisinde; üst düzeydeki hımış duvarın alt düzeydeki taş duvar üzerinden taşırtılması ayrıntısının en iyi çözümü olmuştur. Çıkmların ilk kademesinin cephe boyunca biçimlenmesi; yapı düzeyini ve ön cepheyi vurgulamanın yanısıra, sözkonusu ayrıntısının çözümüne de dayandırılabilir.

Çıkma oluşumundaki ikinci aşama ise cephede özellikle vurgulanması amaçlanan ya da manzaraya daha çok yönden egemen olması istenen işlevsel birimin/birimlerin kademelenmesi olmuştur. Bu ikinci kademelenme ile belirginleşen mekan, ev tasarımı içinde görece özerklik kazanırken, çevre üzerinde de görsel egemenlik kurar. İki kademeli bir çıkma düzeninde en öndeki kademeyi başta divan-hane olmak üzere, selamlık odası ve başodanın oluşturduğı sap-tanmıştır.

Kemaliye evleri ana kat ön cephelerinde yer alan çıkmaların yukarıda belirlenen verilere bağlı olarak kademelenmesi, aynı cephede etkin olan modüler sistem doğrultusunda uygulanmıştır (Bkz. Tablo 3.6). Bu bağlamda cephedeki çıkma oluşumu gerisindeki plan örgütlenmesinin çözümlenmesi için de veri oluşturabilmektedir. Özellikle iki kademeli çıkmalarda öndeki kademe 1 mağ ise mekanın 1 mağlık oda; 2 mağ ise mekanın direk üstü oda; 3 mağ ise iki mekanın direk üstü oda ve oda olduğu gibi yargılara varılabilmektedir.

Ana kat ön cephelerindeki adı geçen çıkma biçimlenmeleri dışında, arka cephede de ana kat üzerine taşırtılmış kaçak kat çıkmalarından söz etmek gerekmektedir. Genellikle, kaçak katın sokağı gören ve yaşama birimleri içeren cephelerinde görülen bu çıkmaların ön cephedekine benzer biçimlenmelerinde, ana kat giriş kapısı üzerinde sofanın öne çıkarıldığı örneklere oldukça sık rastlanmaktadır (Bkz. F 44).

Kemaliye evlerinde çıkma yüzeyleri, konumlandıkları cephenin malzeme ve yapım özellikleri doğrultusunda biçimlenmişlerdir. Yaygın bir uygulama ile 1.00 m. genişliğindeki kademeler bezemesiz dairessel kesitli ahşap payandalarla desteklenmişlerdir (Bkz. F 45). Uslup değişimlerinden en az düzeyde etkilenen ilçe evlerinde, farklı biçim özellikleri gösteren tek çıkma Derebeygil Evi'nde gözlenmiştir (Bkz. F 46).

3.3.4.2 - Pencere Düzeni

Türk evinin dış çevre ile görsel ilişki kurma eğilimi, pencere boyutu ve yoğunluğu ile belirlenmiştir. Bu bağlamda, alt kat mekanlarının dışa/sokağa açılan pencereleri olabildiğince küçük ve örtülü yapılarak ilişkiler kısıtlanmış; buna karşılık üst kattakiler büyük boyutta ve çok sayıda düzenlenerek yaşama birimlerinin ışık düzeyi ve bakış açısı arttırılmıştır.

Türk evinde pencereler gereğine göre ya sofa, avlu, bahçe gibi kısıtlanmış; ya da sokak, meydan gibi kısıtlanmamış dış çevreye yöneltilmişlerdir [208]. Kemaliye evlerinde ise konum ve biçimlenme

ilkelerini çözümlediğimiz yaşama birimlerinin ön cephe pencereleri genellikle Fırat nehri, Kadıgözü Dere'si, sokak gibi kısıtlanmamış çevreye yöneltilmişlerdir.

Evlerde servis birimleri, kış odaları gibi geniş pencere yüzeyi gerektirmeyen mekanlar genellikle tek yöne açılmaktadır. Diğer yandan, yapılanma koşulları ve yapılm yönteminin getirdiği kısıtlamalar da çoğu zaman tek yöne açılma zorunlu kılmıştır. Ana katlarda konumlanmış oturma birimlerinde ise iki ya da üç yönlü pencere düzenlemeleri ile bol ışık ve geniş bir görüş alanı sağlanmıştır. Ancak, Kemaliye evlerinde oturma birimlerinin özellikle tek yöne açılma eğilimine bağlı olarak çok yönlü pencere yüzeyi elde etme kaygısı olmamış, ön cephe pencere düzenlemeleri önem kazanmıştır.

Oda ve divanhane birimlerinin ön cepheleindeki pencere sayıları seçeneklerinin, aynı cephede etkin olan mağ genişliğine göre belirlendiği görülmektedir (Tablo 3.7). Cephe genişliği 1 mağ olan mekanlardaki bir, iki ya da üç pencere'li biçimlenmeler, 2.50 m. ile 3.50 m. arasında değişen birim uzunluğun sınırlamaları, ya da ev sahibinin sosyal niteliği doğrultusunda oluşmuşlardır. Buna karşın 1.5 veya 2 mağ cephe genişliği olan mekanlarda, mağ ölçüsüne bağlı olmaksızın birim modülde iki pencere düzenlemesi yaygınlık kazanmıştır.

Türk evinde ışıklandırma açısından öncelikli yeri olan tepe pencerelerinin Kemaliye evlerinde alt sıra pencerelere koşut ikinci bir dizi oluşturmadıklarını aynı Tablo verilerine dayanarak ayrıca belirtmek gerekmektedir. Genellikle iki pencere arasında konumlanan, ışık ve hava alma amaçlı bu pencerelerin tasarım özellikleri tezin 3.4.6 bölümünde normal pencerelerle birlikte ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

TABLO 3.7 OTurma BİRİMLERİ ÖN CEPHELERİNDE PENCERE DÜZENİ SEÇENEKLERİ

		PENCERE DÜZENİ			
		1 PENCERE	2 PENCERE	3 PENCERE	4 PENCERE
MEKANIN ÖN CEPHE GENİŞLİĞİ	1 MAĞ				
	1.5 MAĞ				
	2 MAĞ				
		1 PENCERE	2 PENCERE	3 PENCERE	4 PENCERE
MEKANIN ÖN CEPHE GENİŞLİĞİ	1 MAĞ				
	1.5 MAĞ				
	2 MAĞ				
		1 PENCERE	2 PENCERE	3 PENCERE	4 PENCERE
MEKANIN ÖN CEPHE GENİŞLİĞİ	1 MAĞ				
	1.5 MAĞ				
	2 MAĞ				

3.4 - KEMALİYE EVLERİ YAPI ÖGELERİNDE GEREÇ SEÇİMİ VE YAPIM ÖZELLİKLERİ

Kemaliye evleri, "Hımış" yapım tekniğindeki konut mimarisinin Doğu Anadolu eşiğindeki sınırında yer almaktadır. Bu yapım yönteminin özellikleri doğrultusunda ana kat düzeyine kadar ahşap hatıllı moloz taş, ana kat ve kaçak katı ise kerpiç dolgulu ahşap karkas olarak inşa edilmiştir. Benimsenen bu yapım yöntemine bağlı olarak da kullanılan gereçler taş, ahşap ve kerpiçtir.

Yapım yönteminin seçiminde yerel yapı gereçlerinin yönlendiriciliği göz önüne alınarak, Kemaliye evlerinin bütünüyle taş yapılar olarak da karşımıza çıkması yadırganmayacak bir sonuç olabilirdi. Ancak, yerleşme çevresinin doğal gereci olan taşın yanısıra, evlerin yapıldığı dönemde uzak olarak nitelendirilebilecek alanlardan -özellikle Refahiye ve Kemah'tan- ahşabın getirilerek, yapımda yoğun bir biçimde kullanılmasında Fırat su yolu ana etken olarak gösterilebilir [209]. Refahiye ormanlarından elde edilen 6.50-7.00 m. uzunluğundaki çam ve ceviz tomrukların Kemah'ta salları haline getirilerek Fırat Nehri'ne bırakıldığı ve suyun akış yönü doğrultusunda Kemaliye'ye ulaştığı, keresteye çevirme işleminin ise ilçedeki marangozhanelerde yapıldığı yapı ustaları tarafından söylenmektedir [210]. Ahşabın evlerde yoğun biçimde, hatta İstanbul dışında, -hımış sisteminde yapılmış evlerde örneğini bilmediğimiz- cephe kaplaması olarak kullanımını kanımızca yalnız sağlanabilme olanağı ile değil, halkın sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyi ile açıklamak zorunluluğu vardır. Evlerin yapım yıllarında İstanbul ile doğrudan ve süreklilik içeren ilişkilerin öncelikle ahşabın cephe kaplaması olarak seçilmesini etkilediğini, önemli bir sonuç olarak ortaya koymak gerekir. Diğer yandan V.Cuinet'in "ülke için bu rakam oldukça büyük bir miktardır" vurgulamasıyla verdiği 3-5000 Lira (75-110.000 Frank) ev değeri [211], halkın ekonomik gücünün göstergesi olarak da bir sonuç niteliği taşımaktadır.

Arazinin çok eğimli yapısı, yapılanma zorluğunun yanısıra inşaat sürecindeki bazı güçlükleri de birlikte getirmiş olmalıdır. Bu bağlamda, taş duvar yapım yönteminin niteliği; yapının sağlamlığı

ve arazi ile uyum açısından çok önemli olmuştur. Geleneksel Türk evindeki zemin katlarda taş duvar uygulama ilkesi, yukarıda sözü edilen zorunluluklara bağlı olarak Kemaliye evlerinde ana kat ve giderek dam düzeyine kadar yükselebilmekte (Bkz. F 47), buna karşılık alt katın ön cephe yüzeylerinin de taş duvar yerine ahşap karkas olduğu örnekler ortaya çıkabilmektedir (Bkz. F 48). Bu nedenle, özellikle yan cephelerde, işlevsel gerekliliğine göre inşa edilmiş taş duvar yüzeyleri ile ahşap karkas duvar yüzeyleri kesin düşey ve yatay sınırlarla ayrılmayan organik bir ilişki düzeni içindirler (Bkz. Ek 8), (Bkz. F 49).

Kemaliye evlerinde varlığı saptanan modüler sistemin, bir işlevsel gereksinimden önce [212], yapısal zorunluluktan ortaya çıktığı söylenebilir. Tavan ve döşemede, taşıyıcı ve örtücü olan ahşap kirişlerin yapı ustalarınınca verilen ve en fazla 6.50-7.00 m.'ye ulaşan boyları, açıklık sınırları ve buna bağlı olarak da birim genişlik olan "Mağ"ın boyutunu belirlemiş olmalıdır.

Kerpiçin yapım eylemindeki kullanımı, yalnızca ahşap karkas sistemin dolgu gereci olmasıyla sınırlanmıştır.

Demir, pencere korkuluklarının yanısıra tesbit edici ve süsleyici öge olarak da kullanılmıştır.

3.4.1 - Duvarlar

Kemaliye evlerinin moloz taş ve ahşap karkas duvar yapım yöntemiyle ilgili olarak, yapı ustalarının [213] verdikleri bilgiler ve gözlemlerimiz doğrultusunda ayırtkan özellikler saptanabilmektedir. Temelde kalınlığı 1.00 m.'yi geçen duvarlar, yukarıya doğru her iki yandan inceltilerek en üst düzeyde 70-80 cm.'ye düşürülür. Zemin-den 1.00 m. yükselince taş duvarın kenarlarına koşut, iki paralel ahşap "Hatıl" atılır ve bu hatıllar 50 cm. ara ile birbirine bağlanır; dut, erik ağacından seçilen bu bağlayıcılar "Peşdivan" adını alır. Taş duvar yüksekliği boyunca, hatıllar arası 1.00 m.'yi geçmez. Ana kat tabanı düzeyinde taş duvar üzerine, yapının dış kenarlarında "Taban Oku", ara eksenlerde/mağ aralarında ise "Kerpiç Oku"

adı verilen dairesel kesitli ana kirişler ve bu kirişlere dik yönde/mekanların dar kenarlarına paralel, 40-50 cm. ara ile "Döşeme" kirişleri atılır. Kerpiç oku direk üstü odalarda, "Çifte" adını alır. 2 mağ genişliğindeki mekanı geçen bu kirişler "Eşek" denen dikmelerle desteklenir [214]. Taban ve kerpiç oklarının çıkma yapılması amaçlanan cephelerdeki uzantısına "Çelik", çıkmayı destekleyen payandalara da "Ayı Bacağı" adı verilir. Çelikler üzerine, çıkmanın en dış uzun kenarına atılan kiriş/döşeme "Ağızlık Tabanı" adını alır. Bundan sonra yukarıda adı geçen kirişler üzerinde yapının ahşap karkas bölümü yükselir. Bu bölümün duvar yapımında; pencere konumlarına göre ayarlanmış "Köşe Direği" ve "Ara Direği" denen dikmelerin arası payandalarla desteklenir ve 12 cm kalınlığında kerpiç yapı gereciyle doldurulur. Kerpiçler arasındaki yatay ahşap elemanlar "Verge"dir. Ana kat tavan düzeyinde de tabandaki gereç ve yöntem tekrarlanır. Taş ve kerpiç dolgulu ahşap karkas duvarların iç yüzünde kaba sıvanın üzerine, "Pur Taşı" adı verilen gereçten elde edilen alçı sıva görünümünde ince sıva yapılır ve bez ile perdah çekilir. Ahşap karkas duvarın dış yüzü ise, genişlikleri en yaygın kullanımı ile 15 cm.'yi bulan ve "Sıra Tahtası" adı verilen düşey yönde sıralanmış çam tahtalarla kaplanır (Bkz. F 50). Dış cephedeki tek süsleme ögesi ise bu kaplamaların ucundaki basit motiflerdir (Bkz.F 50, 51, 52). Ahşap cephe kaplamasının, cinsi ve genişliği ev sahibinin ekonomik olanaklarıyla ilgili görünmektedir. Genişlikleri 30 cm.'yi bulan kullanımları ve çam cinsi bu konuda veri oluşturmaktadır. Yaklaşık 50 yıl öncesine tarihlenebilen evlerde ise, dış cephede, yalnız pencere parapet yüzeyinin ahşap ile kaplı, diğer yüzeylerin saman katkılı sıvalı olması (Bkz. F 53), yapım yıllarında ahşap sağlanmasının güçlüğü ve pahalılığı ile açıklanmaktadır. Son yıllarda ise aynı nedenlerle, ahşap kaplamaların çürümesi sonucu soyulan duvar yüzeylerinin oluklu sac ile kaplanması yeğlenmektedir.

3.4.2 - Döşemeler

Kemaliye evlerinde gözlemlenen döşeme kaplaması taş ve ahşaptır. Bütün servis mekanları, dolaşım alanları ve odalarda sekiüstüne geçişi hazırlayan sekialtı, yapı düzeyi gözetmeksizin bütün katlarda;

küçük dere taşlarının yanyana dizilmesiyle oluşturulan ve "Rıhtım" olarak adlandırılan biçimde kaplanmış (Bkz. F 54), odaların seki-üstü alanı ve divanhanede ise ahşap döşeme yeğlenmiştir (Bkz. Ek 8). Rıhtımın, avlu ve giderek sokak kaplamasının devamı olması dış ve iç mekanın sürekliliğini sağlamış, sanki dışarıdan eve giren kişinin pabuçla nereye kadar ilerleyebileceği bu uygulama ile belirlenmiştir. Zengin evlerinin sofa zemininde renkli taşların geometrik biçimlerde dizilmesiyle oluşturulmuş motifler içeren rıhtımlara rastlanır.

Kemaliye evlerinde tavan; bezemeli ya da bezemesiz, özgün bir iç donanım ögesi olarak mekana katılmaz, yalnızca yapısal bir ögedir. "Ters Tavan" adı verilen uygulamasında; dikdörtgen mekanın kısa kenarına paralel sıralanan 8-10-12 cm. çapında, 3.5-4 m. uzunluğunda dairesel kesitli "Döşeme"lerin üzeri strüktür görünecek biçimde kaplama tahtası ile kaplanmıştır (Bkz. F 37). Mekanda, döşeme düzeyinde sekialtı ve sekiüstü şeklindeki kademelenmenin tavana da yansımış örneğine rastlanmamıştır.

Döşeme kaplaması rıhtım olan mekanlarda ise, tavanda sıralanan "Döşeme"lerin üzerindeki kaplama tahtasından sonra, "Mertek" adı verilen kapak tahtaları sıralanır. Dut, erik, elma ağacından olabilen merteklerin üstüne kalınlığı 20 cm.'ye ulaşabilen "Yaş Kuru" (çamur toprak karışımı) serilir. Yaş kurunun üzerine ikinci bir kat olarak serilen "Kavcın"; su geçirmeyen, mavi renkli toprak bir gereçtir. Kavcın kalınlığı dam/yetme gibi dış döşemelerde 10 cm. olurken iç mekanlarda 5 cm.'ye kadar düşürülebilir. Taş döşemelerin temel bileşeni olan kavcın üzerine 5 cm. kalınlığında rıhtım yapılır. Kat döşemelerinin yanısıra, özellikle damın taş döşeli olması ayırtkan bir özellik olup, sözkonusu mekanın örtü ögesi olmanın yanında servis mekanı ya da avlu işlevini de yüklediğini vurgulamaktadır.

3.4.3 - Saçaklar (Süvünger)

Kemaliye evlerinin tasarım ve biçim özelliği saptanan düz dam ögesi, aynı zamanda rıhtım tekniğinde yapılmış bir döşemedir. Bu nedenle döşemeler başlığı altında tanımlanan özelliklerinin dışında, bu

döşemeyi yapının dış kenarlarında sınırlayan saçak/"Süvüng" düzeninin incelenmesi gerekmektedir.

Saçakların uygulanma biçimindeki temel ilke; ahşap, toprak ve taş gereçlerin üstüste konması ile 30-40 cm.'ye ulaşan döşeme kalınlığının yapı kenarında sınırlanmasına dayanmaktadır. Damın aktif kullanımına bağlı olarak saçak, korkuluk ögesi olarak da önem kazanmıştır.

Kemaliye evlerinde aynı gereçlerin farklı tasarımına dayanan, benzer yapısal ve farklı biçimsel özellikler içeren iki tip saçak/süvüng saptanmaktadır : Sanduka süvüng; Yarma süvüng.

"Döşeme" kirişlerine saçak kenarından çıkıntı yapacak şekilde 40-50 cm. ara ile çakılan dairesel kesitli "Sokma"lar ve bu sokmalara düşey yönde tespit edilen "Dikme" ve "Sokma Desteği"nin ana bileşenlerini oluşturduğu süvüng uygulamasında, dikme aralarının ahşap masif bir korkuluk oluşturacak biçimde kapatılmasıyla oluşan biçim "Sanduka Süvüng" adını almakta (Bkz. Ek 8); dikmelere tesbit edilmiş bir ya da iki sıra korkuluk işlevli yatay ahşapların biçimlendirdiği tip ise "Yarma Süvüng" olarak nitelendirilmektedir (Bkz. F 55, 56, 57).

Diğer yandan saçak ögesinin bu iki tip uygulama biçimi, ahşap gerecin sınırlı veya sınırsız kullanılma yetkisine de dayandırıldığından, büyük boyutlu, nitelikli gereç ve işçilik özellikleri gösteren zengin konutlarında sanduka saçak tipinin yaygın kullanımı gözlenmektedir.

3.4.4 - Merdivenler

Kemaliye evlerinde, iç mekanda düşey bağlantıyı sağlayan merdivenlerin tümü ahşaptır. Mekansal örgütlenmede yapılanma koşullarının öngördüğü bir değişim olmadığı sürece, sofanın bir ögesi durumundaki merdivenin konumu mekanın uzun eksenine paraleldir ve tek kollu biçimlenme düzeni gösterir. Dik eksenli, iki kollu merdiven biçimlenmesine de sıklıkla rastlanmasına karşın, merdivenin sofayı kısa

kenarından sınırlayıcı bir öge olarak kullanımı yalnızca dört evde gözlenmiştir (Bkz. Ek 9 : 14, 33, 60, 80 nolu evler).

Tek ve çift kollu merdivenlerde iki limon kirişi üzerine oturtulan basamaklarda rıht bulunmamaktadır. Kanımızca bu durum; 3.00 m.'yi aşan yükseklikteki katları birbirine minimum uzunluk ve az rıht ile bağlamak kaygısıyla uygulanan yüksek rıhtlar nedeniyle (ortalama 25 cm.) daralan basış genişliğini rahatlatma gereğinden kaynaklanmaktadır. Merdiven kolları genişliği 1.00 m.'yi geçmemektedir. Ahşap merdiven korkulukları basit oyma profilli düşey çubuklar ve profilsiz bir trabzandan oluşmaktadır. Bütün bu tasarım özelliklerine dayanarak; merdivenlerin düşey bağlantıyı sağlamanın ötesinde, konumlandıkları mekana görsel katkıda bulunabilecek elemanlar olarak değerlendirilmedikleri sonucuna varılabilir.

3.4.5 - Kapılar

Kemaliye evlerinde iç kapıların çoğunluğu -ortalama 90x190 cm. boyutlarında- tek kanatlıdır. Başoda, selamlık odası gibi özelleşmiş odalarda çift kanatlı kapılara da rastlanmasına karşın, bu örneklerin sayısı çok az olarak belirlenmiştir. Divanhaneyi, oda işlevli kullanım amacıyla, aralıktan ayıran duvarın ortasındaki çift kanatlı kapılar ise sonradan yapılmış eklerdir. Bütün kapılar mekanın niteliği gözetilmeksizin çakma kapı sisteminde yapılmışlardır (Bkz.F58). Kapı kanadı, yatay konumdaki paralel iki kuşağa "Mıh" adı verilen demir çivilerle yanyana çakılmış düşey geniş ahşaplardan oluşmaktadır. Çivi başlarının katkısı dışında kapılar bezeme ögesi içermezler.

İç kapılarla benzer sistemde tasarlanmış dış kapılar, tek ve çift kanatlı olarak düzenlenmişlerdir. Ortalama 1.35-1.60 m. genişlik ve 1.80-2.00 m. yükseklikteki çift kanatlı kapılara "Kanatlı Kapı" adı verilmektedir (Bkz. F 59,60). Dış kapı kanatları üzerindeki döğme demir kapı tokmakları, işlevsel elemanlarının yanı sıra zengin motif çeşitlendirmeleri ile de dikkati çeker. Erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı kullanımına ayrılmış, kalın ve ince sesler çıkaran ses verme elemanları, inanç ve gelenekler doğrultusunda bezenmiş "Ayna"ların üzerinde yer alırlar (Bkz. F 61, 62, 63).

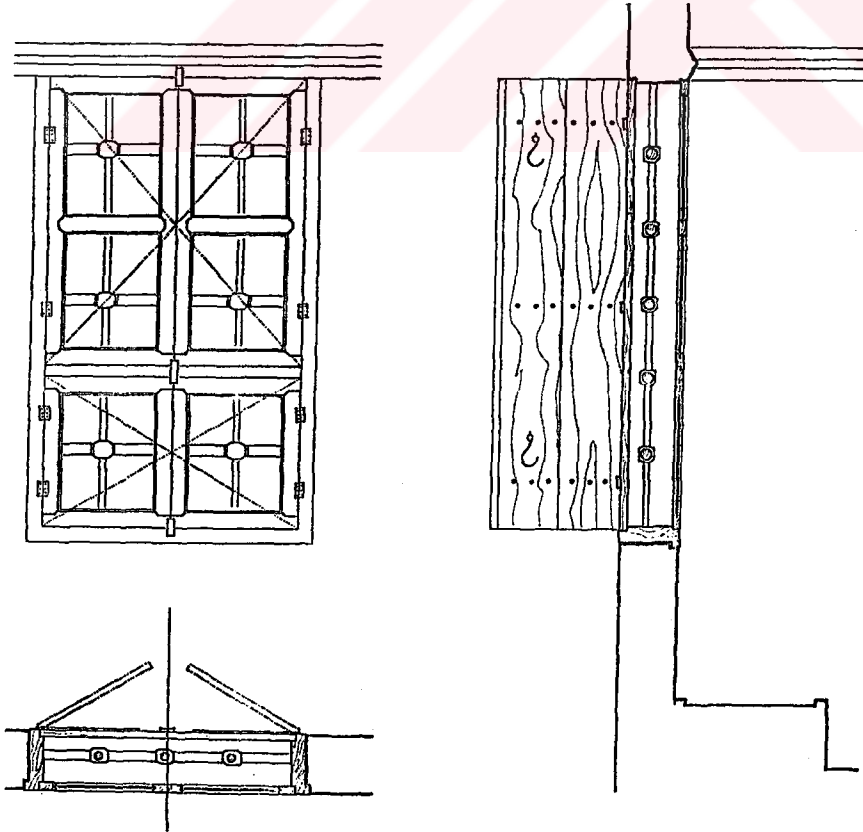

3.4.6 - Pencereleler

Kemaliye evlerinde taş ve ahşap karkas duvarlarda yer alan pencerelerin boyut ve sayıları yapım sisteminin öngördüğü sınırlar içinde kalmıştır. Bu sayı her mağ biriminde; ahşap karkas duvarlarda bir, iki veya üç pencere (Bkz. F 64, 65, 66), taş duvarlarda ise tek pencere olarak belirlenmiştir (Bkz. F 67).

Çalışma kapsamına giren 92 adet evde; oturma mekanlarındaki pencere genişliklerinin 70-80 cm., yüksekliklerinin ise 110-130 cm. arasında değiştiği saptanmıştır. Taş duvarlarda ise, pencere boşlukları iç yüzde genişlikleri ve yükseklikleri 180 cm.'ye ulaşan boyutlarda olmasına karşın dış yüzde pencere yüzeylerinin boyutlarının değişmediği gözlenmiştir (Bkz. Ek 8), (Bkz. F 68, 69, 70).

Kemaliye evlerinde pencere boşluğu üç ögeden oluşur: Pencere, şebeke, kepenk (Bkz. Şekil 3.14). Çok ince kesitli (2.5 cm. x 3.5 cm.) pencere kanatları genellikle iki yana açılır. Her kanat tek parça

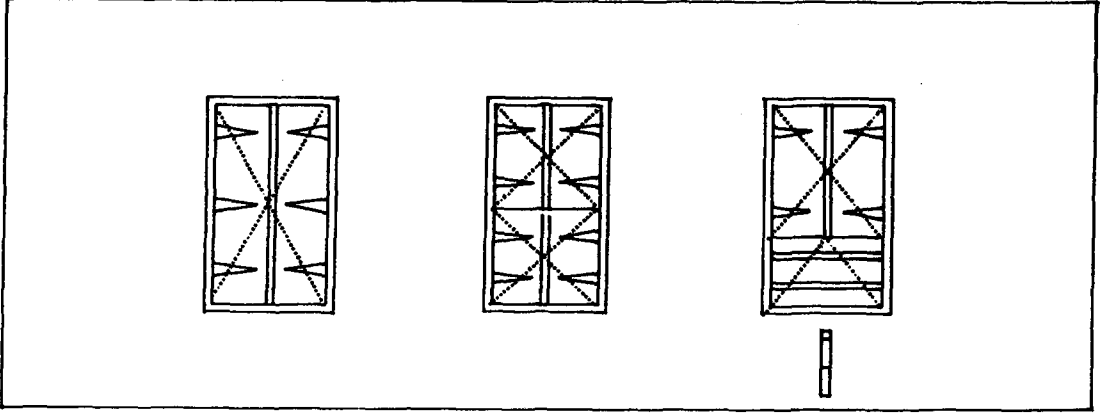
Şekil 3.14 - Kemaliye evlerinde pencere düzeni

olabildiği gibi yaygın uygulanan; üçte bir ve üçte iki oranında bölünmüş iki parçalı kanat tipidir (Bkz. F 71). Azınlıkta olmakla birlikte ikiye bölünmüş kanatlara da rastlanmıştır. Bu açılma düzeni seçenekleri, istenen oranda havalandırma sağlar. Düşey sürme pencere tipinin ise yapım yılları günümüze daha yakın olan evlerde uygulandığı gözlenmektedir.

Pencere boşluğunun ikinci ögesi; ahşap, döğme demir olabilen veya her iki gerecin birlikte kullanıldığı basit şebekelerdir. Oda birimlerinde çoğunlukla pencere boşluğunu yatayda dört, düşeyde altı parçaya bölen parmaklık düzeni beş yatay çubuk içinden, üç düşey çubuk geçirilerek oluşturulmuştur (Bkz. F 71). Yatay çubukların geçme yerlerindeki düğüm noktaları ahşap olanlarda tornada, demir olanlarda ise ocakta biçimlendirilmiştir. Demir ve ahşabın birlikte kullanıldığı şebeke biçimlenmelerine de özellikle servis mekanlarında sıkça rastlanmaktadır. Daha geç dönemlerde yapılmış evlerde, pencere yüksekliğinin yarısında kasaya tutturulmuş bir yatay çubuk ile denizlik arasına, tornada geçirilmiş üç düşey çubuğun tesbit edildiği korkuluk düzeni görülmektedir (Bkz. F 53).

Pencere boşluğunu sınırlayan ahşap kasanın iç yüzüne pencere, dış yüzüne ise "Kepen"ler yerleştirilmiştir (Bkz. Şekil 3.14). İç mekanı kötü iklim koşullarına karşı koruyucu işlevli bu kapakların dışarıya doğru iki ve üç yana açılabilir şekilde biçimlendikleri saptanmıştır (Bkz. Şekil 3.15). Tek parça ahşaptan oluşan kepenkler iki ya da üç sıra döğme demir menteşe/"Güllap" ile kasaya bağlanır. Ayrıca açmayı, kapamayı ve istenen konumda durağanlığı sağlayacak yel demiri, kanca, çengel gibi dövme demir donanımlar ile aşağıya doğru açılan kepenkleri belli bir açıda tutan profilli destekler (Bkz.F 72, 73). kepenklerin tamamlayıcı elemanlarıdır.

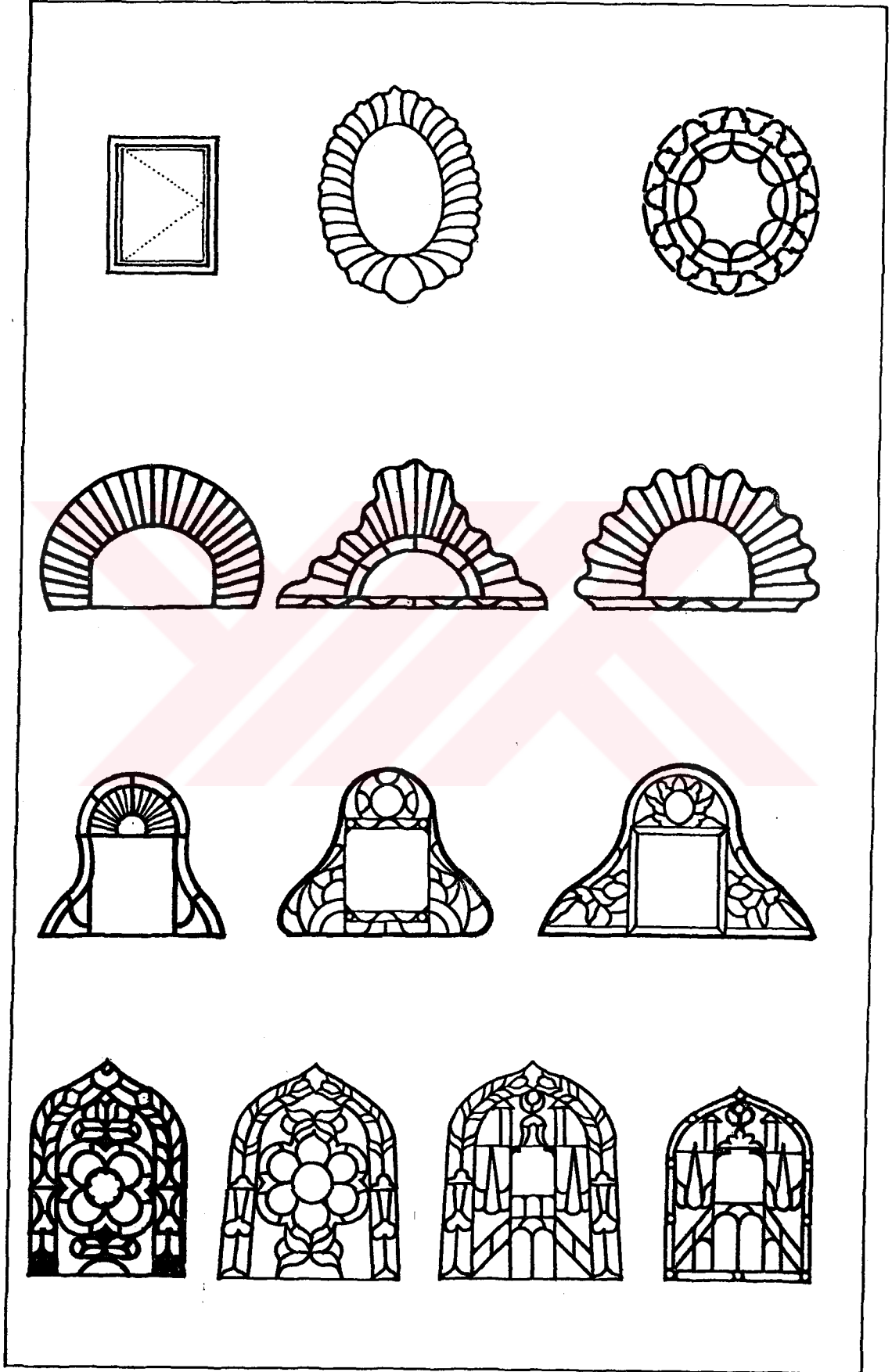
Ana kat oturma mekanları pencereleri, kepenkler kapatıldığında, gereç benzerliği ve uygulama biçimi (kepenk ve duvar kaplamasının aynı yüzeyde olması, diğer bir anlatımla, kepenklerin duvar yüzeyinde çıkıntı oluşturmaması) nedeniyle cephe ile bütünleşerek, ahşap

Şekil 3.15 - Kemaliye evlerinde kepenk açılma seçenekleri

kaplamanın bir parçası gibi görünmekte, böylece boşluklu duvar yüzeyi masif bir görünüm kazanmaktadır (Bkz.F 74,75). Bu durumda cephenin diğer boşluk öğeleri/tepe pencereleri işlevsel ve biçimsel önem kazanır.

Kepenklere kapatılmasıyla ışık alma olanağı kalmayan odaya doğal aydınlatma sağlanması olgusu, tepe penceresinin işlevsel gerekliliğini açıklayan görüş olarak benimsenmektedir. Ancak Kemaliye evlerinde, depolar dışındaki mekanlarda sıkça yer alan 20x30 cm. boyutlarında, dikdörtgen ve açılabilir küçük tepe pencerelerinin havalandırma işlevi de vardır. Diğer yandan odalarda özellikle selamlık odaları ve baş odaların çoğunlukla ön cepheyi oluşturan duvar yüzeyinde, açılmayan bezemeli tepe pencereleri bulunmaktadır. Barok etkilerle biçimlenmiş bu pencereler alçı ile yapılmış olup renksiz veya renkli camlarla eğrisel ve bitkisel motifler oluşturulmuştur (Bkz. Şekil 3.16), (Bkz. F 76, 77, 78, 79). Pencerelerin üzerinde ritmik bir sıra oluşturacak biçimde gelişme göstermeyen bu öğeleri kanımızca mekanın önemini ve manzara yönünü vurgulayan biçimlenmeler olarak değerlendirmek gerekir. C, Ritter tepe pencerelerine değinirken, "bunlar ve birçok başka şey, insanı şaşırtacak derecede İstanbul'un iç kısımlarını hatırlatıyor" [215] diyerek tasarımın kaynakları konusunda yorumlarda bulunmayı sağlayacak ipuçları vermektedir.

Şekil 3.16 - Tepe pencereleri

4.BÖLÜM - DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

4.1 - PLANI ÖRGÜTLEYEN MEKAN ÖGELERİNİN İRDELENMESİ

Geleneksel Türk evinin sofanın niteliği ve sofa-oda ilişkisine dayanan sınıflandırma düzeni bağlamında Kemaliye evlerinin, "iç sofalı" plan şeması ilkeleri doğrultusunda biçimlendiği belirlenmiştir. Uygulandığı bölgenin veya yerleşmenin, fiziksel çevre koşulları, sosyo-ekonomik yapısı ve yerel mimari birikimi gibi etkenlere bağlı olarak farklı ev görünümleri ile karşımıza çıkan bu şemayı, Kemaliye evlerinde, plan bütünü düzeyinde ele almadan önce, planı örgütleyen mekan ögelerinin, yakın ve uzak çevre biçimlenmeleri ile ardzamanlı ve eşzamanlı ilişkilerinin irdelenmesi, bazı sonuçlara götürebilecek verilerin elde edilmesini sağlayabilir.

Daha önce de değinildiği gibi Kemaliye, geleneksel konut mimarisinin verilerine göre belirlenmiş iklimsel, fiziksel ve kültürel farklılıklar barındıran bölgelerin kesişiminde yer almaktadır. Buna bağlı olarak konut mimarisinin oluşumunda rol oynayan kültürel etmenlerin niteliğinin değerlendirilmesi, bu etmenlerin mekansal örgütlenmedeki karşılığı olan ögelerin irdelenmesi ile olanaklıdır. Plan düzeyinde bu irdelene için ana mekan birimleri olan odalar ve divanhane seçilmiştir.

● Odalar : Kemaliye evlerinde odalar, uzun kenarı kısa kenarının iki katına yaklaşan dikdörtgen mekanlardır. Plan örgütlenmesinde, uzun eksenleri ön cepheye dik konumdadırlar; iç mekan düzeni açısından da uzunlamasına biçimlenmişlerdir.

Anadolu'da günümüze değin ortaya çıkarılmış, Neolitik çağdan başlayarak çeşitli dönemlerin izlerini taşıyan yerleşmelerde, dikdörtgen mekan biçimlenmesi, temel özellik olarak belirlenmiştir [216]. Dik açılı mekanlar genellikle, "Megaron" yapı tipini benimsemiş, Troya,

Beycesultan ve Karataş-Semayük Erken Tunç Çağı evleri gibi Anadolu'nun batı ve güneyinde gözlenirken; Orta, Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki yerleşmelerde, evlerde düzgün olmayan dikdörtgen mekanların varlığı, anıtsal yapılarda ise olabildiğince dik açılı mekanların tercih edildiği saptanmıştır [217].

Dikdörtgen mekanın oluşumunda, düz atkılı üst örtünün açıklık geçme sınırı yönlendirici olmuş; belli genişlikteki mekan ancak boyuna uzatılarak daha büyük alanlar elde edilebilmiştir. Tarihsel süreç içinde, anıtsal yapıların gelişimi, temel eyleme yönelik merkezi mekan oluşturma ve bu mekanın üstünü örtme çabaları olarak da tanımlanabilir [218]. Türk evinin temel yaşama birimi olan odalarda ise bu gelişim, dikdörtgen mekanda kare bir sekiüstü alanına ulaşma biçiminde kendini gösterir. Kemaliye evlerindeki odalarda böylesine bir merkezi alan elde etme çabasının varlığını ortaya koyacak veri elde edilememiştir. Birim açıklığın, bu açıklığı desteksiz geçebilecek ahşap boyuna bağlı olarak seçilmesi, oda biçimini de tasarımın başında belirlemiştir. Ancak bu dikdörtgen biçimi kare mekan etkisi yaratacak şekilde; tavanda -sekialtı ile sekiüstünü ayıran- kademelenme, sekialtında odanın kısa kenarına koştur olarak uzanan dolap düzeni gibi iç donanım öğeleri ile yönlendirme kaygısı gözlenmemiştir. Çoğu kez tavan bezemesinde bile odaklanabilen merkezi mekan etkisine karşın, bu odalarda strüktürü olduğu gibi yansıtan kademesiz tavan biçimlenmesi; dolap ve sedir düzeni dikdörtgen mekanın bütünüyle algılanmasını sağlar. Bu bağlamda, bu yalın dikdörtgen odalar ile bölgedeki araştırma alanlarında saptanan geçmiş kültür katlarının odaları arasında -büyük zaman farkına karşın- boyutsal ve mekansal ilişkilerin kurulabileceği benzerlikler bulunmaktadır [219].

Diğer yandan R.Naumann Güneydoğu Anadolu'da ve Kuzey Suriye'de genişlemesine oda kullanımına karşın Anadolu'da uzunlamasına oda düzeninin yaygınlığını ayırtkan özellik olarak sunmaktadır [220]. Yazarın, Hitit tapınaklarının kült odaları için belirlediği tasarım ilkeleri ile Kemaliye evleri uzunlamasına oda düzeni arasında benzerlikler bulunduğu söylenebilir. Odanın girişi uzun duvarın bir kenarında, pencere yüzeyi ise bu girişe en uzak kısa kenardadır.

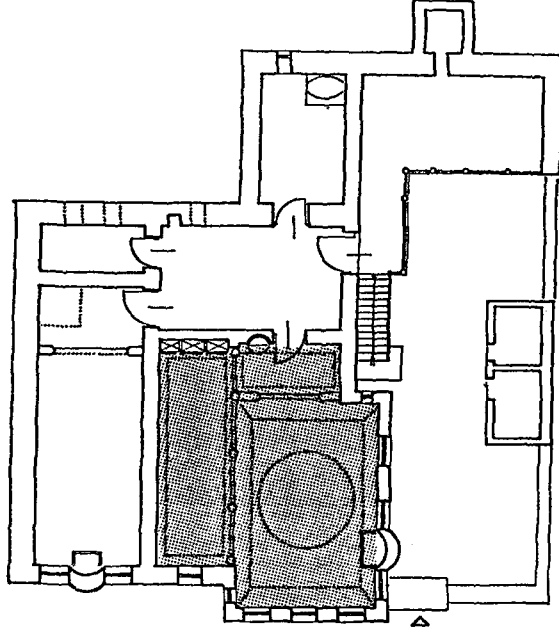

Böylece uzunlamasına mekan etkisi odanın boyutlarını da aşar. Ancak bu algılama odaya girildiği anda değil, yarım dönüş yaptıktan sonra olanaklıdır. Aynı biçimlenme "Kült Odaları" için de ayırtkan özellik olarak verilmektedir [221].

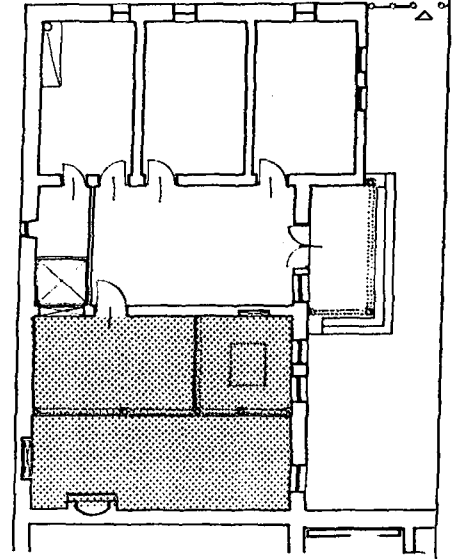
Kemaliye evlerinde irdelenmesi gerekli mekanlardan biri de "Direk Üstü Odalar"dır. Direk üstü odalar, iki modül/iki mağ genişlik içeren mekanlardır. Modüler bir tasarım anlayışının gözlemlendiği plan örgütlenmesinde, normal oda genişliğinin iki katına ulaşan bu genişliğe bağlı olarak, tavanı oluşturan düz atkılı ahşap kirişlerin taşıyıcısı olan ana kiriş mekanın ortasına konan ahşap dikmelerle desteklenmiştir; bu dikmeler aynı zamanda modül belirleyicisi ve üst kattaki bölme duvarının taşıyıcısıdır. Düz atkılı ahşap kirişlerden oluşan üst örtünün ana taşıyıcılarının, mekan içine konan ahşap dikmelerle desteklenmesi, en ilkel çözüm olarak erken çağlardan beri kullanılagelmıştır. Geç Neolitik çağda Hacılar, Kalkolitik çağda Alishar, Erken Tunç çağında Beycesultan ve Troya'da, mekan içinde ahşap dikmeler saptanmıştır [222]. Diğer yandan taşıyıcıların döşemedeki izlerinden yola çıkarak, bölgede Pulur [223], Kalaycıktepe [224], Değirmentepe [225], Han İbrahim Şah [226] kazı alanlarında yine aynı çağlara ait direkli mekanların varlığı belirlenmektedir.

Anadolu Türk döneminde anıtsal yapıların da direkli mekan geleneğini sürdürdüğü bilinmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde yoğunluğu bilinen bu yapılar içinde ahşap direkli olarak günümüze gelebilenler de aynı yapısal sorunların çözümü ile karşımıza çıkarlar [227]. Anadolu'nun kırsal nitelikli yerleşmelerinde ise biçime katkısı olmayan gelişigüzel direkler içeren mekanlar halen kullanılmaktadır.

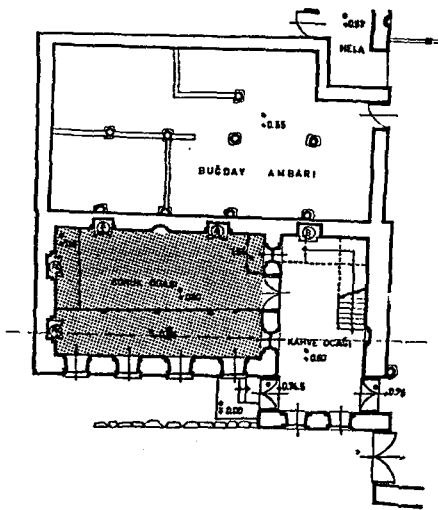
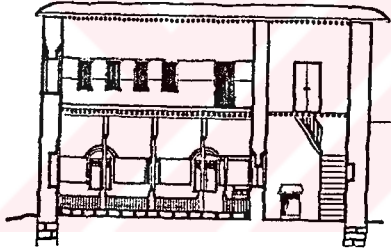
Türk evinin gelişim süreci içinde kent evlerindeki odalarda, direkli seküüstü alanı hemen hemen hiç tasarlanmamasına karşın, Kemaliye'de hemen her evde ve evin en yetkin mekanında karşılaşılan bu tasarımın bölgede tekrarlandığı gözlenmektedir. Divriği evlerinin benzer işlevli mekanları olan "Yaz Odaları" ve "Toyhaneler" (Bkz. Şekil 4.1-a,b) direkli mekanlardır [228]; ancak, oda içinde, tavan ve döşemedeki kademelenmenin yanı sıra korkuluklarla da sınırlandırılarak vurgulanmış işlevsel alanlar, ahşap dikmelerin yalnızca üst örtüyü

a. Divriği Delloşman Ağa Evi (N. Sakaoğlu)

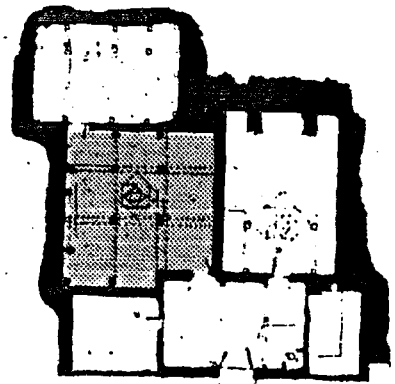

b. Divriği Hafisloğlu Evi (N. Sakaoğlu)

c. Malatya İmamoğlu Köyü,
İzzettin Öncü Evi (Ü. Serdaroğlu)

d. Sarkışla, Höyük Köyü'nde bir ev (G.Akm)

taşıyıcı ögeler olarak algılanmasını engeller. Oysa ki Divriği evlerinin yaz odaları ile benzer işlevsel kademelenme [229] içeren nimsekili odalarda bile ahşap dikmelerin yönlendirdiği mekan düzeni egemendir; oturma düzenindeki hiyerarşi, tavan ve döşemedeki kademelenme ve bezeme farklılaşması gibi vurgulayıcı ögelerle belirlenmiştir. Malatya İmamoğlu Köyü, İzzettin Öncü Evi konuk odalarının (Bkz. Şekil 4.1,c) biçimlenme ilkeleri açısından Kemaliye'deki örneklerle daha yakın olduğu söylenebilir [230]. Bu odada da mekan düzeni işlevin değil, yapım sisteminin zorladığı bir çözüm izlenimi verir.

Yine direkli odalar arasında sayılabilen Şarkışla-Höyük Köyü'ndeki tüteklikli yaşama birimlerinde (Bkz. Şekil 4.1,d) de ahşap dikmeler, farklı konumlarına karşın direk üstü odalardaki gibi taşıyıcı işlevlerini yansıtacak biçimde mekanda yer almakta ve mekan düzenini yönlendirmektedirler [231]. Sonuç olarak; 19. yüzyıl sonuna tarihlenebilen Kemaliye evlerinde direk üstü oda biçimlenmesi, ilk başta strüktür sorunlarının işlevsel çözümü izlenimi verir. Ancak işlevselliğine karşın bu çözüm, bölgede kökü eski çağlara dayanan biçimlenmelerle kültürel bir ilişki içinde olduğunu da düşündürmektedir.

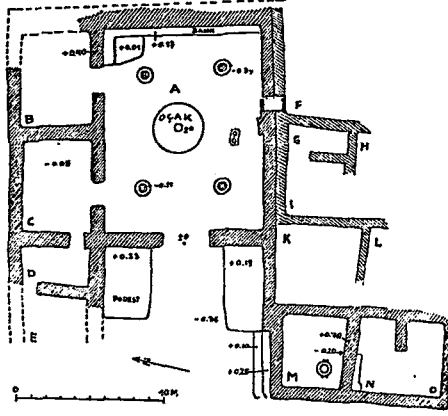
Pişirme eyleminin yer almadığı odalarda, ısınma amaçlı sabit ocaklar da oldukça az uygulanmıştır. Buna karşılık "Kürsü" adı verilen taşınabilir ögelerle ısınma yöntemi Kemaliye evlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Bölgede erken çağlarda taşınabilir ocakların yaygın kullanımı raporlarla ortaya çıkmaktadır [232]. Pulur, Kültepe, Han İbrahim Şah ve Değirmentepe'deki bu tür ocakların yanı sıra, Erzurum-Pulur, Kültepe ve Boğazköy'de bulunan delikli korluk kutularının tandır kürsüsü ile benzerliği dikkat çekicidir [233]. Bunun yanı sıra 19. yüzyılda kürsü ile ısınma yönteminin İstanbul'a kadar ulaşan yaygın kullanımı bilinmektedir [234].

Sekiüstü alanının ortasında, döşeme kaplamasında ahşap yerine taş malzeme kullanılarak hazırlanan kürsü yerini içeren dikdörtgen odaların özellikle İç ve Doğu Anadolu'da erken dönemlerde yaygın uygulama alanı bulan ocaklı mekanları anımsattığı söylenebilir [235].

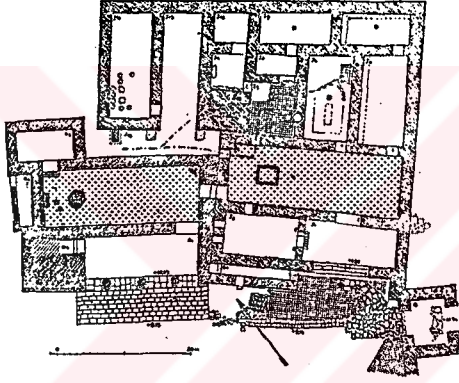
Erken çağlara ait örneklerde işlevine bağlı olarak çeşitli biçimler alabilen ocakların yeri çoğu zaman mekanın ortasında olmuştur (Bkz. Şekil 4.11); ayrıca aynı mekanda farklı işlevli birden fazla ocak yeri de bulunabilmektedir. Konutların yanısıra tapınak ve saray yapılarında da, ortasında sabit ya da taşınabilir, kütle ilişkili ocakların yer aldığı büyük dikdörtgen mekanların varlığı belirlenmiştir (Bkz. Şekil 4.2 a-c) [236]. Diğer yandan göçebe Türklerin yaşama birimleri olan çadır da ortada ateş yeri barındırır (Bkz. Şekil 4.2 d) [237].

Kemaliye evlerindeki kürsü yeri belirlenmiş mekan örgütlenmesinin çağdaş örneği Divriği evlerindeki toyhanelerde gözlenmektedir (Bkz. Şekil 4.2 e). Ancak "Kürsübaşı" kilim üstünden bir kademe yükseltilerek korkuluklarla sınırlanmış, kare planlı özelleşmiş bir mekan bölümüdür [238]. Kemaliye evlerinde ise oda içinde böylesine kesin sınırlanmış bir alan gözlenmez. Direk üstü odalarda yalnızca döşeme kaplamasındaki gereç farkı ile belirlenmiş kürsü yeri vardır; tek mağ genişliğindeki dikdörtgen kış odalarında ise sekiüstü alanının ortasındadır. Bu özelliği ile oda biçimlenmesi yukarıda sözü edilen erken örneklerle ve ortasındaki mangal ile ısıtılan geleneksel oda düzenine daha fazla yaklaşmaktadır.

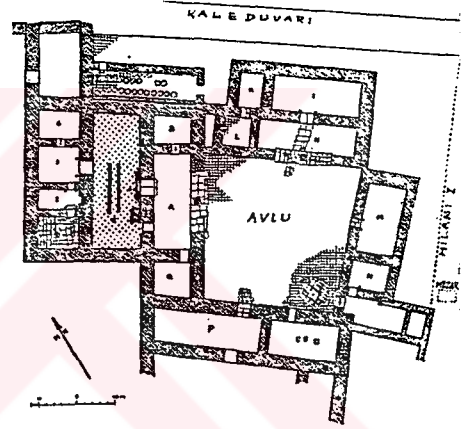
● Divanhane : Kemaliye evlerinde sofanın oturma amaçlı bölümü "Divanhane" adını almıştır. Ana kat planının özgün tasarımında divanhane, iç sofanın uzun aksındadır ve yükseltilmiş döşemesi ile sofadan ayrılır. Divanhane, simetrik iki kapalı mekan arasındaki konumuyla biçimsel olarak "Eyvan" ögesi ile benzerlik göstermektedir. Ancak eyvanın avlu, dış sofa gibi doğrudan ilişkide olduğu mekana bir yönüyle açılır olma ayırtkan özelliği divanhane için söz konusu değildir. Diğer yandan iç ve orta sofalı biçimlenmelerde de eyvan olarak tanımlanan, iki oda arasındaki açık mekanların öncelikle sofaya yönelik planlanmasına karşın divanhane sınırlanmamış dış çevreye/manzaraya egemen olacak biçimde tasarlanmıştır. Bu görsel egemenlik, ön cephedeki konumu ve bitişik mekanlardan ileriye taşan çıkma düzeni ile belirgindir. Sofa ve odalara bağlı örgütlenmesiyle planda eyvanı anımsatan divanhane, manzaraya yönelme/sevir yeri olma bağlamında köşk ögesinin işlevini yüklenmiştir [239].

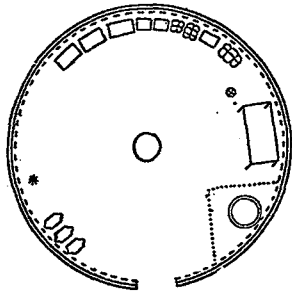
a. Kültepe, Megaron (R.Naumann)

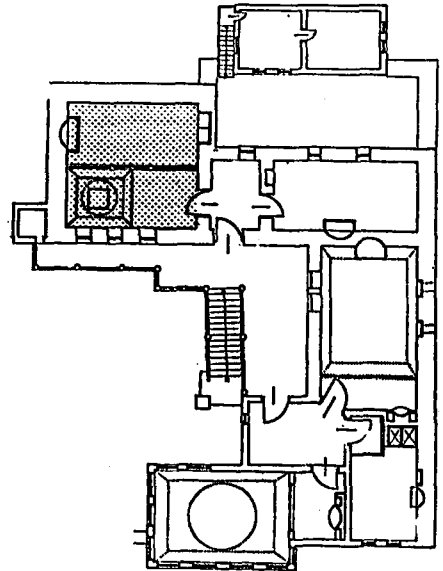
b. Zincirli Saray Yapıları (R.Naumann)

c. Zincirli, Yukarı Saray (R.Naumann)

d. Bir Kazak-Kirgiz Çadırı (C.E.Arseven)

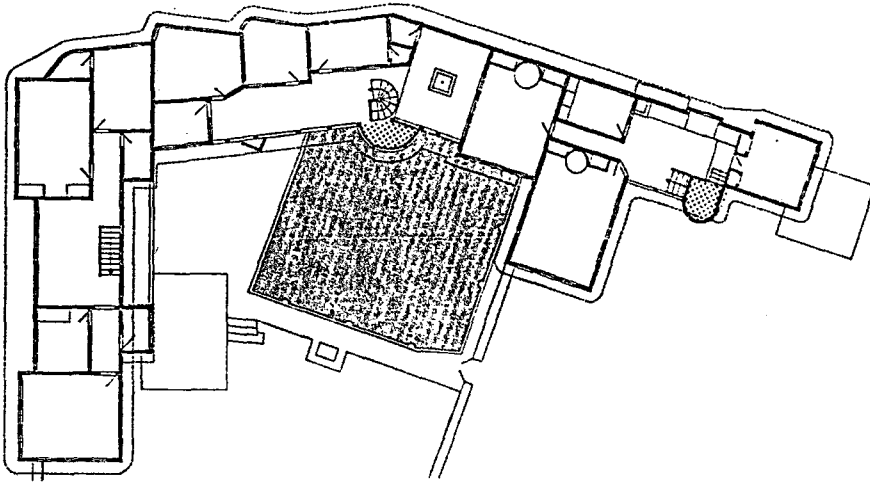
e. Divriği Karatöğüz Evi (N.Sakaoğlu)

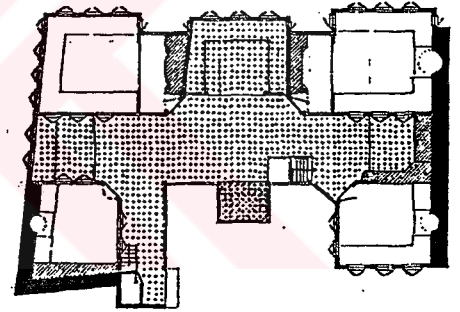
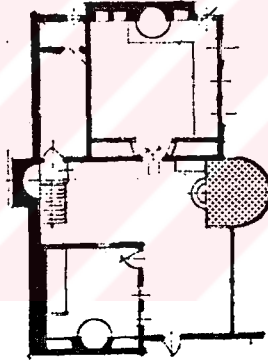
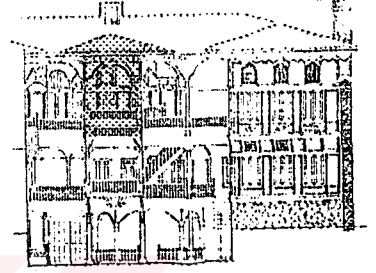
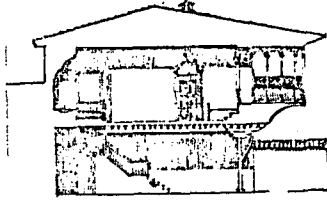
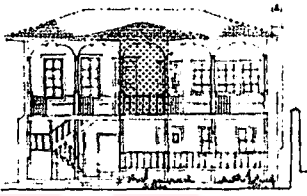
Mekansal örgütlenme ilkeleri ile tanımlanan "Köşk"ün ayırtkan bir biçimi yoktur; çeşitli ve değişik tasarımlarla karşımıza çıkar [240]. Buna bağlı olarak divanhanenin, manzara seyir yeri/köşk işlevli her öge ile benzerliği irdelenebilir. Dış sofalı plan tipinin uygulandığı evlerde, hayattan bahçeye ve avluya taşırılmış ve yaygın bir adlandırma ile "Taht" denen [241] sekilerin, tek başlarına ele alındığında işlev ve örgütlenme ilkeleri açısından divanhane ile benzeştikleri söylenebilir. Divanhaneyi, bu tür uygulamalarda sıkça rastlanan direkli "Çardak" biçiminin kapatılmış bir çeşitlemesi saymak olasıdır (Bkz. Şekil 4.3) [242]. Yine dış sofalı evlerde, sofa kısa kenarını sınırlayan, yükseltilmiş ve dış yüzeyi kısmen kapatılmış yarıaçık çıkmalarla odalara rağmen sokağa taşırılmış tahtsekilerin divanhane ile işlev ve biçim benzerliği dikkati çeker. Bu tür biçimlenmelerde sözkonusu mekan hem avlu veya bahçeyi hem de sokağı, görece konumda olduğu gibi (Bkz. Şekil 4.4 a-e) farklı manzaraya yönelmiş birden fazla mekana da rastlanabilir (Bkz. Şekil 4.4 f-1). Bazı evlerde ise dış sofa ile bağlantılı köşkün yalnızca sokağı görmeyi amaçlayan konumu dikkati çeker (Bkz. Şekil 4.4 J-1). Kemaliye evleri ana kat planlarında Fırat nehrine yönlendirilmiş divanhane, sokağın, binanın ön cephesinde olduğu konumda her iki ögeye de yönelen tek mekan durumundadır. Sokağın arka cephede yer aldığı evlerin bazılarında ise, kaçak kat sofa aksının arka cepheye taşırılmasıyla sokağa yönelen ikinci bir mekan yaratılmıştır (Bkz.F44).

Özelleşmiş bir yapı bütünü olarak tasarlanan köşklerdeki ana mekan/divanhane [243] ile Kemaliye evlerindeki divanhanenin adlandırma açısından benzerliği dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra sözkonusu mekanların manzara cephesinde -farklı yönlerdeki çıkmalarla vurgulanan- egemen öge olması, en az üç yönde pencerelerle donatılması gibi tasarım ilkelerinin divanhane için de geçerli olduğu daha önce belirtilmişti. Sofa uzun ekseninin zıt yönlerde divanhane ve dış çevre ile sınırlandığı plan tiplerinde (Bkz. Şekil 4.5 a-d) divanhanenin farklı boyut ve biçimine karşın, sofanın uzantısı durumundaki konumu Kemaliye evlerindeki ayırtkan tasarımı anımsatır [244].

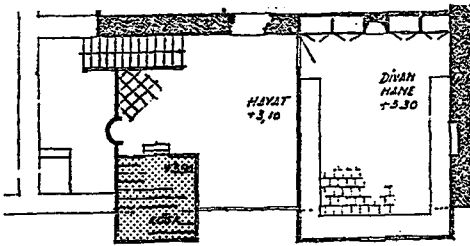
a. Bursa, Havuzlu Konak (S.H.Eldem)

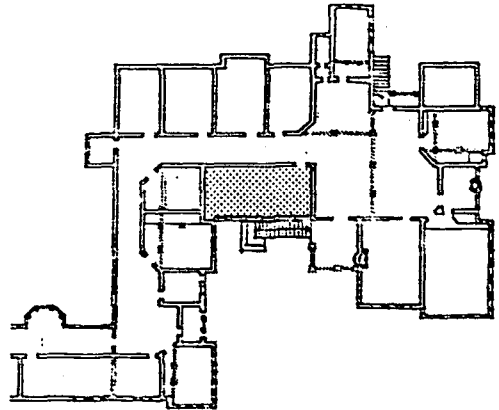
b. Muğla'da bir ev
(U.Tanyeli, M.Kazmaoğlu)

c. Tokat, Sezal Evi (M.Akok)

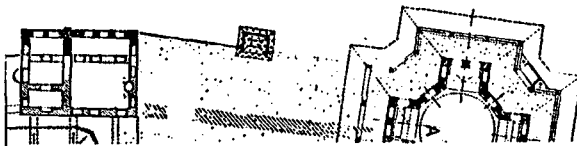
d. Birgi, Çakırağa Konağı

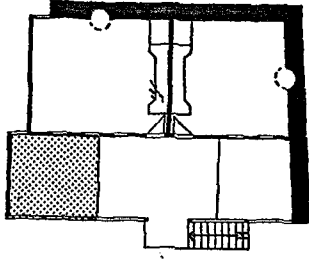
e. Ankara, Ulucanlar'da bir ev (M.Akok)

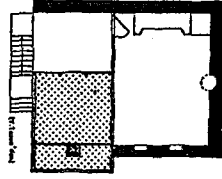
f. Divriği, Ayan Mehmed Ağa Konağı
(N.Sakaoglu)

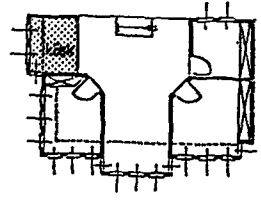
g. Topkapı Sarayı, İftariye Köşkü (S.H.Eldem)

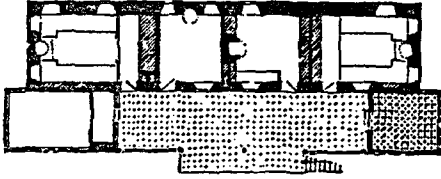
a. Kula, Külkömür Evi (R.Bozer)

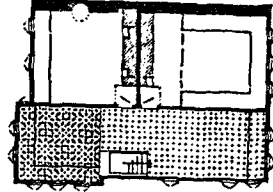
b. Kula, Kızıklar Evi (Y.Tosun)

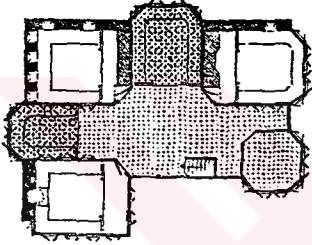
c. Eskişehir'de bir ev (N.Sönmez)

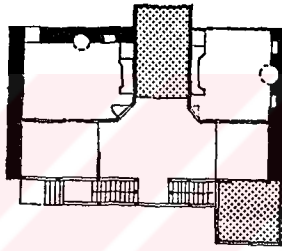
d. Akşehir, Eski Kale Mahallesi'nde bir ev (S.H.Eldem)

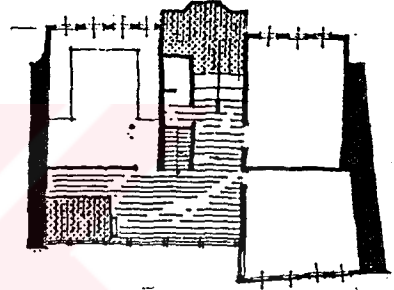
e. Gebze, E.H.Bekimoglu evi (S.H.Eldem)

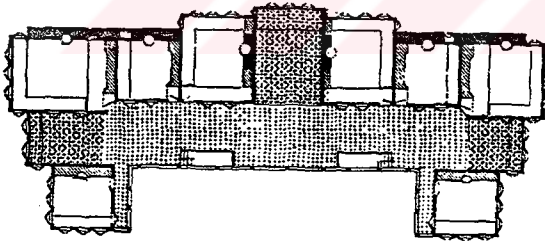
f. Teselya, Ambelaka'da bir ev (S.H.Eldem)

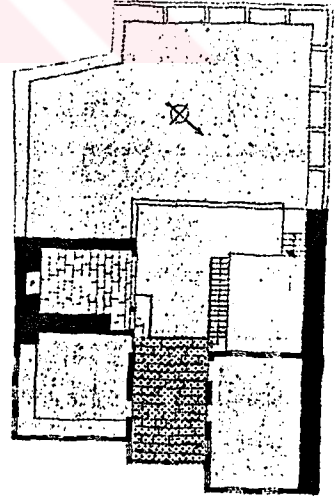
g. Kula, Bozerler Evi (R.Bozer)

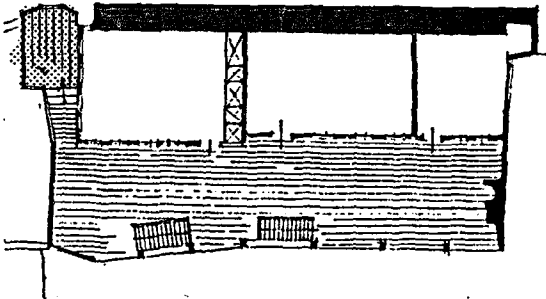
h. Kütahya, Defterdar Konağı (L.Eser)

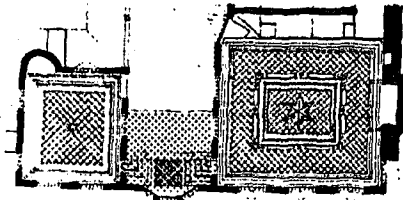
i. Kula, Büyük Göldelliler Evi (S.H.Eldem)

j. Kayseri'de bir ev (N.Çakıroğlu)

k. Kütahya, Macar Evi (L.Eser)

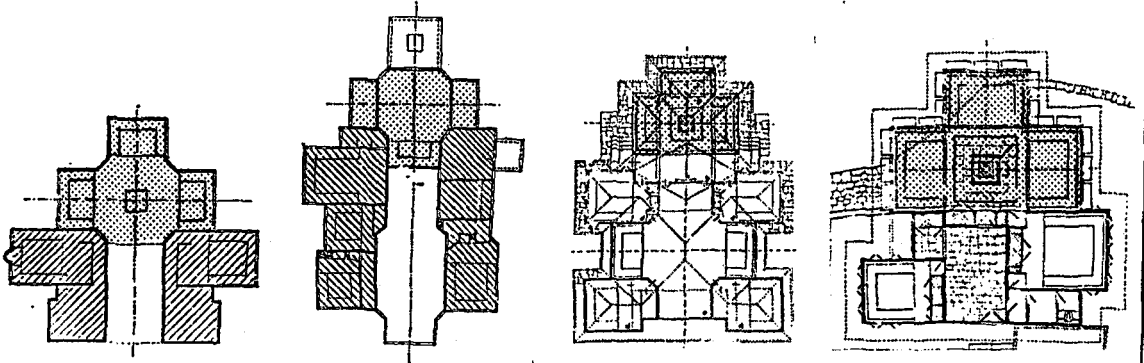
l. Milas, Bahattin Ağa Evi (A.Ertuğ)

Çinili Köşk (Bkz. Şekil 4.5 e) sofa-divanhane ilişkisinin benzer biçimde kurulduğu en eski örneklerden biri sayılabilir. Bu yapıda sofanın giriş aksında konumlanmış divanhane yapı kitlesinden taşırılmış şahnişin biçimiyle karşımıza çıkar. Divanhane ögesinin tasarımı yönlendirdiği bu plan şeması yerini iç sofanın egemen rolü yüklendiği plan tipine bıraktığında, divanhanenin işlevi sofanın şahnişin biçimli uzantılarına aktarılır (Bkz. Şekil 4.5 f). Bu tip plan örgütlenmesinde divanhane, sofaya bağımlı olarak tasarlanmış bir mekan hatta sofanın özelleşmiş bir bölümü durumundadır.

Bütünüyle köşk olarak tasarlanmış sıra dışı yapıların yanısıra köşk ögesinin, iç sofalı plan örgütlenmesi içinde, divanhane ile benzer ilkeler doğrultusunda yerini aldığı eşzamanlı ev örnekleri Anadolu'nun farklı yerleşmelerinde saptanabilmektedir. Bu örneklerde evi çevreleyen manzara yönünün çeşitliliğine bağlı olarak, mekan örgütlenmesinde bir (Bkz. Şekil 4.5 g-1) ya da farklı yönlerle açılan iki ayrı mekan (Bkz. Şekil 4.6 a-f) divanhanenin karşılığı olabilmektedir.

18. yüzyıl ikinci yarısından itibaren, yapısal ayrıntı ve bezemelerde görülen Barok etkileri plan düzeyinde yansıtan mekanlar sofa ve şahnişinler olmuştur. Köşk işlevli olarak nitelendirdiğimiz bu şahnişinler, zeminden desteklenerek çok kenarlı veya dairesel planlı abartılı çıkmalar biçimine dönüşmüştür (Bkz. Şekil 4.6 g-k). Kema-liye evlerinde bu bağlamda biçimlenen iki adet divanhane örneğine rastlanmıştır (Bkz. f 80, 81).

İç sofalı plan düzeni içindeki örgütlenme ilkeleri ile ele aldığımız divanhanenin zaman zaman balkon, cihannüma (Bkz. Şekil 4.7 a-c) ya da konukodası (Bkz. Şekil 4.7 d-g) gibi mekanlarla da çakıştığı gözlenmektedir. Farklı mekansal nitelikleri olmasına karşın, iç sofa ile olan şematik bağıllık ve manzaraya yönelme kaygısı her üç mekanı temelde birleştiren veriler olarak değerlendirilebilir. Erzurum evlerinde, sofanın birkaç basamakla çıkılan uzantısı durumundaki "Ayvan Oda" da divanhane ile aynı işlev ve tasarım ilkelerini paylaşmaktadır [245]. Diyarbakır'da avluya dönük tasarlanmış evlerin, dış dünyaya açıldığı şahnişinli odalar da (Bkz. Şekil 4.7 h) divanhane

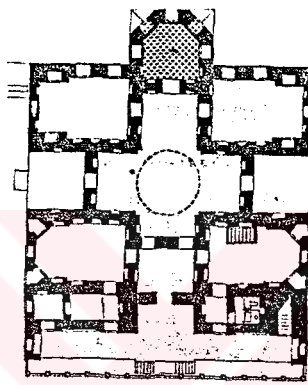
b. Aynalı Kavak Köşkü

c. Tomak Kasrı

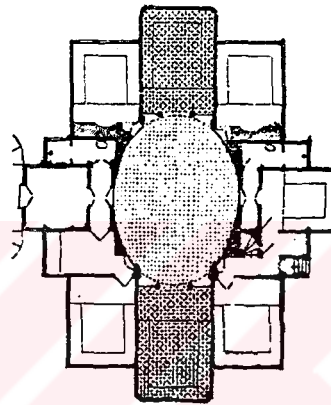
d. Köprülü Hüseyin Paşa Yalısı

a. Topkapı Sarayı - Çirli Köşkü

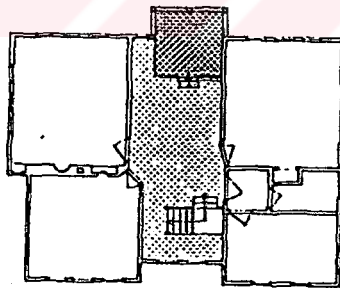
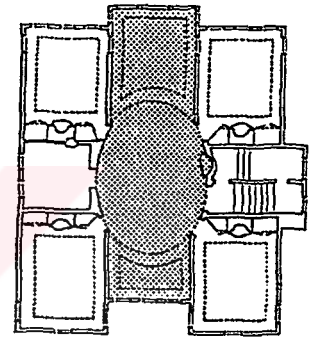
(S.H.Eldem)

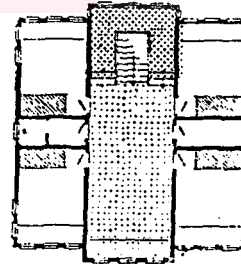
e. Topkapı Sarayı, Çinli Köşk
(A.Ertug)

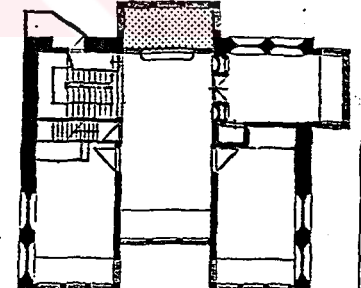
f. Bebek Nispetiye Kasrı
(S.H.Eldem)

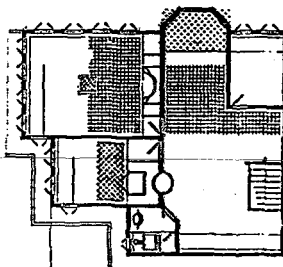
h. Sırbistan, Leskovatz'da bir ev
(N.Akın)

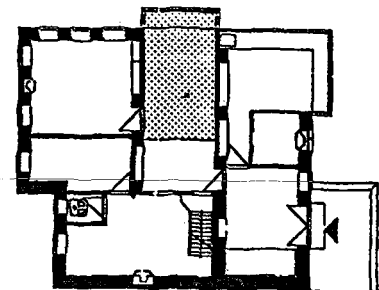
i. Üsküdar'da bir ev
(S.H.Eldem)

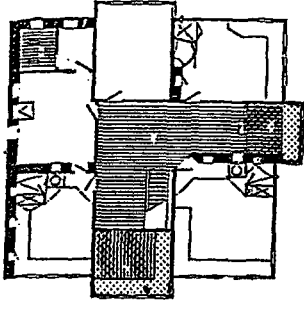
j. Konya, Muharremoğlu Evi
(M.Sözen, O.N.Düğerler)

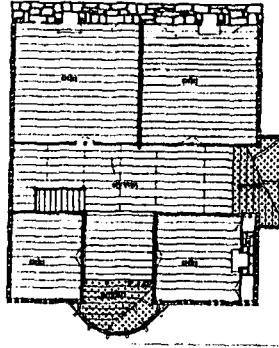
k. İstanbul, Salma Tomruk'ta ev
(S.H.Eldem)

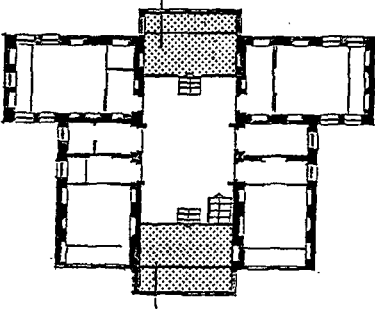
l. Arapgir'de bir ev (T.Ersavaş)

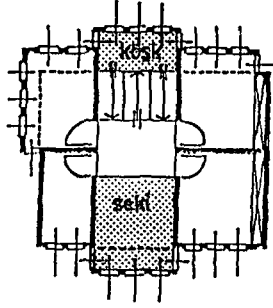
a. İpek'de Kasapoll Evi (N.Akın)

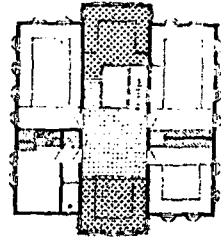
b. Artvin, M. Edip Dinç Evi (C. Erüzün)

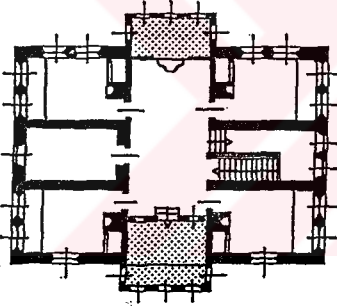
c. Ereğli'de bir ev (E. Aksoy)

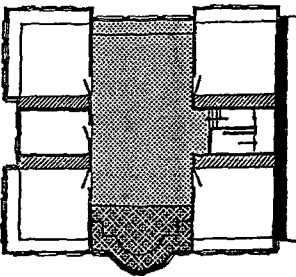
d. Eskişehir'de bir ev (N. Sönmez)

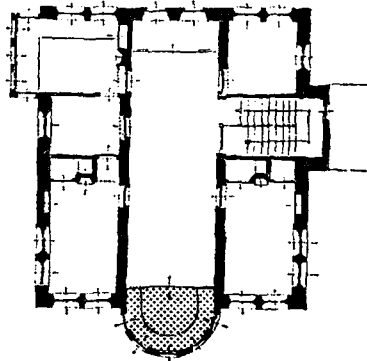
e. Ankara, Avundukzadeler Evi (S.H. Eldem)

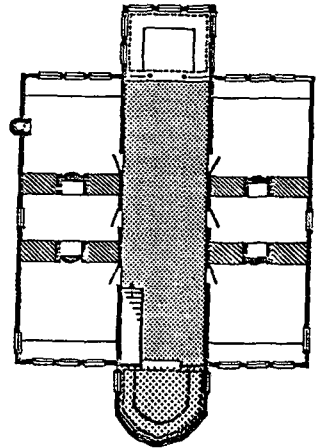
f. Konya, Bahaddin Çelebi Evi (C. Berk)

g. Uşak, Okkalar Evi (S.H. Eldem)

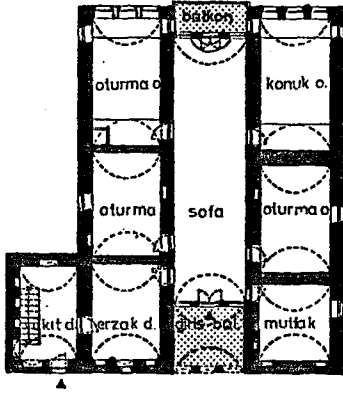

h. Konya, Hacı Abdurrahmanlar Evi (C. Berk)

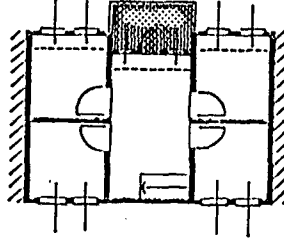

i. Sırbistan'da - Kosmet'te bir ev (A. Ertuğ)

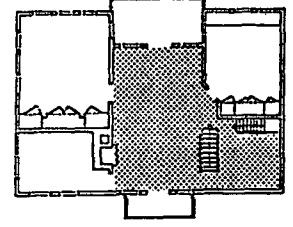

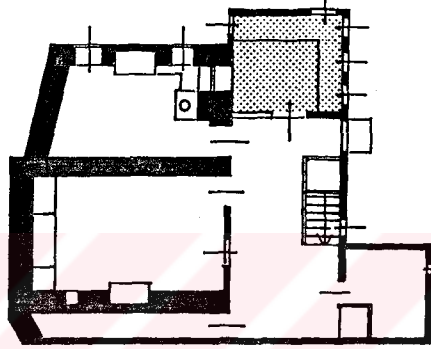
a. Gelveri'de bir ev (H.Çubukcuoğlu)

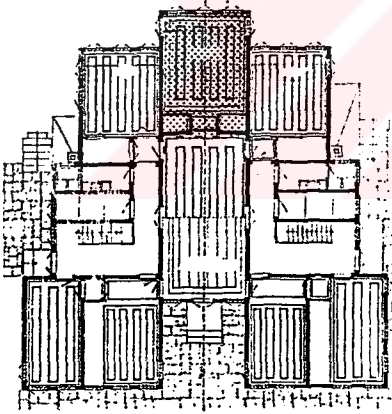
b. Eskişehir'de bir ev (N.Sönmez)

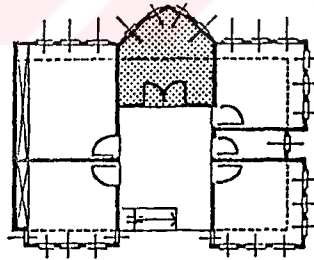
c. Bulgaristan, Köstenetz'de bir ev (N.Äkin)

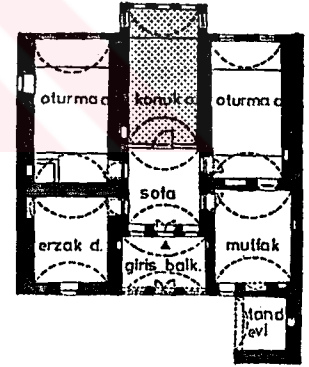
d. Alanya, Azakoğlu Evi (H.Şener)

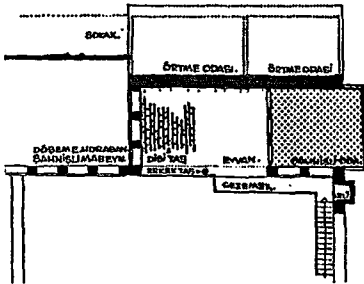
e. Kuzguncuk'ta Mimar Evi

f. Eskişehir'de bir ev (N.Sönmez)

g. Gelveri, Nalle Koyuncu Evi (H.Çubukcuoğlu)

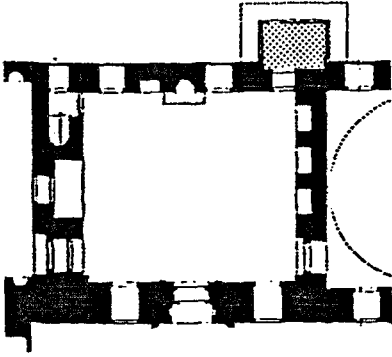
h. Diyarbakır, Pırnççılar Konağı (D.Erginbaş)

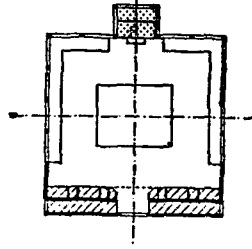
ile benzerlik kurulabilecek mekanlar arasında yer alır. Divriği evlerinde ise divanhane, avluya bakan cephesi direkli yarıaçık bir sofa görünümündedir (Bkz. Şekil 4.3 f). Bu sofaya asma kat şeklinde eklenen, tek odalı "Yıldız Köşkü" ise 20. yüzyıl başına ait bir uygulama olarak sunulmaktadır [246].

Divanhane, sofaya bağımlı bir mekan olması dikkate alınmadan bağımsız bir birim olarak ele alındığında, büyük mekanlarda belli noktalardan manzaraya açılan şahnişinler ile benzerlik göstermektedir. (Bkz. Şekil 4.8). Ancak sözkonusu çıkmalar, çoğu zaman simgesel nitelikte biçimlenmeler olarak da tanımlanabilirler [247]. Ayrıca mekan bütününe oranla oldukça küçük sayılabilecek yüzölçümleri (Bkz. Şekil 4.8 a-g), bütünüyle manzaraya açık bir mekanda dahi yer alabilmeleri gibi veriler böyle bir yargıyı destekler niteliktedir. Edirne Kum Kasrı'ndaki yazlık divanhane nişi ile, yükseltilmiş köşk motifi bu bağlamda değerlendirilebilecek mekanlara tipik bir örnek oluşturmaktadır (Bkz. Şekil 4.8 f). Diğer yandan 19. yüzyıl sonunda İstanbul'a özgü bir çözüm olarak ortaya çıkan sıra evlerde ve bazı başodalarda, sokağa taşırılmış seyir nişleri, divanhanelerin prestij köşelerinden arta kalan ögeler olarak nitelenebilir (Bkz. Şekil 4.8 h-k).

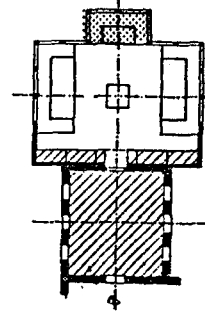
İç sofanın doğrudan yapı kitlesinden taşırıldığı biçimlenmelerde ise (Bkz. Şekil 4.9) divanhane nitelikleri taşıyan özelleşmiş bir mekan örgütlenmesinden söz edilemez. Bu tür tasarımlarda sofa kademeli bir mekan düzeni içermez; tek bir mekan bütünü olarak dış çevreye açılır. Diğer bir anlatımla sofa işlevsel bir kademelenme içermez; sofa ile divanhane özdeşleşir. Plandaki bu iki farklı tasarım, benzer cephe görünümüyle karşımıza çıkar. Örneğin bölgede Malatya evlerinde dış cephede çıkma oluşturan üst kat sofası "makat" denilen sedirle sonuçlanmakta, köşk terimi ana katı üç yönden çevreleyen yarıaçık mekanlar veya cihannüma şeklinde oluşturulmuş üst kat biçimlenmeleri için kullanılmaktadır [248]. Sofa aksının yapı kitlesinden taşırılması olgusu biçimsel kaygılara da dayandırılabilir. Özellikle kitlesel kompozisyonların ağırlık kazandığı 19.yüzyıl sonu saray ve konak yapılarında sık rastlanan bu biçimlenmeye, Çağlayan Kasrı'nda Hünkâr köşklerinin açıldığı haremlik ve selamlık sofaları örnek gösterilebilir (Bkz. Şekil 4.9 ı)

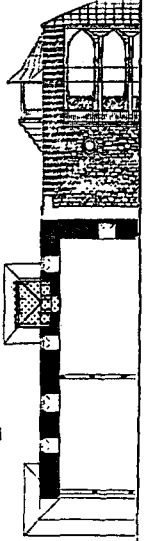
a. Topkapı Sarayı, Fatih Köşkü
(Padisah O. (S.H.Eldem))

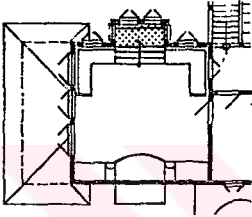
b. Edirne, Hacıdoğan Köşkü
(S.H.Eldem)

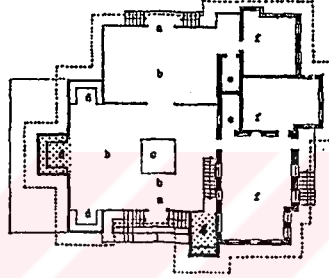
c. Edirne, Vezir Konağı
(S.H.Eldem)

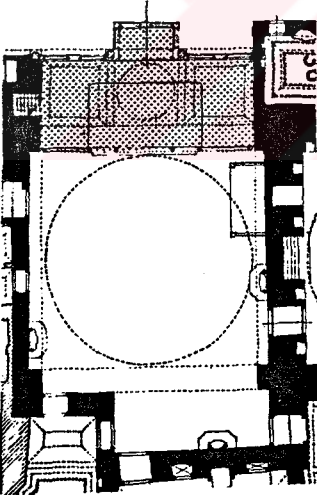
d. Mehterhane Kasrı
(S.H.Eldem)

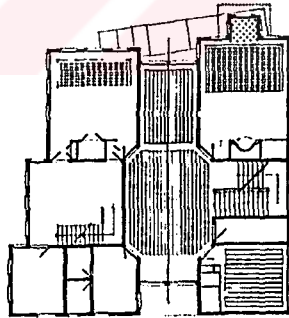
e. Edirne, Vezir Konağı
(S.H.Eldem)

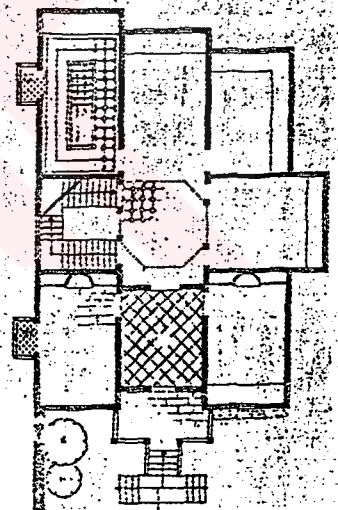
f. Edirne, Kum Kasrı (E.Aksoy)

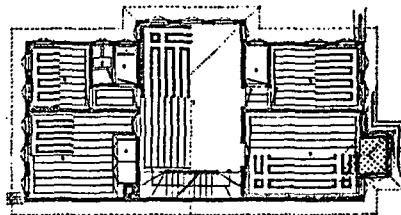
g. Topkapı Sarayı, Hünkar Sofası
(S.H.Eldem)

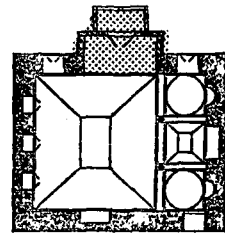
h. Üsküdar'da bir ev (S.H.Eldem)

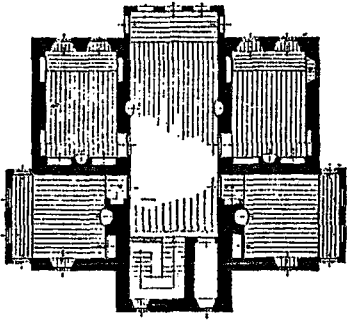
i. Kayseri, Gessi Arif Ağa Evi
(N.Çakıroğlu)

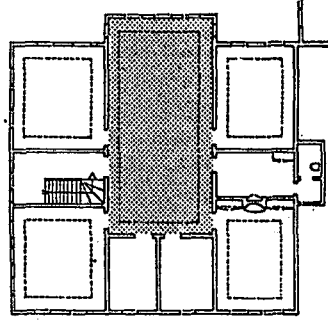
j. Burgaz, Bay Refik Yalısı
(S.H.Eldem)

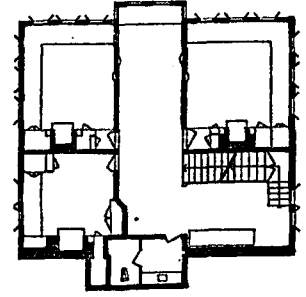
k. İstanbul, Mürsel Paşa
234 nolu ev (S.H.Eldem)

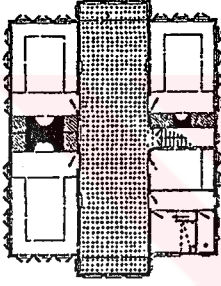
a. Konya, Nakipoğulları Evi
(C.Berk)

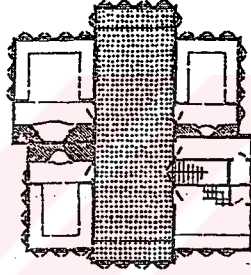
b. Filibe'de Notkoviç Evi
(N.Akın)

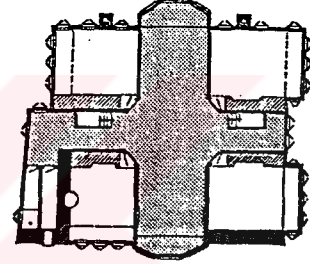
c. Safranbolu, Arap Hacılar Evi
(R.Günay)

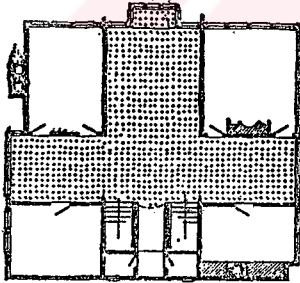
d. Ankara, Keçilören'de bir ev
(S.H.Eldem)

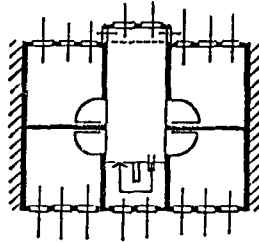
e. İstanbul, Hasköy'de bir ev
(S.H.Eldem)

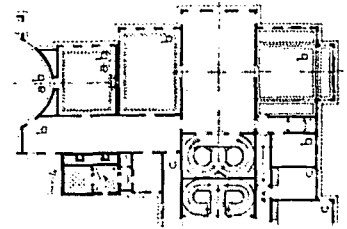
f. Kula, Küçük Gökdemir Evi
(S.H.Eldem)

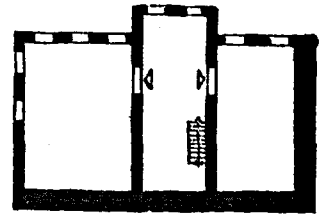
g. Afyonkarahisar,
Turuncuzade Evi (S.H.Eldem)

h. Eskişehir'de bir ev
(N.Sönmez)

ı. Cağlayan Kışrı (S.H.Eldem)

j. Şirince; Ahmet Uslu Evi

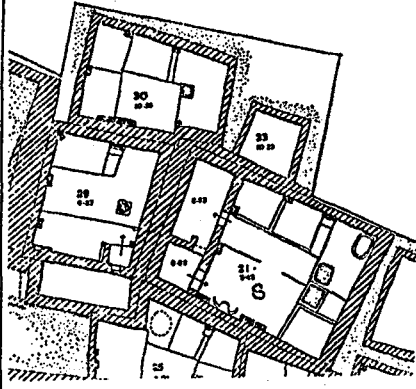
Başodanın da zaman zaman köşk işlevini yüklendiği, hatta köşk diye adlandırıldığı bilinmektedir [249]. Bu işleve yönelik biçimlenmesinde, başoda ya plan örgütlenmesindeki bağımsız konumuyla ya da evin cephesindeki belirgin çıkmasıyla kendini belli eder [250]. Kemaliye evlerinde de benzer biçimlenmeler içeren başodalar ile -çok az sayıda da olsa- karşılaşılmaktadır. Sözkonusu odaların; manzara cephesinde divanhaneden ileriye taşan çıkmaları (Bkz. Ek 9 : 58, 42, 81 nolu evler) veya divanhaneyi yan cepheye öteleyen ön cephedeki egemen tasarımları (Bkz. Ek 9 : 30, 74 nolu evler) köşk işlevini yüklediklerini, diğer bir deyişle evin manzaraya yönelen en önemli mekanı olma özelliğini kazandıklarını kanıtlamaktadır.

Diğer yandan Kemaliye evlerinde, köşk işlevli olarak da nitelendirilebileceğimiz yalnızca üç selamlık odasından söz edilebilir (Bkz. Ek 9 : 29, 35, 53 nolu evler). Evin ön cephesinde en ön kademeyi oluşturan çıkmaları veya odanın konumlandığı kat planının ayrıca divanhane içermemesi bu yargıyı desteklemektedir. Bunların dışındaki bütün selamlık odaları ise, konuk ağırlama, toplanma ve üretim işlevlerinin gereği olarak içe dönük tasarlanmış mekanlardır. Sözkonusu odaların ana katlardaki biçimlenmelerinde divanhaneyi aşmayan çıkmaları; alt katlardaki biçimlenmelerinde ise az sayıdaki pencereleri bu durumu kanıtlayıcı veriler olarak değerlendirilebilir.

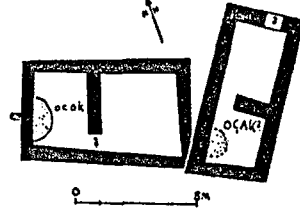
Eyvan olarak nitelendirilebilecek bir oluşuma rastlanmayan Kemaliye evlerinde, yalnızca bir evin (Bkz. Ek 9 : 81 nolu ev) kaçak katında "Ayvan" adıyla üç yönü kapalı dama açılan bir mekana rastlanmıştır. Bu tür düz atkıllı eyvanların "Sermelik" adıyla Elazığ (Arapkir-Keban) ve Malatya (Balaban-Darende) yöresinde, aynı katta yer aldığı belirlenmiştir [251].

4.2 - İÇ SOFALI PLAN TİPİNİN İRDELENMESİ

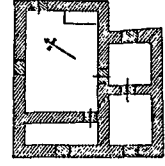
Bugünkü bilgilere göre, Orta ve Doğu Anadolu'da erken çağlara ait ev tipleri kazılar sonucu ortaya çıkarılan yerleşmelerde belirginleşmiştir. İç Anadolu'da Çatalhöyük Neolitik yerleşmesi tek mekanlı veya dik açılı olmayan dikdörtgen bir ana oda ile bir ya da iki yan oda içeren birden fazla mekanlı evlerden oluşmaktadır (Bkz. Şekil 4.10 a) [252]. Bu evlerden sonra ancak M.Ö. 2000'e doğru topluluk

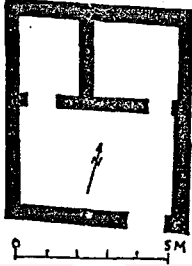
a. Çatal Höyük Tabaka VIA evleri
(R.Naumann)

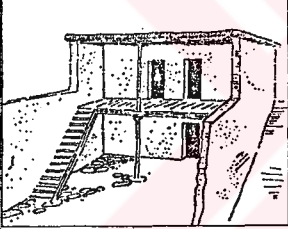
b.c. Boğazköy, Büyükkale
E.H.Ç. evleri (R.Naumann)

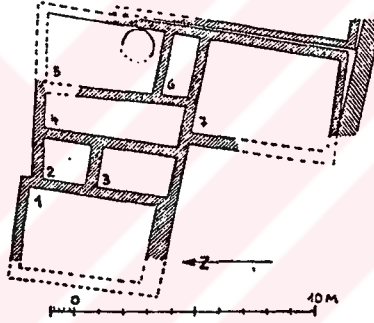
d. Alışar, E.H.Ç. evi (R.Naumann)

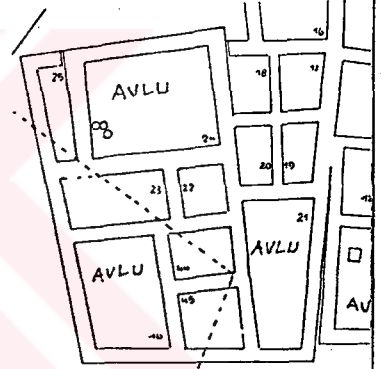
e. Kültepe-Kaneş Tabaka Ia
(R.Naumann)

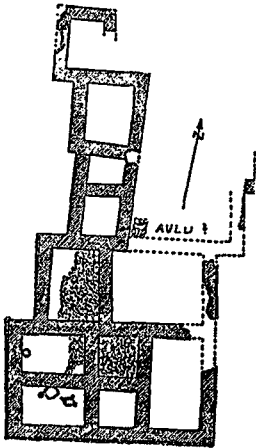
f. İki odalı ön avlulu evi
yeniden kurma denemesi
(R.Naumann)

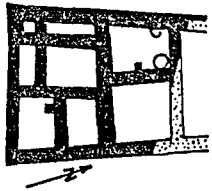
g. Alışar, E.H.Ç. evleri
(R.Naumann)

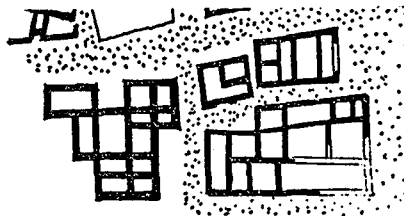
h. Boğazköy, B.K.Ç. evleri
(R.Naumann)

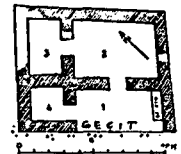
i. Alışar (R.Naumann)

j. Boğazköy, Aşağı Kent'de B.K.Ç. evleri
(R.Naumann)

k. Alaca Höyük, Tabaka II
(R.Naumann)

l. Alışar, B.K.Ç. evi
(R.Naumann)

içinde ayırdedilebilen bağımsız evlerde "Dikdörtgen tasarlı iki odalı ev tipi ana biçimdir" (Bkz. Şekil 4.10 b-d) [253].

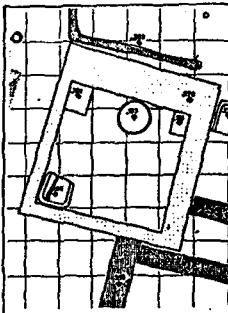
Kültepe-Kanes Ia ve Ib katlarında ortaya çıkarılmış iki odalı, ön avlulu tasarımlar (Bkz. Şekil 4.10 e) ise bölgeye özgü diğer bir ev tipi olarak saptanmış ve Boğazköy ile Alishar evlerinde gözlenildiği gibi (Bkz. Şekil 4.10 g-h) Büyük Krallık Çağında da ana biçim olarak varlığını sürdürmüştür [254]. İki katlı olabildiği varsayılan bu evler ile Anadolu Türk döneminde gelişen dış sofalı plan biçimlenmesi arasında tasarım ilişkisi kolayca kurulabilmektedir [255]. Duvarları dik açı ile birleşmeyen, farklı boyutlardaki odaların birbirine eklendiği, belirli bir tasar tipine bağlanamayan bağımsız evler de özellikle Büyük Krallık Çağı uygulamaları arasında yer almaktadır (Bkz. Şekil 4.10 ı-k) [256]. Yine aynı çağın sonuna tarihlenen Boğazköy'deki ev ise bölgede ender rastlanan direkli ön avlulu/örtmeli ev tipine örnek oluşturmaktadır (Bkz. Şekil 4.10 l) [257].

Doğu Anadolu'da Fırat havzasında kazılar sonucu ortaya çıkarılan yerleşmelerde, tek odalı (Bkz. Şekil 4.11 a-d), arka arkaya veya yanyana konumlanmış iki odalı (Bkz. Şekil 4.11 e-j) ve birkaç odadan oluşan biçimlenmeler (Bkz. Şekil 4.11 k) özellikle Tunç Çağı mimarlığının ev tipleri olarak saptanabilmektedir.

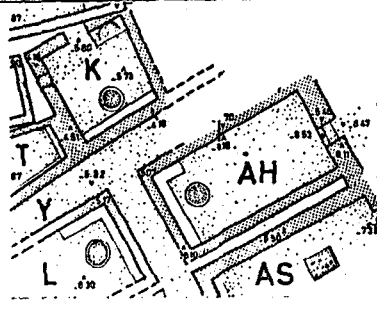
Bölgede Bizans ve Anadolu Selçuklu ev tiplerinin özelliklerini saptayabilmek için yeterli belge ve buluntular yoktur. Kalaycık Höyüğünde M.S. 11. yüzyıla tarihlenen tabakada Bizanslılar ve Artuklular tarafından kullanıldığı saptanan evler bazen bir mekanlı ve birkaç yan bölümlü, bazen de birkaç mekanlıdır [258].

Kemaliye evlerinde planı örgütleyen ana mekanların, bölgenin eski kültür katmanlarının biçimlenmeleri ile ard zamanlı ilişkileri kurulabilirse de, yukarıdaki mevcut bulgulara dayanan saptamalar ışığında, iç sofalı plan bütünüünün erken plan tipleri ile doğrudan benzerliğinden söz etmek olası görünmemektedir. Diğer yandan Kemaliye'de, günümüze gelebilen ev örneklerinin en eskilerinin 19. yüzyıl sonuna ait olması ve bütün evlerde aynı tip/iç sofalı plan

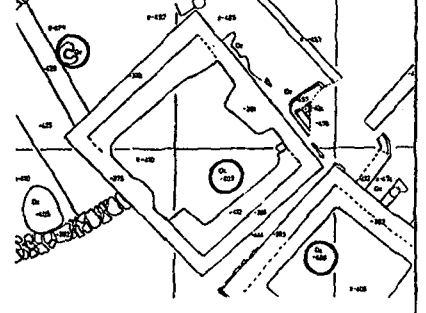

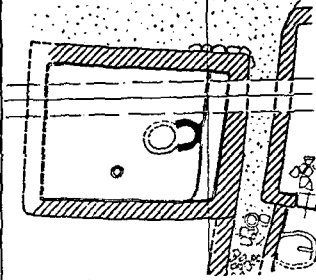
a. Değirmentepe
I. Yapı katı evi
(R.Duru)

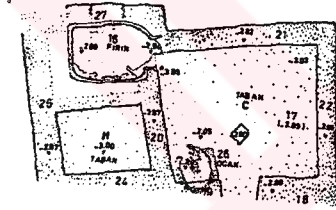
b. Tepecik, İ.T.Ç. III Yapı katı evleri
(U.Esin)

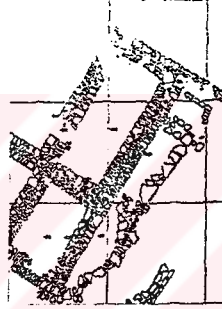
c. Han İbrahim Şah, VII. Yapı katı
(H.Ertan)

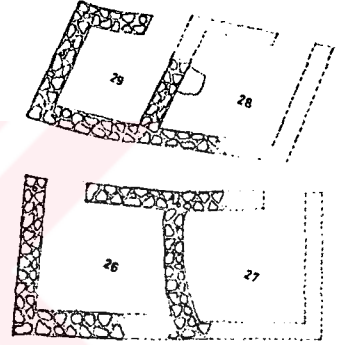
d. Norsaun Tepe, VII. Yapı katı
İ.T.Ç. III evleri (H.Hauptmann)

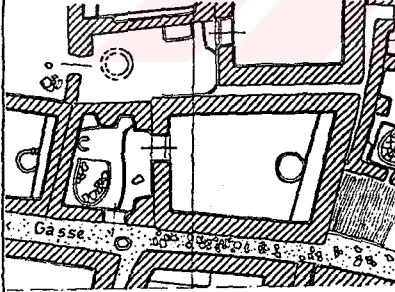
e. Tüllentepe, 2a tabakası (U.Esin)

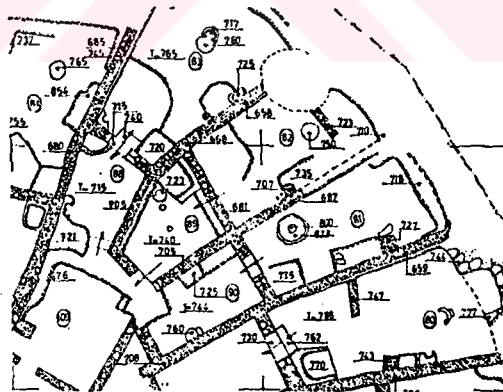
f. Han İbrahim Şah
V. Yapı katı evleri
(H.Ertan)

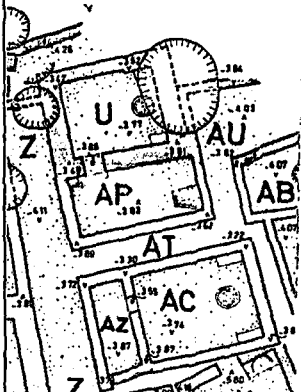
g. Pulur, VII. Yapı katı evleri
(H.Koşay)

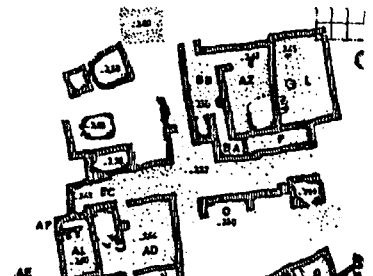
h. Norsaun-Tepe, VIII. Yapı katı
İ.T.Ç. III evleri (H.Hauptmann)

i. Pulur, X. Yapı katı evleri (H.Koşay)

j. Tepecik, İ.T.Ç. III Yapı katı
(U.Esin)

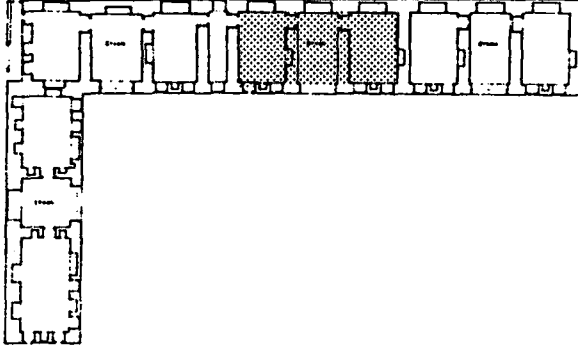

k. Tüllentepe, Kalkolitik Çağ evleri
(U.Esin)

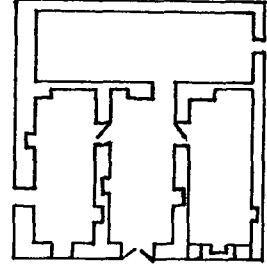
örgütlenmesinin saptanması, bu plan tipine nasıl bir aşamadan sonra varıldığı sorusunu yanıtsız bırakmaktadır. Söz konusu şemanın, aynı dönemin benzer biçimlenmeleri doğrultusunda yakın ve uzak çevrede irdelenmesi, plan tipi tercihinin kültürel boyutunu değerlendirme olanağı sağlayabilir.

"İki oda ile aralarındaki bir açık hacimden ve bunların önünde uzanan bir saçak altından meydana gelen plan motifi" Anadolu Türk dönemi evlerinin tasarımıyla gözlenebilen en ilginç ve sürekli özelliktir [259]. "Kuramsal düzeyde ev planlarının tasarlanması bu biçimsel çekirdekten başlayarak oluşur" [260]. Kemaliye evlerinde de söz konusu plan motifini iç sofalı planın ana belirleyicisi olan; iki dikdörtgen oda, arasında sofa ve bu sofanın uzantısı olan divanhane belirler. Bu üç ögeli şema -evlerin büyük çoğunluğunu içeren 3 mağlı biçimlenmelerde- planın ön kesimini oluşturur; tümel, simetrik bir cephe görünümüyle karşımıza çıkar. Söz konusu şema en yalın biçimiyle eyvanlı evlerde (Bkz. Şekil 4.12 a) ve kırsal yerleşmelerdeki "Hilani" olarak adlandırılmış evlerde (Bkz. Şekil 4.12 b) saptanmıştır [261]. Bu tip evlerin egemen olduğu yerleşmelerdeki iç sofalı biçimlenmenin de (Bkz. Şekil 4.12 c) orta mekan ve bunu sınırlayan iki simetrik odanın ön cepheye dik orta eksen doğrultusunda yinelenmesiyle oluştuğu söylenebilmektedir [262].

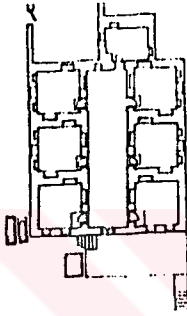
Simetrik üçlü cephe düzeni ve tümel biçimin korunması ilkesine dayanan benzerliğe karşın, hilani ve eyvanlı evlerdeki yalnızca bir yönüyle dışa doğrudan açılan orta mekan ile kapalı odalar arasındaki karşıtlık Kemaliye evlerinin iç sofalı şemasında çarpıcı değildir. Sofa/aralık ve devamındaki divanhanenin yüzleri dışa doğrudan açılmazlar; buna bağlı olarak da eyvanın kemerli alın duvarı, hilani girişi/Hilammar'ın sütun dizisi gibi açıklığı sınırlayan ögeler içermezler. Eyvan ve Hilammar yapının içine yönelen mekanlardır ve aynı zamanda mekanın tamamlayıcısı olan söz konusu cephe ögeleri ile bu yönelme pekiştirilir [263]. Ön cephedeki kapalı çıkmasıyla divanhane ise dışa yönelir. Sofa aksının yapı kitlesinden odalara rağmen taşırılması olgusu, yukarıda divanhaneyi irdelerken belirlendiği gibi, iç sofanın biçimlenmesinde ileri bir aşama olarak saptanabilmektedir [264]. Divanhanenin söz konusu plan motifi içindeki

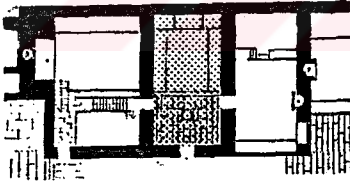
a. Hasankeyf, Cihan Allesi Evi (G.Akın - N.Akın)

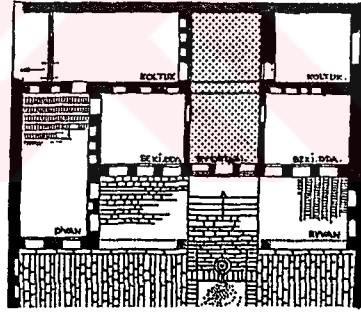
b. Kahta, Damlacık'ta Hilâni (G.Akın - N.Akın)

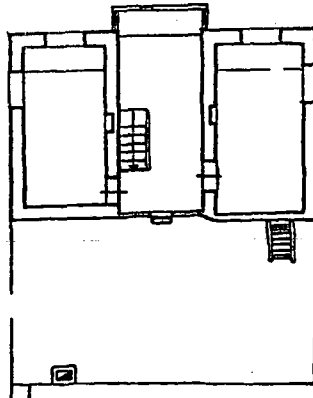
c. Harran'da bir Ağa Evi (G.Akın)

d. Kayseri, Zernecioğulları Evi (N.Çakıroğlu)

e. Diyarbakır, E.Ocak Evi (D.Erginbaş)

f. Arozlık, Yusuf Doğan Evi (A.Alpöge)

işlevsel biçimi (manzaraya yönelme amacıyla yapı kitlesinde çıkma oluşturmaları) onu oda-eyvan-oda düzenindeki tümel biçimden ayırır.

İç sofalı simetrik biçimlenmenin gözlemlendiği, Kapadokya evlerinde sofanın içeriye çekilerek portikli bir girişe açılması veya ön cepheye yarıaçık balkon ile sonuçlanması (Bkz. Şekil 4.7 a), hilaniyi anımsatır. Orta mekanın ileriye taşınan çeşitlenmelerinde ise (Bkz. Şekil 4.7 e) Kemaliye evleri ile benzerlik ilişkileri kurulabilir. Dış çevreye yönelen bu orta aks cephenin üçgen alınlıklı duvarı ile de vurgulanmıştır.

Diğer bir temel fark ise eyvanlı yapı ve hilanilerin bir yönüyle dışarıya açılmalarına koşut olarak tek cepheli olma özelliğine karşın Kemaliye evleri ana katlarının iki cepheli olmasıdır. Kısa kenarlarından birinde girişin yer aldığı sofa, uzun aksındaki divanhane ile de diğer cepheye açılır. Kayseri Zennecioğulları Evi harem bölümündeki (Bkz. Şekil 4.12 d) iç sofa ve divanhane bütünü; Diyarbakır Ekrem Ocak Evinin "Ev Ortası" adı verilen dağılım alanı (Bkz. Şekil 4.12 e), tek yönlülük bağlamında Kemaliye evlerindeki biçimlenmeden ayrılırlar.

Kemaliye evleri iç sofalı plan şemasının Hitit Mimarlığının yukarıda sözü edilen (Bkz. Şekil 4.10 e-h) iki odalı ön avlulu ev tipi ile ilişkisi varsayım düzeyinde de olsa irdelenebilir. Bu şemanın, dikdörtgen odaların önünde uzanan yarıaçık mekanın (Bkz. Şekil 4.10 f) ön yüzünün ikinci bir oda sırası ile kapatılması sonucu gelişen simetrik biçimlenme olduğu düşünülebilir. Ancak enine gelişmiş bir mekan olan örtme ile derinlemesine gelişmişlik gösteren iç sofayı özdeşleştirmek bazı kaygıları da birlikte getirmektedir. Hitit evinin uzun eksenleri ön cepheye paralel açık ve kapalı dikdörtgen mekanlarına karşın, Kemaliye evlerinde sofa ve odalar uzun eksenleri ile ön cepheye dik konumdadırlar. Buna karşın, iç sofalı plan tipinin indirgenebildiği dış sofalı evlerin, iki odalı ön avlulu Hitit evleri ile ilişkisi kolayca kurulabilmektedir. Ancak dış sofalı plandan iç sofalıya geçişin, dış sofanın uzun kenarının kapatılması yoluyla değil, kısa kenarlara oda ilavesi ile sofa uzun kenarının

kısalması ve kısa eksen doğrultusunda evin içine girmesi biçiminde bir süreç izlediği savunulmaktadır [265]. Bütün bu irdelemelerin sonucunda benzer şemaların, farklı çözümleme yaklaşımlarının üretilmesi olabileceği kaygısının önemi ortaya çıkmaktadır.

Kemaliye evleri iç sofalı plan bütünü düzeyinde irdelendiğinde, Anadolu Türk dönemi evlerinin gelişim sürecinde ileri bir aşamanın temsilcisi olarak ele alınabilecekleri ortaya çıkmaktadır. 18.yüzyılda dış sofalı evden merkezi sofalı eve geçiş aşamasını oluşturan bu şemanın, 19. yüzyıl ikinci yarısından sonra öncelikle İstanbul ve yakın çevresinde tekrar etkin olduğu belirlenmektedir [266]. 19. yüzyıl sonunda farklı konut bölgelerinde eşzamanlı, ancak değişen yoğunlukta uygulandığı saptanabilen bu plan örgütlenmesi bazen merkeze öykünen, bazen de bölgesel verilerin yönlendiriciliğinde örnekler vermiştir [267]. Kırsal ev tipinden kentsel eve geçişi de simgeleyen iç sofalı şemanın sosyo-ekonomik yapıdaki dönüşümlere bağlı olarak değişen toplum yapısında, belli sosyal sınıflarca dış etkilenmeler sonucu benimsendiği araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır. Örneğin :

Belli bir plan tipolojisine uymayan ev biçimlenmesinin egemen olduğu Divriği'de, "Merkez-i Vilayet Tipi" olarak adlandırılan iç sofalı şema içeren evlerin "dış alemle alakalı tüccar takımı"na ait olduğu kaydedilmektedir [268]. Konya'da aynı plan tipi, "Zenginlere ve Çelebilere ait evler"de uygulanmıştır [269]. Devlet yönetiminde görev almış kişilere ait Artvin [270] ve Tokat [271]'taki örnekler ve oldukça geç tarihli olmakla birlikte, bir köy yerleşmesindeki ağa evi [272] bu bağlamda değerlendirilebilecek örnekler arasında yer almaktadır (Bkz. Şekil 4.12 f).

Anadolu ve Balkanlar'da günümüze değin araştırma konusu olmuş yerleşmelerin hemen hepsinde, daha önce uygulanan bir plan tipinin yerine geçen veya birlikte uygulanan iç sofalı plan örgütlenmesinin Kemaliye evlerinin bütününe egemen olması, ayırtkan bir özellik olarak sunulabilir. Ticaret ve zanaata dönük kentsel yaşam özelliklerini barındıran bu biçimlenmenin yaygınlık kazanması, yönetim

merkezi İstanbul ile doğrudan ilişkili sosyo-ekonomik yapının öngördüğü etkilenme olgusu ile çakışmaktadır. İstanbul'da Türk evinin sadeleşme hatta bir dereceye kadar fakirleşme olarak yorumlanan[273] döneminde Kemaliye evleri, aynı plan şemasını bölgenin fiziksel ve kültürel verileri yönlendiriciliğinde oluşmuş ev görünümüyle yansıtmaktadırlar.

4.3 - YAPIM SİSTEMİ VE BEZEME ÖZELLİKLERİNİN İRDELENMESİ

Kemaliye evleri, "Türk Çağının Anadolu'da geliştirdiği konut kültürünün gerçek temsilcileri" [274] olarak kabul edilen hımış yapım sisteminde inşa edilmiş konut grubunun doğu sınırını oluşturmaktadırlar. Doğu Anadolu'nun Van'dan Kayseri'nin doğusuna kadar uzanan orta bölgesinde, yığma kerpiç yapım tekniği en belirgin özelliiktir. Aynı bölgenin kuzeyinin ayırıcı özelliği ise ahşap hatıllı taş mimarisidir. Kemaliye evlerinde ahşap hatıllı taş duvar tekniği yalnızca ana kat düzeyine kadar kullanılmış, ana kattan itibaren dolgu gereci olarak kerpicing kullanıldığı ahşap karkas sistem uygulanmıştır. Bu yapım sistemi nedeniyle Kemaliye evleri, Karadeniz sahil kesimi dışındaki Kuzey Anadolu evi [275] olarak adlandırılan ve özgün örnekleri arasında Safranbolu, Kastamonu, Çankırı, Çorum, Tokat, Niksar, Şebinkarahisar vb. yer aldığı konut zincirine bağlanır. Divriği evlerinde aynı sistem "Yığma Kerpiç" ve "Dolma" tekniği ile birlikte kullanılmıştır [276]. Malatya'da yığma kerpiç evler çoğunluğu oluşturur [277].

Kemaliye evlerine ayırtkan özelliğini kazandıran uygulama, kerpiç dolgulu ahşap karkas sistemin dış cephede düşey ahşaplarla kaplanmasıdır. Kemaliye ve köyleri ile sınırlanmış bu uygulamaya Anadolu'nun bugüne değin araştırma konusu olmuş hiçbir yerleşmesinde rastlanmamıştır. İlçe ile aynı yapılanma koşullarına sahip en yakın yerleşme olan Arapgir'de bile özgün cephe görünümü hımış duvar üzerine sıva kaplamalıdır. Ahşap kaplamalı cepheler 19. yüzyılda İstanbul ve yakın çevresi ile sınırlı kalmıştır. Genellikle ahşap çatkının dolgu gereci kullanılmadan, enine ahşaplarla kaplandığı bu uygulama, yapının daha hızlı tamamlanması ve hafif olması gibi gerekçelere bağlanmaktadır [278].

Zaman zaman yüksekliği iki kata ulaşan, doluluk oranı fazla taş duvarlı alt kat ile çıkmalı ve bol pencereli ana katın karşıtlığı, ahşap cephe kaplaması ile pekişmektedir. Bu özgün kütsel görünümüne karşın evler düz damlı olmaları bağlamında yakın ve uzak çevrede; ard zamanlı ve eş zamanlı; kentsel ve kırsal ev tipleri ile benzerlik göstermektedirler. Dam üstünün aktif kullanımına koşut olarak korkuluk işlevi de gören saçaklar, yapısal ayrıntı düzeyinde ele alınmakla birlikte ilçeye özgü biçimler içerirler [279]. Buna karşılık bölgede Divriği ve Malatya evlerinde, tarihsel süreç içinde çatı biçimi ile birlikte saçak düzeninin de değiştiği, barok etkilerle biçim kaygılarının önceliği dikkati çeker [280]. Diğer yandan, Erzurum evlerinde taş ve tuğla, Harput evlerinde ise ahşap ve taş malzeme ile oluşturulan saçakların yalnızca toprak damı sınırlayan yapısal ayrıntılar olduğu düşünülebilir.

Kemaliye evlerinde uygulanan döşeme, tavan ve düz dam yapım sistemi, malzeme ve işçilikteki kalitesine karşın, kökü eski kültür katmanlarına kadar uzanabilen bölgesel niteliğini sürdürmektedir. Herhangi bir kademelenme ve bezeme içermeyen, taşıyıcı düzeni açıkta bırakılan yalın tavan biçimlenmesinin bütün evler için geçerli olması, ayırıcı bir özellik olarak değerlendirilebilir. Bölgenin kırsal olmayan yerleşmelerinde bu tavan biçimlenmesinin belli bir süreç içinde değişimi ve gelişimi sözkonusudur. Divriği evlerinde "Kallenguçlu" denilen benzer ters tavan biçimlenmesi zaman içinde yerini "Zarlı" ve "İşlemeli" tavanlara bırakmıştır [281]. Harput konaklarında aynı tavan sisteminin renkli ahşap motiflerle bezendiği belirtilmektedir [282]. Diyarbakır evlerinde ise tavan kırıışlemesine ahşap ayrıntıların eklenmesi ile "Sandıklı Tavan" oluşturulmuştur [283]. Kayseri evlerinde Kemaliye evlerine benzer biçimde açıkta bırakılan kırıışler odalarda çeşitli renklerde boyanmıştır [284].

Kemaliye evlerinin bir diğer ayırıcı özelliği ise odaların tahta ile kaplı sekiüstü alanı dışındaki tüm döşemelerin dere taşı/rıhtım ile kaplanmasıdır. Bu uygulama, aynı renk taşlardan düz olarak veya farklı renkteki taşların zeminde geometrik motifler oluşturduğu biçimde yapılmıştır. R.Naumann M.Ö. 3.binde Thermi evlerinde zeminin deniz kıyısından getirilmiş çakıl taşları ile kaplandığını aktarmaktadır [285]. Bunun yanı sıra harç içine veya büyük taşlar

arasına koyu ya da açık renkli taşlardan kurslar ve iç içe geçmiş çember motifleri yerleştirmek Urartu geleneği olarak verilmektedir [286]. Geleneksel konutların belirli mekanlarında saltaşı adı verilen arduvaz kullanımının belirlendiği bölgede, ayırıcı özellikler taşıdığı düşünülen bu tür uygulamanın Ege bölgesinde son yüzyıl yapılarında yaygın kullanımı saptanmıştır [287].

Geleneksel Anadolu konutu, işlevsel ögeler arasındaki boyutsal dengeye dayandığı dış mimarisinde bezemeye fazla yer vermez. Buna karşın iç mekanlarda değişen üslup anlayışı ve ev sahibinin sosyo-ekonomik konumuna bağlı olarak, giderek çeşitlenmeler gösteren bezemeli yüzeylere önem verilmiştir.

Kemaliye evlerinin sadeliğe dayanan bezeme anlayışı üslup değişimlerinden en az düzeyde etkilenmiştir. Özellikle bezemenin niteliği ve niceliği ile de belirlenen bölge merkezi veya ana merkez evlerine öykünme eğiliminin -mevcut bulgular ışığında- Kemaliye evleri için sözkonusu olmadığı söylenebilir. Bütün içinde sayıları yok denecek kadar az olan sıra dışı evler ise bu genellemeyi geçersiz kılmaz,

4.4 - SONUÇ

Anadolu'nun çok sayıda tarihsel yerleşmesi arasında ayırtkan özellikler sunan bir örnek olup, bugüne değin hiç dikkati çekmemiş olan Kemaliye/Eğir yerleşme dokusu bu çalışmada, tarihsel kimliği ile birlikte irdelenmeye çalışılmış; bir kasaba ve bir Doğu Anadolu Yerleşmesi olarak Anadolu Türk Yerleşmeleri ve Geleneksel Evleri bağlamındaki niteliklerini belirlemeye yönelik bazı sonuçlara varılmıştır.

4.4.1 - Yerleşme Dokusuna İlişkin Sonuçlar

İlkçağlardaki varlığı belirsizlik içeren Eğir'in 11. yüzyılda kurulduğu kabul edilmekte, mekansal varlığını ortaya koyan veriler ise 16. yüzyıldan itibaren elde edilebilmektedir.

İlçenin yerleşim alanı sınırlarını ayırtkan topografyanın sağladığı doğal veriler belirlemiştir. Bu sınırlı alanda oluşmuş fiziksel dokunun gelişim ilkeleri ve işlevsel bölünmesi de -arazi eğimi, su ögeleri ve yeşil doku gibi- yine doğal verilerin yönlendiriciliğinde açıklanabilmektedir.

Yerleşme dokusunun gelişim sürecinin, ilçenin varlık nedeni olarak da yorumlanabilen Kadıgözü Kaynağı ve Deresi ile yine önemli bir su ögesi olan güney sınırındaki Pegir Deresi arasındaki alanda başladığı, kaynaklarla belgelenabilmektedir. Ancak sözkonusu kaynakların etnik unsurun yayılımına öncelik tanınması bağlamında, gelişimin merkezden kuzeye doğru yayılma biçiminde tamamlandığı şeklindeki yargı belli bir şüpheyi de içermektedir. Diğer yandan merkezin kuzeyindeki yerleşim alanının bağlık, bahçelik yapısı ve "Sandık Bağları" adını alması görece geç iskanını olanaklı kılacak veri oluşturur.

Sınırları belirlenmiş arazi üzerinde 16. yüzyılda oluşmuş fiziksel dokunun, artan nüfusa bağlı olarak giderek sıklaşan yapılanma düzeyiyle 19. yüzyıla ulaştığı sonucuna varılabilir. Kemaliye bu 19. yüzyıl yerleşme dokusunu değişmeden günümüze değin koruyabilmiş sayılı yerleşmelerimiz arasında bulunmaktadır.

Yerleşmenin fiziksel gelişim sürecini, bütünüyle Osmanlı dönemi özellikleri gösteren mevcut dokuda izlemek mümkün olamamıştır.

Çevresindeki topografik oluşumların doğal bir sur duvarı işlevi görebileceği yerleşmede 17. yüzyılda varlığı kaydedilen Kale'nin, yapısal bir kalıntı içermese de yeri belirlenebilmektedir. Ancak fiziksel dokuyu oluşturan yapılarla ilgili bilgilerin yer aldığı kaynakların hiçbirinde, önemi yadsınmayacak böyle bir yapıdan söz edilmemesi şüphe ile değerlendirilmelidir.

Kuzey-güney doğrultusunda, nehre paralel çizgisel oluşum gösteren yerleşme dokusu, nehir kıyısından itibaren bağ ve bahçelerden oluşan yeşil alanlarla yükselmeye başlar; belli bir kottan sonra yapılanmanın yoğunluk kazanmasıyla yükselme devam eder; arazinin aniden dikleştiği üst sınırdan ise yine eşyüksekti çizgisi boyunca yeşil doku ve yapılanma son bulur.

Yol dokusu, Anadolu-Türk dönemi yerleşmelerine özgü organik oluşum sınırları içinde kalmak koşuluyla, eşyüksekti çizgileri boyunca yerleşmeyi kateden paralel yollar ve bunların vadiye/eğime dik yönlerdeki basamaklı bağlantılarından oluşur.

Tarihsel süreç içinde yerleşme merkezinden geçen Kervan yolunun, günümüze değin ana arter niteliğini koruması, yol dokusunda işlevsel kademelenmenin oluşmasına yol açmıştır. Bunun yanısıra Çarşı merkezini Fırat nehrine bağlayan yolun da görece önemi saptanabilmektedir. Yol dokusu yapı adalarını gelişigüzel bölmez. Bu durum, topografyanın yönlendirici özelliğinin yanısıra, parsellerin sürekli bölünmesine neden olan yoğun ve hızlı yapılanma sürecinin ilçede yaşanmaması ile açıklanabilir. Merkez bölgesinde az da olsa farklılaşma izlenir.

Fiziksel dokuda meydan tanımına uyan bir oluşuma rastlanmaz. Birkaç yolun kesişim alanı bile arazi eğimi nedeniyle yatay bir düzlem oluşturamadığından, meydan izlenimi vermez.

Fiziksel dokunun işlevsel bölünmesi; "Çarşı ve Yönetim Merkezi", "Dini ve Sosyal Merkez" ve "Konut Alanları" olarak saptanabilmektedir.

İlçenin toplam 10 mahallesinden 7'si merkez bölgeyi içerir. Diğer 3 mahalle ise merkezden kopuk konumdadır. Mahalle adları incelendiğinde, ilçenin toplumsal yaşamında etkinliği olan kişi adları ve statülerinin yanısıra, doğal çevreyi tanımlayıcı terimler dikkati çeker. Kemaliye'de etnik kutuplaşmanın varolduğu ve olmadığı mahallerin birlikteliği sözkonusudur.

19. yüzyılda yerleşme dokusunun ayırıcı özelliği, merkezi içeren yerleşim alanının sosyal tabakalaşmaya bağlı iki kesime ayrılmasıdır. Konut dokusunda da farklılaşmalara neden olan bu durum, ancak yazılı ve sözlü belgelerle saptanabilmektedir.

Bir önceki veri, mevcut dokunun orta ve üst gelir grubunun yoğunlaştığı mahallelerden oluştuğu; bu mahallelerin yüzölçümünün toplam yerleşim alanının önemli bir bölümünü kapladığı sonucunu ortaya çıkarır.

Çarşı merkezinin tarihsel süreç içinde yer değiştirmedeği, alışveriş ve ticaret merkezi olma işlevinin yanısıra 19. yüzyıl sonunda yönetim merkezi işlevini de yüklediği saptanabilmektedir. Bu bağlamda Anadolu kentlerinde 19. yüzyıl sonunda ortaya çıkan ikili merkez (çarşı-yönetim) düzeni ilçede oluşmamıştır.

İlçenin önemli anıtsal yapılarının merkez bölgesinde yer aldıkları gözlenir. Kadıgözü çevresinde odaklanan Dini ve Sosyal Merkezi örgütleyen Müslüman Yapıları ile yine merkezde konumlanan Ermeni Kiliseleri, çevrelerindeki etnik yoğunlaşmayı belirleyici ipuçları içermektedirler.

4.4.2 - Kemaliye Evlerine İlişkin Sonuçlar

Eğimli araziye yerleşmiş konut dokusunun en belirgin özelliği, eğime paralel ve dik yolların iki kenarını sınırlayan evler ve bu ev sıralarını eğime dik yönde birbirine bağlayan setlendirilmiş bahçelerden oluşmasıdır.

Ana görsel yönlendiricinin Fırat nehri olduğu yapılanma düzeninde, yapının öncelikle yönlenmeyi amaçlamadığı sokağın ev ile giriş düzeyindeki ilişkisi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, eğime paralel yollar iki kenarını sınırlayan evler ile farklı kat düzeyinde doğrudan ilişki kurarlar. Yolun bir tarafında alt kat, diğer tarafında ise ana kat sokak düzeyindedir. Türk evinin zemin kat düzeyinde dış çevreye açılması ilkesi, Kemaliye evlerinde geçerliliğini yitirmiştir.

Evler eğime paralel yolların bir tarafında ön cepheleri, diğer tarafında ise arka cepheleri ile sokak silüetine katılırlar. Bu katılımda, yapı katlarının her iki taraftaki egemenlikleri de önemli farklar gösterir.

Arazi eğimine dik konumlanmış yollarda ise evler çoğunlukla yan cepheleri ile sokağı sınırlarlar. Bunun yanı sıra evler, tüm katlarının ön-yan veya arka-yan cepheleri ile sokak görünümüne katılırlar.

Kemaliye evlerinde kat adetlerini, yapının eğimli arazideki konumu ve yol ile doğrudan ilişki düzeyi belirler. Alt Kat, Ana Kat ve Kaçak Kat'tan oluşan üç katlı evler Yer Katı'nın eklenmesi ile dört katlı da olabilmektedirler.

Konut dokusunun ayırtkan özelliği, evlerin her kat düzeyinde dış çevre ile doğrudan bağlantı kurabilmesidir. Bu bağlantı, evin yol ve arazi ile ilişki düzeyine koşut çeşitlenmelerle gerçekleştirilir.

Kemaliye evlerinde yaşama ve servis birimleri genellikle tek bir yapı bütünü içinde örgütlenmiştir. Geleneksel Türk evinin katları arasındaki işlevsel kademelenme, Kemaliye evlerinde yerini hemen her katta benzer mekan örgütlenmesine bırakmıştır. Bu örgütlenme düzeni; manzaraya yönelen evde oturma mekanlarının ön kesimde konumlanma eğilimi ve evin her kat düzeyinde dış çevre ile doğrudan ilişki sağlamasına bağlanmıştır. Ancak, yaşama ve servis birimlerinin yatayda kapladığı alanlar arasındaki oran, konumlandıkları katın yapı bütünü içindeki kademelenmesine bağlı olarak değişmekte; ana katlarda yaşama birimlerinin, alt kat ve kaçak katında ise servis birimlerinin diğerine oranla alan fazlalığı saptanmaktadır.

Geleneksel Türk evinde plan tipolojisine esas olan üst kat, sokak ve ana giriş ile doğrudan bağlantısına koşut olarak Kemaliye evlerinde, zemin kat konumunda da olabilmektedir. Ancak ev bağlamında ele alındığında ana kat, yer katı ve alt kata göre üst düzeydedir.

Kemaliye evleri geleneksel Türk evinin "İç Sofalı" plan tipinin mekan örgütlenme ilkeleri doğrultusunda biçimlenmişlerdir. Bu şemanın ana yönlendiricisi ise eğimli arazi yapısı ve Fırat nehri olmuştur. İç sofalı plan şemasının Kemaliye evlerindeki özgün biçimini oluşturan öğeler: ortada "Aralık" olarak adlandırılan sofa; sofanın iki yanında genel ve özelleşmiş odalar (ön kesimde) ile servis mekanları (arka kesimde); cephede sınırladığı alanda ise sofanın oturma işlevli bölümü olan "Divanhane" olarak belirlenmektedir.

Sözkonusu mekanların biçimsel örgütlenmesinde, birim modülü "Mağ" olan modüler bir sistemin varlığı gözlenmiştir. Özellikle oturma birimlerinin konumlandığı ön/manzara cephesinde etkin olan bu sistem evin boyutsal niteliğini de tanımlar.

Modüler sistem doğrultusunda biçimlenme bağlamında özgün plan tasarımı: 3 mağ ön cephe genişliği içeren iç sofalı tipik şema ile tanımlanır. Bu şemada ön kesimi oluşturan, "iki oda ile arasındaki divanhane" motifi, modül/mağ sayısı artsa da genellikle varlığını koruyabilmiştir.

İç sofalı tasarımın değişmez mekan bileşenleri olarak saptanan sofa, divanhane, odalar ve servis mekanları tezde, mekansal niteliklerinin yanı sıra iç ve dış çevre ilişkilerini irdeleyen bir yöntemle ele alınmışlardır. Ayrıca tasarımı yönlendiren modüler sistem, gerek mekan, gerekse diğer tasarım öğelerinin birim modüle bağlı olarak irdelenmesini sağlamıştır.

Sofa/Aralık, Kemaliye evlerinde mekanların açıldığı bir geçit ve ortak kullanım alanı olmanın ötesinde, katların dış çevre ile doğrudan ilişkisini sağlama işleviyle önem kazanır. Bu bağlamda, biçimin temel bileşeni durumundaki sofanın plandaki konumu, giriş ile

ilişkinine bağlı olarak çeşitlenmeler gösterir. Bu mekanın oturma amaçlı bölümü "Divanhane"nin, tasarım ilkeleri ve biçimsel özellikleri manzara seyir yeri olma işlevini öne çıkarır.

Kemaliye evlerinde oda biçimlenmesi, yapım teknolojisinin koşullarına ve bölgenin yerel biçim geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Bu doğrultuda biçimlenmiş "Direk Üstü Odalar", tasarımın ayırıcı özellikler taşıyan önemli öğeleridir.

Evlerin mekansal örgütlenmesinde "Selamlık" biçimlenmesine özel bir önem verilmiştir. Selamlık bölümü, yapı bütünü içinde yer almasına karşın belli öğelerle evin iç yaşamından ayrılmıştır. Bu mekanlar, ailenin sosyal ve ekonomik ilişkileri doğrultusunda biçimlenmişlerdir: Mahallenin erkek nüfusunun dönüşümlü olarak toplandığı; düğün, sünnet, mevlüt vb. törenlerin yapıldığı mekanlar olmanın yanı sıra, dokuma eyleminin sürdürüldüğü bir üretim mekanı ve yerleşme dışından gelen tüccarlarla yapılan iş görüşmeleri için kullanılan ofis nitelikleri de taşıdıkları belirlenmiştir.

Kemaliye evleri tasarımında "Başoda" biçimlenmesi yaygınlık kazanmamıştır.

Servis mekanları arasında yer alan mutfaklar, tasarımın temel bileşenlerinden biri olarak öncelikle ana kat olmak üzere her katta örgütlenmişlerdir.

"Düz Dam/Yetme", örtü ögesi olmanın ötesinde, önemli bir işlevsel mekan olarak tasarlanmıştır.

Evlerin iç mekan düzeninde; işlevselliğe dayanan, tasarımın yeterlik sınırlarını aşmayan, net, yalın çözümlerin benimsendiği tespit edilmektedir.

Gerek iç mekanlarda gerekse dış cephelerde yalnızca yapısal ayrıntıları tamamlayıcı nitelikte bezemeye yer verilmiştir. Buna karşın yapılarda işlevsel ve sağlam olma kaygısının önceliği dikkati çeker.

Kemaliye evlerinde Fırat nehrine yönelme eğilimi, tek cephenin/ön cephenin egemenliğini ortaya çıkarmıştır. Plan şemalarında ön kesimi belirleyen mekanların (odalar ve divanhane) benzer ilişkiler düzeni içinde her evde tekrarlanma özelliği benzer cephe düzenine neden olmuştur. Bu durum, aynı malzeme ve benzer uygulama yöntemiyle oluşturulmuş cephe biçimlenişiyle de vurgulanır. Diğer yandan, ana kat ve alt kat, çoğu zaman plan tasarımındaki benzerliklerine karşın farklı malzeme ve yapım yönteminin neden olduğu farklı cephe görünümü verirler. Düzgün geometrik plan düzeni, düşey ve yatay hatlı cephe öğeleri (taş duvarların ahşap hatılları, cephe kaplama tahtaları, pencereler, çıkmalar ve çizgisel saçak düzeni) Kemaliye evlerinde prizmatik bir cephe görünümüne neden olmuştur.

Kemaliye evleri ön cephelerinde modüler sisteme dayanan simetri sözkonusudur. Bu simetrik oluşumu pekiştiren ya da görece yok eden öğeler ise; çıkma düzeni ve birim modüldeki pencere sayısı olarak belirlenmiştir.

Her evde tekrarlanan "Çıkma" oluşumuna, katların plan düzlemindeki uyumsuzluğu veya daha büyük mekan elde etme kaygısı neden olmamıştır. Çıkmalar, katlar arasında geçiş ögesi olmanın yanı sıra, manzaraya yönelen mekanlar arasındaki kademelenmeyi belirler. Buna bağlı olarak özellikle ön cephelerde önem kazanan çıkma ve pencere düzeni, aynı cephede etkin olan modüler sisteme bağlı çeşitlenmeler gösterir.

Kemaliye evleri tasarım öğeleri, plan şeması ve yapım özellikleri açısından türdeş diğer yapılarla karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilebilmektedir:

Yapım sisteminin ilkeleri doğrultusunda biçimlenmiş dikdörtgen odalar ve direktüstü odalar, bölgede erken çağlardan itibaren varlığını sürdüren oda biçimleri ile benzerlik gösterir. Bu benzerlik, yapısal tasarımın yönlendiriciliğinde gelişen işlevsel kademelenmenin plan düzlemi ile sınırlı kalması, üçüncü boyutta mekan tasarımına yansıtılmaması bağlamında ele alınmıştır. Kırsal yaşama biçimi ve

sınırlı yapım olanaklarına sahip çevrelerde olağan sayılan bu oda biçimlenmesi Kemaliye evlerinde, bölgesel geleneklerin kentsel ev tipindeki yansıması olarak değerlendirilebilir.

Genellikle geleneksel evin oda biçimlenmesinde direkli sekiüstü alanı tercih edilmemesine karşın, Kemaliye evleri direk üstü odaları bölgede Divriği, Malatya ve -plan düzleminde- Şarkışla-Höyük köyündeki oda biçimleri ile benzerlik gösterir.

Odalar taşınabilir öğelerle ısınma yöntemine bağlı mekan örgütlenmesi bağlamında da bölgenin eski kültür katmanlarının evleri, göçebelik döneminin çadırları ve bölgenin çağdaş evleri ile ilişki kurabilmektedirler.

Divanhane işlevsel örgütlenme ilkeleri açısından köşk ögesi ile benzerlik gösterir. Tasarım ilkeleri bağlamında ise iç ve orta sofalı planların yükseltilmiş döşemesi ile işlevsel bir kademelenme içeren sofa şahnişinleri ile benzerlik göstermektedir.

Bölgesel biçim gelenekleri ile ilişki kurulabilen mekan birimlerinin konut bütünündeki düzenleri, diğer bir anlatımla iç sofalı plan örgütlenme düzeniyle Kemaliye evleri, özgün Anadolu sentezinin gelişmiş ürünleri arasında yer alırlar. 19. yüzyıl ikinci yarısından sonra İstanbul ve yakın çevresinde etkin olmuş iç sofalı plan tipi Kemaliye'de bölgesel verilerin yönlendiriciliğinde örnekler vermiştir.

Kemaliye evleri hıms yapım sisteminde inşa edilmiş konut grubunun doğu sınırını oluşturmaktadır.

Ahşap karkas sistem üzerine uygulanan düşey ahşap cephe kaplaması, Kemaliye evlerini İstanbul evlerine yaklaştırır. Ancak iki uygulama işlev ve yöntem açısından farklılık gösterir. Kemaliye evleri düşey ahşap kaplamalı cephe görünümüyle bugüne değin araştırma konusu olmuş ev örnekleri arasında tek olma özelliği göstermektedir.

Kemaliye evlerinde Anadolu'nun farklı bölgelerindeki kırsal ve kentsel nitelikli evlerde sıkça rastlanan düz damlı biçimlenmenin tekrarlanmasına karşın saçak düzeni, yerleşmeye özgü işlev ve biçim özellikleri göstermektedir.

Evlerin nitelikli malzemeye dayalı üstün işçilik özellikleri gösteren yapım tekniği ile özensiz denilebilecek kadar yalın iç mekan donanımı karşıt ilişkiler içindedir. İşlevselliğe ve sağlamlığa dayanan tasarım düzeni, bezemesiz yalın tavan biçimlenmesine karşın nitelikli taş döşeme kaplamasını ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak;

Anadolu'nun farklı geleneksel konut bölgelerinin kesişiminde yer alan Kemaliye evleri, tasarımında yerel kültürel mekan ve donanım öğelerini barındıran ancak, plan örgütlenmesi, kütle düzeni ve yapım özellikleriyle Osmanlı döneminin geliştirdiği kentsel konut geleneğinin gerçek temsilcileri arasında yer alan ürünler olarak mimarlık tarihimizin ev konusuna katılabilirler.

Ayrıca Kemaliye evleri, topografyaya egemen olma; sosyo-ekonomik yapının neden olduğu İstanbul etkisi ile geleneklerine sıkı sıkıya bağlı toplum yapısının benimsediği kültürel birikimi tasarımına yansıtmış biçimiyle de Anadolu'nun geleneksel konut mimarisi içinde kendine özgü kimliğiyle ayırtkan bir varlık gösterirler.

REFERANSLAR

- [1] Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi olgusunun yerleşme sistemini nasıl etkilediği konusu verilerin yetersizliği nedeniyle çoğu kez öznel değerlendirmelerle açıklanmaktadır. Anadolu'da kentsel yaşamın gelişiminin 12. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp 13. yüzyılda güçlendiği sanılmaktadır. KÖPRÜLÜ, M.F., Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu, Yayınlayan: O.F.Köprülü, Ötüken, İstanbul, 1981, s. 108. Bu gelişimin nedenleri için ayrıca bkz: TANYELİ, U., Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15.yy.), Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1987, s. 34.
- [2] Yaklaşık olarak Sinop ile Antalya'yı birleştiren çizginin doğusunda kalan bu bölgenin 13. yüzyılda en gelişmiş merkezleri; başta Sivas, Konya, Kayseri olmak üzere Erzurum, Erzincan, Harput, Tokat, Niğde, Niksar, Kırşehir, Aksaray ve Ankara olarak verilmektedir. KÖPRÜLÜ, F., a.g.e., s. 113-114.
- [3] TANYELİ, U., a.g.e., s.104-105; AKDAĞ, M., Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, cilt I, 3. Baskı, İstanbul, 1979, s. 118-127, 440-471.
- [4] TEKELİ, İ., "Anadolu'daki Kentsel Yaşantının Örgütlenmesinde Değişik Aşamalar", Toplum ve Bilim, sayı 9-10, 1980, s. 35; Bölgesel ilişkilerin değişim sürecinden en çok etkilenen ticaret kentleri arasında Ankara, Tokat, Afyon kentlerini örnek olarak seçerek 19. yy. sonunda Anadolu kentinin mekansal yapısını çözümlemeyi amaçlayan araştırma için bkz: AKTÜRE, S., 19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi, Ankara, 1978.
- [5] NAUMANN, R., Eski Anadolu Mimarlığı, Çeviren: B.Madra, T.T.K. Yayınları, IV. Dizi, sayı: 9, Ankara, 1975, s. 14.
- [6] Bölgede binlerce yıldır süregelen bindirme kubbeli, hilani, tüteklikli ve eyvanlı ev tipleri ile ilgili araştırma için bkz: AKIN, G., Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Tarihsel Ev Tiplerinde Anlam, Doktora Tezi, İstanbul, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985; Anadolu'nun eski kültür katmanlarından günümüze ulaşabilmiş "değişmeyen çekirdek yaşama birimleri" için bkz: ERDİM, M., "Anadolu'da Geleneksel Konut Birimi Art Zamanlı ve Eş Zamanlı İlişkilerin İrdenmesi ve Fırat Havzası Konutlarında Plan Tipolojilerinin Çözümlemesi Üzerine bir Yöntem Araştırması", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, 1980.
- [7] TANYELİ, U.; KAZMAOĞLU, M., "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar", Yapı, sayı: 33, Mart 1979, s. 33.
- [8] İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, Erzincan İl Yıllığı, Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1973, s. 31-47.

- [9] BÖLÜKBAŞI, M.A., "Kemaliye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası", (Yayınlanmamış Lisansüstü Tezi), Ankara, AÜDTCF Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü, 1965, s. 6.
- [10] a.e., s. 2.
- [11] a.e., s. 7.
- [12] İMAR VE İSKAN BAKANLIĞI PLANLAMA VE İMAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni, Ankara, 1970, s. 7.
- [13] BÖLÜKBAŞI, M.A., a.g.e., s. 5.
- [14] EVLİYA ÇELEBİ, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Türkçeleştiren: Z.Danışman, Beşinci Kitap, İstanbul, Zuhuri Danışman Yayınevi, 1970, s.103.
- [15] TEXIER, C., Asie Mineure, Description Géographique et Archéologique, Paris, Librairie de Firmin-Didot, 1862, s. 590; GALANTE, A., Histoire des Juifs d'Anatolie, 2. cilt, İstanbul, 1939, s. 313; CUINET, V., La Turquie d'Asie, I. cilt, Ernest Leroux, Paris, 1892, s. 364; EPRIKYAN, S., "Eghin", Pınaskharhik Pararan (Anayurt Sözlüğü), Venedik, 1912, s. 76-77.
- [16] GÜR, M.H., "Eğin", Eğin Günü Hatırası, Ankara, Başbakanlık Basımevi D.S.İ., 1968, s. 7.
- [17] ADONTZ, N., Armenia in the Period of Justinian, the Political Conditions Based on the Naxarar System, Lisbon, Gulbenkion Foundation, 1970, s. 334.
- [18] Farklı dönemlerde çeşitli bölümlere ayrılarak birçok değişiklik geçiren Kappadokia'nın Pers yönetiminden sonra kuzey bölümü Pontus Kappadokia'sı adını alır. GÜNTAY, Ş., Yakın Şark IV, Perslerden Romalılara Kadar, I. bölüm, 2. baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. dizi, sayı: 3a1, Ankara, 1987, s. 16; STRABON, Coğrafya Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV), Çeviren A.Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Antik Kaynaklar Dizisi I, İstanbul, 1987, s. 5.
- [19] BAYDUR, N., Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 1519, İstanbul, 1970, s. 13.
- [20] H.Z.Koşay ve H.Vary tarafından Pulur, Güzelova ve Karaz'da; L.Dela-
porte tarafından Malatya-Arslantepe'de yapılan kazılarla ilgili kaynak için bkz: NAUMANN, R., a.g.e., s. 28-33.
- [21] GÜNTAY, Ş., Yakın Şark II, Anadolu, 2.Baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. dizi, sayı: 3a1, Ankara, 1987, s. 330.
- [22] DARKOT, B., "Malatya", İslam Ansiklopedisi, cilt 7, s. 227.
- [23] a.y.
- [24] GÜNTAY, Ş., a.g.e., s. 329.

- [25] BAYDUR, N., a.g.e., s. 89.
- [26] a.e., s. 92.
- [27] STRABON, a.g.e., s. 38.
- [28] ATLAN, S., Roma Tarihinin Anahatları, İstanbul, 1970, s. 126.
- [29] STRABON, a.y., yazar ayrıca Kral'ın burada yetmişbeş kale yaptırıp hazinelerinin çoğunu bu kalelerde sakladığını kaydeder.
- [30] ATLAN, S., a.g.e., s. 145.
- [31] STRABON, a.g.e., s. 25; ATLAN, S., a.g.e., s. 146.
- [32] STRABON, a.g.e., s. 39; BAYDUR, N., a.g.e., s. 99.
- [33] ÖZSAİT, M., "Anadolu'da Roma Egemenliği", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, cilt 2, s. 334.
- [34] BAYDUR, N., a.g.e., s.100; RAMSAY, W.M., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Çeviren: M.Pektaş, İstanbul, 1961, s.279. 78-100 yılları arasında Küçük Armenia'yı Galatia Eyaleti içinde göstermektedir.
- [35] BAYDUR, N., a.g.e., s.101.
- [36] a.e., s.105.
- [37] AKŞİT, O., Roma İmparatorluk Tarihi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 1485, İstanbul, 1970, s.338.
- [38] HONIGMANN, E., Bizans Devletinin Doğu Sınırı, Çeviren: F.İşıltan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 1528, İstanbul, 1970, s.17.
- [39] Bizans'ın sınır savunmasına verdiği öneme bağlı olarak sık sık yeniden biçimlenen bu -askeri birliklerin yerleştirildiği- bölgeler için bkz: a.e., s.40-78.
- [40] Araplar Fırat'ın her iki tarafındaki sınır bölgelerini batıya doğru Sivas civarına kadar, "Cabal Muzûr" olarak adlandırırlar. a.e., s.52. Hudutların birbirine çok yaklaştığı bu bölgede Kemah ve Malatya iki önemli sınır kalesi durumunda olup, sürekli elden ele geçerler.
- [41] a.e., s.71.
- [42] a.e., s.171; OSTROGORSKY, G., Bizans Devleti Tarihi, Çeviren: F.İşıltan, T.T.K. Yayınları, X. dizi, sayı: 7, Ankara, 1981, s.291; CÜRÜN, K., Ermeni Dosyası, T.T.K. Yayınları, VII. dizi, sayı: 79-1, Ankara, 1983, s.22; SAKAOĞLU, N., Türk Anadolu'da Mengücek Oğulları, Milliyet Yayınları Tarih Kitapları Dizisi, no: 13, 1971, s.17.
- [43] MARTIN, J.S., M'emoires sur L'Armenie, I. cilt, Paris, 1818, s.189; V.W.Yorke, C.Ritter, B.Darkot vb. yazarlar da konuya ilişkin aynı kaynağı kullanmışlardır.

- [44] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [45] Bölgede Arap akınları Suriye Valisi Muaviye döneminde ağırlık kazanmıştır. 647 yılında Kayseri'yi işgal etmiş (OSTROGORSKY, G., a.g.e., s.108), bizzat Malatya'ya gelmiş (HONIGMANN, E., "Malatya", İslam Ansiklopedisi, cilt: 7, s.232), 656-657 yıllarında Sivas'a akınlar yapılmıştır (DARKOT, B., "Sivas", İslam Ansiklopedisi, cilt: 10, s.570). Kemah ise ilk olarak 679 yılında işgal edilmiş, bunu 710 ve 723/4 yıllarındakiler izlemiştir (HONIGMANN, E., Bizans Devletinin Doğu Sınırı, Çeviren: F.İşıltan, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 1528, İstanbul, 1970, s.54). Harun-ür Reşid (786-809) ise 806 yılında sınır bölgesinin birçok kalesini almıştır (OSTROGORSKY, G., a.g.e., s.182). Çevresindeki yerleşmelere yapılan akınlara bağlı olarak Eğin'in de bu yıllarda alındığı düşünülebilirse de Evliya Çelebi dışında böyle bir kayda rastlanmamıştır.
- [46] 1048 yılında İbrahim Yınal, 1054 yılında ise Tuğrul Bey'in yönettiği Türk akınları bölgeyi yağmalama niteliğinde olmuş, devamlı iskana dönüşmemiştir. CAHEN, C., Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, Çeviren: Y.Moran, İstanbul, e Yayınları, 1979, s.85-86.
- [47] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.39.
- [48] a.e., s.97.
- [49] SEVİM, A.; YÜCEL, Y., Türkiye Tarihi.Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXIV. dizi, sayı: 12, Ankara, 1989, s.208-209.
- [50] EVLİYA ÇELEBİ, a.y. Bu kayıt yerleşmenin Türk Beylikleri yönetim sınırları içine girmesi konusunu dikkatli değerlendirmeyi gerektiren bazı ipuçları vermektedir.
- [51] SEVİM, A.; YÜCEL, Y., a.g.e., s.340.
- [52] CAHEN, C., a.g.e., s.352.
- [53] AKDAĞ, M., a.g.e., s.93-94. Örneğin; Mutahharten'in Erzincan Beyliği ve onun korumalığı altında görünen Kemah Beyi gibi.
- [54] SEVİM, A.; YÜCEL, Y., a.g.e., s.427-466. Aynı dönemde Mısır Memluklu Sultanlığı, Malatya ve Divriği'ye kadar uzanmıştır.
- [55] DARKOT, B., "Eğin", İslam Ansiklopedisi, 31. cüz, 2. baskı, İstanbul, 1977, s.195.
- [56] UZUNÇARŞILI, İ.H., Osmanlı Tarihi, cilt: 2, 4.Baskı, T.T.K.Yayınları, XIII. dizi, sayı: 1663, Ankara, 1983, s.253 vd.
- [57] AKDAĞ, M., Türk Halkının Dirlik Düzenlik Kavgası, Celali İsyanları İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1975, s.380-435.
- [58] SAKAOĞLU, N., Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı, Yurt Yayınları, no:8, Ankara, 1984, s.12. Yazar, tahıl üretiminin yanı sıra konargöçerliğe ve hayvancılığa dayanan bu bölgelerin

öncelikle "kır" ve "dağ" güvenliğine duyduğu ihtiyacın bu tip derebeylerini ortaya çıkardığını kaydeder.

- [59] a.e., s.15.
- [60] a.e., s.32-34.
- [61] a.e., s.37-38.
- [62] a.e., s.143.
- [63] a.e., s.118.
- [64] a.e., s.142.
- [65] a.e., s.143.
- [66] a.e., s.169.
- [67] GÜRÜN, K., a.g.e., s.96.
- [68] a.e., s.155.
- [69] a.e., s.178.
- [70] a.e., s.230.
- [71] Tapu Tahrir Defterleri, no: 64, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, s.676.
- [72] GÖYÜNC, N., Osmanlı İdaresinde Ermeniler, Gültepe Yayınları, 1983, s.94, Dipnot 40.
- [73] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [74] 1780-1787 yılları arasında sık sık değişen voyvodalar dikkati çeker. ÖZKAYA, Y., XIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 600, 1000 Temel Eser Dizisi: 106, Ankara, 1985, s.21-22.
- [75] BİRKEN, A., Die Provinzen des Osmanischen Reiches, Wiesbaden, 1976, s.142.
- [76] Derleyen: DUMAN, H., Ottoman Year-Books (Salname and Nevsal), İstanbul, 1982, s.121.
- [77] Salname-i Vilayet-i Diyarbekir, H.1288/1871, 3 def'a, Diyarbekir, Litografya Matbaası, 1871, s.34.
Salname-i Vilayet-i Diyarbekir, H.1291/1874, 4 def'a, Diyarbekir, Litografya Matbaası, 1872, s.171.
Salname-i Vilayet-i Diyarbekir, H.1292/1875, 7 def'a, Diyarbekir, Vilayet Matbaası, Diyarbekir, 1875, s.172.
- [78] Devlet Salnamesi, H.1293/1876, 31 def'a, İstanbul, s.177.
- [79] DARKOT, B., a.y.

- [80] RAMSAY, W.M., a.g.e., s.47.
- [81] a.e., s.56.
- [82] a.e., s.304-305. Bu yol üzerindeki yerleşmeler: Satala (Sadag), Suissa, Arauracos, Carsagis, Sineruas, Analiba, Zimara, Tevcila, Sabus, Dascusa, Ciaca, Melitena.
- [83] H.A.Manandian'dan aktaran; TANYELİ, U., a.g.e., s.35; Bu ticaret güzergahının Pegolotti tarafından ayrıntılı olarak tarif edildiğini kaydeden, KÖPRÜLÜ, F., a.g.e., s.107. Ayrıca Selçuklu döneminin kervan güzergahına değinen, AKDAĞ, M., a.g.e., s.34-35.
- [84] a.e., s.106; DARKOT, B., "Malatya", İslam Ansiklopedisi, cilt:7, s.226.
- [85] Bu han ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: SERDAROĞLU, Ü., "Ağın-Kemaliye Yolu Üzerindeki Arnavut Hanı", Keban Projesi 1969 Çalışmaları, ODTÜ Keban Projesi Yayınları Seri I, no:2, Ankara, 1971, s.139-149.
- [86] AZADYAN, T., Eğin, İstanbul, 1956, s.11.
- [87] Salname-i Vilayet-i Mamuret ül-Aziz, H.1310/1892, 7 def'a, Ma'muret ül-Aziz, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1892, s.44.
- [88] YORKE, V.W., "A Journey in the Valley of the Upper Euphrates", The Geographical Journal, vol: VIII, no:4, 1896, s.333.
- [89] Keban Baraj Gölünün dolması sonucu sular altında kalan bu köprüler: Şırzı, Venk, Geşo, Hüdü ve Başpınar.
- [90] YAZICI, N., "Tanzimat Döneminde Osmanlı Posta Örgütü", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, cilt:6, İletişim Yayınları, 1985, s.1639. Posta Nezaretinin Taşra Teşkilatı içinde Eğin'in Bursa, Ankara, Kayseri, Konya, Isparta, Kütahya, İzmir, Aydın, Erzurum, Trabzon, Samsun, Diyarbakır, Sivas gibi büyük şehirlerin yanısıra yer alması dikkat çekicidir.
- [91] Salname, H.1291/1874, 6 def'a, Diyarbekir Vilayet Matbaası, 1874, s.390.
- [92] Tapu-Tahrir Defterleri, no:64, İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, s.676.678.
- [93] GÖYÜNÇ, N., Osmanlı İdaresinde Ermeniler, Gültepe Yayınları, 1983, s.94, Dipnot:40.
- [94] Arapkir Livası Mufassal Tapu Defteri, H.976/1568, no:127, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (Kuyud-ı Kadime), s.64-67.
- [95] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [96] BRANT, J., "Journey Through a Part of Armenia and Asia Minor, in the Year 1835", The Journal of the Royal Geographical Society of London, cilt: VI, 1846, s.204.

- [97] RITTER, C., Die Erdkunde von Asien, cilt: VII, Berlin, 1843, s.791.
- [98] TEXIER, C., a.g.e., s.590.
- [99] ŞEMSEDDİN SAMİ, Kâmus el-âlâm, cilt:II, İstanbul, 1306 (1888), s.1019. Yazar ayrıca kazanın Ağın Nahiyesi ile birlikte nüfusunu 36.000 olarak vermekte; 10.000 civarında Hristiyan olduğunu belirtmektedir; Aynı yıl ile ilgili olarak İstanbul Ermeni Patrikhanesinin yaptırdığı sayımda saptanan nüfus; 9.967 Hristiyan, 14.280 Müslüman olarak kaydedilmektedir. KEÇYAN, A.(Toplayan); BARSAMYAN, M.(Derleyen ve baskıya geçiren), Eğin ve Eğin-liler, Paris, Amerikalı Eğin Ermenileri Derneği Yayını, 1952, s.33.
- [100] CUINET, V., a.g.e., s.363. Kaza'nın toplam nüfusu ise 60.919 olarak verilmektedir.
- [101] YORKE, V.W., a.y.
- [102] ALİ CEVAD, Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı, İstanbul, 1313, s.115.
- [103] EPRIKYAN, S., a.g.e., s.78'de aynı yıla ait istatistikler, 5.442 Ermeni, 4.286 Türk olarak verilmektedir; İtalya'nın Trabzon Konsolosu Gaetano Solanelli'ye göre, 1880 sıralarında Eğin'in 5 köyü vardı ve şehrin nüfusu 2.700 hane idi. Pazmavep Dergisi, Venedik, 1882, s.291'den elde edilen bu kayıt, Sayın Kevork Pamukciyan'dan alınmıştır.
- [104] Bu veriler Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının 23.7.1987 tarih ve 1311 sayılı yazısı ile elde edilmiştir.
- [105] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.y. Rumların sayısı 526 olarak verilmektedir.
- [106] Bu konuda kapsamlı bilgi için bkz: GÜRÜN, K., a.g.e., s.10-28.
- [107] Yavuz Sultan Selim döneminde Eğin halkına İstanbul'un "Et Kethü-dalığı" verildiği söylenmekte; konu ile ilgili fermanla "Eğin ve ondokuz pare köyüne" cümlesinin yer aldığı belirtilmektedir. KOZİKOĞLU, S., "Tarihte Eğin", Eğin, Ankara, 1968, s.11.
- [108] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.138. Bu bilginin Surp Birgiç Hastanesi 1925 yılı takviminin 146. sayfasından alındığı kaydedilmektedir.
- [109] a.y. "Arevmutk" adlı haftalık derginin 1946/79. sayısında Baham Kuyuncuyan'ın kaydına dayanan bu ev sayısı Gemirgap ve Apçağa köylerini de kapsamaktadır.
- [110] ŞAHİN, T.E., Anadolu'nun Tarihi Akışı İçerisinde Siyası, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Açından Erzincan Tarihi, I.cilt, Erzincan, 1985, s.503-534.

- [111] ÖZDEMİR, R., "18. ve 19. yüzyıllarda Eğin (1760-1860)" (Eğin Şer-iye Sicilleri, Başbakanlık Arşivi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde bulunan ilgili belgelere dayalı olarak oluşturulan bu çalışma baskıya hazırlanmaktadır); Ayrıca çoğunluğu Aşağı Mahalleden olmak üzere Harput'a göç eden Eğinlilerin 40-50 ev olduğu kaydedilmektedir. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.147.
- [112] Eğin Şer-iye Sicilleri, no:1 (E.Ş.S.1), Ankara Etnografya Müzesi, s.22; E.Ş.S.6, s.3, s.12, s.13, s.14'deki kayıtlar yazarın konuyla ilgili incelediği örnekler arasında verilebilir. Ancak herşeye karşın göçün önlemi alınamamıştır. 1883-84 nüfus sayımında, 30 yıldır Eğin'den göç eden ve nereye gittiği bilinmeyen kişi sayısının 4.000-5.000'e ulaştığı kaydedilmektedir. Bkz. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.y.
- [113] E.Ş.S.6, s.6.
- [114] MOLTKE, H.von, Türkiye Mektupları, Çeviren: H.Örs, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1969, s.247.
- [115] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.146. "18-20 yaşında evlendirilen erkekler hemen silya gönderilirlerdi. Birkaç yıl İstanbul'da kalarak 50-100-200 ... elde eden geri döner; parası bitince tekrar İstanbul'da aynı yaşantıya başlardı. İstanbul'da iş sahibi olunca ailesini de getirirdi". Yazar 19. yüzyılda gençler ve diğer kentlere gidenler dışında 100 veya daha fazla evin İstanbul'a göçtüğünü kaydeder; EPRIKYAN, S., a.g.e., s.79'da halkın gurbette kazanıp memleketlerinde harcamak gibi bir düzene girdikleri belirlenmektedir; Eğin halkına "İstanbul ayaklı" nitelmesi için bkz: GÜNEY, E., "Eski Eğin'den Günümüzün Kemaliye'sine", Yıllar Boyu Tarih, sayı:1, Ocak 1983, s.51.
- [116] CUINET, V., a.g.e., s.364.
- [117] D'MORGAN, J., Histoire du Peuple Armenien Depuis Les Temps Les Plus Recules de Ses Annales Jusqu'a Nos Jours, Paris-Nancy, 1919, s.314.
- [118] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.145-146. İstanbul'daki iş kurma düzeni şöyle açıklanmaktadır: "Şehirde yerleşmiş akrabası olan onun yanında ticaretle uğraşır, yakını olmayanlar ise hanlarda (Örneğin: Vezir Han, Bahçeli Han, Ali Paşa Han vb.) çoğu kez 3-4 kişi birarada kalırlardı. Bu arada işçi olarak çalışan çok azdı. Özgür ve okumuş olmayı isterler; kendi işlerinin yanı sıra devlet memurluğu, tablakarlık, ayakkabıcılık, tefecilik gibi işlere sahip olmak ister ve olurlardı".
- [119] Dr.Zeki Arıkan, Eğin Şer-iye Sicilleri'ndeki kayıtlarda halkın İstanbul'da Tophane, Tepebaşı, Şişli, Feriköy'de odun-kömür ticareti, kasaplık ve bir ölçüde de suculukta tekel kurduklarını, Ermenilerin ise sarraflık ve esnafılık ile uğraştıklarını saptamaktadır. Bu kayıtlardan bazı örnekler verilebilir: Dört yolağzı Mahallesinden Halilağa, Atik Ali Paşa Mahallesi Kireçhane Sokak no.7'de kahvehane işletir (E.Ş.S.27, s.18); Abdülfettahzade Salih Zeki, Tophane, Karakaş Mahallesi, Çubukçular Caddesinde

kasap dükkanı, Yağhane Sokakta başka bir kasap dükkanı (E.S.S.24; s.29), Canikoğlu Mahallesinden, Mihail Veledi Agop, Kapalıçarşı Mercan Mahallesinde kavaf dükkanı işletir (E.S.S.24, s.8); Galata Osmanlı Bankası yazıcı çırağı Agop (E.S.S.30, s.24).

- [120] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [121] Bkz: Dipnot 74.
- [122] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1310/1892, 7 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1892, s.69. Bu durum köyler halkının dahi Arapgırliler gibi ticaret ve el sanatları ile uğraşmalarına bağlanmaktadır.
- [123] TEXIER, C., a.y.
- [124] İlçede Türkler ve Ermenilerin yaptıkları işlere ilişkin zaman zaman çelişkili de olabilen bilgiler verilmektedir. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.144'te: Tüccar, parakendeci, eczacı, saatçilerin çoğunluğu Ermeni, kasaplar ve duvarcılar Türk, yapı ustaları, ahşap ustaları ve berberler Türk ve Ermeni, bakkal, baytar, hayvancılık yapanlar Türk, polisler Türk, mahkeme ve yönetim işlerinin 3/4'ü Türk, dükkan sahipleri Türk, kiracılar Ermeni olarak belirtilmekte; EPRIKYAN, S., a.g.e., s.79'da ise: Dokuyucular, ayakkabıcılar, demirciler, bakırcılar, kalaycılar, kuyumcular, boyacılar, dericiler ve sarrafların çoğunlukla Ermeni, tüccarlar, manavlar, eczacılar, saatçilerin Türk olduğu, kasaplık, marangozluk ve fırıncılığın ortaklaşa yürütüldüğü kaydedilmektedir; E.Ş.S.20, s.21'de Kilise-i Ulya Mahallesinden Suriye Vilayetine ticaret yapmak için giden Çuburoğlu Haçadur, E.Ş.S.28, s.39'da, Kilise-i Sufla Mahallesinden Adana Vilayeti, İçel Sancağı, Silifke Kazasına ticaret için giden Kasapoğlu Isteban, gibi kayıtlara rastlanmaktadır.
- [125] EVLİYA ÇELEBİ, a.y. "Halkı ekseriya kemandar olduklarından şehir adları arasında bu şehre Kemancılar diyarı derler".
- [126] ÖZKAYA, Y., a.g.e., s.109. Tezgah sahipleri adına kadın ve çocuklar tarafından yapılan ufak-tefek pamuklu ve pamuk ipliklerinden vergi alınmadığı kaydedilmektedir.
- [127] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1302/1885, 2 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1885, s.145.
- [128] CUINET, V., a.g.e., s.365.
- [129] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1325/1907, 9 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1907, s.187.
- [130] CUINET, V., a.y.
- [131] Kemaliye halkından Hilmi İpekgil ve Şadan Fırat'tan alınan nota göre; 1895 yılı civarında Kadı Bekir Hilmi Efendi'nin İsfahanlı eşi tarafından başlatılmış, Kabuloğlu adıyla anılan zengin Ermeni iplik tüccarı tarafından geliştirilmiştir; GÜNEY, E., a.g.e.,

s.51'de ise halıcılığın 1887 yılında İran'dan gelip Eğin'e yerleşen göçmenler tarafından başlatıldığı belirtilmektedir.

- [132] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1325/1907, 9 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1907, s.188.
- [133] Örneğin; Ek 9'daki, 39 nolu evin yer katının bu amaçla tasarlandığı gözlenmektedir. Bazılarının yerleri ise ancak 1943 tarihli halihazır haritalarda saptanabilmektedir.
- [134] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1310/1892, 7 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1892, s.70. Sandıklar, yemek masaları, sandalye ve koltuklar vb. ticari eşyanın üretildiği kaydedilmektedir.
- [135] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.118.
- [136] 19. yüzyıl sonunda İstanbul ve Halep'ten getirilen mallar arasında; ecza, civit ve diğer boyama maddeleri, mumlar, kibritler, kırtasiye malzemeleri, demir ve diğer ham madenler, hazır giyim, çamaşır vb. sayılmakta; ticaretin yoğun olmadığı vurgulanmaktadır. CUINET, V., a.y.
- [137] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.377.
- [138] MOLTKE, H.von., a.y. Yazar "Ermeni sarraf, eğer paşa yani patronu ona bir-iki milyon kuruş borçlu kalır ve kendisi de alışverişten bir o kadar karla çekilirse -çünkü hesaba üç dört milyon fazla yazmıştır- hazinelerini bu derbende kaçırmaz" demektedir; 17. ve 18. yüzyıllarda çoğunlukla devletin yönetim kadrolarında görev alan Eğinli Ermenilerin 19. yüzyılda ticaret ve kazanç konularındaki becerileriyle ünlendikleri anlatılmaktadır. Sultan II. Mahmud'un bankacısı ve devlete para veren 12 Ermeni sarrafının Eğin kökenli olduğu kaydedilir. GALANTE, A., a.g.e., s.314.
- [139] AKTÜRE, S., a.g.e., s.63.
- [140] YERASİMOS, S., Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye, 2. cilt, Gözlem Yayınları 8, Bilim Araştırma Dizisi 3, İstanbul, 1975, s.611-613.
- [141] AZADYAN, T., a.g.e., s.58-140. Bu yüzyılda yaşamış Eğinli ve Eğin doğumlu kişilerin dökümünü yapan yazarın kayıtları arasından bazı örnekler verilebilir: Dares Amira: Çıplak Hüseyin Paşanın sarrafı; Şinork Amira (1742-1800): Hassa sarrafı; Ohannesyan Yakup Amira (1672-1752): Bezirganbaşı ve sarraf; Canik Amira (1776-1856): Hassa sarrafı (Sarrafıların Kethüdalığı verilmiş); Terziyantz Apraham Amira (1767-1827): Hidiv Mehmet Ali Paşanın sarrafı; Seğpus Amira: Sadrazam baş bezirganı
- [142] Ayrıntılı bilgi için bkz: AKDAĞ, M., Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, cilt: 2, II. baskı, İstanbul, 1979, s.249-262.
- [143] E.Ş.S.10, s.3'te VanzegoğluHoca Agop veledi Serkis'in bu nitelikte bir tüccar olduğu belirlemektedir.
- [144] CUINET, V., a.g.e., s.362.

- [145] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1325/1907, 9 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1907, s.190.
- [146] AZADYAN, T., a.g.e., s.7. Yazar H.Canikyan, Hınutyunk Agna (Eğin'in Antikaları), İstanbul, 1895, s.88-89'daki kayıtları aktarmaktadır.
- [147] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.136.
- [148] Bkz: Dipnot 94.
- [149] TANYELİ, U., a.g.e., s.163. Osmanlı Tahrir Defterlerindeki verilere dayanarak, mahallelerin çoğunluğunun 10-30 hane arasında bir nüfustan oluştuğu belirtilmektedir.
- [150] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [151] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.50. 1860'lı yıllarda yerleşmenin 80 evden oluştuğu kaydedilir. Ancak iki yangın sonucunda 10 veya 20 ev kalmış; yerleşme önemini yitirmiştir. Ayrıca Venk köprüsünün 1883'te yıkılıp 1892'de yeniden yapıldığı N.K. Voskanyan'ın notuyla verilmektedir.
- [152] Hilmi İpekçil'in verdiği söylencelere dayanan bilgiye göre; ilçenin kuzeyinde yer alan Sandık Köyü toprağının satın alınarak mahallenin bahçeleri oluşturulmuş ve bu bahçelere önceleri "Sandığın Bahçeleri", sonraları ise tüm mahalleye Sandıkbağı denmiştir.
- [153] TANYELİ, U., a.g.e., s.154. Bu temel özellik Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi kent planları için verilmektedir.
- [154] Bu yol ilçenin merkezini Venk Köprüsü ve Fırat'ın karşı kıyısına bağlar; Fırat yoluyla gelen ahşap tomrukların ve Fırat kıyısındaki mağzalarda kereste haline getirilen ahşabın bu yolla ilçe merkezine taşındığı bilinmektedir.
- [155] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.94.
- [156] TEKELİ, İ., a.g.m., s.44. Farklı sınıflardan ailelerin yanyana yaşamasına karşın farklılaşma konutların niteliklerinde gözlemleniliyordu.
- [157] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.132.
- [158] İlçe halkı tarafından Buluta ve Seyitali mahalleleri halkının "katırcılık" yani; İstanbul'a giden yolcuları ve eşyalarını Giresun İskeleye taşıyarak geçindikleri söylenmektedir.
- [159] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.134.
- [160] a.y.; GÜNEY, E., a.g.e., s.50'de bu kesimde 1.000 ev olduğu öne sürülmektedir.
- [161] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.135.
- [162] EPRIKYAN, S., a.g.e., s.77.

- [163] KAPAMACIYAN, S., Kamer, İstanbul, 1911, s.143, "Köybaşı" terimi 1915 yılına kadar kullanılmıştır. GÜNEY, E., a.y.
- [164] TANYELİ, U., a.g.e., s.163. Mahallenin oldukça esnek bir örgütlenme birimi olduğunu, kesin bir fiziksel sınırının bulunmadığını savunan yazar, Hristiyan mahallelerini barındırdıkları yüksek nüfuslara dayanarak bu genellenmenin dışında tutmuştur.
- [165] Mahalle oturanlarının kimlikleri ile ilgili çok sınırlı bilgi elde edilebilmiştir. Örneğin; Sehlikgil'lerden Hacı Ömer Ağa (sarraf); Zülfikar Ağa (tüccar); Moldibigiller (derici); Markaryanlar (iplik boyacısı); Derebeyyanlar (sarraf); Kalustyanlar (kunduracı); Haznedargillerden İbrahim Halil Bey (Belediye Reisi); Gençagalar (posta müteahhidi); Esatgil (köy ağası); Osman Bey (Miralay).
- [166] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.94.
- [167] BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (D.İ.E.), "Erzincan", 1970 Binalar Sayımı, Yayın no:647, Ankara, 1972, s.7.
- [168] CUINET, V., a.g.e., s.365.
- [169] GÜNEY, E., a.g.e., s.50'de bu kesimdeki dükkan sayısının 200 civarında olduğunu sanıldığını aktarmaktadır. Ayrıca Şer'ie Sicillerinde (H.1250/1834) "Yukarı Çarşı Mahallesi" adına rastlanmıştır.
- [170] TEKELİ, İ., a.g.m., s.221-222. Genellikle büyük kentler için sözü edilen ikili merkez oluşumunun Eğin'de; sınırlı arazi kullanımına bağlı zorunluluk yanında küçük kent ölçeğinde bir yerleşme olması nedeniyle gözlenemediği de düşünülebilir.
- [171] EFE, O., Eğin Dedikleri, İstanbul, 1971, s.10. Bilinen ilk büyük yangın tarihi 1323 (Kasım) olarak verilmektedir. H.1323: 1905-1906, R.1323: 1907-1908 yıllarına rastlamaktadır. Bu yangında bütün çarşı ve çevresindeki evlerin (Karabeyler ve Kasap Mehmet Ağa konakları) yokolduğu; 1926 yılında çıkan ikinci yangında ise Cumhuriyet Caddesi çevresinden Sofuoğlu Vakfı'na ait dükkan ve hanların yandığı kaydedilmektedir.
- [172] Kemaliye Belediyesi'nden alınan bilgilere göre; 1971 yılında kamulaştırılan "Söğütlü Meydan" çevresinde: 1 han ve keçeci, terzi, kasap, manifaturacı, kıl çuval dokuma, nalbant, tacir esnafı bulunmaktaydı. Ayrıca bu kamulaştırma sonucu kasaplar çarşısı ve Mudara sokağının bir kenarını oluşturan dükkanlar da yıkıldı.
- [173] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.133; EPRIKYAN, S., a.g.e., s.78. Bu kayıtlar da kesinlik içermeyen bilgilere dayanmaktadır.
- [174] 1302 yılındaki sel felaketinde Taşdibi Camisinin yıkıldığı belirtilmektedir. EFE, O., a.g.e., s.9; KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.36. 70 yıl önce (1882 yılı dolayları) çığ felaketinden söz edilmektedir.

- [175] AZADYAN, T., a.g.e., s.7. 1516 yılında Surp Asdvadzadzin, Surp Kevork ve Surp Johannes kiliselerinin himayesindeki kıymetli bir İncil'in kopya edildiği aktarılmaktadır.
- [176] Yapının kargir sütunlarıyla tavan ve duvarlarının resimlerle bezendiği ve bu yenileme için 5.000-6.000 altın harcadığı belirtilmektedir. EPRIKYAN, S., a.y.; KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.134'te ise kilisenin 1673'te yapılıp, 1840'ta Yeranos Usta tarafından yenilendiği kaydedilmektedir.
- [177] Ana mekanı örten kubbenin bu onarımda inşa edildiği belirtilmektedir. EPRIKYAN, S., a.y. Diğer yandan, SIRVANTZDIANTZ, K.V., Toros Ağpar, cilt:1, İstanbul, 1879, s.248'de kilisenin adeta yeniden yapıldığı kaydedilmektedir.
- [178] Ermeni biçimindeki kilisenin 24 m. uzunluk ve ana bölümde; 10 m. genişlik ve yükseklikte olduğu belirtilmekte, kubbe çapı ise 12 m. olarak verilmektedir. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.139. Bugün tüketim kooperatifi ve cezaevi olarak kullanılan yapıda ana mekan, döşeme atılarak iki kata bölünmüş, kubbe kaldırılıp ahşap çatı ilave edilmiştir.
- [179] KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.8.
- [180] Benzer biçimlenmeler dikkate alındığında bu bölümde yapı kitle-sinden taşırılmış, ayrı girişi olan mekanların dua nişleri olabileceği düşünülebilir. Ayrıca apsidin de bu bölümde yer alması gerekir. Ancak bu mekanlar saptanamadığından "servis mekanları" denmiştir.
- [181] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [182] CUINET, V., a.g.e., s.365.
- [183] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1298/1881, 1 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1881, s.79'da 55, Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1301/1884, 1 def'a, Ma'muret ül-Aziz Vilayet Matbaası, 1884, s.80'de 58 öğrenci kaydedilmektedir.
- [184] EPRIKYAN, S., a.g.e., s.78.
- [185] ORTAYLI, İ., Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, Hil Yayınları: 23, Araştırma Dizisi:2, İstanbul, 1985, s.114.
- [186] CUINET, V., a.g.e., s.364.
- [187] Yol boyunca arklardan akan suyun bağ ve bahçelere yönlendirilmesinin düzenli bir program ile sağlandığı anlaşılmaktadır. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.378. Haziran ayında suyun yönlendirilmesi ile ilgilenecek bir kişi (çırban) seçilir. Belli bir programa göre her bahçe haftada üç kez su alır.
- [188] ORHONLU, C., Osmanlı İmparatorluğunda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar, Der: S.Özbaran, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, no:31, İzmir, 1984, s.44.

- [189] EVLİYA ÇELEBİ, a.y.
- [190] MOLTKE, H.von., a.g.e., s.247.
- [191] KUBAN, D., Sanat Tarihimizin Sorunları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1975, s.194.
- [192] a.y.
- [193] Bkz: Dipnot 7.
- [194] KUBAN, D., 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, II. baskı, İstanbul 1973, s.207.
- [195] Salname-i Vilayet-i Ma'muret ül-Aziz H.1325/1907, s.190. Evlerin 4-5 katlı olduğu belirtilmesine karşın araştırma sürecinde 5 katlı eve rastlanmamıştır. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.56'da genellikle yapıların iki katlı olduğunu, üç ve dört katlı olanların azlığını, özel durumlarda beş kata çıkan yapıların varlığını ileri sürmekte; bu özel yapılara örnek olarak ta Apçağa köyündeki "Barsamyan" evini vermektedir. Diğer yandan R.Özdemir, Eğin Şer'iyeye Sicillerindeki ilgili belgelere dayalı olarak H.1202/1787 yılında inşa edilen evlerin "tahtani ve fevkani" özellikte olduğunu ve böyle bir evin 300-500 kuruş fiyatla satıldığını aktarmaktadır.
- [196] SIRVANTZDANTZ, K.V., "Akın Şehri", Toros Aggar, cilt:1, İstanbul, 1879, s.245; EPRİKYAN, S., a.g.e., s.79. "Genelde Ağn'lılar köyleri dahil şehir hayatı yaşamaktadırlar" denilmektedir.
- [197] BURNABY, C.F., On Horseback Through Asia Minor, cilt II, 2.baskı Londra, 1877, s.28.
- [198] Edinilen bilgiye göre; Mahallenin ileri gelenlerinden biri, bir hafta veya bir ay süre ile geceleri erkekleri evin selamlığında ağırlardı. Kahvehaneye gitme söz konusu değildi.
- [199] BURNABY, C.F., a.g.e., s.33-34.
- [200] Kemaliye evlerinde alt katın taş duvarlarında yazıtlara oldukça sık rastlanmaktadır. Bu yazıtların tarih içerenleri Ek 9'daki evlerle ilgili formlara işlenmiştir.
- [201] ELDEM, S.H., Türk Evi Plan Tipleri, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, II.baskı, 1968, s.25-91. Yazar bu tipe "Karnı-Yarık" adını da vermektedir.
- [202] Ölen kimselerin mirasının saptanmasına ilişkin tereke kayıtlarında mal varlığı açıklanırken, evin mağ sayısı ile belirtilmesi dikkat çeker. Bu belgelerden bir örnek için bkz: ARIKAN, Z., "Uluyamaç (Servegil) Köyü ve Yer Adları", Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi (23-28 Eylül 1985) Tebliğler, cilt:1, İstanbul, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi, 1986, s.72 Dipnot: 33.
SAKAOĞLU, N., Divriği'de Ev Mimarisi, Kültür Bakanlığı Yayınları 274, Türk Sanat Eserleri Serisi:8, İstanbul, 1978, s.24'te "Evlerde genişlik birimi "mağ"dır. Bu 3x3 m.'ye yakın yaklaşık bir ölçüdür. Bir evin genişliği, bölüm sayısına göre değil, mağ

birimine göre ifade edilir: "Sekiz mağ ev", "üç mağ toyhane" "iki mağ mutfak gibi ..."

- [203] TANYELİ, U.; KAZMAOĞLU, M., a.g.e., s.31.
- [204] Tandır Kürsüsü bir kenarı 60 cm. ile 90 cm. arasında olan kare biçimli ahşap masadır. Yüksekliği 50 cm. civarındadır. Bu masanın altına, içine köz/ateş konmaya olanak veren 25-30 cm. çapında taş bir "tağar" konur. Zaman zaman tağar yerine mangal kullanıldığı da söylenmektedir. Kürsünün üzeri büyük bir yorganla kapatılarak sıcaklık korunur ve bu yorgan dizlere örtülerek ısıtılır.
- [205] Mevcut doku içinde ancak halkın verdiği bilgilere dayanarak saptanabilen bu binalara örnek olarak, bkz: Ek 9; 58, 72 nolu evler verilebilir.
- [206] Salname-i Vilayet-i Diyarbekir H.1291/1874, 6 def'a, Diyarbekir Vilayet Matbaası, 1291, s.175.
- [207] Ermeni kaynakları halkın her türlü olanağı değerlendirerek bu çorak ve vahşi araziye yaşanılır duruma getirdiklerinden söz etmektedirler. Bunun için de başka yerlerden toprak getirilerek arazide setlendirme yapıldığını, böylece daha az eğimli yüzeyler elde edildiğini ileri sürmektedirler. Bu setlendirme sırasında yapılan kanalizasyonun ise sonraları setlerin bozulmasıyla işlevini yitirdiğinden söz edilmektedir: EPRIKYAN, S., a.g.e., s.76-77. KEÇYAN, A.; BARSAMYAN, M., a.g.e., s.373. Halen devam etmekte olan çarşı inşaatı sırasında bir kanalizasyon sisteminin bir bölümü ortaya çıkarılmıştır.
- [208] KÜÇÜKERMEN, Ö., Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 3.baskı, İstanbul, 1988, s.110.
- [209] 19. yüzyıl başında Eğin'in "Ferman gereği Fırat üzerinden Keban'a kütük sevkiyle yükümlü ..." olduğu anlaşılmaktadır. SAKAOĞLU, N., Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı, Yurt Yayınları, no:8, Ankara, 1984, s.104; H.1310/1892, Ma'muret ül-Aziz Vilayeti Salnamesi, s.69'da da özellikle Fırat yoluyla Gercanis'ten büyük çam ve ceviz ağaçları getirilerek, istenen boyutta kereste imal edildiği ve binaların çoğunda tavan, taban, kapılar ve diğer ahşap işçiliğinin bu malzeme ile yapıldığı belirtilmektedir; "Kemah'tan geçerek akan Fırat nehri vadiden geçerken kendisiyle birlikte hem yapılarda kullanılabilir, hem de yakılabilir ağacı getirir". EPRIKYAN, S., a.g.e., s.78.
- [210] Yapı ustalığının babadan oğula geçerek öğrenildiği ilçede, geleneksel malzeme ve yapım tekniğini ayrıntıları ile bilen ustaların son temsilcileri; 1336/1920 doğumlu Tefvik Eryiğit, 1319/1904 doğumlu İbrahim Çakıcı (Gottik Usta), Ethem Mavuş ve oğlu Ali Mavuş'tan gerekli bilgiler elde edilmiştir.
- [211] CUINET, V., a.g.e., s.364.
- [212] AKIN, G., a.g.e., s.71. Mağ birimi belirleyicisinin kürsübaşı alanının boyutları olabileceği öne sürülmektedir. Kürsübaşı,

kürsü ve çevresindeki sedirlerden oluşan 3x3 m.'lik kare bir alandır.

- [213] Söz konusu bilgiler Ali Mavuş'tan alınmıştır.
- [214] Bu dikmelerin yapının taşıyıcı sistemi içindeki önemini vurgulayan veriler ilginçtir: Eski ustalar herhangi bir yangın durumunda orta direğin çökertilmesi ile yangının büyümesinin engellendiğini belirtiyorlar. Bu işlem için de "eşeği öldürün" diye bağrılmış.
- [215] RITTER, C., a.g.e., s.792.
- [216] NAUMANN, R., a.g.e., s.496-497.
- [217] a.e. "Eğik açılı köşeler yalnız erken dönem evlerinde uygulanmakla kalmazlar, aynı zamanda, anıtsal yapılarda dik açılı köşelere özellikle özen gösterilen Büyük Hitit Krallığı çağında da varlıklarını sürdürürler".
- [218] Özellikle camilerde temel eylem alanı olan orta sahının, mihrap önünden başlayarak, giderek merkezileşme eğilimi gözlenir. Klasik Osmanlı Camiler'inde ise orta mekan üzeri kubbe ile örtülü kare bir biçime ulaşmıştır.
- [219] Bölgede çeşitli araştırma alanlarında yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan odaların boyutlarına ilişkin veriler de ayrıca bu benzerliği desteklemektedir. Örneğin: Pulur (Sakyol) höyüğü X.kat 81, 84 ve 87 nolu odaların uzun eksenlerindeki yan duvarların 7.00 ile 7.30 m., kısa eksenlerindeki ön ve arka duvarların ise, düzgün olmayan dikdörtgen mekan biçimlenmesine bağlı olarak, 3.00, 3.50; 4.00, 4.60 m.lik ölçüleri. KOŞAY, H.Z., Keban Projesi Pulur Kazısı 1968-1970, O.D.T.Ü.Keban Projesi Yayınları, seri III, no:1, Ankara, 1976, s.14-17; Yine aynı bölgede Norsuntepe konutlarındaki odaların bazıları da boyutsal açıdan benzerlikler göstermektedirler: 3x5.60 m., 3.50x7.40 m. gibi. HAUPTMANN, H., "Norsuntepe Kazıları", Keban Projesi 1973 Çalışmaları, O.D.T.Ü.Keban Projesi Yayınları, seri I, no:6, s.46-49.
- [220] NAUMANN, R., a.g.e., s.398. Yazar'a göre; "Genişlemesine oda düzenlemesi Anadolu'da, Assur sömürgeleri çağında bir ilgi görmemiştir. Yalnız Hacılar VI. bu konuda kural dışı kalmaktadır". Ancak M.Erdim; Beycesultan Ia konutlarında, yan odalı Megaronlardaki uzun dikdörtgen yan odalarda, Kültepe Ia ve Ib konutlarında, Norsuntepe VIII. yapı katındaki iki odalı konutlarda genişlemesine oda düzenlemesi bulunduğunu ileri sürerek bu görüşe katılmamaktadır. ERDİM, M., a.g.e., s.122 Dipnot 57.
- [221] NAUMANN, R., a.g.e., s.506. Ayrıca Kült Odası olmayan odalarda bile bu dizgeye sık sık rastlandığı kaydedilmektedir.
- [222] a.e. s.137.
- [223] KOŞAY, H.Z., a.g.e., s.36. VIII. yapı katı ve X. kat 78 nolu odada bu direklerin yassı bir taş veya silindir biçimli bir çukura oturduğu saptanmıştır.

- [224] SERDAROĞLU, Ü., "1968 Ağın ve Kalaycık Kazıları Ön Raporu", 1968 Yaz Çalışmaları, O.D.T.Ü. Keban Projesi Yayınları, seri I, yayın:I, Ankara, 1970, s.34. 35 ve 36 nolu odalarda, direklerin oturduğu dört köşe, üstü düz taş kaideler, üzerindeki ahşap kalıntısı ile birlikte bulunmuştur.
- [225] DURU, R., Keban Projesi Değirmen-tepe Kazısı 1973, O.D.T.Ü. Keban Projesi Yayınları, seri III, no:2, Ankara, 1979, s.41. Demir Çağa ait C Binasındaki büyük odalarda çatıyı taşıyan kalın ahşap direklerin varlığı tabandaki direkaltı taşlarından anlaşılmıştır.
- [226] ERTEM, H., "Han İbrahim Şah Kazısı", Keban Projesi 1970 Çalışmaları, O.D.T.Ü. Keban Projesi Yayınları, seri I, no:3, Ankara, 1972, s.67.
- [227] Ahşap çatı ve bu çatıyı destekleyen ahşap dikme sistemi ile sivil mimarlığa daha fazla yaklaşan bu yapılar arasında: Beyşehir Eşrefoğlu Camisi, Afyon Ulu Camisi, Sivrihisar Ulu Camisi, Ankara Aslanhane Camisi sayılabilir. Beylikler dönemi yapıları arasında yer alan Kastamonu Mahmut Bey Camisi'nde ise ahşap direk sayısı dörde inmiştir.
- [228] SAKAOĞLU, N., Divriği'de Ev Mimarisi, Kültür Bakanlığı Yayınları 274, Türk Sanat Eserleri Serisi:8, İstanbul, 1978, s.30-33. Selamlık Bölümü(Dışarı Daire)'nın en önemli odası olan "Yaz Odası" başoda işlevlidir. Harem Bölümü(İçeri Daire)'nin ana mekanı "toyhane" ise ailenin kış boyunca kullanımı için tasarlanmıştır. Kemaliye Evleri'nde ise bu iki mekanın farklı işlevleri tek mekanda toplanmıştır.
- [229] Yaz odaları üç bölümlüdür: Aşağıseki, Kilimüstü, Nimseki. Bu bölümlenmenin belirlediği hiyerarşik oturma düzeni Nimsekili Odalar için de geçerlidir. Ancak, Divriği evlerinde nimseki gençlere ayrılırken, Kemaliye evlerinde yaşlı ve misafirlere ayrıldığı edinilen bilgilerle anlaşılmaktadır.
- [230] SERDAROĞLU, Ü., Aşağı Fırat Havzasında Araştırmalar 1975, ODTÜ Aşağı Fırat Projesi Yayınları, seri I, no:1, s.40. Mekandaki direkler aynı zamanda üst kattaki bölme duvarının taşıyıcısıdır. İşlevsel alanları ayıran döşemedeki kademelenme tavana yansıtılmamıştır.
- [231] AKIN, G., a.g.e., s.29-LXX. Ahşap direkler yalnızca bindirme tekniği ile kurulmuş ahşap kubbeyi desteklemektedirler; mekan içinde işlevsel bölümlenme doğrultusunda konumlanmış ögeler değildirler.
- [232] DURU, R., a.g.e., s.17.
- [233] NAUMANN, R., a.g.e., s.192-193.
- [234] MOLTKE, H.von., a.g.e., s.40. Arnavutköy/1836: "Tandır, üzerine yorgan örtülü bir masadır. Yorgan her yandan yere sarkar. Masanın altına bir mangal konur, etrafında da alçak bir sedir vardır".

- [235] Keban Projesi çalışmaları sırasında bölgede ortaya çıkarılan bu mekanlarla ilgili bazı örnekler şekil 4.11'de verilmiştir.
- [236] NAUMANN, R., a.g.e., s.197-198. Zincirli, Tell Ahmar, Aslan Taş ve Tel Halaf'ta bu taşınabilir ısı kaynaklarının yerleştirildiği yerlerin izlerini içeren, büyük salonlar ortaya çıkarılmıştır.
- [237] ARSEVEN, C.E., Sanat Ansiklopedisi, cilt I, 5.baskı, İstanbul, 1983, s.357. "Korluk" adı da verilen bu yerde bazen yemek de pişirilir.
- [238] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.33.
- [239] S.Ögel, hayat köşklerini; en sade evden saraya kadar, güzel manzaraya açılan seyir yerleri olarak tanımlamaktadır. "Bu manzara bahçe, bağ olabileceği gibi, denize ve uzaktaki görüntülere kadar uzanabilir. Minyatürlerdeki taht köşklerinin arkalarındaki pencere de tahttan yalnız havuzlu sofanın değil öbür yandaki doğa manzarasının bakışa açık olduğunu anlatır". ÖGEL, S., "Hayat (Sofa) Köşkü ve Tahtseki", Sanat Tarihi Yıllığı, sayı: IX-X, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Enstitüsü, 1979-1980, s.230; D.Kuban'da köşkü; "Hayattan dışarıya doğru bir balkon gibi taşan ve bir seki ile hayat döşemesine göre yükseltilmiş ve yine yerli sedirlerle bir oturma köşesi meydana getirilmiş" mekanlar olarak tanımlamaktadır. KUBAN, D., Sanat Tarihimizin Sorunları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1975, s.206; "... köşkün genelde zeminden yükseltilmiş ve çevresel görüşe olanak verecek şekilde inşa edilmiş ve gene aynı ilkelere göre yapı içinde yer verilmiş bir mekansal birim olduğu" sonucunu veren: AREL, A., Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, no:11, İzmir, 1982, s.41; F.Sare'den alıntı yaparak "... köşk tabiri Selçuklulardan beri böyle yazlık ve manzaralı olan mahallelere verilen addır" diyen: ÇAKIROĞLU, N., Kayseri Evleri, İstanbul, 1952, s.XVII.
- [240] S.H.Eldem kapsamlı bir biçimde incelediği köşkü, kullanım biçimi ve mekan örgütlenişi açısından ele almış ve bir tipoloji oluşturmuştur. Bu sınıflama köşkün belirgin bir biçimi olan plan motifi değil, değişik tasarımlar içerdiğini ortaya koymuştur. ELDEM, S.H., Türk Evi Osmanlı Dönemi, cilt: II, T.A.Ç. Vakfı, 1986, s.158-159. Ayrıca konu ile ilgili farklı tanımları saptayan ve değerlendiren çalışma için bkz: AREL, A., a.g.e., s.40-46.
- [241] ELDEM, S.H., Türk Evi Plan Tipleri, II.baskı, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, 1968, s.19; Taht veya Tahtseki terimi, genellikle köşkten daha basit ve gösterişsiz biçimlenmeler için kullanılmıştır. Örneğin bkz: KUBAN, D., a.y.; ESER, L., Kütahya Evleri, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1955, s.74.
- [242] ÖGEL, S., a.g.m., s.228, resim 5.
- [243] ELDEM, S.H., Türk Evi Osmanlı Dönemi, cilt: II, T.A.Ç. Vakfı, 1986, s.159; Bir ağırlama ve toplanma mekanı olan Divanhane, Divriği Evlerinde de sofanın bir bölümünde aynı işlevle yer almaktadır. SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.29. Oysa Kemaliye evlerinde böylesine önemli ve temsili bir işlevi olduğu söylenemez. Ev halkına hizmet veren bir seyir ve yazlık oturma mekanı olarak nitelendirilebilecek görünümündedir.

- [244] "Hakim Elemanlı Eklemli Köşk"lerde gözlenen bu biçimlenmede divanhane aksı, köşkün içinde sofa ve geçit şeklinde devam eder. ELDEM, S.H., a.y.
- [245] Erzurum Evlerinde "Ayvan Oda" teriminin iki ayrı mekan için kullanıldığı belirtilmektedir: Birincisi, evin ana katında cephede çıkma ile belirlenmiş baş odalar; ikincisi ise ana kat sofasından daha üst kottaki yazlık köşkodalar. KARPUZ, H., Erzurum Evleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları : 562, Sanat Eserleri Dizisi: 5, Ankara, 1984, s.29. Divanhane ile ilişkisi kurulan mekanlar bunlardan ikincisi olup, belirgin özelliği Solakzade Müftü Evi'nde gözlenmektedir. a.e., s.58, 124, resim 16.
- [246] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.31-32.
- [247] Özellikle saraya ait köşk yapılarının divanhanelerinde gözlenen bu çıkmaların aynı zamanda en üst statüden kişinin oturmasına ayrılmış özel bir mekan niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır. ELDEM, S.H., Köşkler ve Kasırlar, D.G.S.A.Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü Yayınları, İstanbul, 1969, s.74.
- [248] DENİZ, B., "Malatya Darende, Balaban'da Türk Ev Mimarisi", (Bastırılmamış Lisansüstü Tezi), A.Ü.D.T.C.Fakültesi, Ankara, 1978, s.64-70. Üst katta olanlara "yazlık" veya "çardak" gibi isimler de verilmektedir.
- [249] ÖGEL, S., a.g.m., s.231; ELDEM, S.H., Türk Evi Plan Tipleri, II.baskı, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, 1968, s.16.
- [250] AREL, A., a.g.e., s.42.
- [251] AKIN, G., a.g.e., s.42; Bu tür eyvanların Kayseri bağ evlerinde de "köşk" diye adlandırılan örneklerine rastlanmaktadır. ÇAKIROĞLU, N., a.g.e., s.XVII-XXVI.
- [252] NAUMANN, R., a.g.e., s.368, 494.
- [253] a.e., s.376-377.
- [254] a.e., s.381-384. Bu ev tipinin sınırlı bir alanı kullanan yerleşmelerin konutlarında kullanıldığı vurgulanmaktadır.
- [255] a.e., s.380, resim 504. Çeşitli buluntulara dayanarak yapılan yeniden kurma denemesi bu ilişkiyi olanaklı kılmaktadır.
- [256] a.e., s.387.
- [257] a.y., "Örtme" teriminin kullanımı için bkz: ERDİM, M., a.g.e., s.70, 91. Bu tip arkeologlar tarafından hilani olarak da adlandırılmıştır.
- [258] SERDAROĞLU, Ü., "1968 Ağın ve Kalaycık Kazıları Ön Raporu", 1968 Yaz Çalışmaları, O.D.T.Ü.Keban Projesi Yayınları, seri:1, yayın no:1, Ankara, 1970, s.26-53.

- [259] KUBAN, D., a.g.e., s.196.
- [260] a.e., s.197.
- [261] AKIN, G., a.g.e., s.16. Hilani: "... ön yüzü dışa açık bir orta mekanla, ona açılan iki yanındaki birer odadan oluşur." şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu çalışmada "simetri koşulu dışında, hilani kavramı oldukça esnek tutulmuştur".
- [262] Bütünlüklerini koruyarak arka arkaya dizilen bu birimleri G.Akın (a.g.e., s.18) hilani; M.Erdim (a.g.e., s.90) ise iki odalı orta eyvanlı birim olarak değerlendirmektedir.
- [263] Orta mekanın ön yüzü herhangi bir dikme içermeyen düz atkılı hilanilerde bile söz konusu orta mekan içe yönelir ve genellikle uzun aksı ön cepheye diktir. AKIN, G., a.g.e., s.17.
- [264] Orta eksenin ev cephesinde taşırılarak vurgulanması Batı ve Doğu Trakya'da 19. yüzyıla kadar süren yeni bir ev tipinin başlangıcı olarak kabul edilmekte, Demirtaş Kasrı bu yeniliğin öncüsü olarak gösterilmektedir. ELDEM, S.H., Köşkler ve Kasırlar, cilt 2, s.98.
- [265] AKIN, N., "Balkanlarda Osmanlı Evi", (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, 1987, s.88, 164, resim 10. Bulgar Rönesansı olarak adlandırılan dönemin konut mimarisi üzerine çalışan araştırmacıların görüşleri bir gelişim şeması ile birlikte verilmektedir. Ayrıca ELDEM, S.H., Türk Evi, I.cilt 1984, s.18 ve 277'de dış sofalı evden iç sofalıya geçiş süreci aynı biçimde yorumlanmaktadır: "Dış sofalı evler sofanın kısalması ve üç tarafından oda ile çevrilmesi sonucunda iç sofalı ev karakteri almaya başlamışlardır"; AREL, A., a.g.e., s.29'da aktarılan G.Megas'ın araştırmasında, Kara Yunanistan'ında rastlanan ev tipinin planimetrik evrimi de aynı şekilde açıklanmaktadır.
- [266] ELDEM, S.H., a.g.e., s.201.
- [267] a.e., s.13-14.
- [268] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.25. Tepe pencereleri olmayan küçük odalardan oluşan, geniş sofalı "Karnıyarık" tipte bu yeni evlerin çoğu zaman bitişik düzende sıralandığı kaydedilmektedir.
- [269] BERK, C., Konya Evleri, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1951, s.95. Bu evlerin şehrin özgün yapıları arasında sayılamayacağı; Konya'nın ayrıcalıklı tabakasını oluşturan ev sahiplerinin özellikle İstanbul'la ilişkide olabilecekleri belirtilmektedir. Ayrıca, Divriği'deki örneklerin aksine burada evlerin büyük bağ ve bahçeler içine inşa edildiği kaydedilmektedir.
- [270] ERUZUN, C., "Doğu Karadeniz'de Dolma Tipi Evler", Türk Folkloru Araştırmaları, sayı:1, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, no:32, 1981, s.27. 1850-1860 yıllarında Ermeni ve Gürcü ustalar tarafından yapıldığı öne sürülen, plan tipi oldukça farklı evin sahibi M.Edip Dinç'in Osmanlı yönetiminde devlet memurluğu yaptığı kaydedilmektedir.

- [271] Örneğin Atatürk'ün yaveri ve ilk milletvekillerinden Mustafa Süsoy evi gibi. Ancak bu plan tipinin aynı zamanda en çok uygulanan üç tipten biri olduğu ileri sürülmektedir. ÇAL, H., Tokat Evleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 894, Tanıtma Eserleri Dizisi: 9, Ankara, 1988, s.21, 30.
- [272] Elazığ'ın Arozik Köyü'ndeki, köyün ağası Yusuf Doğan evi. ALPÖGE, A., "Keban Bölgesi Anonim Mimarisi Çalışmaları 1969", Keban Projesi 1969 Çalışmaları, O.D.T.Ü.Keban Projesi Yayınları, seri I, no:2, Ankara, 1971, s.133, 108, 109.
- [273] ELDEM, S.H., a.g.e., s.210-202.
- [274] Bkz. Dipnot 192.
- [275] ELDEM, S.H., a.g.e., s.58.
- [276] SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.23. Sınırlı parasal olanaklarla gerçekleştirilen evlerde çatkıyı oluşturan ahşap malzeme kısıtlı kullanılarak "yığma kerpiç ev", zengin evlerinde ise bol ahşap kullanımının yanı sıra kerpicin kireç, kırık, bol saman gibi katkı maddeleriyle güçlendirilmesiyle "dolma ev" tekniğine yaklaşılmıştır.
- [277] DENİZ, B., a.g.e., s.61. Taş malzeme temelde 2 m. yüksekliğe kadar, ahşap ise bağdadi tekniğinde, köşk, yazlık ve cumba yapımında kullanılmıştır.
- [278] ELDEM, S.H., a.g.e., s.231.
- [279] Mardin evlerinde de üstü kullanılan bütün damlar korkuluklarla sınırlanmıştır. Bunlar erken dönemlerde sade bir taş duvar görünümünde iken, sonraları silmeli, 19. yüzyıl sonlarında ise parçalı korkuluk tipi yaygın olarak kullanılmıştır. ALİOĞLU, F., "Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İ.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, 1988, s.85.
- [280] Divriği evlerinde: 1725-1800 arası düz toprak damı; 1800-1850 arası düz toprak dam, ahşap saçaklar; 1850-1900 arası düz toprak dam, ön ve yan cepheyi kuşatan kiremit döşeli eğimli ahşap saçaklar; 1900-1925 arası kiremit örtülü eğimli çatı, cephede üçgen alınlık biçimlenmesi gibi bir süreç izlenebilmektedir. SAKAOĞLU, N., a.g.e., Kültür Bakanlığı Yayınları 274, Türk Sanat Eserleri Serisi: 8, İstanbul, 1978, s.21, 27, Şekil 1. Malatya, Darende evlerinde ise düz dam uygulamasının ardından "Gantarmalı Saçak", "Gantarmalı Tavan", "Ters Tavan" adları verilen uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulamada ev, eğimli çatı ile örtülü olup saçak iç bükey profillidir: DENİZ, B., a.g.e., s.65-66.
- [281] Zarlı tavan geleneği 19. yüzyıl başlarında yaygınlaşmaya başlamıştır. İşlemeli, özellikle çarkıfelekli tavan geleneği ise 1700'lerden geriye gitmemek koşuluyla önce eşraf evlerinde başlamış ve zamanla varlıklı kişilerin evlerine yayılmıştır. Her iki tavan biçimlenmesinde de strüktür sistemini örtme kaygısı gözlenir. SAKAOĞLU, N., a.g.e., s.22, 42.

- [282] "Cisir" adı verilen tavan kirişlerinin üç tarafı oymalı tahtalarla kapatılıp mat ve solmaz boyalarla bezenmiştir. SUNGUROĞLU, İ., Harput Yollarında, cilt:4, İstanbul, 1968, s.255.
- [283] ERGİNBAŞ, D., Diyarbakır Evleri, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1953, s.29, L.30; şekil 69, 72.
- [284] Kirişlerin boyanması işleminin genellikle şehir evlerinin önemli odalarında yapıldığı kaydedilmektedir. ÇAKIROĞLU, N., a.g.e., s.19.
- [285] NAUMANN, R., a.g.e., s.158.
- [286] a.e., s.159.
- [287] ERPİ, F., Buca'da Konut Mimarisi (1838-1934), Ankara, 1987, s.225. Ancak bu yer döşemelerinin iç mekanlarda değil avlularda kullanılması, Kemaliye evlerindeki uygulamanın ayırtkanlığını sürdürmesini sağlar.

EKLER

EK 1 - 1891 YILINDA EĞİN KAZASININ YÖNETİM ÖRGÜTÜ

Kaynak : H.1308/1891 Ma'muret ül-Aziz Vilayeti Salnamesi .

Kaymakam : Ahmet Reşit Bey
Naib : Arif Efendi
Müftü : Ömer Feyzi Efendi
Mal Müdürü : Ali Rıza Efendi
Muavin : Abdullah Efendi
Tahrirat Katibi : Hüseyb Efendi

Meclis İdare Heyeti

Ermeni Murahhası: Agop Efendi
Hacı Osman Efendi
Mustafa Efendi
Yurdan Efendi

Mahkeme-i Velayet-i Dairesi

Naib Arif Efendi
Halil Efendi
Kerkür Efendi
Ahmet Raif Mostanik
Şükrü Efendi Mostanik Muavini
Münhel Efendi 2.Muavin

Şer-iye Mahkemesi

Katip : Mehmet Efendi
Mukayyid : Talat Efendi
Muhzır : Ahmet Efendi
Mübaşir : Numan Ağa
" : İstiban Ağa

Belediye

Reis : Salih Efendi
Aza : Nuri Efendi
İbrahim Ağa
Kara Bey
Şerif Bey
İstiban Ağa
Karabet Ağa
Yani Ağa

Mal Kalemi

Müdür : Rıza Efendi
Muavin : Abdullah Efendi
Rafiki : İbrahim Rıfat Efendi
Sandık Emini : Müseyyis Efendi
Katip : İbrahim Rafet Efendi
Tahsildar : Abdürrahim Efendi

Nüfus İdaresi

Memur : Mehmet Cemal Efendi
Katip : Behçet Ahmet

Zabıta İdaresi

Yüzbaşı : Ahmet Ağa
Polis : Mahmut Efendi

Emlak Komisyonu

Yaşar Efendi
Karabey
Yani Ağa
Ohan Ağa

Banka Şubesi

Reis : İsmail Hakkı Efendi
Aza : Karabey
Nigus Ağa
Yani Ağa
Katip : Muhammed Tevfik Efendi

Maarif Komisyonu

Reis : Naip Efendi
Aza : İbrahim Ağa
Hafız Hasan Efendi
İdris Efendi
Haçutur Efendi

Tarih Komisyonu

Reis : Tahsin Efendi
Aza : Hacı Emir Ağa
İbrahim Ağa
Karabey
Nigus Ağa
Folik Ağa
İstiban Ağa

Rüştiye Mektebi

Muallimi Evvel : Bekir Efendi
Muallimi Sani : Ali Niyazi Efendi
Rukkar Muallim : Ali Efendi
Bevvap : Şakir Efendi
Öğrenci : 65

Telgraf Müdürü : Hüseyin Efendi

Duyunu Umumiye : Nikogos Efendi

Reji İdaresi

Müdür : Ahmet Efendi
Katip : Nikogos Efendi

EK 2 - H.1264/1847 YILINDA EĞİN'DE İŞKOLLARI VE ESNAF SAYIM SONUÇLARI

Kaynak : Eğin Şer-iye Sicilleri, 7.

Debbağ	18	dükkan	
Ayakkabıcı	108	"	
Mutaf	4	"	
Saraç	4	"	(Mutaf ile birlikte sayıldı)
Terzi	48	"	
Kürkçü	16	"	(Terzi esnafı ile birlikte yazıldı)
Çulhacı	77	"	(Ayrıca çulha tezgahları 102 tane)
?	4	"	
Boyacı	5	"	(Çulhacılara katıldı)
Tüccar	56	"	
Çerçiler	7	kişi	(Tüccarlara katıldı)
Dellal	3	"	
Attar	9	dükkan	
Doktor	3	"	(Attarlar arasında)
Duhancıyan (Tütüncü)	24	"	
Bakkal	52	"	
Poligeci	22	"	
Berber	18+1	"	
Demirci (Ahengeran)	13	"	
Çilingir ve pancurcu	5	"	(Demirci içinde sayıldı)
Tüfenkçi	3	"	(Demircilere katıldı)
Saatçi	15	"	
Kalaycı	15	"	
Hancılar			
Han	7	tane	
Şenkciyan	8	"	(Hancılar katıldı)
Kahveciler	5	dükkan	
Kasap	22	"	
Ekmekeçi	9	"	
Değirmenler	32	tane	(Köyler dahil)
	9	"	dink (bulgur)
Çömlekçiler	5	"	
Hızarcılar	11	"	
Dülgerciler	27	"	
Duvarcılar	23 + 5(köyler)	= 28 kişi	
Amele	36 + 20(köyler)	= 56 kişi	
Sırt hamalı	15	kişi	
?	44	"	
Katırcılar	75	"	
Beygirciler	16	"	

(Son sayfa yırtık)

EK 3 - SALNAMELERDEKİ KAYITLARA GÖRE EĞİN KAZASI'NDAKİ YAPILARIN SAYISAL DAĞILIMI

Kaynak :

H.1288/1871, H.1291/1874, H.1292/1875 tarihli Diyarbekir Vilayeti Salnameleri;
H.1293/1876 tarihli Devlet Salnamesi;
H.1298/1881, H.1310/1892, H.1325/1907 tarihli Ma'muret ül-Aziz Vilayeti Salnameleri.

SALNAME TARİHİ	1871	1874	1875	1876	1881	1892	1907
HANE SAYISI	1672	2087	2087	2087	2087		2087
DİNİ YAPILAR							
Cami		6	6		7		
Mescit		14	14	41	52	55	58
Kilise		2	2		13	2	2
EĞİTİM YAPILARI							
Medrese		7	7		12		
Rüştiye Mektebi		1	1		1		
Mektep (Gayrimüslim)		1			11		
Mektep (Müslim)		13	14		66		
TİCARİ YAPILAR							
Dükkan		575	481	604	958		438
Değirmen		19	19	21	76		89(un) 53(bulgar)
Fırın		12	12		15		32
Kahvehane		12	12		11		10
Yağhane					7		
Boyahane		2	2		5		
Nalbanthane					7		
Tabakhane		6	6				5
Meyhane					2		
Mağaza (Marangozhane)		99	99				
Han		1	1				31
KAMU YAPILARI							
Hükümet Konağı							1
Telgrafhane							1
Kışla							1
İskele		9	9				
Köprü		2	2		2		
Hamam		2	2	2	6		3
Çeşme		110	110		110		
MEZARLIKLAR							
Mezarlık (Gayrimüslim)		3	4		14		
Mezarlık (Müslim)		7	7		53		

EK 4 : H.976/1568 TARİHLİ KAYITLARDA EĞİN'DEKİ MAHALLELER VE NÜFUS DAĞILIMI

Kaynak : Arapgir Livası Mufasssal Defterleri, No: 127.

Sayfa No

Karye-i Eğin Maa Mezraa-i ...

64 b

Cemaat-i Müslüman

Yekün 63 nefer
27 hane
36 mücerred

Cemaat-i Ermeniyan

Mahalle-i Balçı nam-ı diğer Sevasuş (?)

Yekün 75 nefer
51 hane
24 mücerred

Mahalle-i Mahdi nam-ı diğer ...

65 a

Yekün 32 nefer
25 hane
7 mücerred

Mahalle-i Sülûklük

65 b

Yekün 39 nefer
20 hane
19 mücerred

Mahalle-i Arvasi nam-ı diğer Çardak

Yekün 38 nefer
28 hane
10 mücerred

Mahalle-i Kotan

66 a

Yekün 41 nefer
29 hane
12 mücerred

Mahalle-i Budak

66 b

Yekün 79 nefer
61 hane
18 mücerred

Mahalle-i Balcı sekisi nam-ı diğer Mısır (?)

67 a

Yekün 75 nefer
56 hane
19 mücerred

Mahalle-i Serkis nam-ı diğer Arbusek (?)

Yekün 88 nefer
75 hane
13 mücerred

Mahalle-i Muskir (?)

Yekün 106 nefer
75 hane
35 mücerred

EK 5 - CAMİ VE MESCİTLERLE İLGİLİ MEVCUT VERİLER

Kaynak : Kemaliye Belediyesi Arşivi

ADI	MAHALLESİ	YAPTIRAN	YAPILIŞ TARİHİ	ONARIM TARİHİ
TAŞDİBİ CAMİSİ	Taşdibi	Zulfükar Ağa	H.1051 / 1641	H.1268/1851-1969
ORTA CAMİ	DörtYolağzı	Mirimiran Mustafa Paşa	-	H.1314/1896-H.1343/1924
DÖRTYOLAĞZI CAMİSİ	DörtYolağzı	Ömer Efendi	H.1074 / 1663	H.1130/1717-1960
YENİ CAMİ (TAHTA CAMİ)	Naip	Dernek	1961 - 1971	-
KURTOĞLU CAMİSİ	Gençağa	Kurtoğulları	H.1227 / 1812	H.1304/1886-1957
MEMİŞ EFENDİ MESCİDİ	Sandıkbağı	-	H.1219 / 1804	1955
KARAALİ MESCİDİ	Sandıkbağı	Balçioğlu	-	1961
CANIKOĞLU MESCİDİ	Sandıkbağı	-	-	Yıkılmış
ÜÇVAKİT MESCİDİ	Taşdibi	-	-	-
MÜFTÜZADE MESCİDİ	Taşdibi	-	-	Yıkılmış
EMİN EFENDİ MESCİDİ	Halilağa-Türkmen	Hacı Ali Efendi	H.1136 / 1723	H.1298/1880-1932
HACI YUSUF EFENDİ	Hacı Yusuf-Mahdi	Hacı Yusuf Efendi	H.1112 / 1700	1956
ÇEVLİK CAMİSİ	Hacı Yusuf-Mahdi	Dernek	1963	
TAPUR CAMİSİ	İshak Paşa	Ekşizade Hacı Mustafa	H.1322 / 1904	1960
İHSANİYE CAMİSİ	Ariki	Ekşizadeler	H.1292 / 1875	1955
HACI EMİN MESCİDİ	Ariki	-	H.1195 / 1780	1952
VANLIZADE MESCİDİ	Ariki	Vanlioğlu Hacı Ali	H.1247 / 1831	1957
KOÇAN CAMİSİ	Ariki	Hacı Şakirler	-	H.1291/1874
GÖZÜN CAMİSİ	Ariki	-	1966	-
EMİYABEY CAMİSİ	Bahçe	Mahalle Halkı	H.1281 / 1884	1960
BAHÇE CAMİSİ	Bahçe	Zulfukaroğlu Mehmet	-	H.1251/1835-1957-1962

EK 6 - H.1291 TARİHLİ İLK TAPU YOKLAMA DEFTERLERİNDE KAYITLI
MAHALLELER

ESKİ MAHALLELER (H.1291/1874)

YENİ MAHALLELER

Yukarı Sandıkbağı

Aşağı Sandıkbağı

Karaali

Canik

Çukur Mahalle

Memişefendi

Miftü ..... SANDIKBAĞI

Taşdibi

Ortacami

Yağmurdere

Buluta

Seyitali ..... TAŞDİBİ

Naip

İncidüzü

* Ayvalık ..... NAİP

Gençağa

Yenimahalle

Gümrükçü

Cizyedar

Kasapoğlu

Kilise-i süfla (Aşağı kilise)

* Tavvaoglu (Totvaoglu)

* İsnak ..... GENÇAĞA

Dörtvolağzı

Şehsuvar

Sofuoğlu

Kotan

* Kazancıaltı

* Kilise-i ulya (Yukarı kilise) ..... DÖRTVOLAĞZI

İshakpaşa

Tapur ..... İSHAKPAŞA

Halılağa

Türkmen

Arapoğlu ..... HALILAĞA - TÜRKMEN

Hacıyusuf

Mahdi

Cevlik

* Çörukaldırımı ..... HACIYUSUF - MAHDİ

Ariki ulya (Yukarı Ariki)

Ariki süfla (Aşağı Ariki)

Esatağa

Koçan

Cemalpaşa

Vanlızade

Keleş

Sandıkzade ..... ARIKİ

Bahçe

Embiyabey ..... BAHÇE

* Halen yapı içermeyen boş arazi durumundaki mahallelerdir.

EK 7 - İNCELENEN EVLERİN İLK TAPU KAYITLARI

Kaynak : Kemaliye Tapu Sicil Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan Tapu Yoklama Defterleri, No: 7-11.

NO	ADRES	PAE	ADA	PAR.	SAHİBİ	İLK TAPU KAYDI	DEFT. NO	KAYITLARDAKİ İLK SAHİBİ
1	TAŞDİBİ	10	6	19 21	Fatma Barutçu	H.1302/1884	7	Muhsiroğlu Osman Usta Mevlüt oğlu İbrahim
2	"	"	"	17	Osman Dilsiz	H.1300/1882	7	Nakip oğlu Yaşar Mustafa
3	"	"	"	26	Hasan oğlu Bekir Ekmekçi	H.1296/1878	7	Ahmet zevcesi ve Hüseyin kızı Ümmügülüm
4	"	"	"	27	Mehmet oğlu Bekir Fikri Ekmekçi	H.1304/1886	7	Süretçizade Ahmet oğlu Bekir
5	"	"	"	29	Hasan Şenel	H.1291/1874	7	Balizade İbrahim Ağa
6	"	"	"	30	Gülşah Kılınç	H.1291/1874	7	Abdi Efendi kızı Emine
7	"	"	7	4	Mehmet Şadan Fırat	H.1291/1874	7	Abdi Efendi kızı Emine
8	"	"	8	5	Recep Sabit Süslü	H.1291/1874	7	Sucu Hasan oğlu Ali
9	"	"	"	4	Mustafa Paşaoğlu	H.1300/1882	7	Nakkaşzade damadı Hasan zevcesi Fatma
10	"	"	"	1	Cevat Nas	H.1327/1909	7	Yüzbaşı Süleyman efendi zevcesi Ayşe Hanım
11	"	"	7	8	Veli Erdemir	H.1298/1880	7	Odabaşı oğlu Mehmet Emin ve Ömer
12	"	"	"	7	Sucu Hasan oğullarından Mustafa	1967	7	Sucu Hasan oğullarından Mustafa
13	"	"	10	3	Faika Akoğlu	H.1291/1874	7	Köse İbrahim oğlu Ahmet Ağa
14	"	"	13	4	Mehmet Cemal Kalkuloğlu	H.1291/1874	7	Mısırlıoğlu İbrahim
15	"	"	2	30	Hacı ve Naci Bilen	H.1291/1874	7	Müftüzade Yaşar oğlu Abdülvahap
16	"	"	"	29	İbrahim Şerif Kırmızıgül	H.1291/1874	7	Abdi Efendi kızı Emine ve Gül Hanım
17	"	"	"	28	Emine Kırmızıgül	H.1291/1874	7	Hacı Mahmut oğlu Mahmut
18	"	"	"	24	Fatma Birler	1938	7	Mehmet ve Ahmet Hilmi Bilgin
19	"	"	"	17	Ahmet ve Ömer Uyanık	H.1328/1910	7	Şenlikzade Hacı Ömer oğlu Hilmi
20	"	"	"	16	Bekir, Rabia ve Hediye Uyanık	H.1328/1910	7	Şenlikzade Hacı Ömer oğlu Hacı Ali
21	"	"	"	11	Hanife Pekkip	H.1291/1874	7	Berberoğlu İsmail
22	"	"	"	9 10	Hüseyin Hüsnü Koyunoğlu	H.1291/1874 H.1318/1900	7	Hızarcı Mehmet oğullarından Hüseyin oğlu Mehmet ve Bekir
23	"	"	3	5	İbrahim Hakkı ve Ali Çetinkaya	H.1293/1876	7	Baba Şerif oğlu Mehmet Yaşar

NO	ADRES	PAE	ADA	PAR.	SAHİBİ	İLK TAPU KAYDI	DEFT. NO	KAVITLARDAKİ İLK SAHİBİ	
24	"	"	"	6	Ali Kılıç	H.1291/1874	7	Zulfukarağazade İbrahim zevcesi Fatma	
25	"	"	"	13	Mehmet Aziz Aytekin	1966	7	Mehmet Aziz Aytekin	
26	TAŞDİBİ	10	4	12	Bekir Aytekin	1966	7	Bezikoğlu Osman	
27	"	"	"	5	1	Hacı Mehmet Çalışkan	H.1291/1874	7	Nalbant Hacı Mehmet Ağa
28	"	"	"	"	51	Hacı Ömer Nalcı	H.1291/1874	7	Nalbant Hacı Ömer Ağa
29	"	"	"	5	46	Hasan Şatır	1966	7	Hasan Şatır
				5	47	Bekir oğlu Mehmet Ali	1966		Bekir oğlu Mehmet Ali
				5	48	Mehmet kızı Fatma	H.1291/1874		İsmail oğlu Nalbant Bekir
30	"	"	"	"	6	Arif Solmaz	H.1291/1874	7	Çerçizade Hacı Mehmet Ağa
31	"	"	"	"	43	Musta Sabri Odabaşıoğlu	H.1291/1874	7	Odabaşızade İbrahim Ağa
32	"	"	"	"	44	Mehmet Akbaş	H.1291/1874	7	Odabaşızade Ahmet Ağa
33	"	"	"	"	32	Mehmet Tahir Esen	H.1294/1877	7	H.Bekir Ağa zevcesi Fatma Hn.
34	"	"	"	"	27	Mehmet Cavit Arıtan	H.1291/1874	7	Abdullahzade Şükrü
35	"	"	"	"	26	Lütfiye Aydınlık	H.1291/1874	7	Kebrizade Hacı Ali
36	"	"	"	"	20	Hasan Doğrugüven	H.1291/1874	7	Emin oğlu Hüseyin
37	"	"	"	"	18	Azize Çiçek	H.1291/1874	7	Süleyman oğlu Hüseyin Ağa
				19	Osman Nuri Örnekçi	H.1291/1874			H.Bekir Ağa zevcesi Fatma Hn.
38	"	"	"	"	15	Salih oğlu Nuri	H.1291/1874	7	Sandıklızade Salih
39	"	"	"	6	4	İsmail Gültekin	H.1291/1874	7	Nakkaşoğlu Salih
				5					
40	"	"	"	"	15	Hakkı-Hatice Becit	H.1291/1874	7	Sandıkazade Hasan Ağa
41	"	"	"	"	14	Mustafa Erdoğan	H.1291/1874	7	Muhittin torunu Fatma
42	"	"	"	"	9	Ömer Zincirkaya	H.1291/1874	7	Kıgılı oğlu Salih
43	"	"	"	"	10	Şerif Ahmet Cengiz	H.1291/1874	7	Sandıkzade oğullarından H.İbrahim oğlu Abdullah
44	"	"	"	98	2	Mustafa Dilik	H.1291/1874	7	Hacı İbrahim zevcesi Ayşe
45	NAİP	3	27	18	Mehmet oğlu Ahmet	H.1291/1874	7	Esatağazade Hacı Ahmet Ağa	
				19	Ahmet oğlu Mahmut			Esatağazade Bekir Ağa	
46	"	"	"	"	15	Şaban Ağrikli	H.1291/1874	7	Mamo Ağa oğlu Berber Mahmut biraderi Mehmet
47	"	"	"	"	14	Mehmet Taştan	1966	7	Mehmet Taştan
48	"	"	"	"	13	Menalizade Ahmet	H.1291/1874	7	Şit Paşazade Ahmet

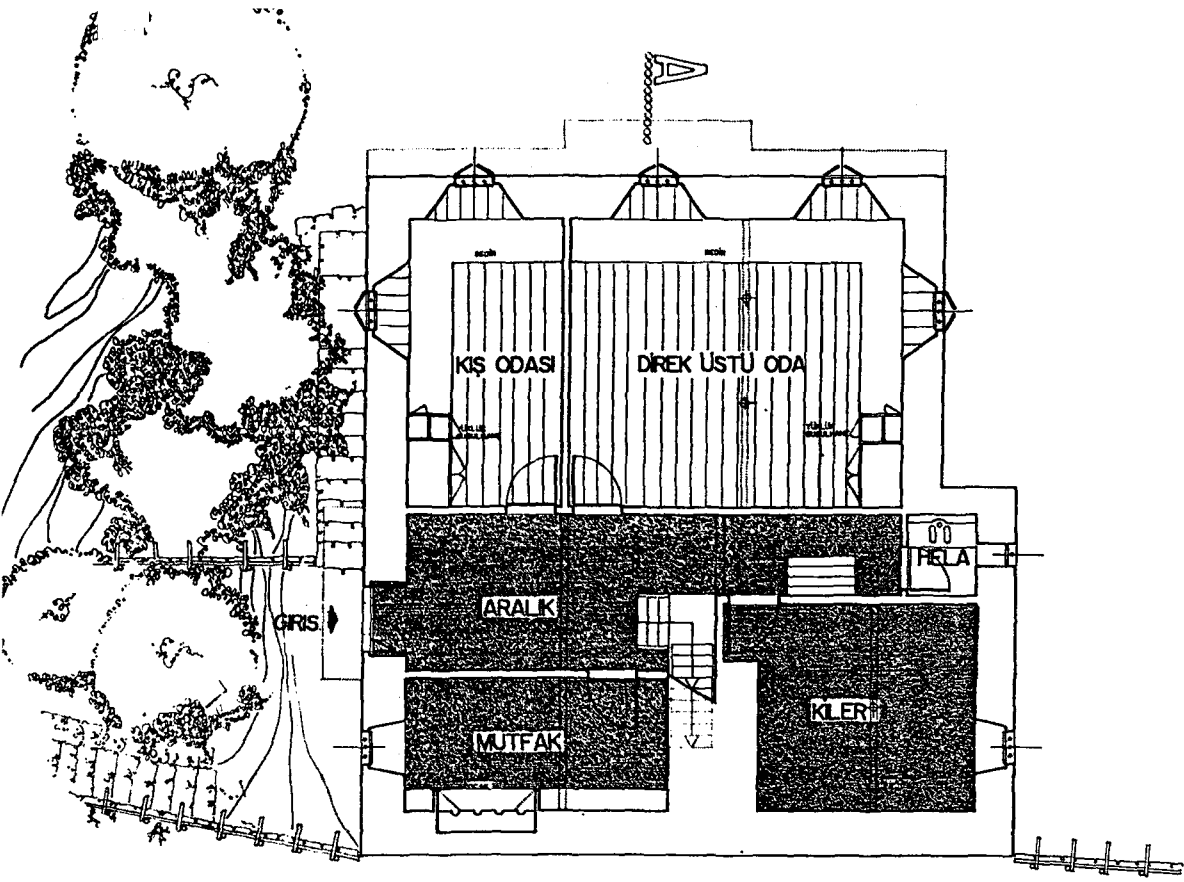

NO	ADRES	PAE	ADA	PAR.	SAHİBİ	İLK TAPU KAYDI	DEFT. NO	KAYITLARDAKİ İLK SAHİBİ
49	NAİP	3	27	9	Mustafa Karacemanoğlu	H.1291/1874	7	Sofi Mehmet
50	"	"	"	8	Bekir Fikri Paçcı	H.1291/1874	7	Paçcıoğlu Hacı Ahmet Ağa
51	"	"	"	7	Muhittin Dilsiz	H.1291/1874	7	Muhsir oğlarından Mustafa oğlu Osman
52	"	"	28	7	Mustafa Akbal	H.1291/1874	7	Otuzbir oğullarından Mehmet oğlu H.Hüseyin Ağa
53	"	"	"	10	Abdurrahman kızı Hayriye	H.1293/1876	7	Abdik oğullarından Abdurrahman oğlu Ali
54	"	"	25	24	Mehmet Canyigit	H.1291/1874	7	Emirbekzade Hacı Halil
55	"	"	"	28	Mahmut Berat Özgüven	H.1291/1874	7	Emirbekzade Mehmet
56	"	"	"	17	Ömer İhsan Üre	H.1311/1893	7	Mahmut Bey oğlu Usta Mahmut
57	"	"	"	13 14	Hüseyin Kara Osman Ayşe Köprülü	H.1309/1891 H.1291/1874	7	Muhsirzade Ali Efendi Muhsir oğullar. Ali oğlu Mehmet
58	"	"	"	11	Adile Mirasyedi	H.1277/1860	7	Miralay Osman Bey
59	"	"	"	10	Ali Mavuş	H.1277/1860	7	Miralay Osman Bey
60	"	"	"	38	İdris Uçar	1966	7	Selamağasıade Cerrah Hacı Ali Rıza Soysal
61	"	"	"	39	Kaya Soysal	H.1291/1874	7	Selamağasıade Mehmet oğlu Mustafa
62	"	"	"	34 35 36	Osman Yazıcı Nuriye Başaran Azize Furuze	H.1291/1874	7	Osman Yazıcı Selamağasıade Mehmet Agah Efendi
63	GENÇAĞA	4	53	24	Talat oğlu Saffet	H.1291/1874	7	Sülükoğlu Mustafa zevcesi Ümmügülüm
64	"	"	"	23	Ömer Nurettin Sağçolak	H.1291/1874	7	Sülükoğlu Hacı Mehmet zevcesi Emine
65	"	"	"	21	Hafize Dursun Aytekin	H.1291/1874	7	Abdulfettahzade Salih Efendi
66	"	"	52	30	Ahmet Özipek	H.1291/1874	7	Hatip oğlu İsmail
67	"	"	"	31	Şefika Bali	H.1291/1875	7	Hatip oğlu Hacı baba kızı Fatma
68	"	"	"	32	Mustafa Vanlı	H.1292/1875	7	Haznedarzade Abdurrezzak oğlu Hacı Ahmet Ağa
69	"	"	"	5	Hüseyin Avni Güven	H.1291/1874	7	Canikoğulları Mihal ve Aşap
70	"	"	"	9	Selim ve Şefika Ayhan	H.1291/1874	7	Taşkıroğlu Mıgırdiç
71	"	"	34	3	Mehmet Efe oğlu Mahmut	H.1291/1874	7	Canikoğullarından Osep oğlu Kozmoz
72	"	"	"	4	Ayten Önal	H.1306/1888	7	Haznedarzade Mustafa Efendi
73	"	"	"	5	İsmail Haznedar	H.1306/1888	7	Haznedarzade Mustafa Efendi

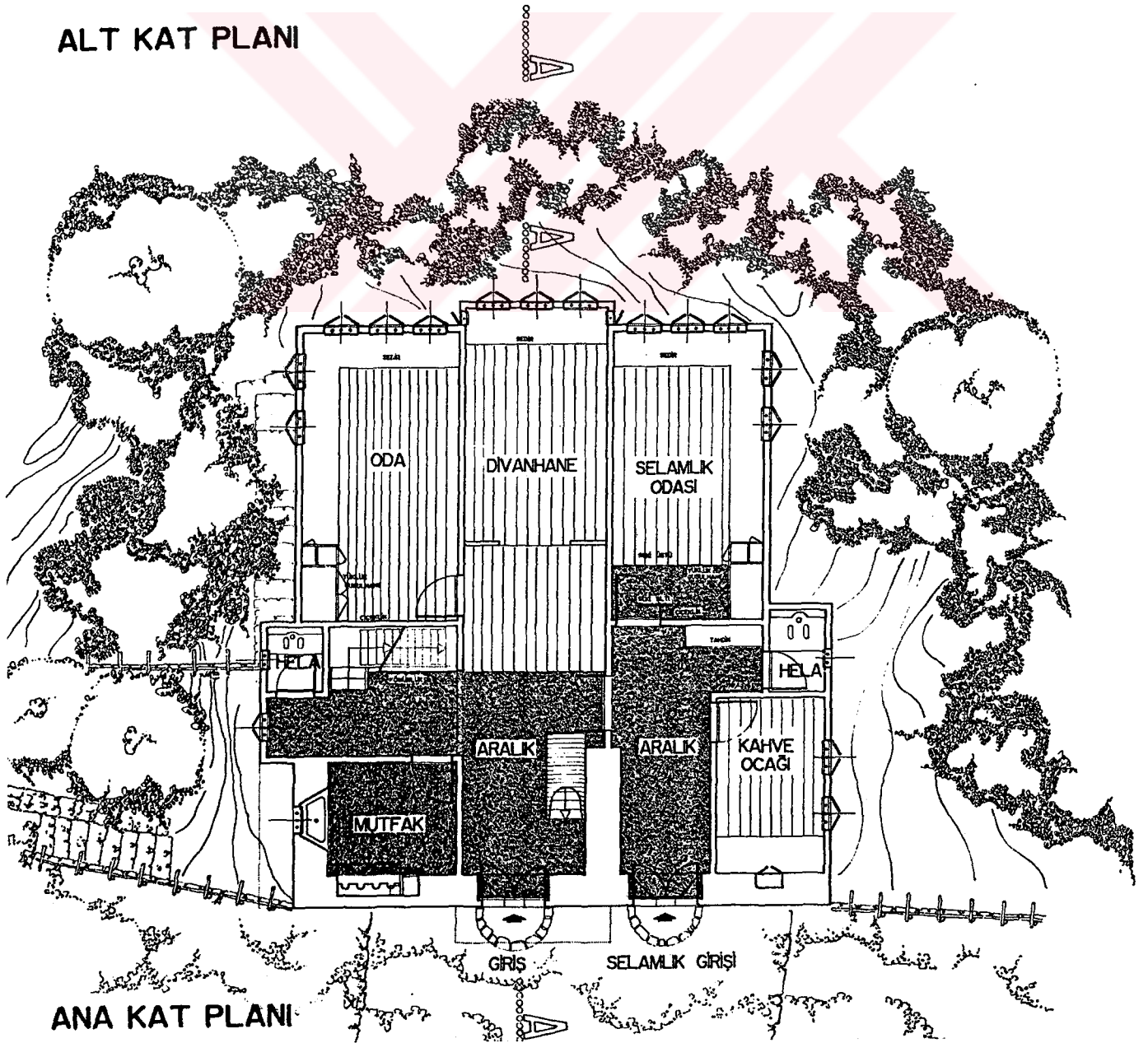
NO	ADRES	PAE	ADA	PAR.	SAHİBİ	İLK TAPU KAYDI	DEFT. NO	KAYITLARDAKİ İLK SAHİBİ
74	GENÇAĞA	4	37	5	Mustafa ve İbrahim Yüzer	H.1292/1875	7	Narlıoğlu Bağdasar
75	"	"	48	10	Faik Saraçoğlu	H.1292/1875	7	Ölçekçioğlu Bekir Cemal
76	"	"	46	15 16	Bekir Sıtkı Moldibi İsmail Hakkı Moldibi	H.1292/1875	7	Haraccizade Ömer Sıtkı
77	DÖRTYOLAÇZI	13	57	2	Fatma ve Emine Ağrikli	H.1325/1907	11	Sinnetçizade İsmail kızı Vesile
78	"	14	62	4	İsmet Sakallıoğlu	H.1291/1874	11	Sakallızade Hacı Halil
79	"	"	"	27	Ahmet Sakallıoğlu	H.1313/1895	11	Ziyalzade Hacı Emir Ağa
80	"	"	68	25 27	Abdullah Balıoğlu Ahmet Nuri Timur	H.1315/1897 H.1329/1911	11	Hacı Emirzade Hafız Ali Hazine-i Maliye
81	"	"	69	5	İbrahim karısı Esmer	H.1291/1874	11	Hendikoğlu Karabet
82	"	"	65	4	Mehmet Sadık	H.1291/1874	11	Mirasyedi oğlu Mehmet Ağa
83	HALİLAĞA TÜRKMEN	5	91	3	Osman Türkmen	H.1292/1875	7	Türkmenzade Halil oğlu Osman
84	"	"	90	9	Hatice Türkmen	H.1291/1874	7	Kibrizade Hacı İsmail
85	"	"	"	11	Mehmet Fahri Olgungöz	H.1302/1884	7	Türkmenoğlu Ömer
86	"	"	107	7	Nurettin ve Selahattin Kavas	1967	7	Ali Rıza Kavas
87	ARIKI	16	240	10	Ayşe Gören	1930	7	Ekşizade Hacı Mahmut
88	"	"	135	1 2	Mustafa Ekşioğlu Hafız Ali oğlu Ahmet	H.1310/1892	7	Ekşizade Hacı Mustafa Ağa Ekşizade Hafız Ali Ağa
89	"	"	151	7	Osman Bedrettin ve Mehmet Köse	H.1291/1874	7	Dedezade Halil Ağa kızı Fatma
90	"	"	274	6 8 9	Mehmet Tarlabası M. ve S. Tarlabası Ali Rıza Tarlabası	H.1291/1874	7	Hacı Mustafa Efendizade Hacı Mehmet
91	SANDIKBAĞI	2	15	7	Emir Alizade Salih oğlu Bekir	H.1291/1874	7	Emir Alizade Salih Ağa
92	TAŞDİBİ	9	1	61 62	Osman Bedrettin Mavuş Abdullahfettahzade İsmail	H.1291/1874	7	Fettanzade Usta Ahmet Abdullahfettahzade İsmail

EK 8 - KEMALİYE ALİ KILIÇ EVİ RÖLÖVESİ

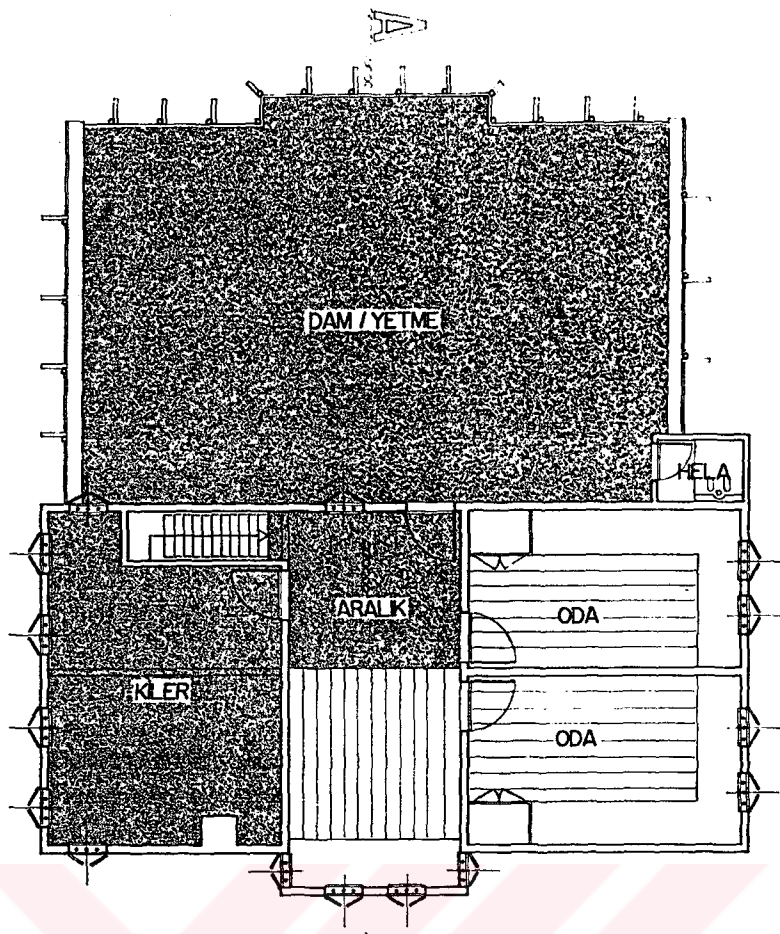
Rölöve : B.Alper, 1984

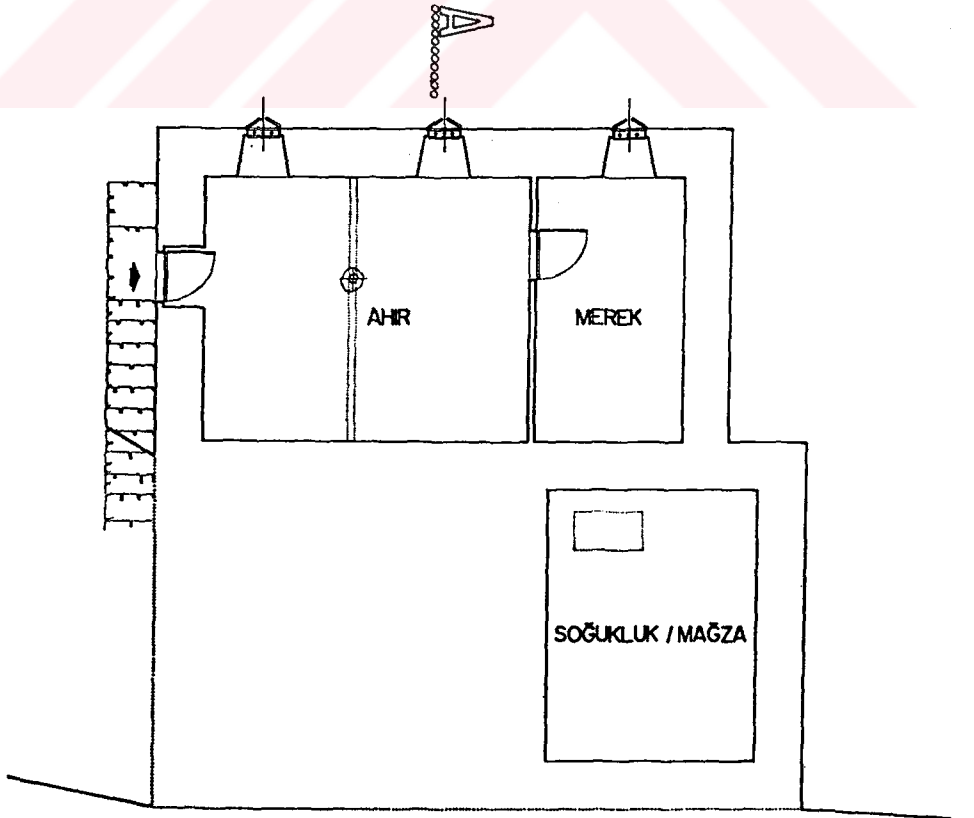
ALT KAT PLANI

ANA KAT PLANI

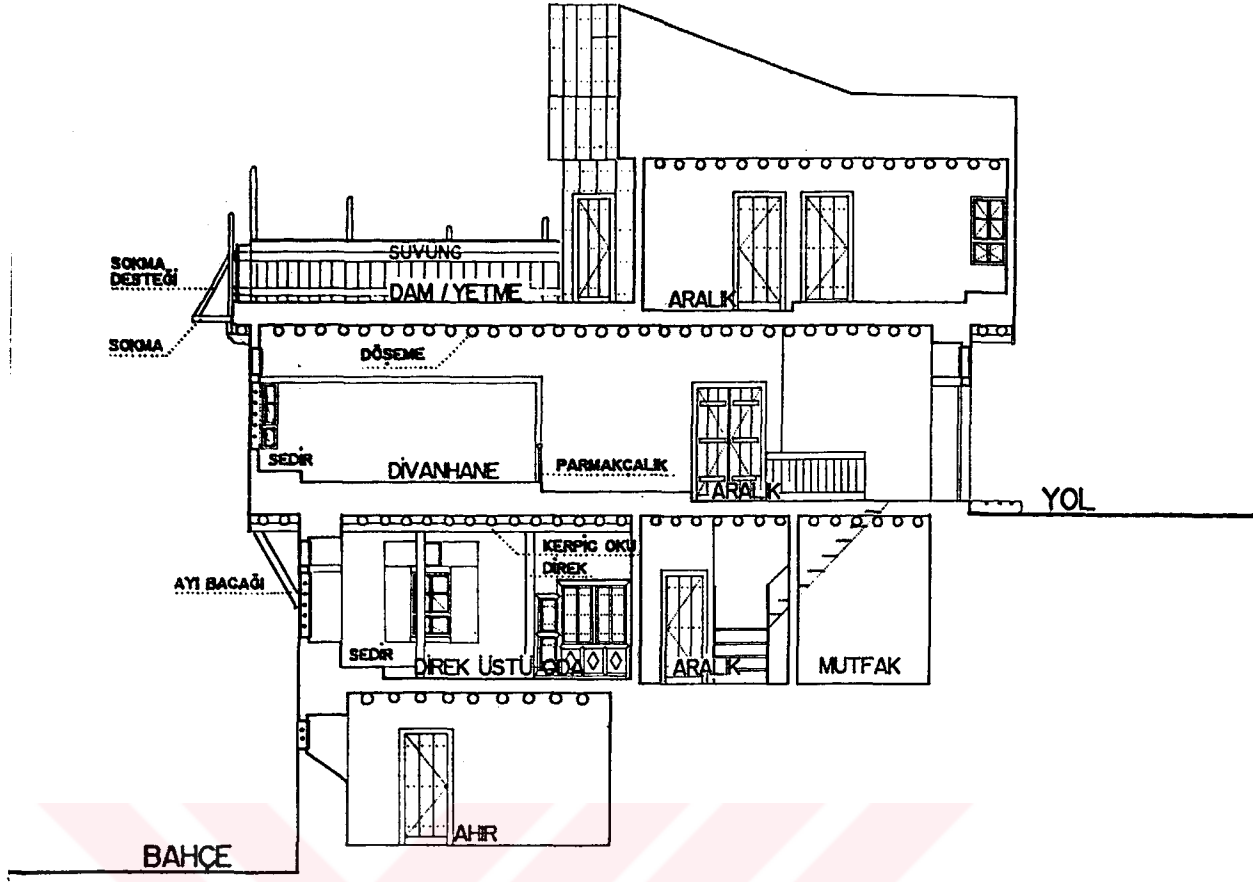
KAÇAK KAT PLANI

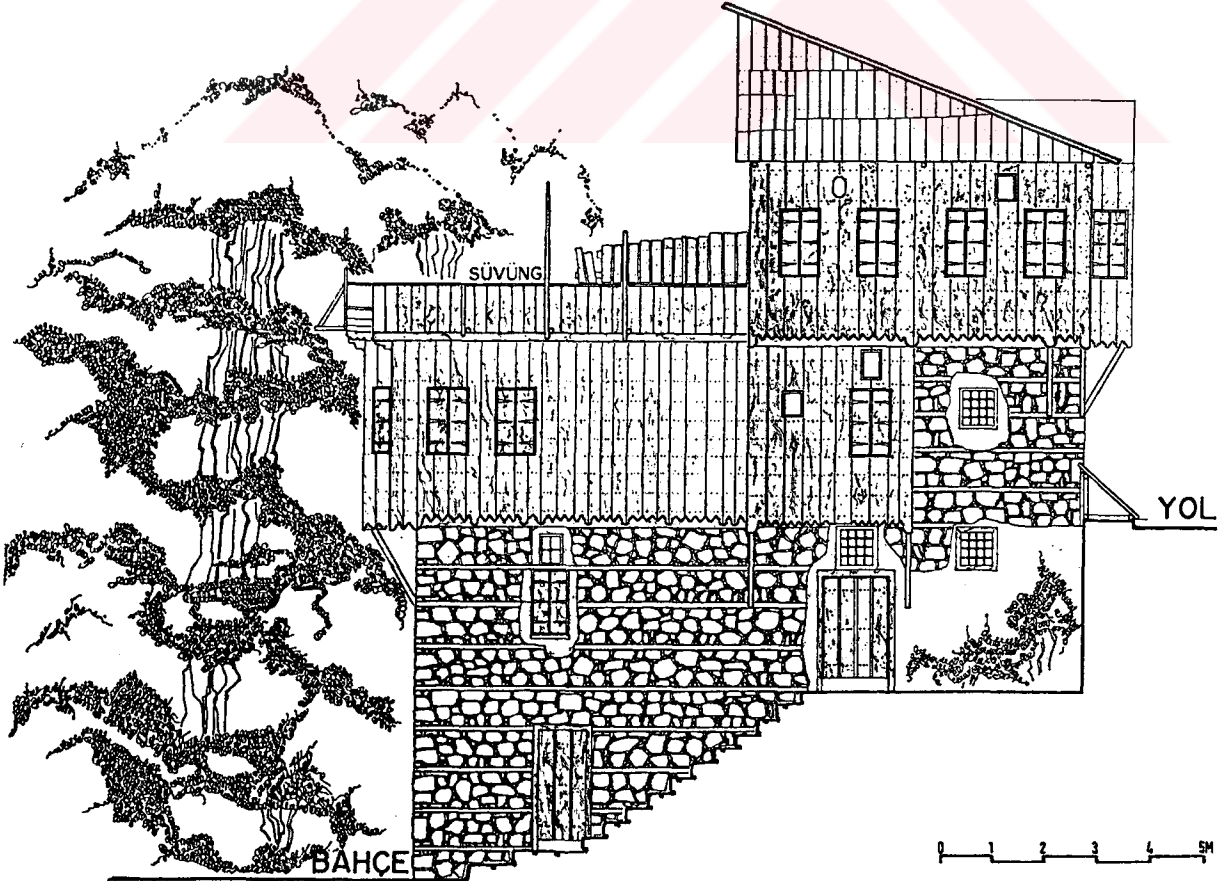
YER KATI PLANI

0 1 2 3 4 5M

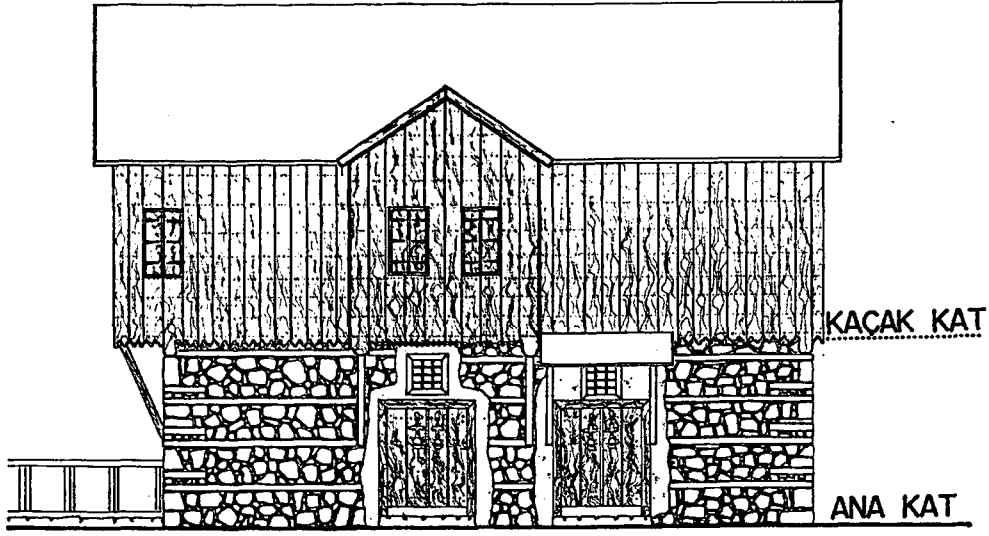

AA KESİTİ

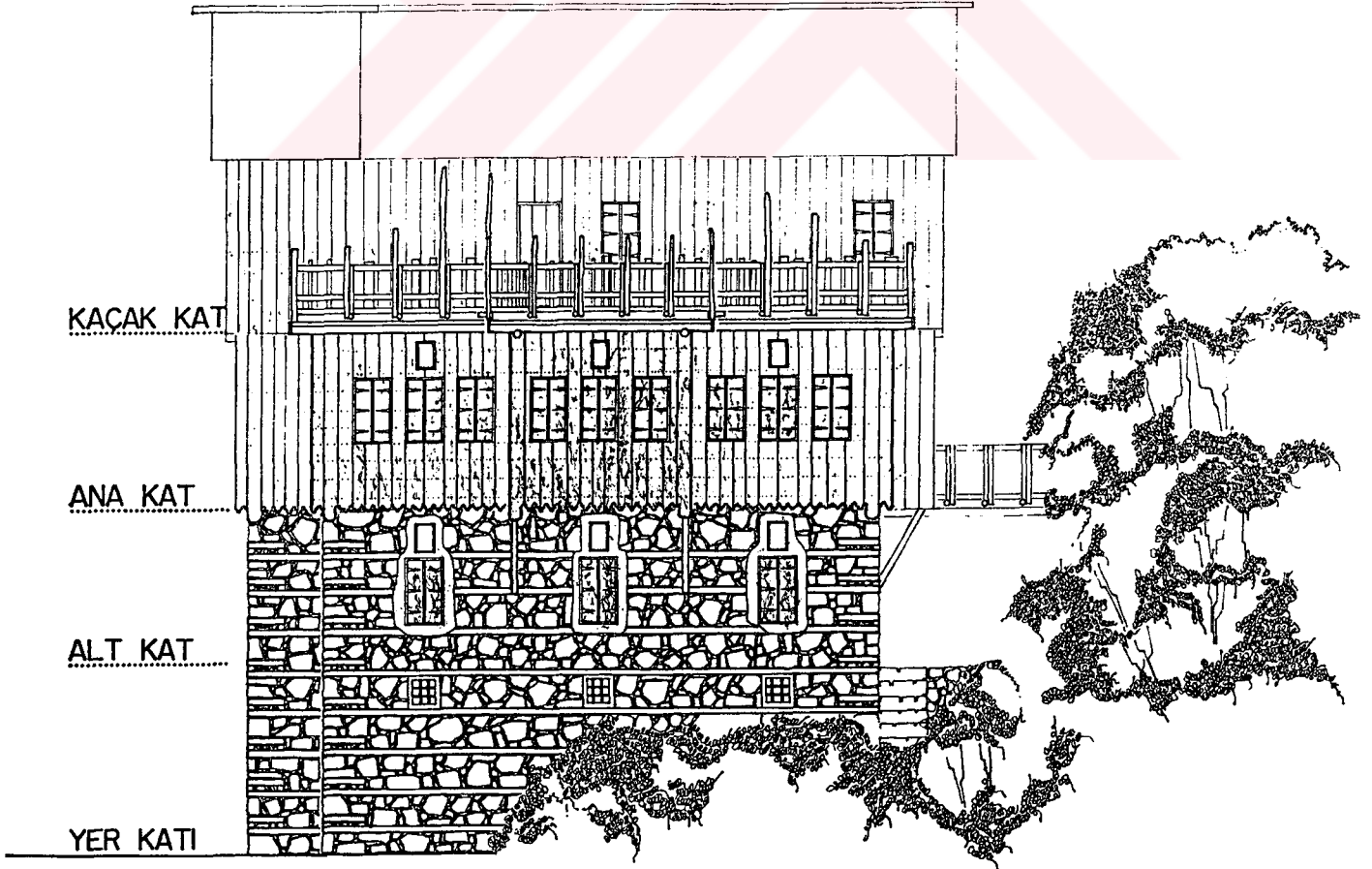

YAN GÖRÜNÜŞ

ARKA GÖRÜNÜŞ

ÖN GÖRÜNÜŞ

0 1 2 3 4 5M

EK 9 - KATALOG

NOTASYON LİSTESİ

Y : Yol
B : Bahçe
AV : Avlu

A : Aralık (sofa)
O : Oda
D : Divanhane
SO : Selamlık Odası
KO : Kahve Ocağı
M : Mutfak
H : Hela
D/Y : Dam (yetme)
K : Kiler
S : Servis (ahır, samanlık, depolar)
TD : Tandır Damı, Tandır Yeri, Ocaklık

İ.T.K. Tarihi : Mevcut binaların saptanıp tapuya kayıtlarının yapıldığı ilk yoklama tarihleri. Bu tarihlerde varlıkları belirlenen evlerin yapım tarihleri, yazıtı olanlar dışında, belli değildir.

(Senetsizden) : Tapuya kayıtlı olmayan taşınmazın, uzun zaman kullanılması sonucu zilliyetlik hakkıyla tapu kaydının yapıldığı tarih.

1	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 2	PAFTA 10	ADA 6	PARSEL 19-21
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
TOPOGRAFIK KONUM					
KAT PLANLARI					

3	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 2	PAFTA	ADA	PARSEL
			10	6	26

<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>	<u>TOPOĞRAFİK KONUM</u>
<u>KAT PLANLARI</u>	<u>PENCERE TİPİ</u>
<u>KAPI TİPİ</u>	Tablo 3.1: I.2-C.1 Tablo 3.6: I.1-A

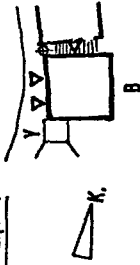
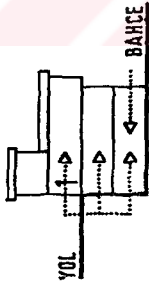
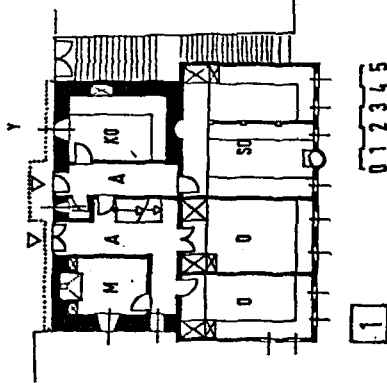
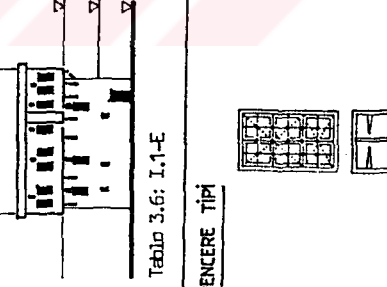
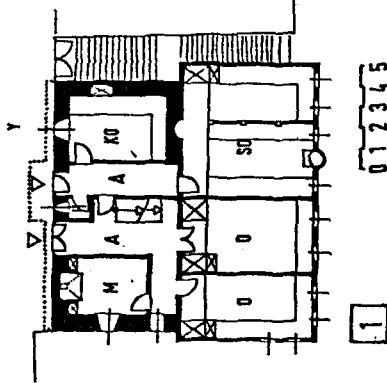
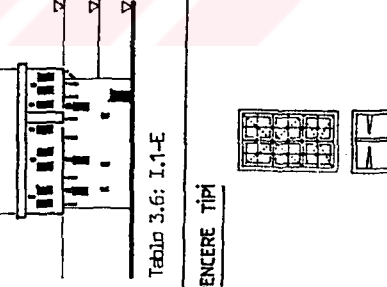
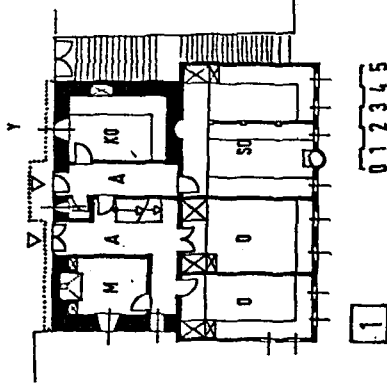
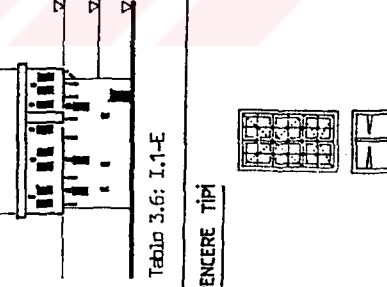
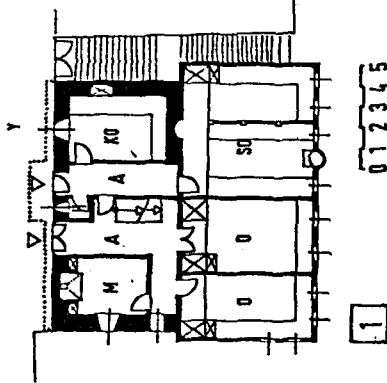
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA
BEKİR EKMEKÇİ	H. 1286 / 1878	

4	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 4	PAFTA	ADA	PARSEL
	SİNİETÇİSİL EVİ		10	6	27

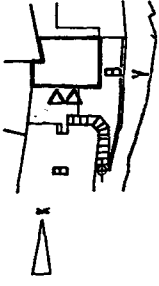
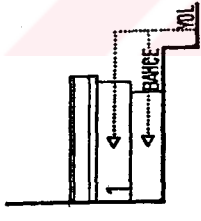
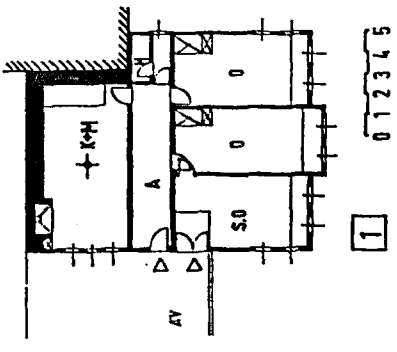
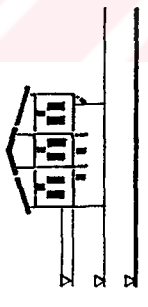
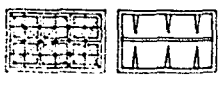
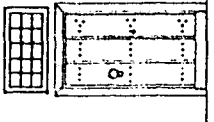
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>	<u>TOPOĞRAFİK KONUM</u>
<u>KAT PLANLARI</u>	<u>PENCERE TİPİ</u>
<u>KAPI TİPİ</u>	Tablo 3.1: I.2-B.1 Tablo 3.6: I.1-C

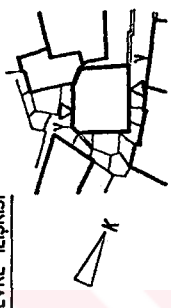
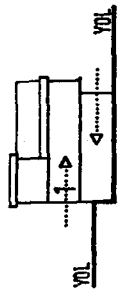
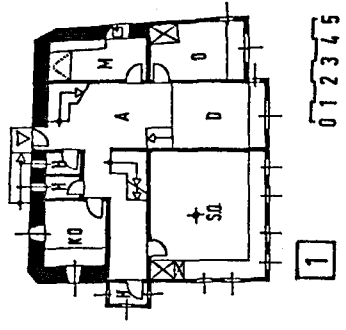
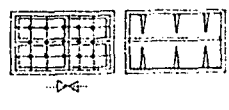
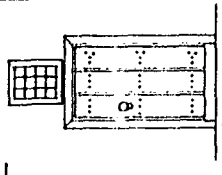
SAHİBİ	YAPIM TARİHİ	YAPAN USTA
BEKİR-FIKRİ EKMEKÇİ	1306 / 1888	

(VAZİYET)

5	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 6	PAFTA 10	ADA 6	PARSEL 29
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					

7	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIĞI MAİL NO: 3	PAFTA 10	ADA 7	PARSEL 4												
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM															
KAT PLANLARI																	
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA													
MEHMET SAĞIN FIRAT		H. 1291/1874															

8	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIĞI MAİL NO: 15	PAFTA 10	ADA 8	PARSEL 5								
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM											
KAT PLANLARI													
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA									
RECEP SABİT SÜSÜ		H. 1291/1874											

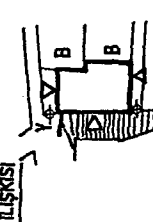
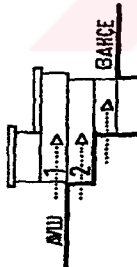
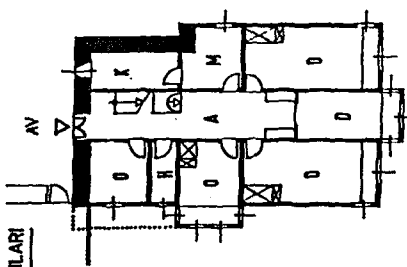
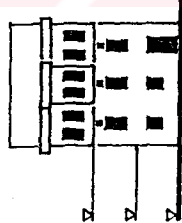
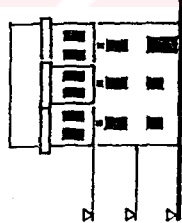
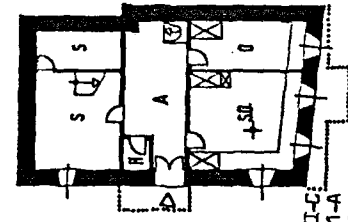
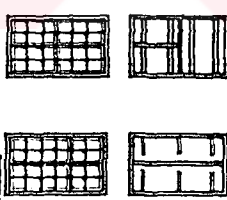
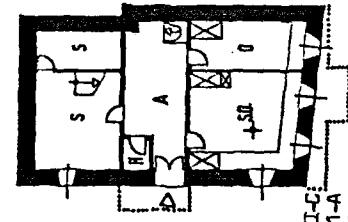
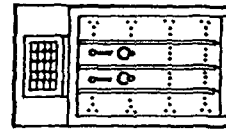
9	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIĞI MAİL NO: 17	PAFTA 10	ADA 8	PARSEL 4
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>			<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>		
<u>KAT PLANLARI</u>					

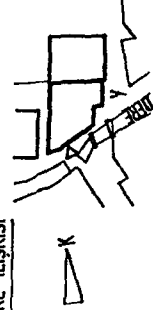
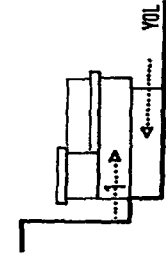
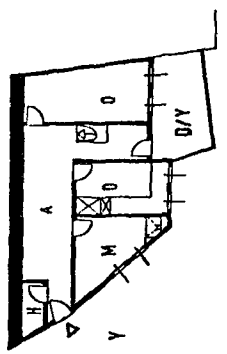
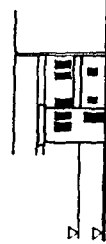
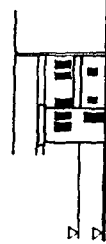
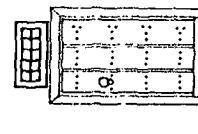
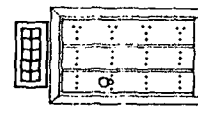
11	ERZİNCAN - KEMALİYE ODABAŞGİL EVİ	ADRES: NO: 10	TAŞIDIBİ MAH. NO: 10	PAFTA 10	ADA 7	PARSEL 8
ÇEVRE İLİŞKİSİ KAT PLANLARI TOPOGRAFIK KONUM KAT PLANLARI PENCERE TİPİ KAPI TİPİ Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: II.1-C.1						
SAHİBİ VELİ ERDEMİR		YAPIM TARİHİ H.1298/186		YAPAN USTA		

12	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NO: 8	TAŞIDIBİ MAH. NO: 8	PAFTA 10	ADA 7	PARSEL 7
ÇEVRE İLİŞKİSİ KAT PLANLARI TOPOGRAFIK KONUM KAT PLANLARI PENCERE TİPİ KAPI TİPİ Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A						
SAHİBİ SUCUHASAN OĞLU MUSTAFA		YAPIM TARİHİ 1967(senetisizden)		YAPAN USTA		

13	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIDIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	BULUTLU EYİ		NO: 15	10	10	3
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> Tablo 3.1: I.1-B.2 <u>PENCERE TİPİ</u> Tablo 3.6: I.1-A <u>KAPI TİPİ</u> Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: -						
SAHİBİ		FAİKA AKOĞLU		I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA
1291 / 1874						

14	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIDIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
			NO: 6	10	13	4
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> Tablo 3.1: I.1-A <u>PENCERE TİPİ</u> Tablo 3.6: I.1-C <u>KAPI TİPİ</u> Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: - Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: -						
SAHİBİ		CEMAL KALKULUĞLU		I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA
H.1291 / 1874						

15	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIĞI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	MÜFTÜĞİL EVİ	NO: 7	10	2	30
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1		Tablo 3.2: II-B Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: -			
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ			
HACI-NACI BİLEN		YAPAN USTA			
H. 1291 / 1974					

16	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIĞI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 9	10	2	29
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.2: II-B Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: -		Tablo 3.1: I.1-B.2 Tablo 3.6: I.2.1-B			
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ			
İBRAHİM ŞERİF KIRMIZIGÜL		YAPAN USTA			
H. 1291 / 1974					

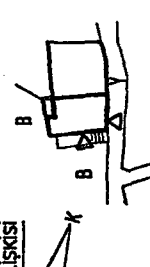
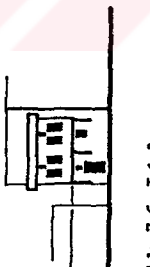
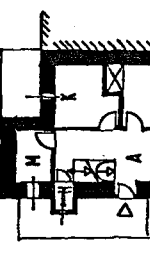
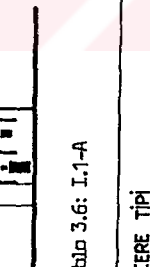
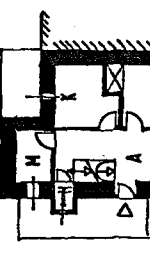
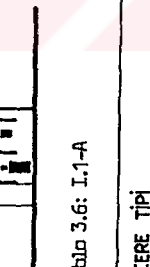
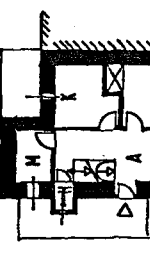
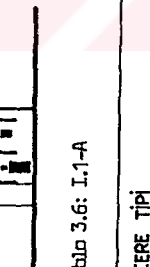
17	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIHI MAH. NO: 11	PAFTA 10	ADA 2	PARSEL 28
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.1-C.2 Tablo 3.6: I.1-C		PENCERE TİPİ KAPI TİPİ			
Tablo 3.2: II-C Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-B Tablo 3.5: -		SAHİBİ SERİF KIRMIZIÖL			
I.I.K. TARİHİ		YAPAN USTA			
H 1291 / 1874					

18	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIHI MAH. NO: 13	PAFTA 10	ADA 2	PARSEL 24
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.1-B.1 Tablo 3.6: I.2.1-E		PENCERE TİPİ KAPI TİPİ			
Tablo 3.2: V-C Tablo 3.3: - Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.1-C.1		SAHİBİ HÜSNÜ BİRLER			
I.I.K. TARİHİ		YAPAN USTA			
1938					

19	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	SEHİKGİL EVİ	NO: 9	NO: 9	10	2	17
ÇEVRE İLİŞKİSİ				TOPOGRAFIK KONUM		
KAT PLANLARI				PENCERE TİPİ		
KAPİ TİPİ				KAPİ TİPİ		
SAHİBİ				YAPIM TARİHİ		
ARMET VE ÖNER UYANIK				YAPAN USTA		
1378 / 1910-13				1378 / 1910-13		
(VAZİT)						

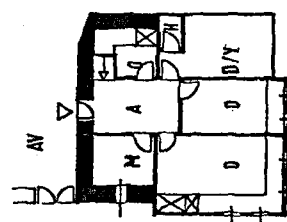
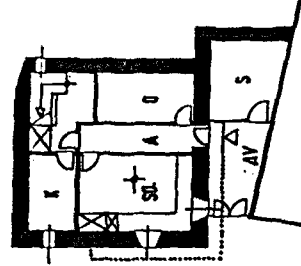
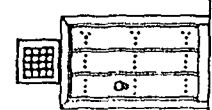
20	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	SEHİKGİL EVİ	NO: 11	NO: 11	10	2	16
ÇEVRE İLİŞKİSİ				TOPOGRAFIK KONUM		
KAT PLANLARI				PENCERE TİPİ		
KAPİ TİPİ				KAPİ TİPİ		
SAHİBİ				YAPIM TARİHİ		
BEKİR - RASIA - HEDİYE UYANIK				YAPAN USTA		
1378 / 1910-13				1378 / 1910-13		

21	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 13	PAFTA 10	ADA 2	PARSEL 11
TOPOGRAFIK KONUM					
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					

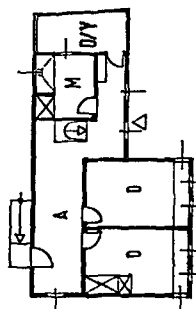
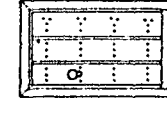
23	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIĞI MAİL	PAFTA	ADA	PARSEL
	BABA ŞERİFOĞLU EYİ	NO: 16		10	3	5
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>						
<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>						
<u>KAT PLANLARI</u>						
<u>PENCERE TİPİ</u>						
<u>KAPI TİPİ</u>						
<u>SAHİBİ</u> İSMAIL ÇETİNKAYA						
<u>İ.L.K. TARİHİ</u> H. 1293/1876						
<u>YAPAN USTA</u>						

24	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIĞI MAİL	PAFTA	ADA	PARSEL
	ZÜL FIKRAĞAZADE EYİ	NO: 17		10	3	5
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>						
<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>						
<u>KAT PLANLARI</u>						
<u>PENCERE TİPİ</u>						
<u>KAPI TİPİ</u>						
<u>SAHİBİ</u> ALİ KILIÇ						
<u>İ.L.K. TARİHİ</u> H.1291/1874						
<u>YAPAN USTA</u>						

25	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 3	PAFTA	ADA	PARSEL
			10	4	13

ÇEVRE İLİŞKİSİ 	TOPOGRAFIK KONUM	
	KAT PLANLARI 	AVLU Tablo 3.1: II.1-B.1
KAT PLANLARI 	PENCERE TİPİ 	
	KAPI TİPİ Tablo 3.2: III-B Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: II.3-B.2	
SAHİBİ MEHMET AZİZ AYTEKİN	I.T.K. TARİHİ YAPAN USTA 1966(senetsizden)	

26	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 5	PAFTA	ADA	PARSEL
			10	4	12

ÇEVRE İLİŞKİSİ 	TOPOGRAFIK KONUM	
	KAT PLANLARI 	AVLU Tablo 3.1: II.1-B.1
KAT PLANLARI 	PENCERE TİPİ 	
	KAPI TİPİ Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: - Tablo 3.4: - Tablo 3.5: II.1-C.1	
SAHİBİ BEKİR AYTEKİN	I.T.K. TARİHİ YAPAN USTA 1966(senetsizden)	

27	ERZİNCAN - KEMALİYE NALBANTGİL EVİ	ADRES:	TAŞIBİ MAH NO: 4	PAFTA	ADA	PARSEL
				10	5	1

ÇEVRE İLİŞKİSİ	TOPOGRAFIK KONUM
KAT PLANLARI	
Tablo 3.2: V-E Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.4-A II.4-C.1	
PENCERE TİPİ	
KAPI TİPİ	

SAHİBİ MEHMET ÇALIŞKAN	YAPIM TARİHİ 1347 / 1928	YAPAN USTA

(YAZIT)

28	ERZİNCAN - KEMALİYE ADRES:	TAŞIBİ MAH NO: 3	PAFTA	ADA	PARSEL
			10	5	51

ÇEVRE İLİŞKİSİ	TOPOGRAFIK KONUM
KAT PLANLARI	
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-A	
PENCERE TİPİ	
KAPI TİPİ	

SAHİBİ HACI ÖMER NALCI	I.T.K. TARİHİ H. 1291 / 1874	YAPAN USTA

29	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 5	PAFTA 10	ADA 5	PARSEL 464748
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> <u>PENCERE TİPİ</u> <u>KAPI TİPİ</u> <u>SAHİBİ</u> MÜSEYİN YALCINSOY <u>İ.T.K. TARİHİ</u> H.1291/1874 <u>YAPAN USTA</u>					

30	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 7	PAFTA 10	ADA 5	PARSEL 6
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> <u>PENCERE TİPİ</u> <u>KAPI TİPİ</u> <u>SAHİBİ</u> ARİF SÖLMAZ <u>İ.T.K. TARİHİ</u> H.1291/1874 <u>YAPAN USTA</u>					

31	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
			NO:9	10	5	43

<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>	<u>TOPOĞRAFİK KONUM</u>	
<u>KAT PLANLARI</u>	<u>PENCERE TİPİ</u>	<u>KAPI TİPİ</u>
<u>SAHİBİ</u> ETHEN ODABAŞOĞLU	<u>İ.T.K. TARİHİ</u> H 1291/1874	<u>YAPAN USTA</u>

32	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	TAŞIBİ MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	ODABAŞIZADE	EVI	NO: 11	10	5	44

<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>	<u>TOPOĞRAFİK KONUM</u>	
<u>KAT PLANLARI</u>	<u>PENCERE TİPİ</u>	<u>KAPI TİPİ</u>
<u>SAHİBİ</u> MEHMET AKBAŞ	<u>İ.T.K. TARİHİ</u> H. 1291/1874	<u>YAPAN USTA</u>

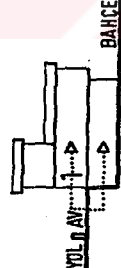
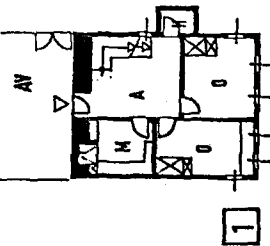
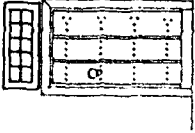
33	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: TAŞIBİ MAH. NO: 6	PAFTA 10	ADA 5	PARSEL 32
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					

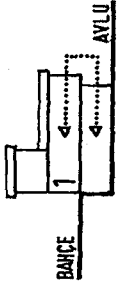
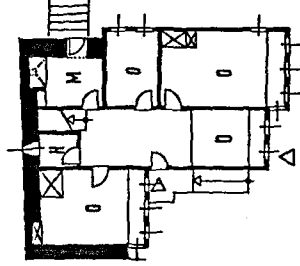
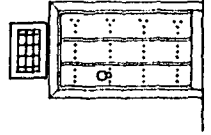

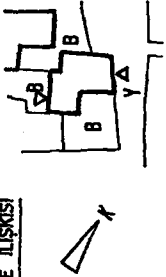
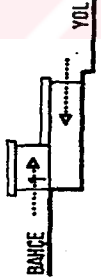
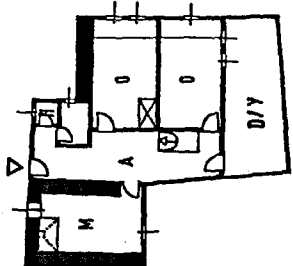
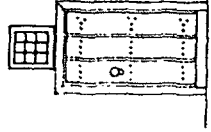
39	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	NAKKAŞOĞLU EVİ	NÖ: 8	10	6	4-5
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		BAHÇE			
SAHİBİ İSMAIL GÜTEKİN		YAPAN USTA H.1291/1874			

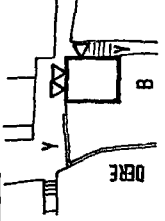
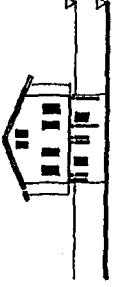
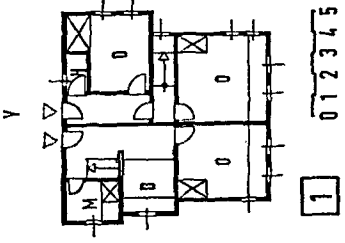
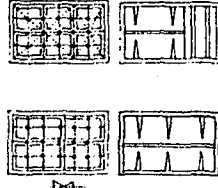
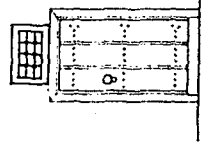
40	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	NÖ: 6	10	6	15	
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		BAHÇE			
SAHİBİ HAKKI BECİT		YAPAN USTA H.1291/1874			

41	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NÂİP MAH. NO: 4	PAFTA 10	ADA 6	PARSEL 14
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.2-B.1		Tablo 3.6: I.1-B			
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.2: II-B Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: -		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: -			
SAHİBİ	MUSTAFA ERDOĞAN	I.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA	H.1291/1874	

42	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NÂİP MAH. NO: 10	PAFTA 10	ADA 6	PARSEL 9
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.1-B.1		Tablo 3.6: I.3-C			
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: -		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: -			
SAHİBİ	ÖMER ZİNCİRKAYA	I.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA	H.1291/1874	

43	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 12	PAFTA 10	ADA 6	PARSEL 10
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>		<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>			
		Tablo 3.1: I.1-B.2			
<u>KAT PLANLARI</u>		Tablo 3.6: I.1-C			
<u>PENCERE TİPİ</u>					
<u>KAPI TİPİ</u>					
Tablo 3.2: III-B Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: II.3-C.1					
SAHİBİ			I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA
ŞERİF AHMET CENGİZ			H. 1791 / 1874		

44	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 2	PAFTA 10	ADA 98	PARSEL 2
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>		<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>			
		Tablo 3.1: I.2-B.2			
<u>KAT PLANLARI</u>		Tablo 3.6: I.1-A			
<u>PENCERE TİPİ</u>					
<u>KAPI TİPİ</u>					
Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: II.2-B Tablo 3.5: II.1-C.1					
SAHİBİ			I.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA
ŞAKİR ÖLÜKOĞLU			H. 1291 / 1874		

45	ERZİNCAN - KEMALİYE ESAT GÜL EVİ	ADRES: NÂİP MAH. NO: 5	PAFTA 3	ADA 27	PARSEL 18-19
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ			
SAHİBİ FATMA-MAHİR UZUN		İ.T.K. TARİHİ 1291/1974			
YAPAN USTA		YAPAN USTA			

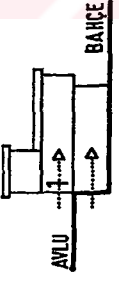
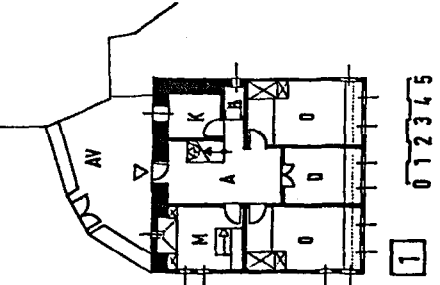
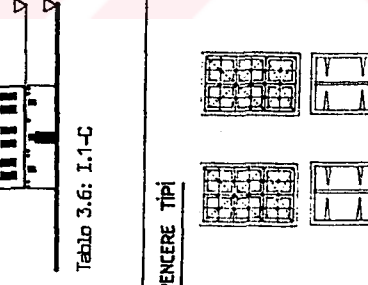
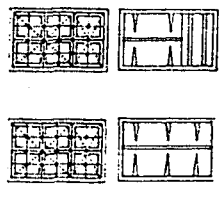
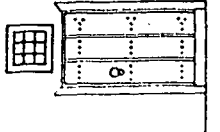
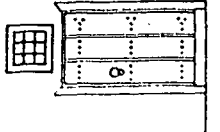
46	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NÂİP MAH. NO: 2	PAFTA 3	ADA 27	PARSEL 15
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ			

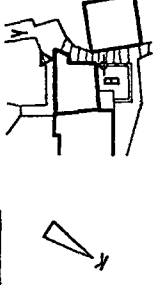
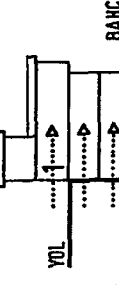
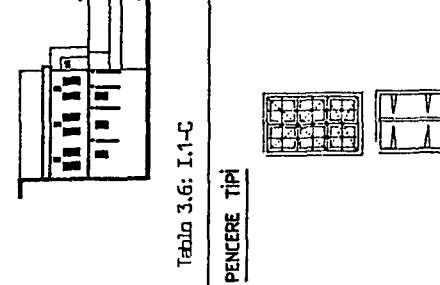
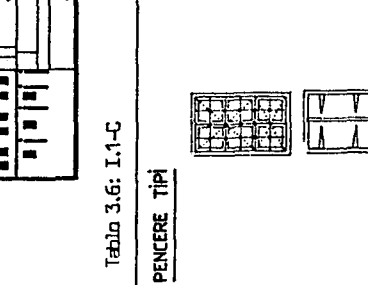
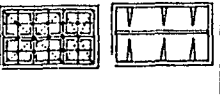
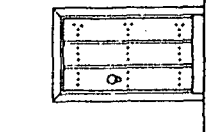
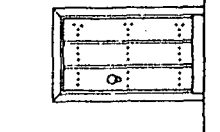
47	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 3		3	27	14
TOPOGRAFIK KONUM						
ÇEVRE İLİŞKİSİ						
KAT PLANLARI						
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ		I.K. TARİHİ				
MEHMET TAŞAN		YAPAN USTA				
		1966 (senetsiz den)				

48	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 4		3	27	13
TOPOGRAFIK KONUM						
ÇEVRE İLİŞKİSİ						
KAT PLANLARI						
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ		I.K. TARİHİ				
ARMET MENALIZADE		YAPAN USTA				
		H. 1291 / 1874				

19	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	NAP MAH	PAFTA	ADA	PARSEL
			NO: 5	3	27	9
TOPOGRAFIK KONUM						
ÇEVRE İLİŞKİSİ						
KAT PLANLARI		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: - Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A II.3-C.1				
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ						
YAPIM TARİHİ						
YAPAN USTA						
H. 1217/1802						
(VAZİT)						

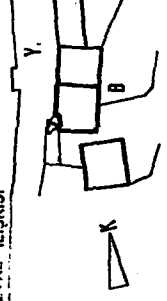
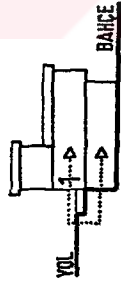
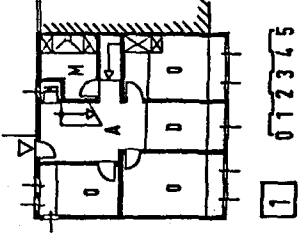
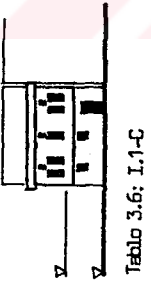
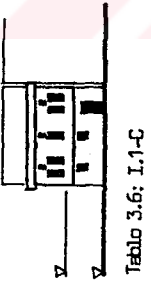
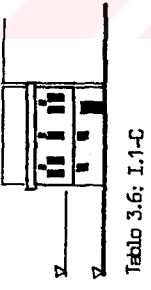
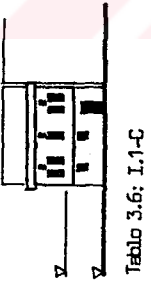
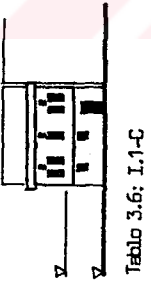
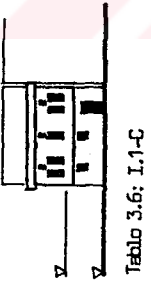
50	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	NAP MAH	PAFTA	ADA	PARSEL
	PAÇÇIĞIL EVI		NO: 7	3	27	8
TOPOGRAFIK KONUM						
ÇEVRE İLİŞKİSİ						
KAT PLANLARI		Tablo 3.1: I.1-A				
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ						
YAPIM TARİHİ						
YAPAN USTA						
H. 1291/1871						
MEHMET İSTA						

51	ERZİNCAN - KEHALİYE	ADRES: NAİP MAH NO: 9	PAFTA 3	ADA 27	PARSEL 7
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
		AVLU BAHÇE Tablo 3.1: II.1-B.1			
KAT PLANLARI		AV Tablo 3.6: I.1-C			
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: -		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ					
SAHİBİ	MUHİTTİN DİLSİZ	I.T.K. TARİHİ YAPAN USTA			
		H. 1291/1874			

52	ERZİNCAN - KEHALİYE	ADRES: NAİP MAH NO: 8	PAFTA 3	ADA 28	PARSEL 7
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
		YOL BAHÇE Tablo 3.1: II.1-C.1			
KAT PLANLARI		Tablo 3.6: I.1-C			
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-B Tablo 3.5: -		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ					
SAHİBİ	MUSTAFA ARBAL	I.T.K. TARİHİ YAPAN USTA			
		H. 1291/1874			

55	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 14	PAFTA 3	ADA 25	PARSEL 28
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					
KAT PLANLARI					

57	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	MUHİRZADE EVİ	NÖ: 26	3	25	13-14
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
TOPOGRAFIK KONUM					
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.2-C.2 Tablo 3.6: I.2.2-E					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.2: V-D Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.4-C.1					
SAHİBİ					
HÜSEİN KARAOĞMAN AYŞE KÜPRÜLÜ					
YAPIM TARİHİ YAPAN USTA					
1206/1791 (YAZ I)					
İLK TARİHİ: 11309/1891					

58	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	MİRALAY OSMAN BEY EVİ	NÖ: 27	3	25	11
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
TOPOGRAFIK KONUM					
KAT PLANLARI					
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.1: I.2-B.1 Tablo 3.6: I.2.1-C					
SAHİBİ					
OSMAN MİRASYEDİ					
YAPIM TARİHİ YAPAN USTA					
H. 1277 / 1860					
(YAZ II)					

59	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 28	PAFTA	ADA	PARSEL
			3	25	10

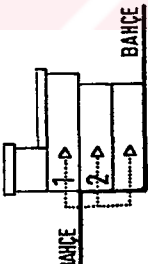
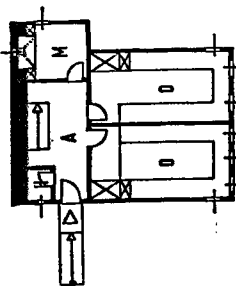
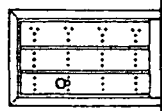
ÇEVRE İLİŞKİSİ	TOPOGRAFIK KONUM	KAT PLANLARI	PENCERE TİPİ	KAPI TİPİ
Tablo 3.1: II.1-B.1	Tablo 3.2: III-D Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-b Tablo 3.5: -	Tablo 3.1: II.1-B.1	Tablo 3.6: I.2.2-C	Tablo 3.2: III-D Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-b Tablo 3.5: -

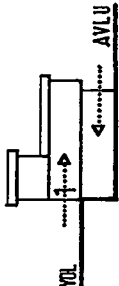
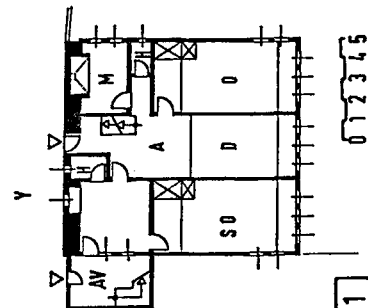
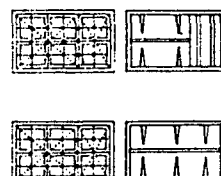
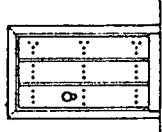
SAHİBİ	YAPIM TARİHİ	YAPAN USTA
ALİ MAVİT	H. 1277 / 1860	(VAZİT)

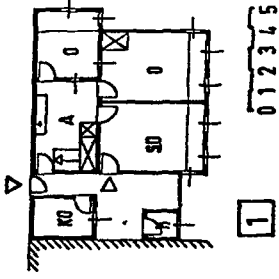
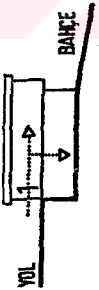
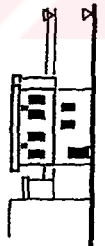
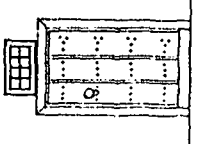
60	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 22	PAFTA	ADA	PARSEL
			3	25	38

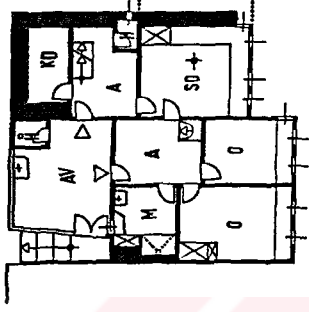
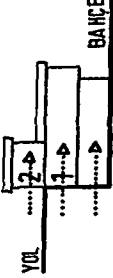
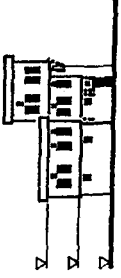
ÇEVRE İLİŞKİSİ	TOPOGRAFIK KONUM	KAT PLANLARI	PENCERE TİPİ	KAPI TİPİ
Tablo 3.1: II.1-C.1	Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1	Tablo 3.1: II.1-C.1	Tablo 3.6: I.1-C	Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1

SAHİBİ	YAPIM TARİHİ	YAPAN USTA
İDRİS UÇAR	H. 1277 / 1860	(VAZİT)

61	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 21	PAFTA 3	ADA 25	PARSEL 39
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
SAHİBİ		İ.T.K. TARİHİ			
EMNE SÖYSAL		YAPAN USTA			
		H. 1291 / 1874			

62	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAİP MAH. NO: 19	PAFTA 3	ADA 25	PARSEL 34-35-36
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
SAHİBİ		İ.T.K. TARİHİ			
NACI YAZICI		YAPAN USTA			
		H. 1291/1874			
		İBRAHİM USTA			

63	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAP MAH. NO: 4	PAFTA 4	ADA 53	PARSEL 24
	<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> Tablo 3.1: I.2-A Tablo 3.6: I.1-A <u>PENCERE TİPİ</u> <u>KAPI TİPİ</u> Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.1-A				
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA		
SAFET: TALATOĞLU	H.1291/1874				

64	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: NAP MAH. NO: 2	PAFTA 4	ADA 53	PARSEL 23
	<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u> <u>KAT PLANLARI</u> Tablo 3.2: IV-D Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.3-B,2 <u>TOPOGRAFIK KONUM</u> Tablo 3.1: I.2-C,2 Tablo 3.6: I.2,2-D <u>PENCERE TİPİ</u> <u>KAPI TİPİ</u>				
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ		YAPAN USTA		
ÖMER NURETTİN SAĞÇULAKI	H.1291/1874				

69	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	GENÇAĞA MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	KASAPGİL EVİ	NO: 18		4	52	5
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ				
KAT PLANLARI		KAPI TİPİ				
KAT PLANLARI		KAPI TİPİ				
KAT PLANLARI		KAPI TİPİ				

71	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: GENÇAĞA MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 19	4	34	3

ÇEVRE İLİSKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM	
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ	
Tablo 3.1: II.1-B.1 Tablo 3.2: V-C Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.4-A		Tablo 3.1: II.1-B.1 Tablo 3.6: I.2.1-E Tablo 3.2: III-D Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.2-A	
SAHİBİ		İ.İ.K. TARİHİ	
MAHMUT, MEHMET EFEÖĞÜ		H 1292/1875	
YAPAN USTA		YAPAN USTA	

72	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: GENÇAĞA MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	HAZNEBAĞIÇI EVİ	NO: 9	4	34	4

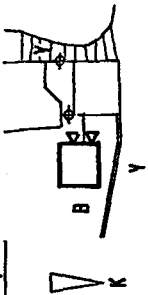
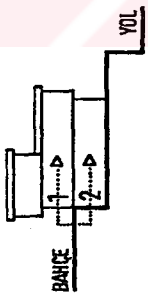
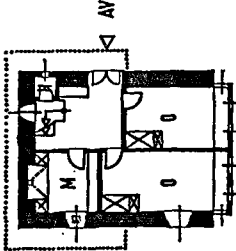
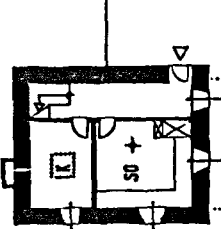
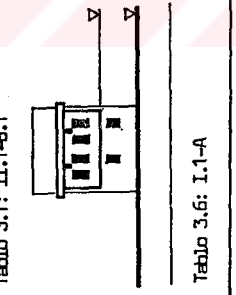
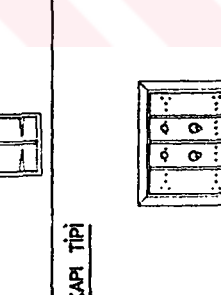
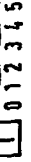
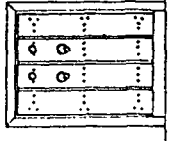
ÇEVRE İLİSKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM	
KAT PLANLARI		PENCERE TİPİ	
Tablo 3.1: II.2-B.1 Tablo 3.2: III-D Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.2-A		Tablo 3.1: II.2-B.1 Tablo 3.6: I.1-C Tablo 3.2: III-D Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.2-A	
SAHİBİ		İ.İ.K. TARİHİ	
AYTEN ÜNAL		H 1306/1888	
YAPAN USTA		YAPAN USTA	

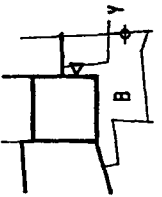
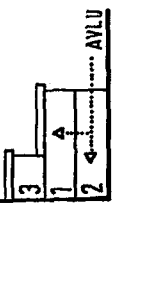
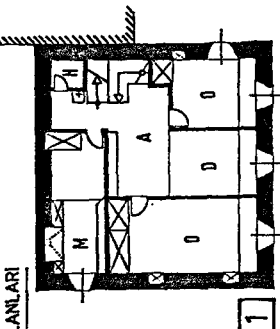
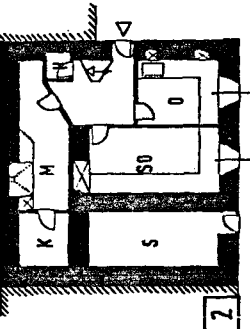
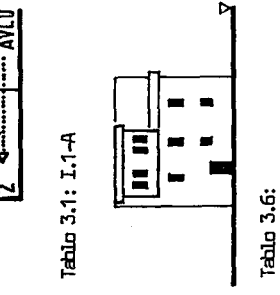
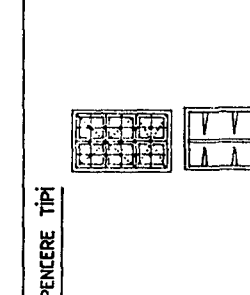
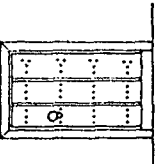
73	ERZİNCAN - KEMALİYE HAZNEBARGİL EVİ	ADRES: NO:7	GENİÇAĞA MAH.	PAFTA 4	ADA 34	PARSEL 5
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1				
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ İSMAIL HAZNEBARGİL	İ.T.K. TARİHİ YAPAN USTA H. 1306/1886					

74	ERZİNCAN - KEMALİYE YÜZBAŞIGİL EVİ	ADRES: NO: 71	GENİÇAĞA MAH.	PAFTA 4	ADA 37	PARSEL 5
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI		Tablo 3.2: I.1-D Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: II.1-A Tablo 3.5: -				
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
SAHİBİ AHMET YÜZER	İ.T.K. TARİHİ YAPAN USTA H. 1291 / 1874					

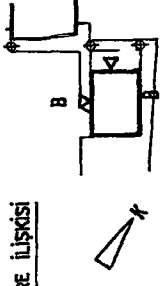
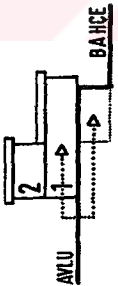
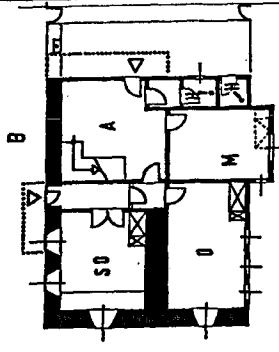
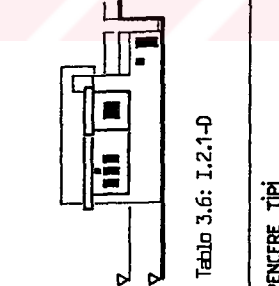
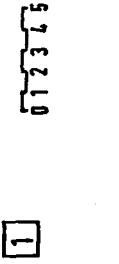
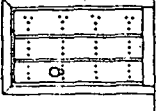
75	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: GENÇAĞA MAH. NO: 3	PAFTA 4	ADA 48	PARSEL 10
ÇEVRE İLİŞKİSİ KAT PLANLARI TOPOGRAFIK KONUM PENCERE TİPİ KAPI TİPİ SAHİBİ FAİK SARACIOĞLU TARİHİ H. 1292 / 1875 YAPAN USTA					

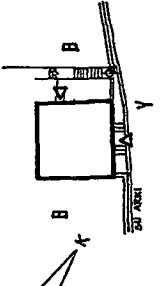
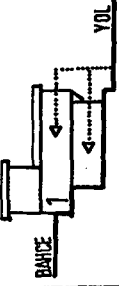
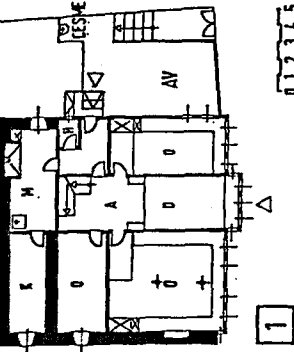
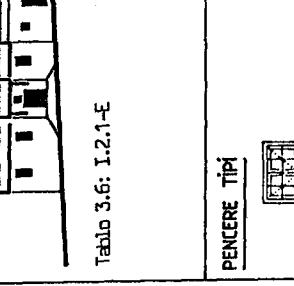
76	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: GENÇAĞA MAH. NO: 13-15	PAFTA 4	ADA 46	PARSEL 15-16
ÇEVRE İLİŞKİSİ KAT PLANLARI TOPOGRAFIK KONUM PENCERE TİPİ KAPI TİPİ SAHİBİ OSMAN YENİGÜN TARİHİ H. 1292 / 1875 YAPAN USTA					

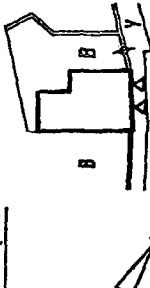
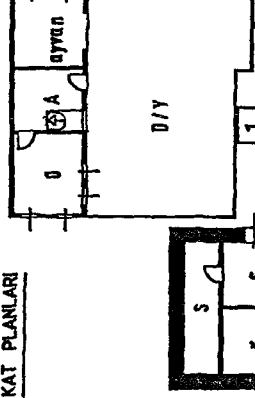
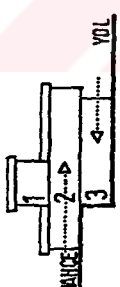
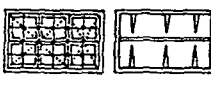
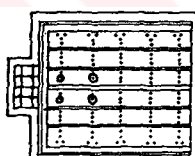
77	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: DÜRTYOLAĞI MAH. NO:10	PAFTA 13	ADA 57	PARSEL 2
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>		<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>			
<u>KAT PLANLARI</u>		<u>PENCERE TİPİ</u>			
<u>KAPI TİPİ</u>		<u>KAPI TİPİ</u>			
Tablo 3.1: II.1-B.1 Tablo 3.6: I.1-A		Tablo 3.2: I-B Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.1-B.2			
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ			
ABDULLAH AYDIN		1375 / 1907			
YAPAN USTA		YAPAN USTA			

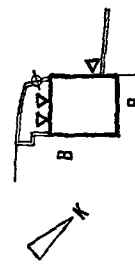
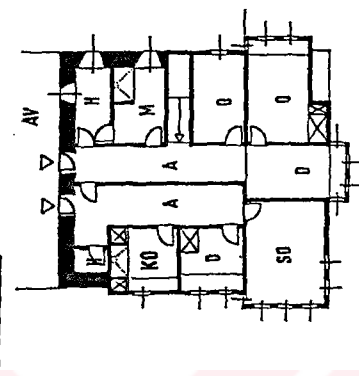
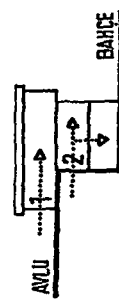
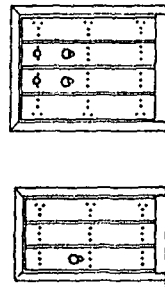
78	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: DÜRTYOLAĞI MAH. NO:12	PAFTA 14	ADA 62	PARSEL 4
<u>ÇEVRE İLİŞKİSİ</u>		<u>TOPOGRAFIK KONUM</u>			
<u>KAT PLANLARI</u>		<u>PENCERE TİPİ</u>			
<u>KAPI TİPİ</u>		<u>KAPI TİPİ</u>			
Tablo 3.1: I.1-A Tablo 3.6: -		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: - Tablo 3.4: I.1-B Tablo 3.5: II.3-A			
SAHİBİ		I.T.K. TARİHİ			
İSMET SAKALLIOĞLU		H. 1291 / 1874			
YAPAN USTA		YAPAN USTA			

79	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: DÜRTYOLAĞI MAH. NO: 22	PAFTA 14	ADA 62	PARSEL 27
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.2: IV-A Tablo 3.3: II.2-A Tablo 3.4: - Tablo 3.5: I.3-B.1		Tablo 3.2: V-C Tablo 3.3: II.3-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.4-C.1			
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA			
AHMET SAKALLIOĞLU	1313 / 1895-97				

80	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: DÜRTYOLAĞI MAH. NO: 24	PAFTA 14	ADA 68	PARSEL 25
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
Tablo 3.2: V-C Tablo 3.3: II.3-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.4-C.1		Tablo 3.1: I.1-B.1 Tablo 3.6: I.2.1-E			
SAHİBİ	YAPIM TARİHİ	YAPAN USTA			
ABDULLAH BALIOĞLU	H. 1316 / 1897	(YAZIT)			

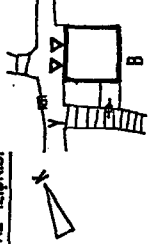
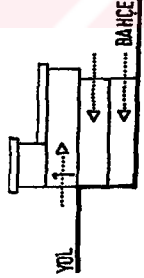
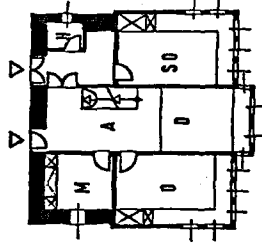
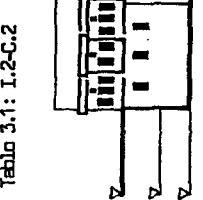
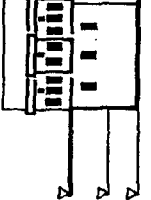
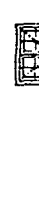
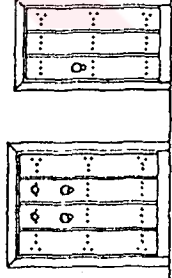
81	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: DÜRTÜLAĞZI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 20	14	69	5
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
KAT PLANLARI					
TOPOGRAFIK KONUM					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
SAHİBİ FERT ATIKIN					
YAPIM TARİHİ H 1246 / 1932					
YAPAN USTA (YAZIT)					

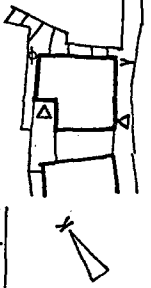
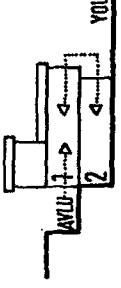
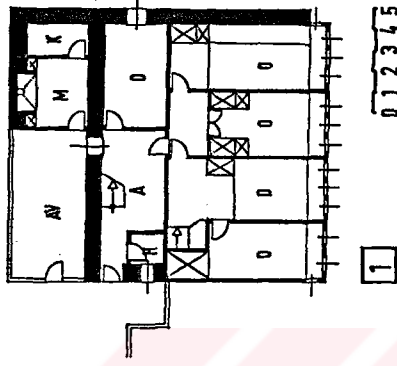
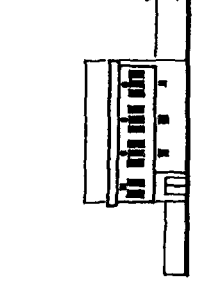
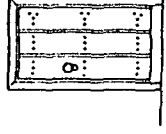
82	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: İŞKURPAŞA MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
		NO: 9	14	65	4
ÇEVRE İLİŞKİSİ					
KAT PLANLARI					
TOPOGRAFIK KONUM					
PENCERE TİPİ					
KAPI TİPİ					
SAHİBİ HİLMİ İPENGİL					
Y.T.K. TARİHİ H. 1291 / 1974					
YAPAN USTA					

85	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: HALILAGA TÜRKMEN MAH. PAFTA	ADA	PARSEL
	TÜRKMENÇİL EVİ			
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM		
KAT PLANLARI		Tablo 3.1: I.1-B.1 Tablo 3.2: V-C Tablo 3.3: II.3-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.4-C.1		
		Tablo 3.6: I.1-E		
PENCERE TİPİ				
KAPI TİPİ				
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA		
MEHMET FAHİR OLCUOĞLU	H. 1302/1884			

86	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: HALILAGA TÜRKMEN MAH. PAFTA	ADA	PARSEL
	KAVASOĞLU EVİ			
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM		
KAT PLANLARI		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: - Tablo 3.1: II.1-B.1		
		Tablo 3.6: I.2.1-C		
PENCERE TİPİ				
KAPI TİPİ				
SAHİBİ	İ.T.K. TARİHİ	YAPAN USTA		
SELAHATTİN KAVAS	1967(senetstzdey)			

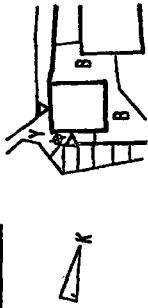
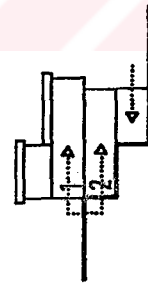
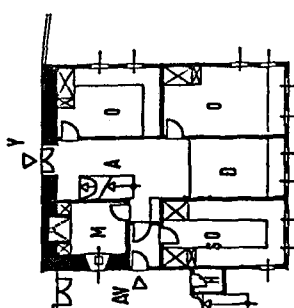
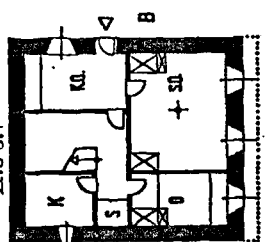
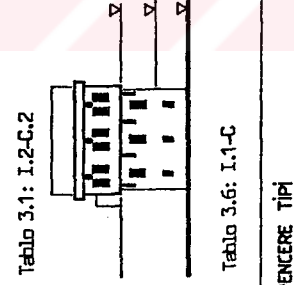
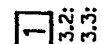
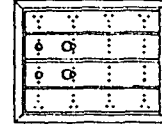
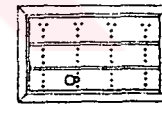
87	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	ARIKI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	EKŞİĞİL EVİ	NO: 12		16	240	9-10
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI						
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A		Tablo 3.2: V-E Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-B Tablo 3.5: II.1-C,1				
SAHİBİ	AYŞE GÖREN	İ.İ.K. TARİHİ		YAPAN USTA		
		1930 (sahetsizden)				

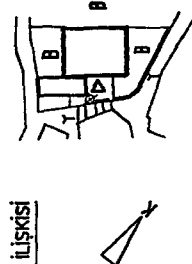
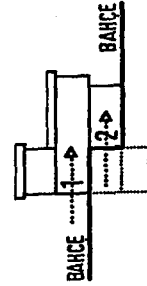
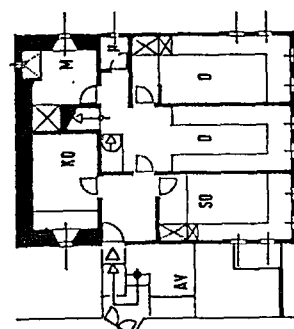
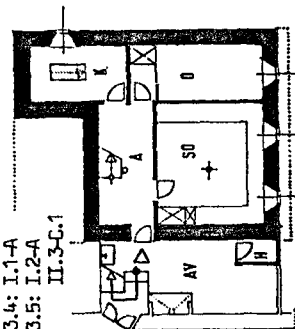
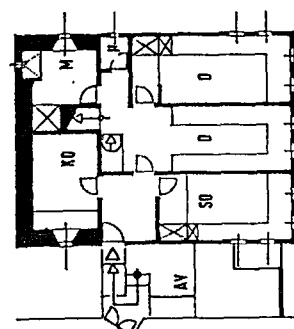
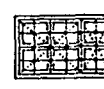
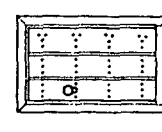
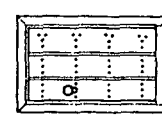
88	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	ARIKI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
	EKŞİĞİL EVİ	NO: 9		16	135	1-2
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI						
PENCERE TİPİ						
KAPI TİPİ						
Tablo 3.2: V-E Tablo 3.3: II.1-B Tablo 3.4: I.1-B Tablo 3.5: II.1-C,1		Tablo 3.1: I.1-B,1				
SAHİBİ	MUSTAFA EKŞİĞİLİ - AHMET HAFİZ ALİ OĞLU	İ.İ.K. TARİHİ		YAPAN USTA		
		1310 / 1897-94				

89	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	ARIKI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
				16	151	7
NO: 5						
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI		BAHÇE				
Tablo 3.1: I.1-B.1		Tablo 3.1: I.1-B.1				
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A				
Tablo 3.6: I.2.1-C		Tablo 3.6: I.2.1-C				
PENCERE TİPİ		PENCERE TİPİ				
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ				
SAHİBİ		İLK TARİHİ				
MEHMET-BEDRETTİN KÜSE		1791/1874				
YAPAN USTA		YAPAN USTA				

90	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES:	ARIKI MAH.	PAFTA	ADA	PARSEL
				15	274	67-89
NO: 15						
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM				
KAT PLANLARI		AVLU				
Tablo 3.1: II.1-C.1		Tablo 3.1: II.1-C.1				
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1		Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: I.1-A Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: II.3-C.1				
Tablo 3.6: I.2.1-C		Tablo 3.6: I.2.1-C; I.1-C				
PENCERE TİPİ		PENCERE TİPİ				
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ				
SAHİBİ		YAPIM TARİHİ				
MEHMET-MUSTAFA-ALINIZA TARLABAŞI		H. 1292/1875				
		(YAZIT)				

91	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: SANDIKBAĞI MAH. NO: 16	PAFTA 2	ADA 15	PARSEL 7
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.1: I.2-G.2 Tablo 3.6: I.1-C		Tablo 3.1: I.2-G.2 Tablo 3.6: I.1-C			
PENCERE TİPİ		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ			
SAHİBİ BEKİR SALİHOĞLU		İ.T.K. TARİHİ H.1291/1874			
YAPAN USTA		YAPAN USTA			

92	ERZİNCAN - KEMALİYE	ADRES: SANDIKBAĞI MAH. NO: 15	PAFTA 9	ADA 1	PARSEL 61-62
ÇEVRE İLİŞKİSİ		TOPOGRAFIK KONUM			
KAT PLANLARI					
Tablo 3.2: III-C Tablo 3.3: - Tablo 3.4: I.1-A Tablo 3.5: I.2-A II.3-G.1		Tablo 3.1: II.1-B.1 Tablo 3.6: I.1-C			
PENCERE TİPİ		PENCERE TİPİ			
KAPI TİPİ		KAPI TİPİ			
SAHİBİ BEDRETİN MAVUŞ		İ.T.K. TARİHİ H.1291/1874			
YAPAN USTA		YAPAN USTA			

EK 10 - FOTOĞRAFLAR

F 1 Kanaliye. Genel Görünüm

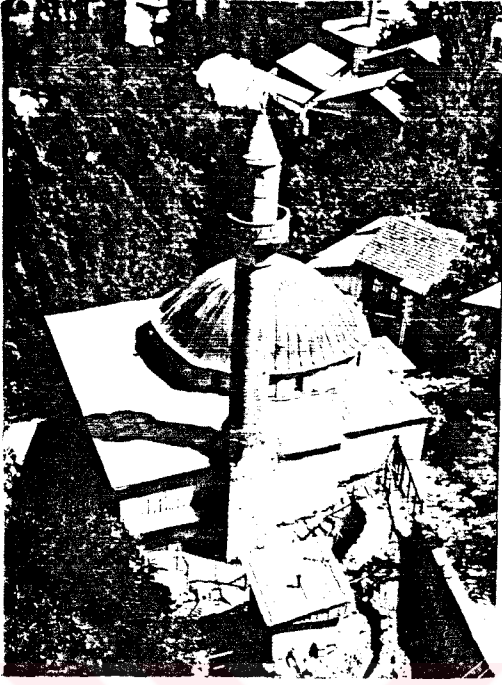

F 2 Kenaliye. Merkez Bölge

F 3.1900 yılından önceki genel görünüm (S.Eprikyan'dan)

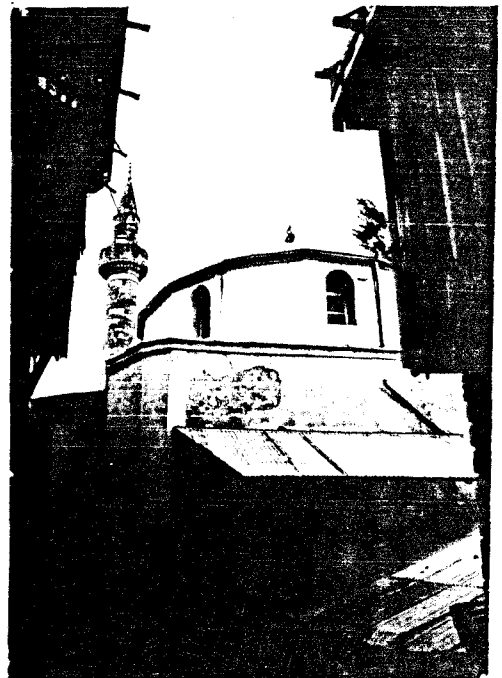
F 4 Orta Cami

F 5 Orta Cami giriş bölümü

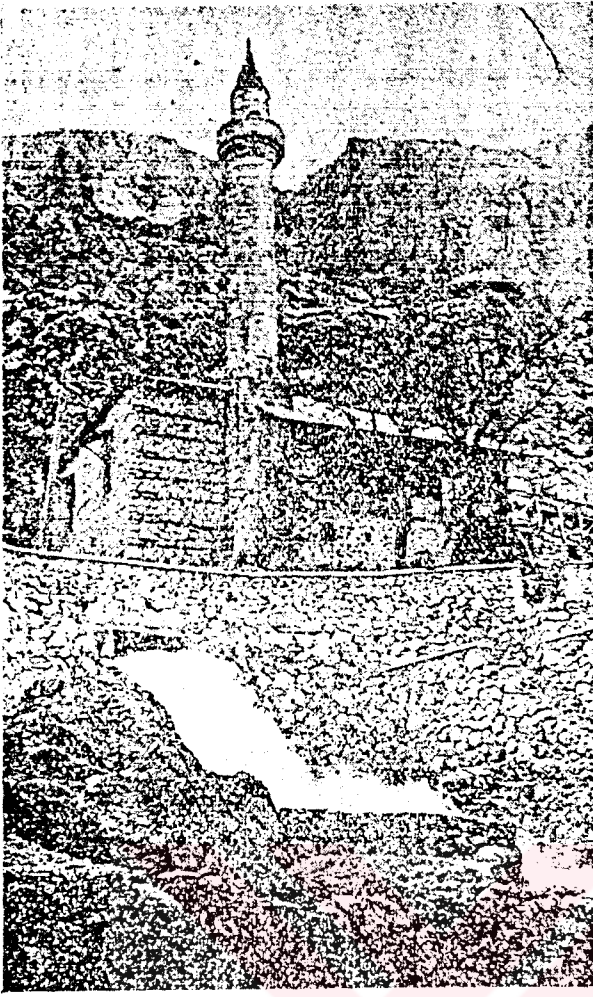

F 6 Giriş bölümü içinde son cemaat yeri

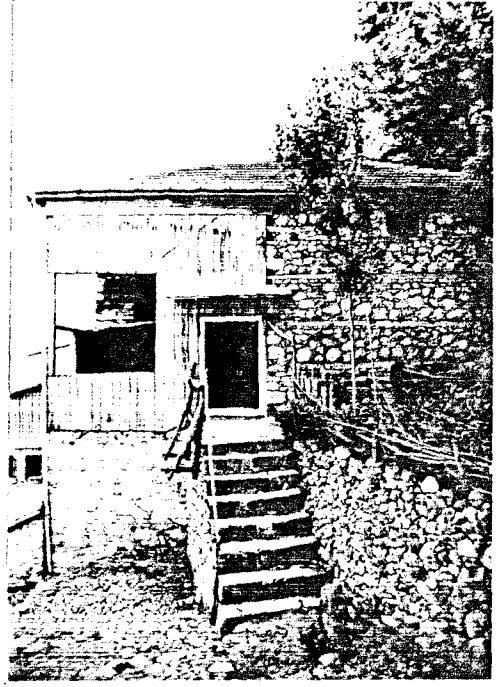

F 7 Dört Yözlü Camisi

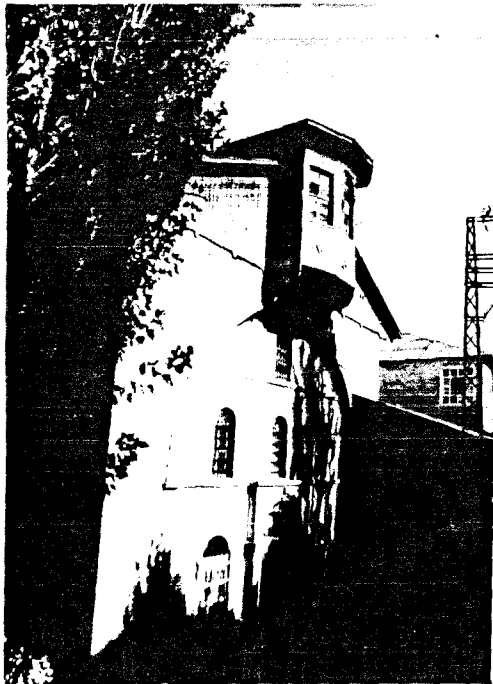

F 8 Taşdibi Camisi

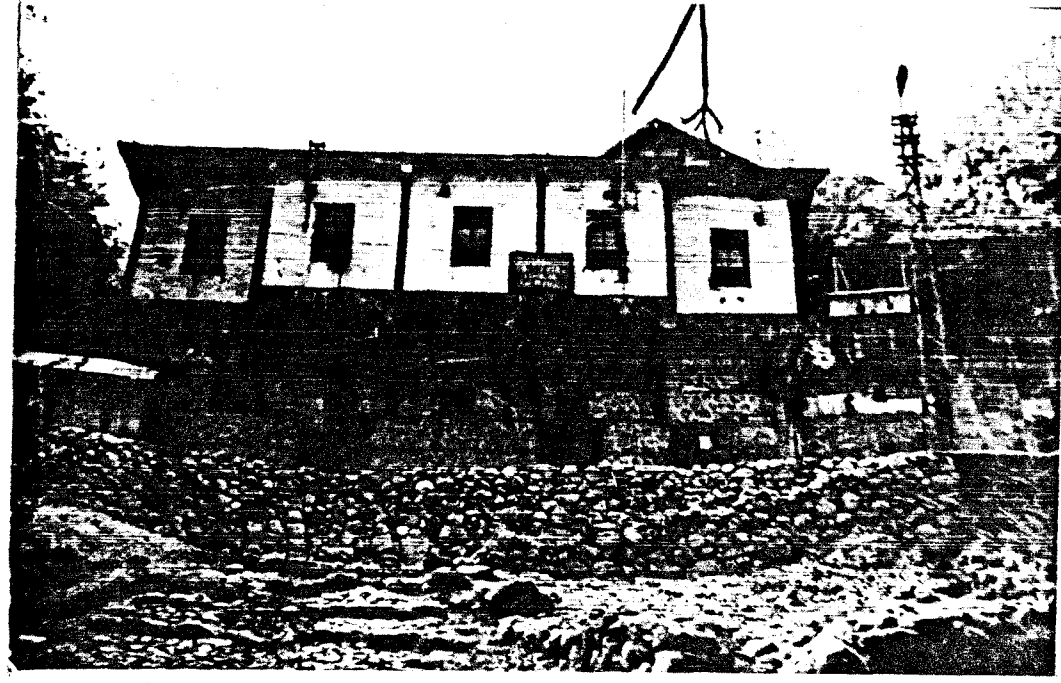
F 9 Kurdoğlu Camisi

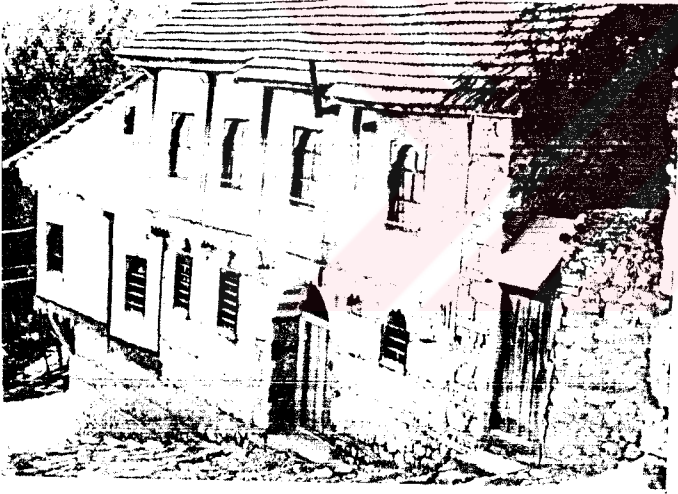
F 10 Surp Kevork Kilisesi

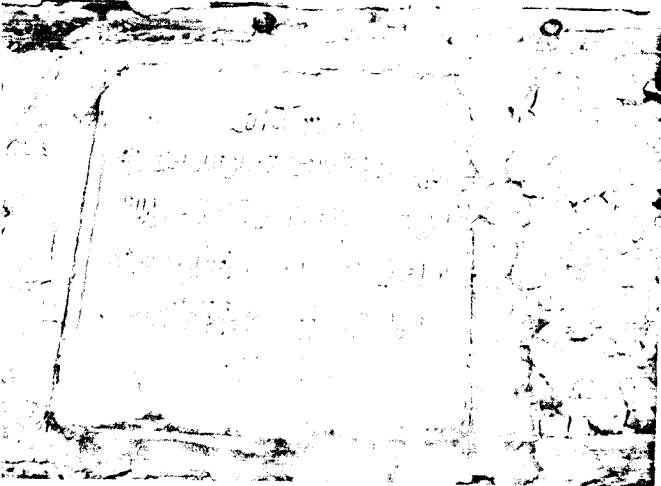
F 11 Yan görünüş

F 13 Madrese ön görünüş

14 Madrese yan görünüş

12 Madrese onarım kitabesi

F 15 Eski Rüştîye Mektebi

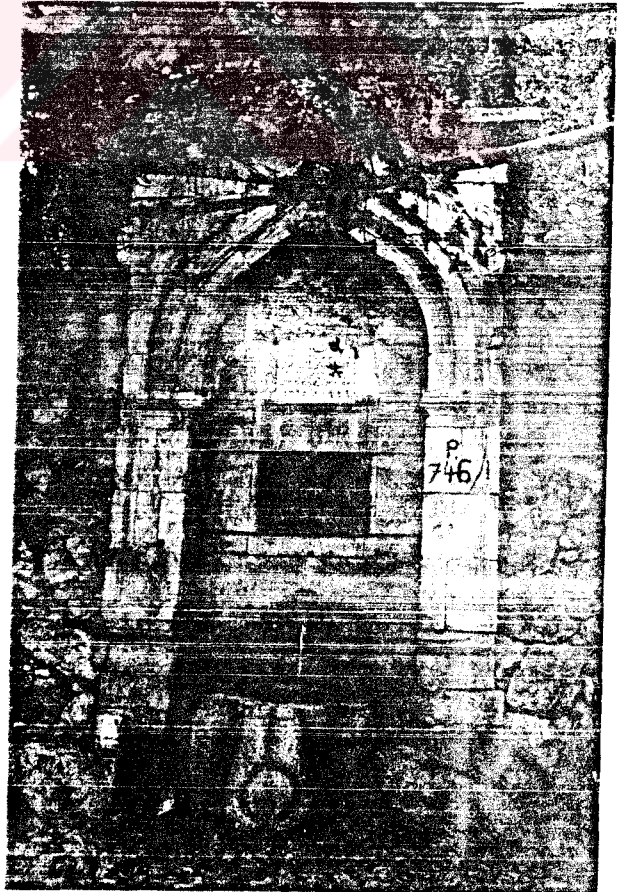

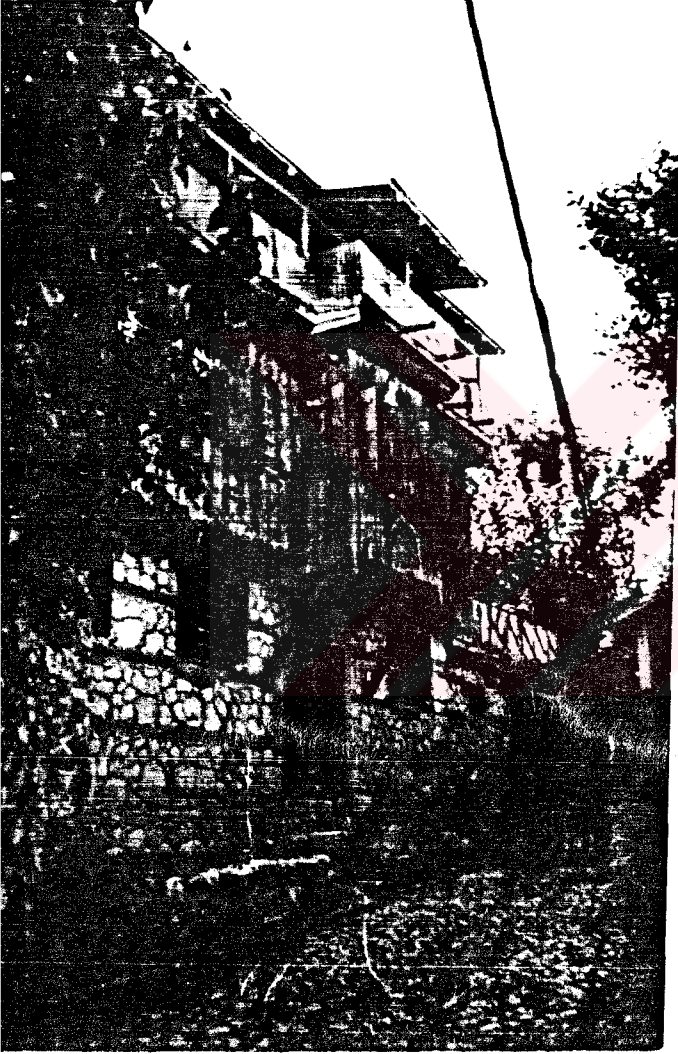
F 16 Eski yönetim yapıları (30.10.1987'de yarmıştır)

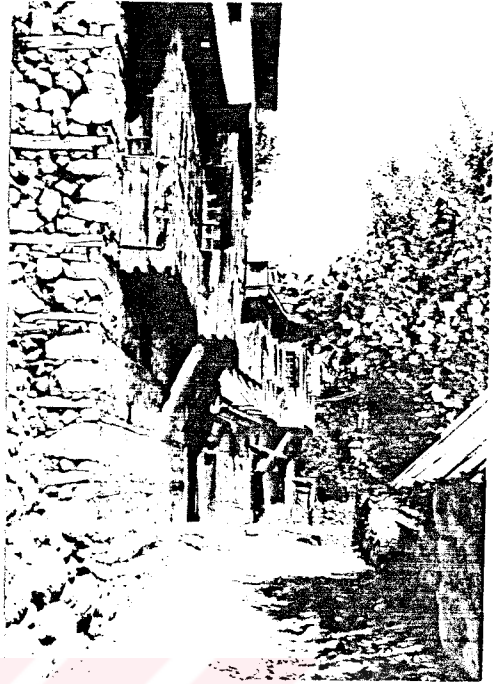
F 17 Eski yönetim yapıları

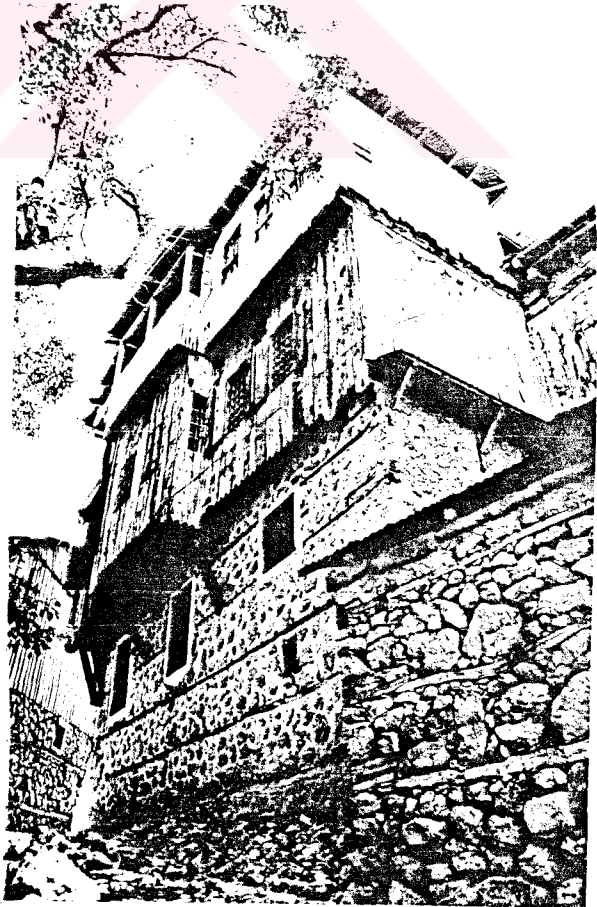
F 18 Tipik çeşmelerden biri

v no: 80)

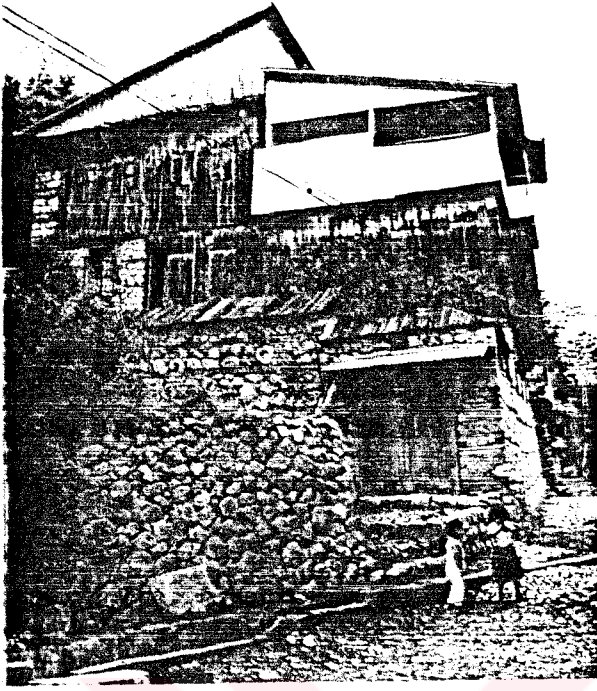

(Ev no: 19-20)

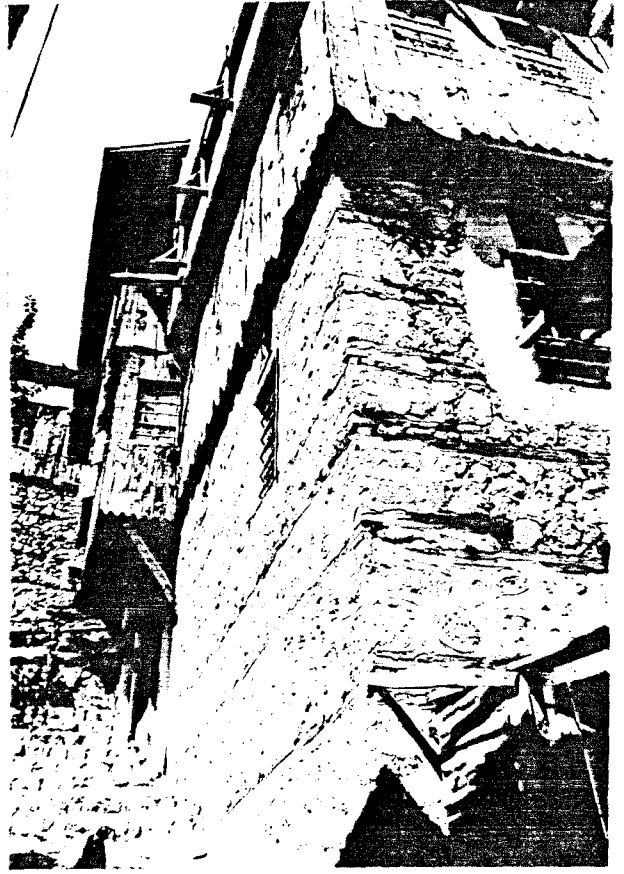

(Ev no: 49)

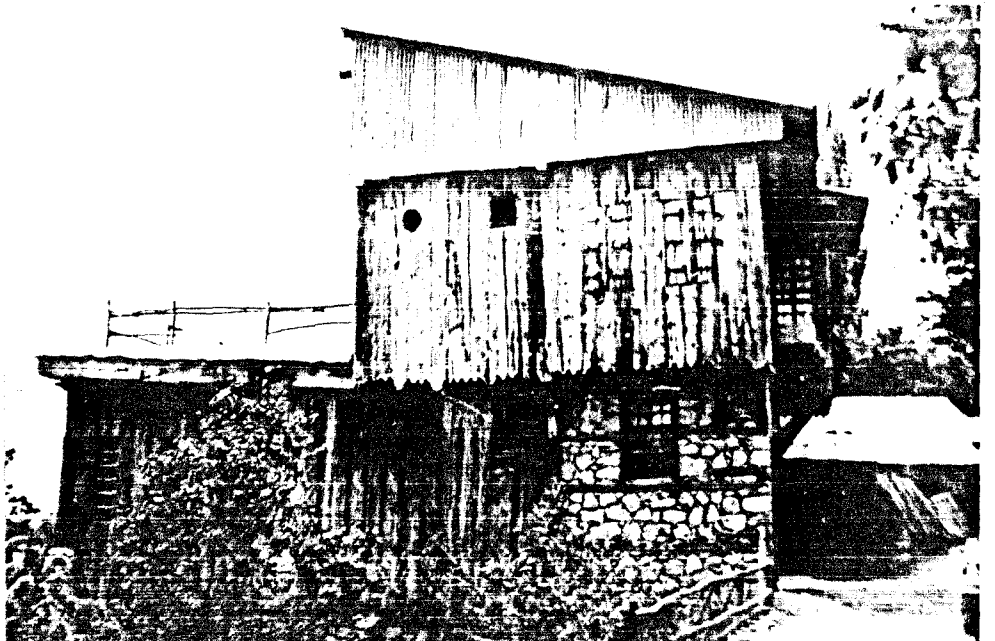
F 20 Ayrık dizende evlerin yan cephelerinin sokak görünümüne katkısı. (Taşdibi mah. Şehlikgil Evi)

F 22 Eğine dik yollar (Ev no: 15)

(Ev no: 5-6)

(Ev no: 36)

güne paralel yolların (B) kerarı

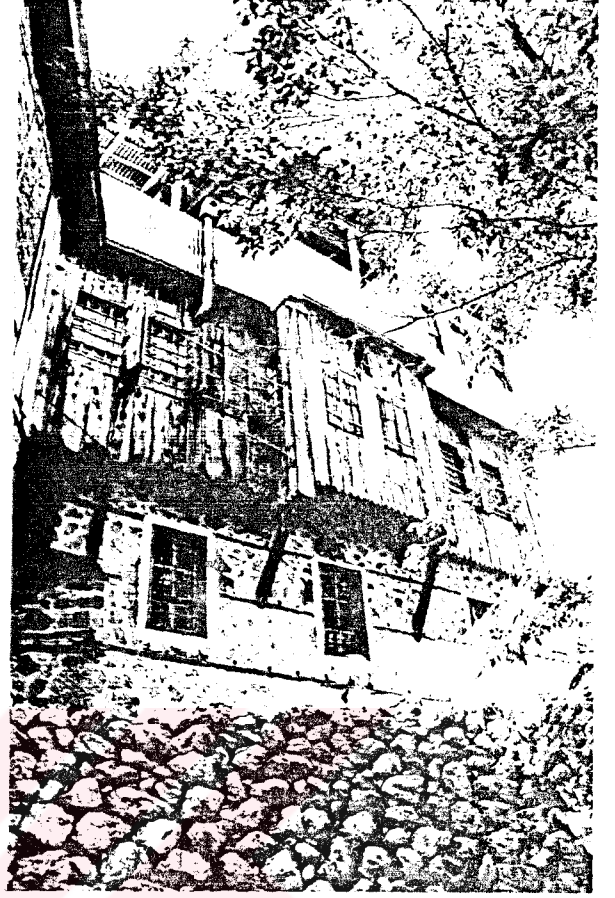

F 23 Keraliye evlerinde giriş-sofa (aralık) ilişkisi (Ev no: 24)

F 24 (Ev no: 20)

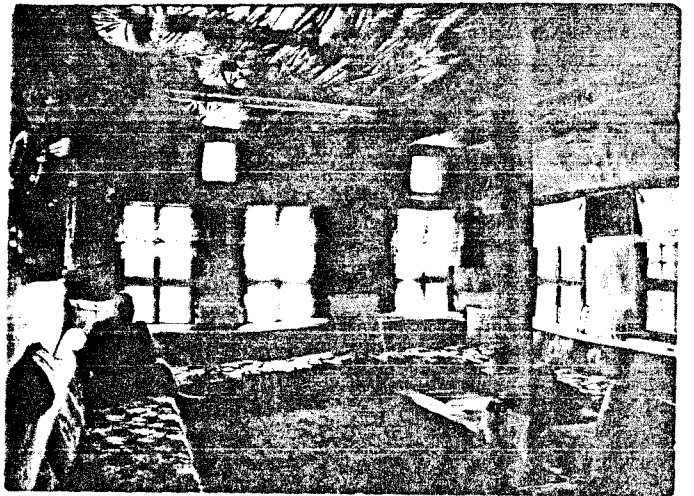

F 25

Divanhane'nin ön cephedeki korumu

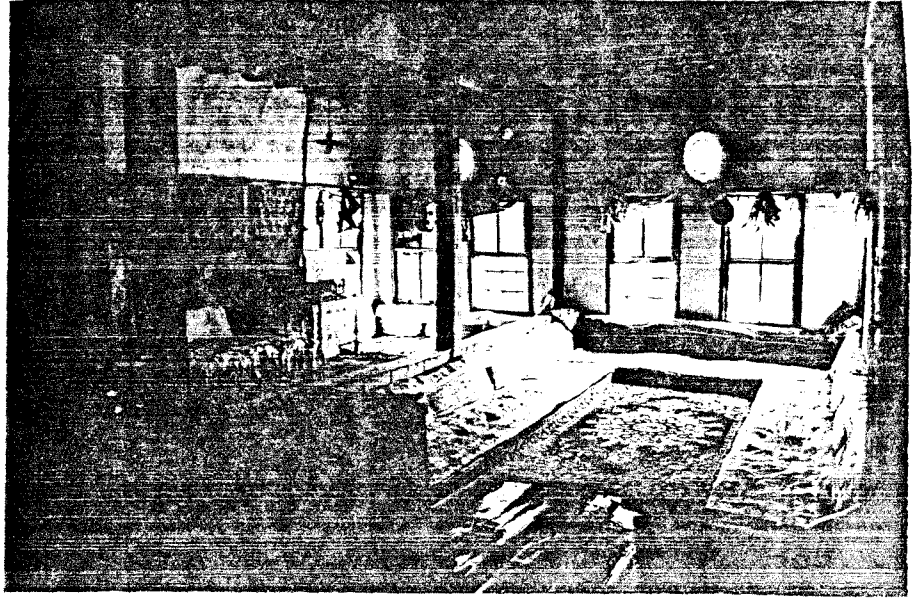
F 26 Odaların manzaraya yönelmiş kısa kenarlarında yoğunlaşan pencereler

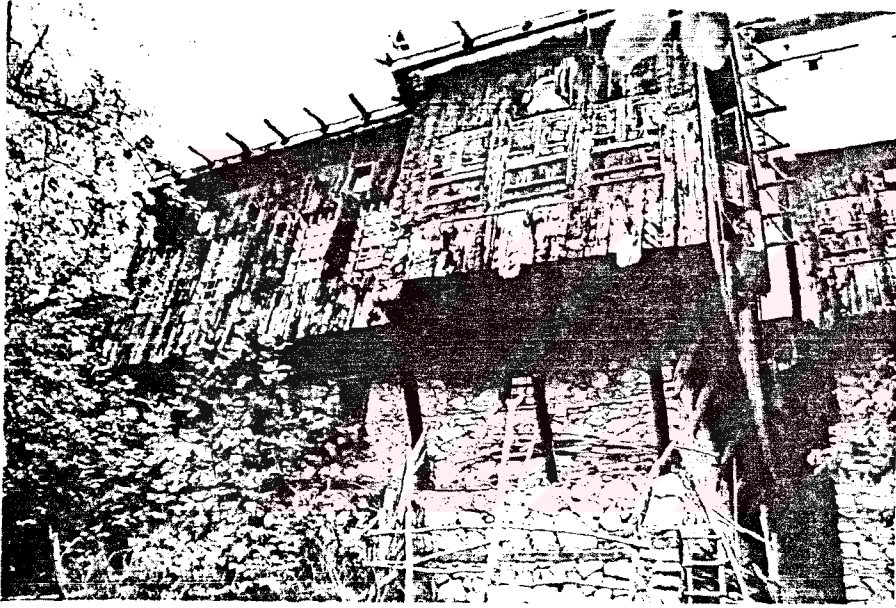
F 27 Tek direkli odalar (Ev no: 37)

(Ev no: 88)

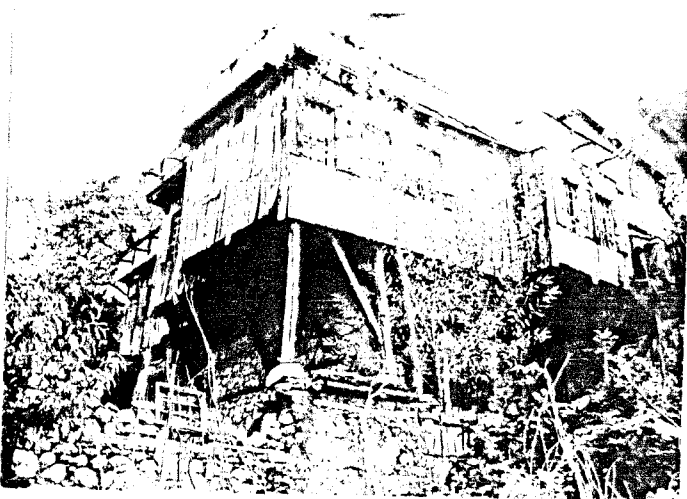

F 28 Nimsikli odalar (Ev no: 53)

F 29 Başodaların ön cephede çıkıntılarla vurgulanması (Ev no: 58)

F 30 Başodaların ön cephede çıkıntılarla vurgulanması (Ev no: 74)

F 31 Mutfaklardaki pişirme öğeleri/ocaklar

(Ev no: 64)

F 32 Mutfak bacalarının cephedeki çözünü

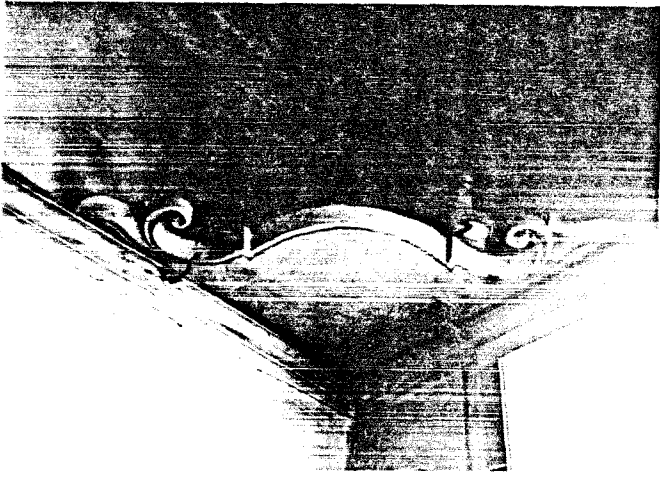

F 23 Odalarda yüklük, gusulhane ve çiçeklikten oluşan iç donanım öğeleri (Ev no: 62)

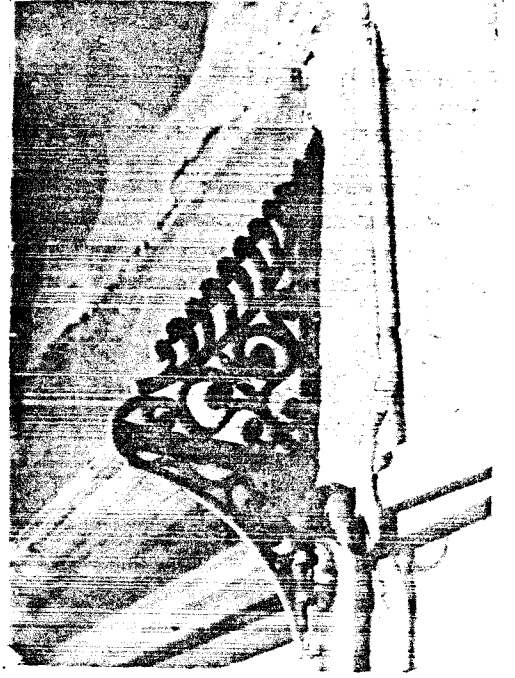

F 34 Çiçeklik ögesinden oluşan duvar panosu (Ev no: 50)

F 35 Lımbalık (Bahçe . mah.)

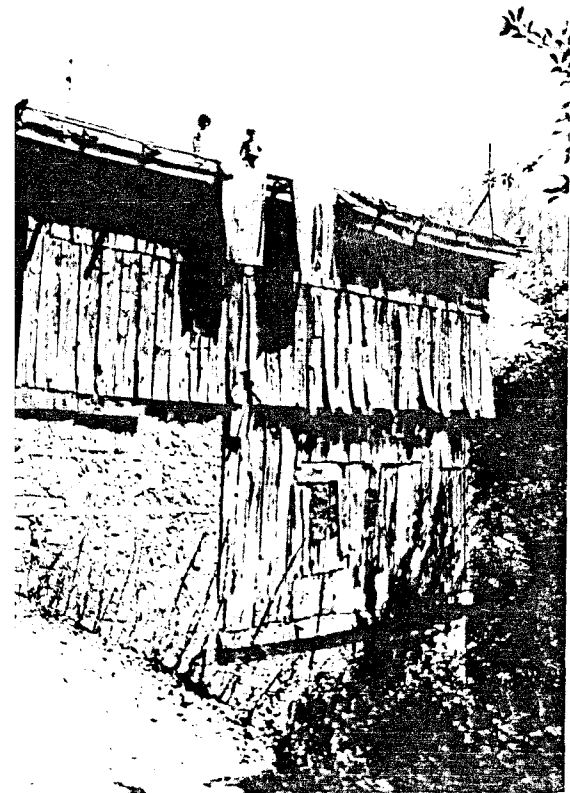
F 36 Şapkalık (Bahçe mah.)

7 Ocak ve ters tavan (Salihli Köyü, Seydiközü Evi)

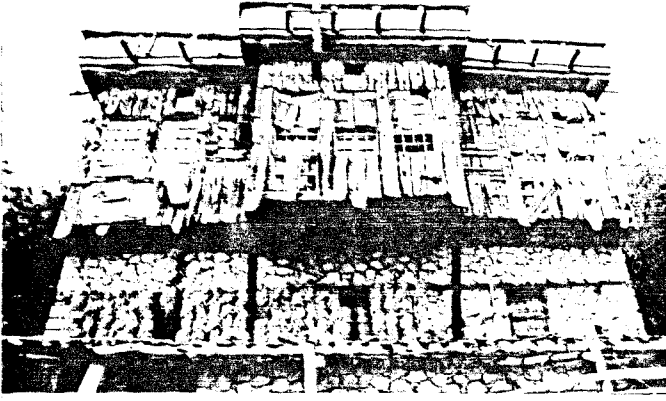

F 38 Yan cephe biçimlenmesi (Ev no: 24)

F 39 Yan cephe biçimlenmesi (Ev no: 29)

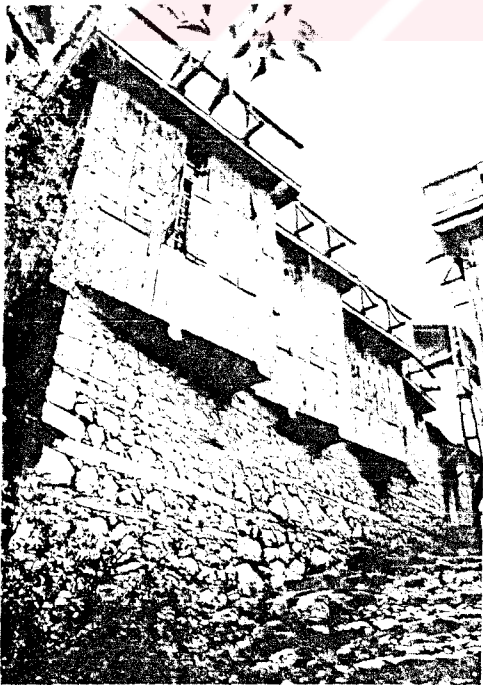

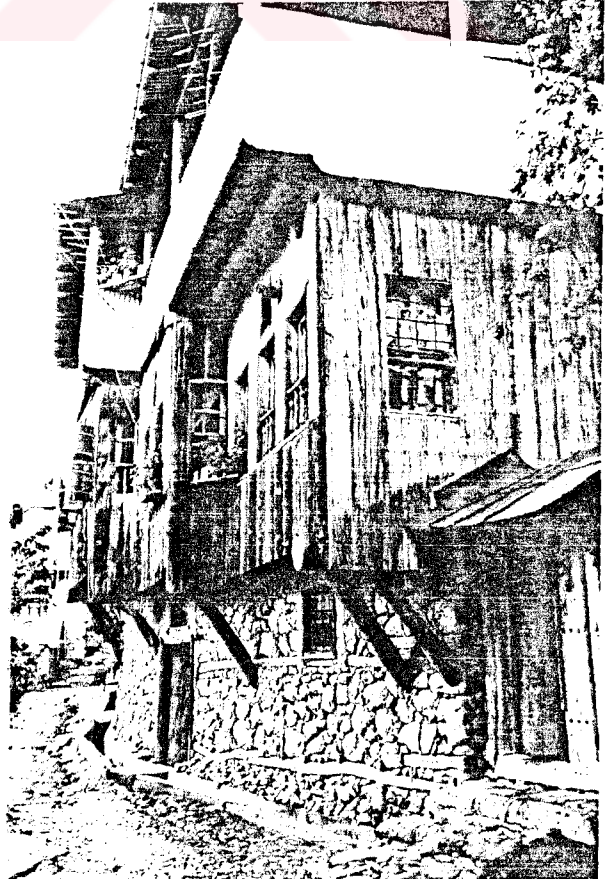
F 40 3 mağ'lı simetrik
tipik ön cephe biçimlenmesi (Verik Köyü)

F 41 4 mağ'lı cephede, 3 mağ simetrik birim (Ev no: 5)

F 42 Düzeltme çıkması (Ev no: 69)

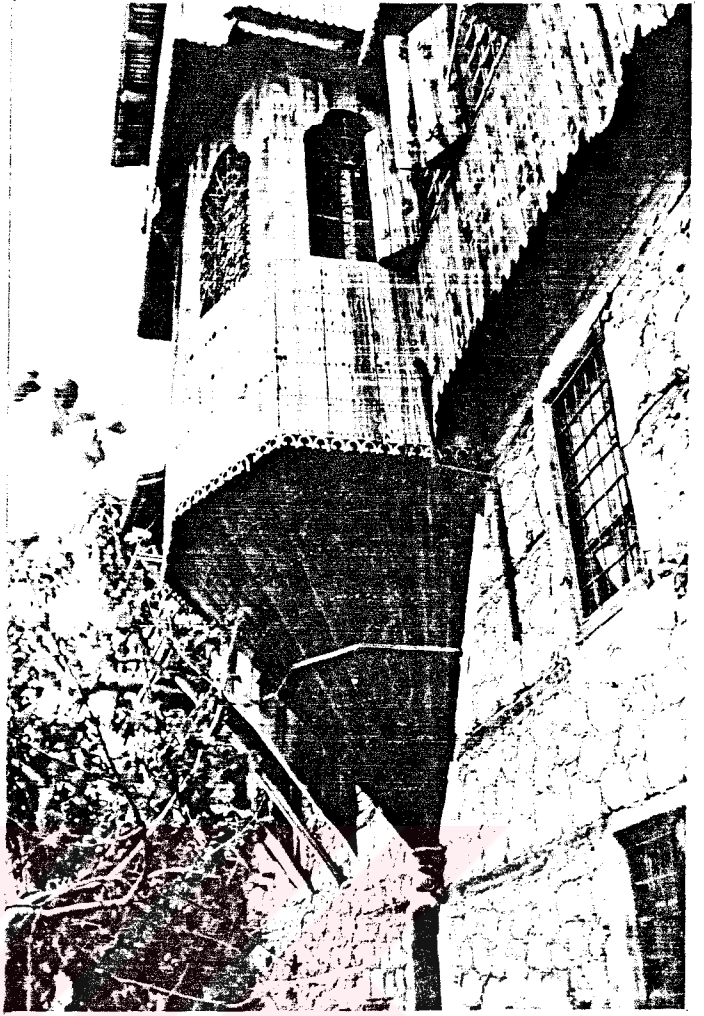

F 43 Düzeltme çıkması (Ev no: 21-22)

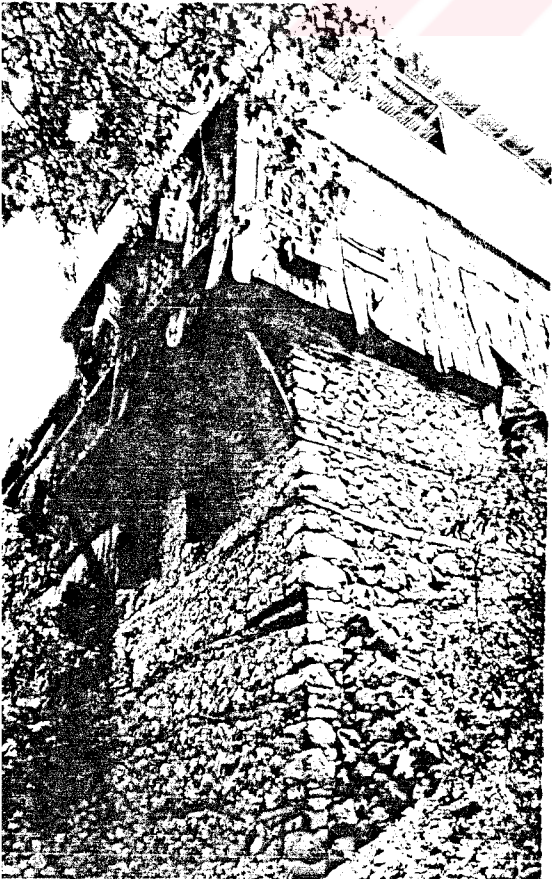

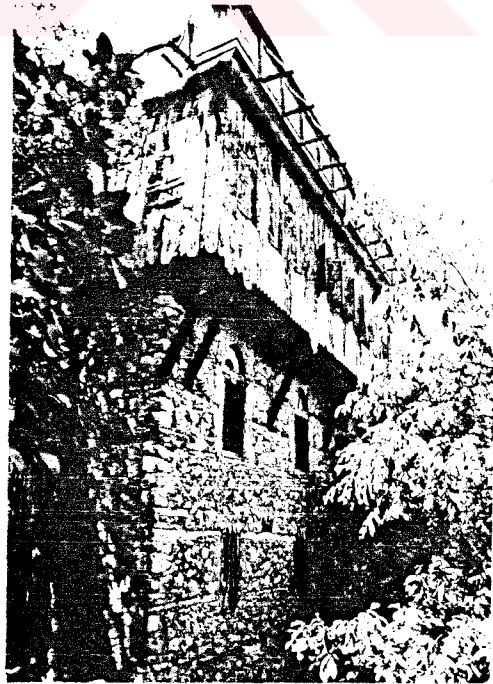
4 Kaçak Kat'da sofanın çıkma yapması (Ev no: 36)

F 46 Derebeygil Evi'nde
sıradışı biçim özelliği gösteren divanhane çıkması.

F 45 Çıkımları destekleyen payandalar(ayrı bacağı) (Ev no: 36)

(Ev no: 53)

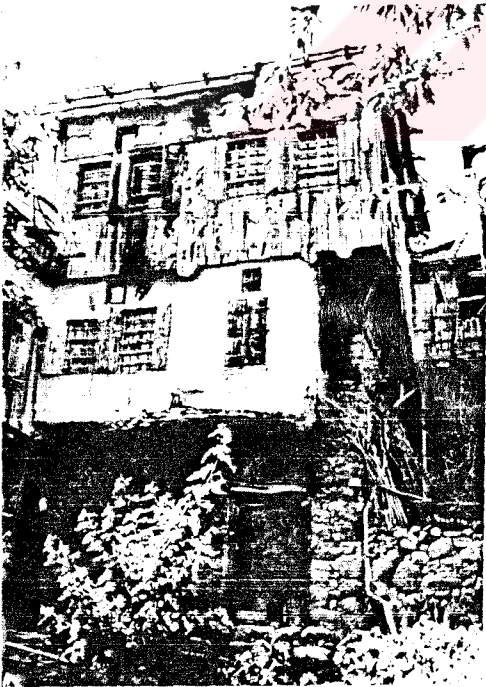

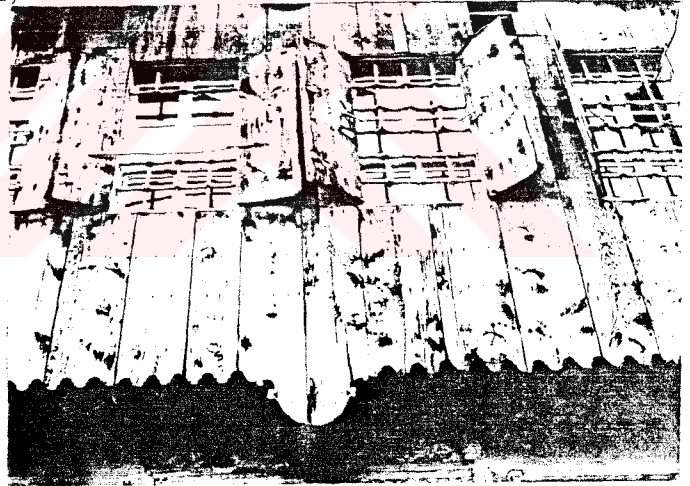
F 47 Taş duvarın
saçak düzeyine kadar yükseltilmesi (Ev no: 38)

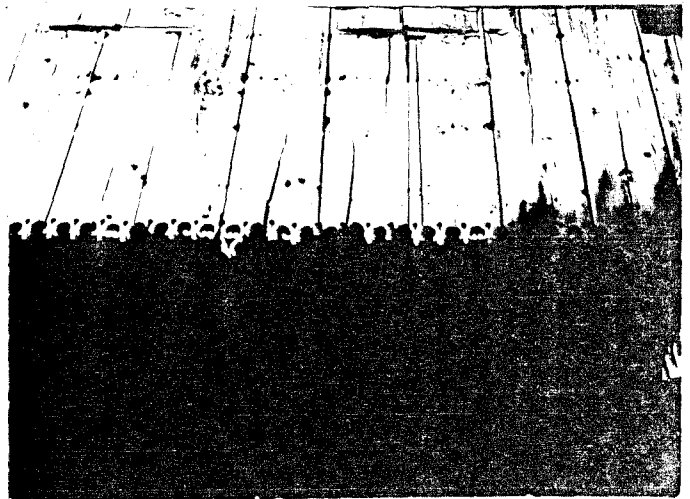
F 48 Alt kat ön cephe duvarının (Ev no: 35)
taş yerine ahşap karkas yapılması

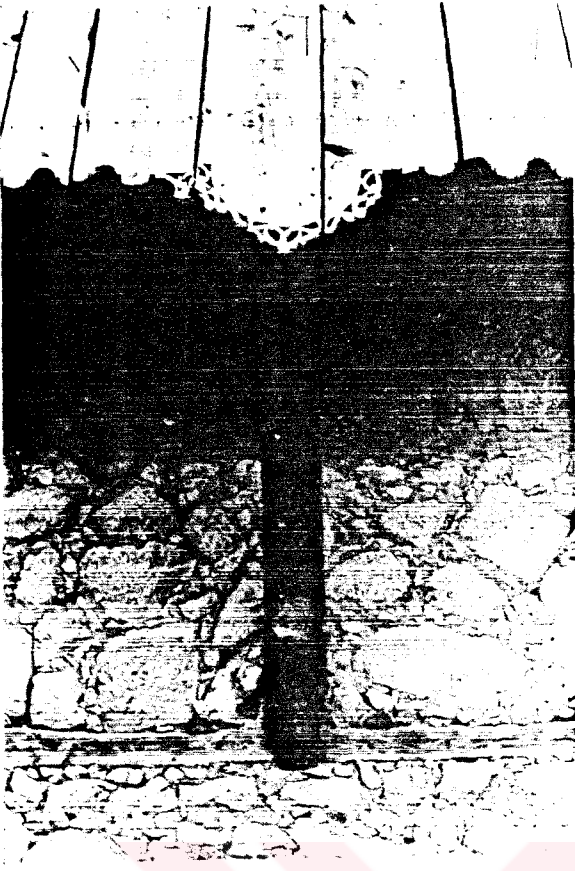
F 49 Organik bir ilişki içindeki
taş ve ahşap karkas duvarlar (Ev no: 64)

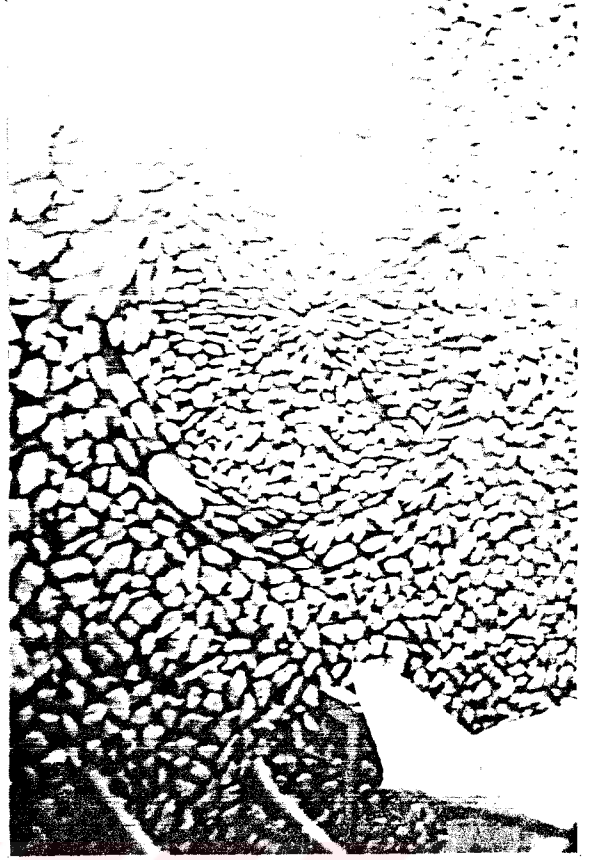
F 50 Kerpiç dolgulu ahşap karkas duvar yüzeylerinin
sıra tahtası ile kaplanması

F 51 Sıra tahtalarının uçundaki motifler

F 52 Sıra tahtalarının ucundaki motifler

F 54 Rahtım döşeme (Ev no: 80)

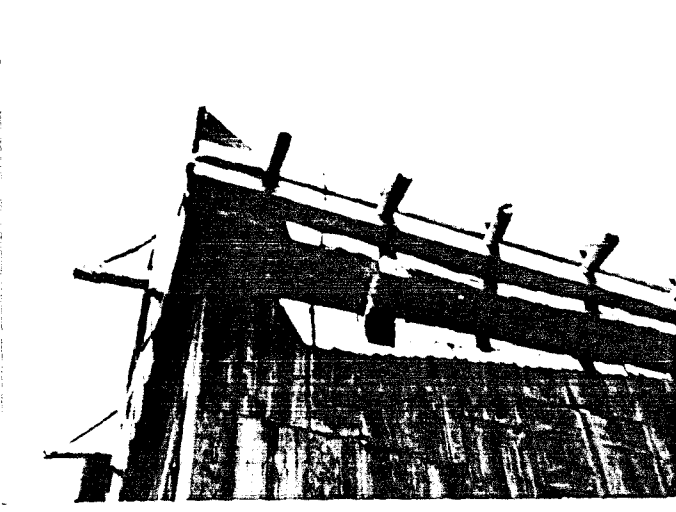

F 53 Geç tarihli evlerde
ahşap cephe kaplamasının sınırlı kullanımı
(Ev no: 27)

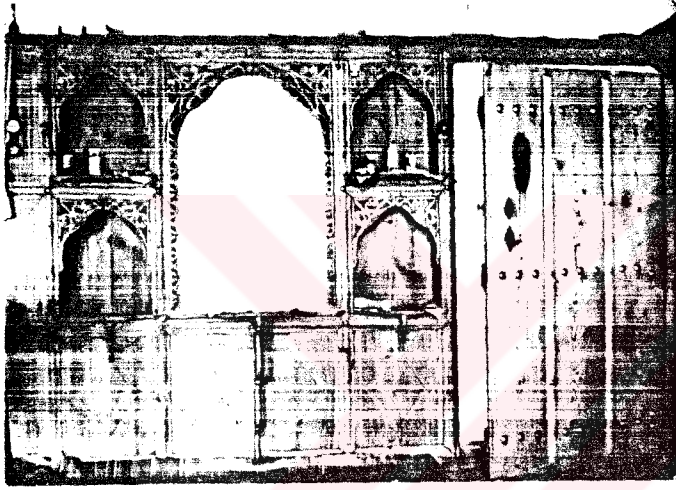
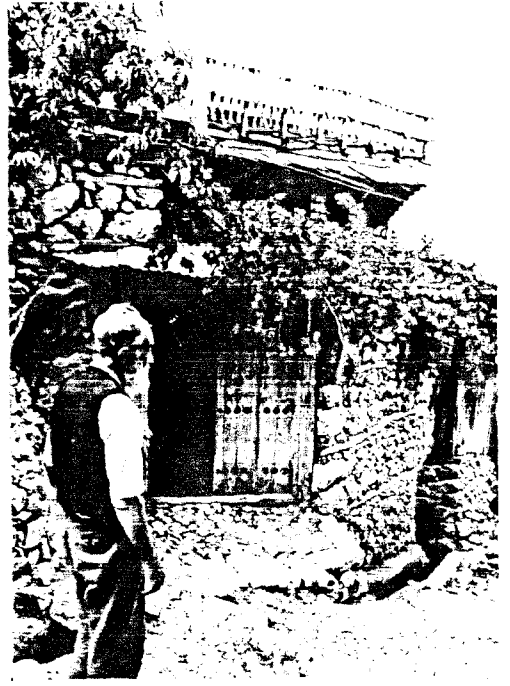

F 55 Sarıluca Süving (Ev no: 80)

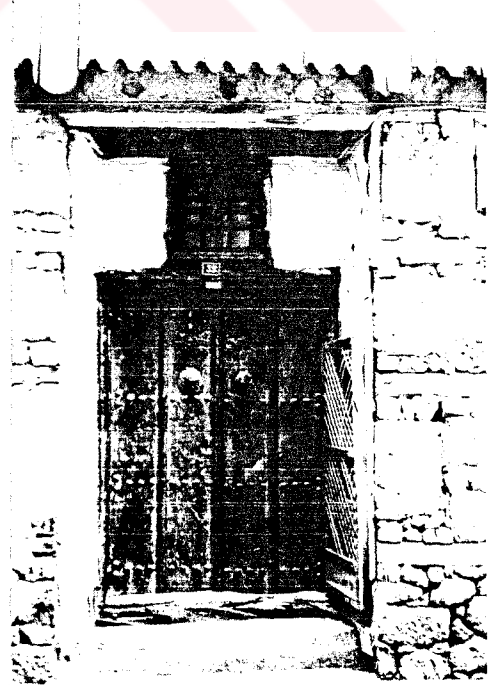
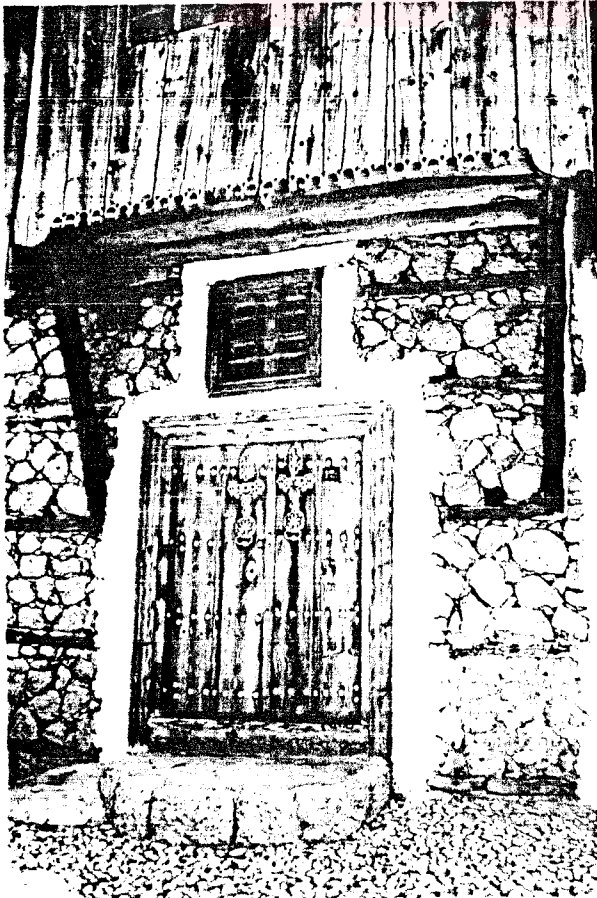

F 56
F 57 Yarı Sığır (Ev no: 92)

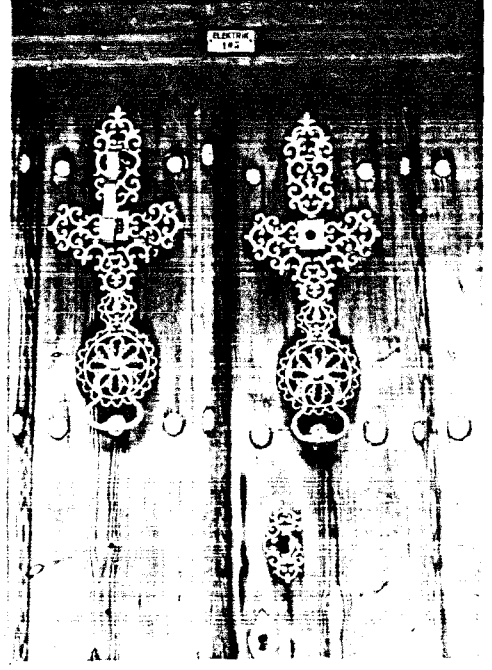
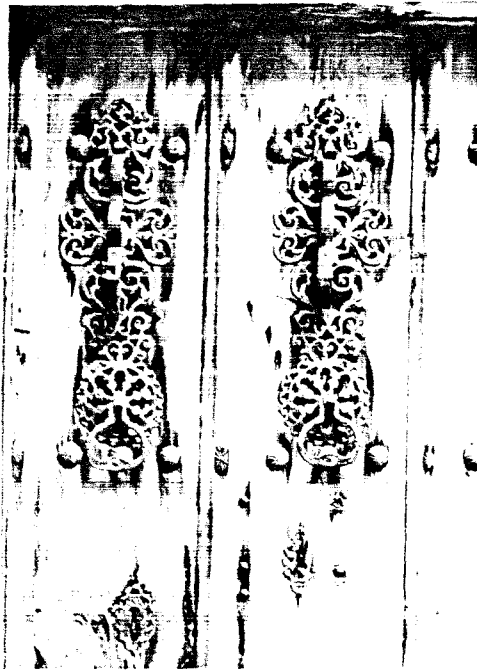
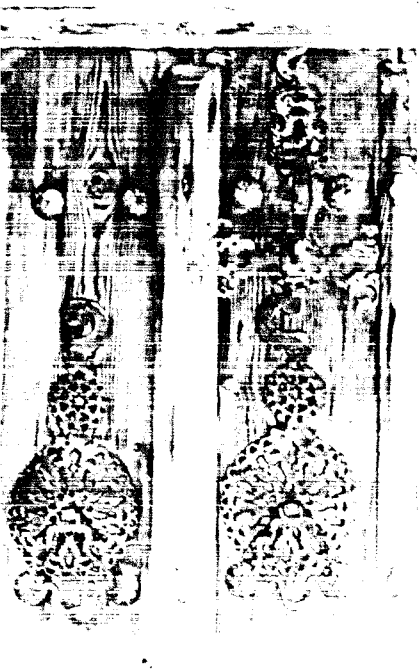

F 58 İç kapı tipi

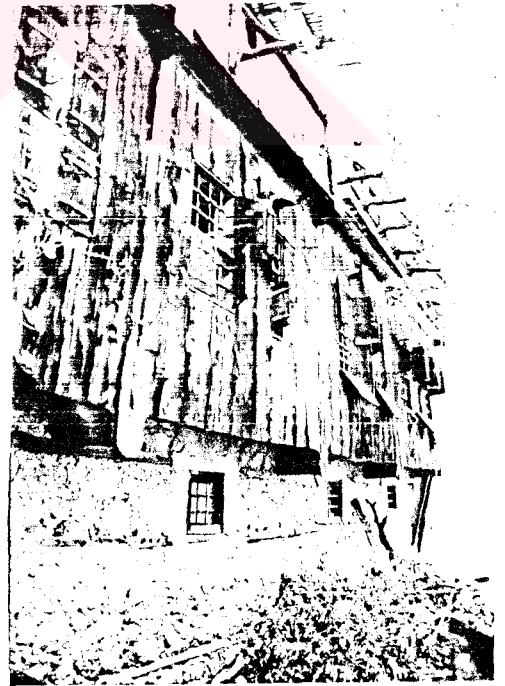

F 59 (Ev no: 15)

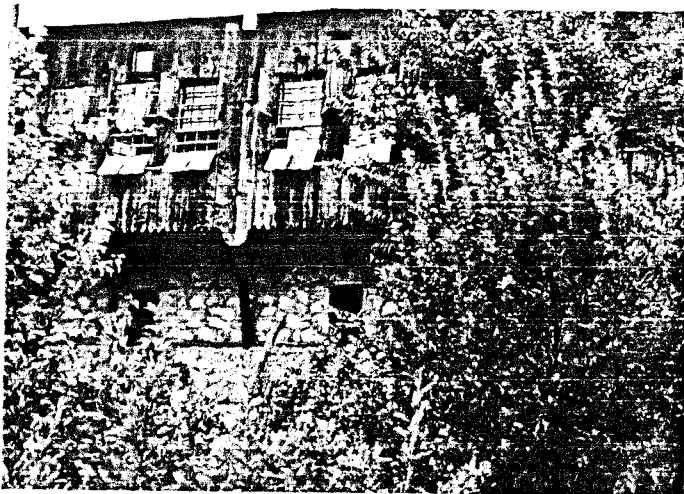
F 60 Karatlı kapılar (Ev no: 24)

F 61
F 62
F 63 Kapı tokmakları

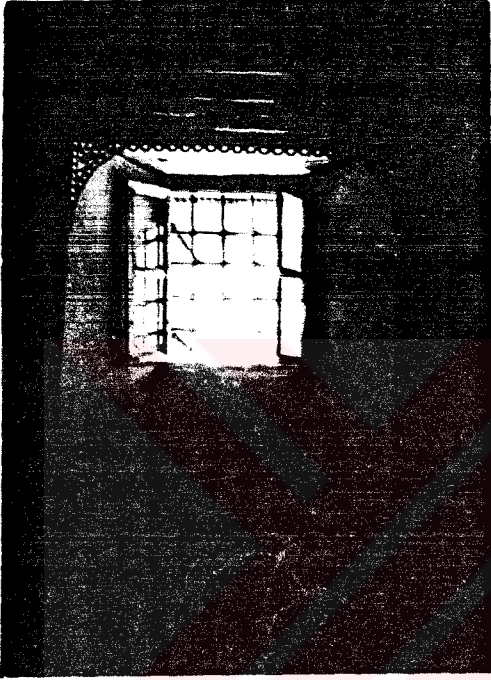
F 64
F 65 (Ev no: 45)
F 66 Pencereler (Ev no: 59)

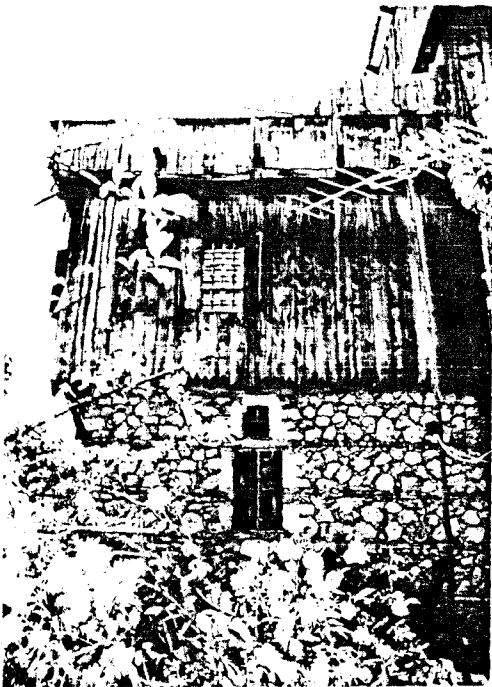
F 67 Taş duvarlarda birim modülde tek pencere biçimlemesi (Ev no: 73)

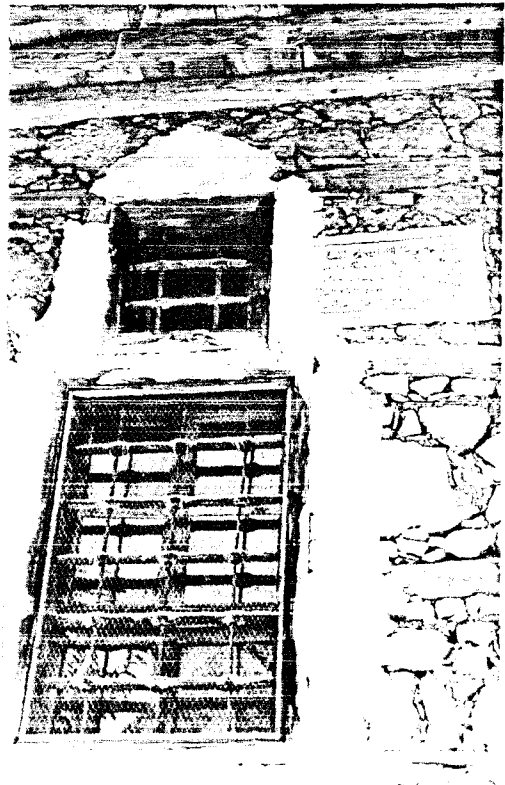
F 68 (Ev no: 78)

F 69 Taş duvarlardaki pencerelerin iç boyutları

F 70 Taş duvarlardaki pencerelerin dış boyutları (Ev no: 24)

F 71 Tınik pencere biçimlemesi

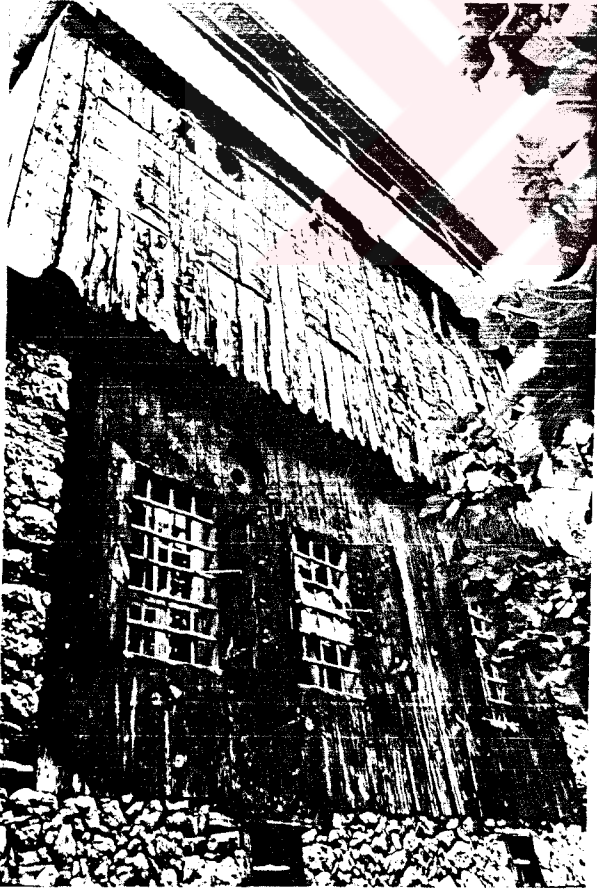

F 72 :

(Ev no: 36)

F 73 Kepeklerin açma kapama öğeleri

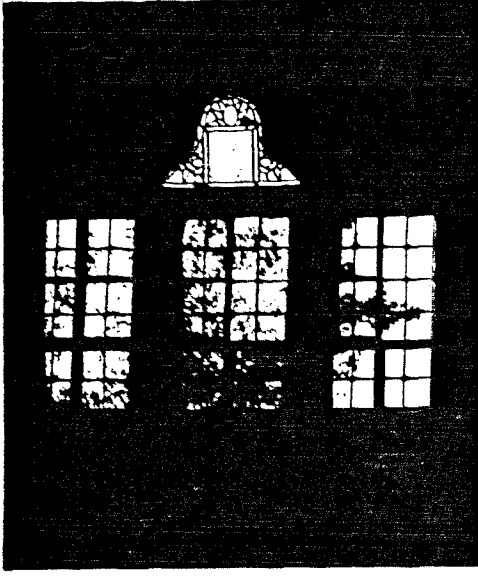

F 74

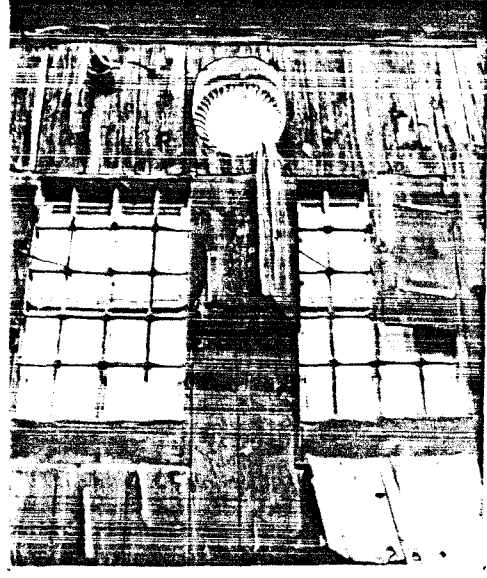

(Ev no: 61)

F 75 Kepekler kapalı dururdayken masif cephe görünümleri (Ev no: 50)

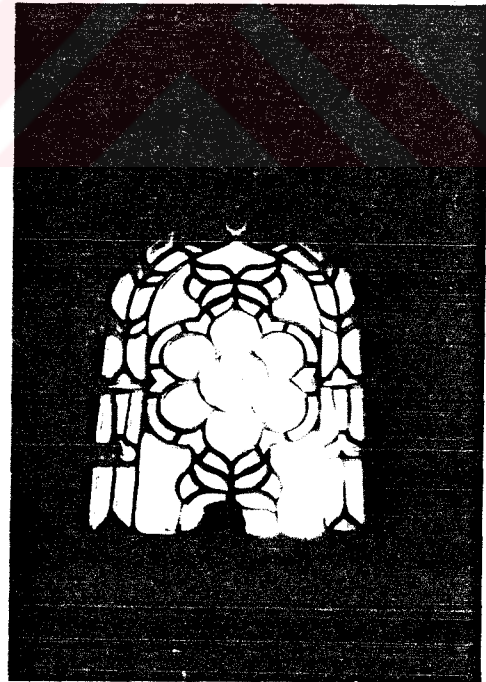
F 76 (Ev no: 20)

F 77 Tepe pencereleri (Ev no: 43)

F 78 (Ev no: 71)

F 79 Tepe pencereleri

EK 11 - HARİTALAR

ÖZGEÇMİŞ

Berrin Alper, 1955 yılında Bursa'da doğdu. İlk öğrenimini İzmit Yeni Turan İlkokulu'nda (1961-1966), orta öğrenimini İzmit Ortaokulu ve İzmit Lisesi'nde (1966-1972) tamamladı. İ.D.M.M.A., Mimarlık bölümünde, Haziran 1977'de Lisans, Kasım 1979'da Lisansüstü öğrenimini tamamlayarak Y.Mimar Restoratör ünvanını aldı. 1977-1980 yılları arasında, Turizm Bakanlığı Turizm Yatırımları Grup Başkanlığı, T.K.V.D. Şubesi'nde görev yaptı. Nisan 1980'de İ.D.M.M.A. Kadıköy Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Tasarım Bilimleri Kürsüsü asistanı oldu. Halen Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.